СОБРАНІЕ СОЧИНЕНІЙ

ЮРІЯ КРИЖАНИЧА.

ВЫПУСКЪ ТРЕТІЙ.

МОСКВА.
Университетская типографія, Страстной бул.
1892.

Печатано подъ наблюденіемъ Члена-Соревнователя А. В. Башкирова.

Изъ „Чтеній въ Императорскомъ Обществѣ Исторіи и Древностей Россійскихъ при Московскомъ Университетѣ“.

ОБ СВѢТОМ КРЕШЩѢНЮ.

Въ Синодальной Библіотекѣ подъ № 826 (по «Указаю» Саввы, по «Описанію рукоп.» Горскаго и Невостру-ı — № 284) хранится сочиненіе *Об Свѣтом Крещенію.* копись эта въ обыкновенную четвертку; написана она на роватой нелощеной голландской бумагѣ, извѣстной подъ енемъ «la folie». Корки переплета—склеенные и обтянуе кожей листы бумаги—сохранились хорошо; корешокъ переплета отвалился. Всѣхъ писанныхъ листовъ — 96; мѣта въ рукописи листовая, и сдѣлана она арабскими фрами; кромѣ того въ началѣ и концѣ рукописи нахогся по 3 чистыхъ листа, не вошедшихъ въ счетъ ливъ рукописи. На об. 3-го начальнаго чистаго листа, сдѣна Скіадой помѣта «Videtur Seculi 18»; помѣта, какъ и огія другія помѣты ученаго грека, ошибочная. Вся рукось сшита изъ тетрадей, въ два листа (т. е. 16 страницъ) ждая; тетради обозначены тѣмъ, что въ концѣ каждой гради, внизу послѣдней страницы, написано слово, начиющее слѣдующую тетрадь; такая помѣта кончается десяю тетрадью, т. е. на 80 л. об., а на 88 л. об., гдѣ оконлась одиннадцатая тетрадь, помѣты никакой не сдѣлано. ı счетъ тетрадей не входятъ чистые листы, представляюе, вѣроятно, остатокъ двухъ полныхъ тетрадей, часть горыхъ ушла на переплетъ.

Внизу 63 л. другой рукой, чѣмъ писана рукопись, руй читателя, по поводу ссылки автора на Кіевскій печатй Патерикъ сдѣлана замѣтка: в патєр̑і ли̑ 168 нє владимі̑. мѣтка невѣрная, такъ какъ авторъ ссылается не на 168 Патерика, а на 68 л.

Хотя въ рукописи порядочно поправокъ и вставокъ, мъ не менѣе она производитъ впечатлѣніе экземпляра

[illegible]. Въ заключеніе описанія рукописи отмѣчу, что она представляетъ сочиненіе не оконченнымъ.

Имя автора въ рукописи нигдѣ не означено, но принадлежность этого сочиненія Крижаничу—столь твердо установившійся фактъ, что объ этомъ излишне говорить. Я лишь изложу вкратцѣ исторію извѣстности этого сочиненія.

Впервые, насколько мнѣ извѣстно, было упомянуто объ этомъ сочиненіи съ именемъ Крижанича или, говоря точнѣе, съ какой-то странной замѣной его имени именемъ *Бѣликъ* въ росписи книгъ Никифора Симеонова, въ которой между прочимъ значится: «Три книги писменныя Сербина Юрья Бѣлика, въ томъ числѣ книга *Грамматика* въ десть, да въ полдесть его Юрьевы руки: книга *Обличеніе на Соловецкую Челобитную* да книга *О Святомъ Крещеніи*»[1]. Затѣмъ это сочиненіе съ тѣмъ же именемъ Бѣлика вошло въ рукописный каталогъ рукописей библіотеки Московской Синодальной Типографіи, составленный, вѣроятно, въ царствованіе Екатерины II. Въ немъ, на листѣ 98 въ числѣ славянскихъ рукописей въ полдесть подъ № 100, мы находимъ: «О стомъ крщеніи Сербина Юрья Бѣлика»; на правомъ полѣ въ графѣ для указанія времени написанія рукописи отмѣчено: «в. 18». По всей вѣроятности тогда же, при Екатеринѣ II, рукопись эта со многими другими перешла въ Моск. Патріаршую Библіотеку, гдѣ мы находимъ ее въ началѣ нашего столѣтія. Именно, въ «Новомъ опытѣ историческаго словаря о Россійскихъ писателяхъ»[2] Евгенія Болховитинова мы читаемъ слѣдующее: «Бѣликъ Юрій, родомъ Сербянинъ, жившій въ Сибири, сочинилъ тамъ около 1666 года Словенскую Грамматику и еще Слово о Святомъ крещеніи. Обѣ сіи книги рукописными хранятся въ Московской Патріаршей Библіотекѣ». Въ 1838 г. И. М. Снегиревъ

---

[1]) Фактъ этотъ взятъ изъ статьи Безсонова, посвященной Крижаничу. Прав. Обозр. 1870 г., январь, стр. 149—150.

[2]) Другъ Просвѣщенія, 1805 г., августъ, стр. 167. Безсоновъ (ibid., февр., стр. 342) говоритъ, что самъ Евгеній рукописи не видалъ.

повторилъ это показаніе въ изданномъ имъ «Словарѣ Русскихъ свѣтскихъ писателей, служащемъ дополненіемъ къ Словарю писателей духовнаго чина, составленному м. Евгеніемъ». Всѣ эти указанія, изъ которыхъ два первыя находятся въ рукописяхъ, два послѣднія отличаются краткостью, прошли не замѣченными; ту же судьбу имѣло упоминаніе этого сочиненія, сдѣланное мелькомъ О. М. Бодянскимъ на XVIII стр. предисловія къ изданной имъ Грамматикѣ Крижанича [3]. Кромѣ того всѣ эти извѣстія очень кратки, такъ что они, не давая никакого понятія о сочиненіи, не могли возбудить къ нему интереса.

Первый, кто остановился на этомъ сочиненіи и привелъ изъ него довольно много выписокъ [4], былъ С. К. Смирновъ, помѣстившій въ 1860 году въ «Прибавленіяхъ къ Твореніямъ Святыхъ Отцевъ» (т. 19) статью, посвященную изученію другого сочиненія Юрія Крижанича и озаглавленную слѣдующимъ образомъ: «Сербскаго попа Юрія Крижанича опровержение Соловецкой челобитной». Эта статья С. К. Смирнова впервые ознакомила публику съ издаваемымъ нами сочиненіемъ и со взглядами Крижанича, проводимыми здѣсь. Вскорѣ этимъ трудомъ С. К. Смирнова воспользовался Ал. Гренковъ въ своей статьѣ «Соборъ, бывшій въ Москвѣ при патріархѣ Филаретѣ въ 1620 году, и его опредѣленіе» [5]. Здѣсь на стран. 168—9 авторъ приводитъ взглядъ Крижанича на постановленіе собора 1620 года и въ подтвержденіе своихъ словъ цитуетъ издаваемое сочиненіе Крижанича, ссылаясь на листы рукописи (рядомъ есть ссылка и на упомянутую статью С. К. Смирнова); но вся приводимая Ал. Гренковымъ цитата взята имъ не изъ рукописи, а у С. К. Смирнова, въ

---

[3]) Предисловіе и часть Грамматики были напечатаны въ „Чтеніяхъ Общ. Ист. и Др. Росс." въ 1848 г.; конецъ Грамматики вышелъ тамъ же въ 1859 г. Тогда же появился и отдѣльный оттискъ. Безсоновъ (ibid., февр., стр. 347) говоритъ, что Бодянскій сообщилъ объ этомъ сочиненіи Крижанича со словъ Ундольскаго.

[4]) Выписки изъ издаваемаго нами труда Крижанича Смирновъ постоянно приводитъ въ переводѣ на современный русскій языкъ.

[5]) Правосл. Собесѣд. 1864 г., ч. I.

чемъ легко убѣдиться, сравнивъ это мѣсто статьи Ал. Гренкова съ соотвѣтствующимъ мѣстомъ статьи С. К. Смирнова.

Но, строго говоря, это сочиненіе Крижанича сдѣлалось доступнымъ для изученія только съ 1862 года, когда появилось „Описаніе славянскихъ рукописей Московской Синодальной библіотеки“ прот. А. Горскаго и К. Невоструева, гдѣ въ 3-мъ томѣ, во 2 отд., въ рубрикѣ «разныхъ богословскихъ сочиненій» на стр. 397—404 помѣщено подробное описаніе издаваемаго теперь труда Крижанича. Это описаніе довольно детально знакомитъ съ настоящимъ сочиненіемъ Крижанича тѣхъ, кому недоступна рукопись.

Болѣе всѣхъ ученыхъ занимался Крижаничемъ П. А. Безсоновъ, изложившій результаты своихъ многолѣтнихъ работъ надъ нимъ въ статьѣ [6] «Католическій священникъ Сербъ (Хорватъ) Юрій Крижаничь, Неблюнскій, Явканица, ревнитель возсоединенія церквей и всего славянства въ XVII вѣкѣ» [7]. Цѣль этой статьи — ознакомленіе публики съ личностью Крижанича и съ его сочиненіями—заставила П. А. Безсонова коснуться довольно подробно и сочиненія *Об Свѣтом Крещеню*. Въ началѣ статьи отведено большое мѣсто исторіи рукописей большинства извѣстныхъ въ то время сочиненій Крижанича; между прочимъ и издаваемаго теперь.

Послѣ этой статьи П. А. Безсонова и подъ вліяніемъ изданной имъ въ 1860 году *Политики* [8] Крижанича стали довольно часто у насъ и за границей появляться работы, посвященныя знаменитому хорвату. Въ нѣкоторыхъ изъ нихъ обращалось вниманіе и на сочиненіе *Об Свѣтом Крещеню* [9]. Такова работа Арс. Маркевича «Юрій Крижаничъ и его литературная дѣятельность» [10]; таковы статьи А. Брикнера, помѣ-

---

[6]) Собственно это не одна статья, а три.

[7]) Прав. Обозр. 1870 г. январь, февраль, апрѣль, май, ноябрь, декабрь.

[8]) Употребляю это болѣе принятое заглавіе; у Безсонова дано другое.

[9]) Оставляю въ сторонѣ статьи, гдѣ только упоминается это сочиненіе безъ всякихъ о немъ свѣдѣній. Такова напр. статья Leger „Un précurseur du panslavisme au XVII-e siècle“, помѣщенная въ „Nouvelles études slaves“.

[10]) Варшав. Универс. Изв. за 1876 г. и отдѣльно.

щенныя имъ въ Русск. Вѣстн. за 1887 г. Но ни Арс. Маркевичъ, ни А. Брикнеръ съ рукописью знакомы не были, нужныя свѣдѣнія они брали изъ статьи П. А. Безсонова, Описанія рукописей Горскаго и Невоструева и отчасти изъ статьи С. К. Смирнова. Понятно, изъ вторыхъ рукъ взяты данныя объ этомъ сочиненіи Крижанича, встрѣчаемыя нами въ работахъ, посвященныхъ исторіи литературы вообще, каковы напр. «Обзоръ русской духовной литературы» архіеп. Филарета [11] и «Исторія русской словесности» П. Порфирьева. Изъ вторыхъ же рукъ, вѣроятно, познакомился съ этимъ сочиненіемъ и Д. Вл. Цвѣтаевъ, приводящій въ своемъ трудѣ «Протестанты и протестантство въ Россіи до эпохи преобразованія» (М. 1890) взглядъ Крижанича на причину появленія у насъ перекрещиванья.

Послѣднимъ, упомянувшимъ объ этомъ сочиненіи Крижанича, былъ М. Ив. Соколовъ, знакомый съ сочиненіемъ непосредственно изъ рукописи. Въ своихъ «Матеріалахъ и замѣткахъ по старинной славянской литературѣ» [12] авторъ вкратцѣ излагаетъ содержаніе издаваемаго сочиненія, приводитъ изъ него нѣсколько цитатъ и выставляетъ новый взглядъ на причины, вызвавшія появленіе этого сочиненія.

Этотъ длинный списокъ именъ ученыхъ достаточно оправдываетъ изданіе сочиненія *Об Свѣтом Крещѣню;* еслибы даже и не было предпринято изданія полнаго собранія сочиненій Крижанича, все же надо бы было издать этотъ несомнѣнно важный трудъ Крижанича; важный какъ по находящимся въ немъ автобіографическимъ даннымъ, такъ и по взгляду Крижанича на церковные вопросы.

Перейдемъ теперь къ вопросу о времени написанія этого сочиненія, не имѣющаго въ дошедшей до насъ рукописи даты.

Обыкновенно сочиненіе это относятъ къ 1668 — 9 гг., но, кажется, вѣрнѣе вмѣстѣ съ М. Ив. Соколовымъ относить его къ началу 70-хъ годовъ.

---

[11]) 1-е изд. въ 1859 г., Харьковъ; 3-е въ 1884 г. Москва.

[12]) Выпускъ вторый. VI. Новооткрытое сочиненіе Ю. Крижанича о соединеніи церквей. Ж. М. Н. Пр. 1891 г. апрѣль и отдѣльно.

Къ такому заключенію можно придти изъ сравненія почерка и орѳографіи въ различныхъ сочиненіяхъ Крижанича.

Сочиненіе это, какъ извѣстно, представляетъ писанный кириллицей автографъ; кромѣ этого сочиненія рукой Крижанича и кириллицей писаны его *Граматічно Изказанје*, *Объяснь́нје Вы́водно о пи́смѣ Словѣнскомъ*, нѣкоторыя части [13] «Толкованія историческихъ пророчествъ» и, наконецъ, въ *Обличе́нје на Соловецкую Челобитну* (л. 3) мы имѣемъ его собственноручную подпись [14]. Два первые труда написаны въ 1661 г. и 1666 г., два послѣдніе—въ 1674 г. и 1675 г. Отстоя довольно далеко другъ отъ друга по времени написанія, они настолько расходятся между собой и по почерку, что рѣзко распадаются на двѣ группы: въ первую входятъ два болѣе раннихъ труда, во вторую—два болѣе позднихъ. Главное различіе въ написаніи отдѣльныхъ буквъ замѣчается въ буквахъ *б, д, к, л, р, ѣ, ш* [15]: кромѣ того въ двухъ первыхъ трудахъ письмо болѣе тщательное, писатель какъ бы не привыкъ еще быстро писать кирилловскими буквами: онъ ихъ выводитъ. По почерку сочиненіе *Об Світом Крещеню* тожественно съ двумя позднѣйшими трудами [16] Крижанича, такъ что естественно предположить, что между написаніемъ сочиненія *Об Світом Крещеню* и *Граматично Изказанје* прошло болѣе времени, чѣмъ между написаніемъ *Об Світом Крещеню* и «Толкованія историческихъ пророчествъ», т. е. что издаваемое нами сочиненіе ближе по времени къ 1674 г., чѣмъ къ 1666 г.

Къ тому же выводу приводитъ насъ и сравненіе правописанія въ названныхъ трудахъ Крижанича.

---

13) См. 2-й вып. Собранія сочин. Юрія Крижанича. Предисловіе, стр. VII.

14) Все это сочиненіе написано рукой того же переписчика, которымъ написана бо́льшая часть „Толкованія историческихъ пророчествъ“. См. стран. VII—VIII предисловія ко 2-му вып.

15) Ср. прилагаемый фототипическій снимокъ съ соотвѣтствующими при 1-мъ и 2-мъ выпускахъ.

16) Собственно говоря, съ автографическими въ нихъ частями.

Въ общемъ правописаніе у Крижанича выдержано довольно строго и слѣдуетъ правиламъ, изложеннымъ имъ въ его грамматическихъ трудахъ. По за періодъ времени, протекшій между двумя грамматическими трудами и двумя позднѣйшими работами Крижанича взглядъ его на роль нѣкоторыхъ буквъ измѣнился. Таковы *ј*, *ь* и «вѣзание склáди». Первоначально буква *ј* у Крижанича имѣла два значенія: значеніе гласной и согласной; въ первомъ значеніи эта буква называлась *јхóти*, во второмъ—*јóд* или *јâ*. Какъ гласная буква *ј* было тожественно съ буквой *и* (*úта*): «йта јест во всéм једнакосйлно со јхóтоју» [17]. Употреблялась же *ита* «дльаради красотй пйсмá» [18]; и различіе въ употребленіи двухъ этихъ буквъ сводилось къ тому, что въ одномъ случаѣ, какъ напр. въ началѣ слова «годнйје се кâжет јхóта» [19]; въ серединѣ слова въ сущности все равно, написать ли *ј* или *и* (здѣсь впрочемъ *Објасньêнје Вивóдно* и *Граматйчно Изкâзанје* нѣсколько расходятся) [20]; на концѣ же слова «весмá непригóже јест ј.» [21]. Не менѣе искуственное различіе проводится между *јóд* или *јâ* съ одной стороны и *јéр* съ другой: «на почâткех, ј въ срединѣ, пред гласнйцеју, и послидй гласнйци пйшетсе јóд. Кáкот Јáма, Лâдја, Дáјте. На концâх послиди гласнйц пйшетсе ь. Кáкот Крáь. Между двйма гласнйцами вездй јест триба пйсат јóд: сице Свѐтаја... Лйше гди послидŷјуща гласнйца бŷдет и, тамо јест трйба пйсат ь. Кáкот Крáьи..; ј на почâтку трйба пйсат ьи: Ьйд. Ьйства...» [22]. Здѣсь въ случаяхъ, въ сущности аналогичныхъ, въ одномъ и томъ же значеніи приходится писать то *ь*, то *ј*. Позднѣйшіе писанные кириллицей труды Крижанича, въ томъ числѣ и *Об Свéтом Крещéнју*, устранивъ непослѣдовательность въ употребленіи этихъ буквъ, представляютъ значительный шагъ впередъ, отличаясь этимъ отъ двухъ грамматическихъ трудовъ и сходствуя между собой. За бук-

---

17) Грамат. Изкâз. стр. рлѳ. Објасн. Вйвóд. стр. 36.
18) Грам. Изкâз. стр. рлѳ.— —19) Ibid.
20) Грам. Изкâз. стр. рлѳ и Објасн. Вив. стр. 36.
21) Грам. Изкàз. ibid.—22) Ibid. стр. ри—рмл.

вой *ј* въ нихъ осталось только значеніе согласной, т. е. *јхо́ту* въ трехъ позднѣйшихъ трудахъ Крижанича мы не встрѣчаемъ: въ нихъ есть только *јо́д*. Написанія Хрјстос, Антихрјстос (Толков. Истор. прор.), дјалектика (Об Свêт. Крешц.)—случаи единичные; причомъ надо имѣть въ виду, что это слова не славянскія Съ другой стороны *ј*, переставъ служить знакомъ для гласной буквы, сократило случаи употребленія буквы *ь*, оставивъ за ней только функцію «опумльа́ти негласни́цу и слива́тисе съ ньеју̂ въ једен гла̂с»[23]. Таково *ь* въ словахъ кра́ль, Спаси́тель, да́лье, дово̂льно, раздильéн, огóнь, су̂жень, Госпóдень, кньи́га, къ ньему̂, свиньска, осквêрньен, повѣ̂дь, преродьéн, ослобо̂дьêнје, ца́рь, мита̂рь, кéсарь, хоцщь, вêщь, пóмоцщь, руга́ющь, велêцщь, теку̂щь (рядомъ съ послѣдними формами встрѣчаются формы велêщи, смотрêщи и т. п.); нѣсколько особнякомъ стоятъ написанія речьи́, помóчьи. Измѣнился также взглядъ Крижанича и на «вêзние скла́ди». Въ своихъ грамматическихъ трудахъ онъ постоянно въ значеніи *ю* пишетъ *ју* или *ьу*[24]; въ позднѣйшихъ же своихъ трудахъ онъ отдаетъ рѣшительное предпочтеніе буквѣ *ю*: написанія *ьу* въ нихъ совсѣмъ не встрѣчается, а *ју* составляетъ рѣдкость; единичными примѣрами на *ју* могутъ служить формы ими́јут, пребыва́јут, попада́јут, јужé, рядомъ съ южé, спомина́ют, назива́ют и т. д.[25]. Отъ словъ русскихъ здѣсь надо отличать слова иностранныя, гдѣ Крижаничъ явно предпочитаетъ сочетаніе *ју* буквѣ *ю*, напр. собственныя имена: Ју́стус, Ју́да, Јудéји, Ју́лиј, Јувена̂лиј, Ју́роде, и разъ только Ю́лиј. Вообще при правописаніи словъ иностранныхъ въ своихъ позднѣйшихъ трудахъ Крижаничъ придерживается правописанія того языка, откуда эти слова идутъ. Такъ, онъ пишетъ Êва, Евсêбиј, Ефета́ и т. д., хотя въ русскихъ словахъ, по его ученію, передъ *е* всегда надо писать *ј*[26]; въ словахъ иностранныхъ онъ допускаетъ также

---

[23]) Ibid. стр. рлѳ.—[24]) Ibid. стр. рмк.

[25]) Ср. стр. VIII предисловія ко 2-му вып.

[26]) Грам. Изкâз. стр. ркн

буквы *ѳ* и ѡ, против которыхъ возстаетъ въ своихъ грамматическихъ трудахъ [27]; таковы напр. анаѳéма, Тимоѳéј, Ѳеóфил, Јѡна, хѡрепископи.

Итакъ, то обстоятельство, что сочиненіе *Об Свéтом Крещéню*, отличаясь по правописанію отъ *Објасн. Вãеóдно* и *Граматíчно Изкáзанје*, сходно съ «Толкованіемъ историч. пророчествъ», и *Облич. на Соловéцкую Челобитну*, позволяетъ намъ придти къ тому же выводу о времени его написанія, къ какому мы пришли на основаніи сравненія почерка въ различныхъ трудахъ Крижанича. И, кажется, мы вправѣ относить сочиненіе *Об Свéтом Крещéню* съ бóльшей достовѣрностью къ началу 70-хъ годовъ, чѣмъ къ 1668—9 г., какъ это принято.

Въ нѣкоторыхъ мѣстахъ сочиненія *Об Свéтом Крещéню* мы замѣчаемъ нѣкоторыя отступленія отъ принятаго Крижаничемъ правописанія; напр., обыкновенно Крижаничъ замѣняетъ ѧ по сербско-хорватскому выговору черезъ *е*, но иногда мы находимъ вмѣсто обычнаго *се ся*; род. пад. ед. ч. им. прил. муж. рода у Крижанича обыкновенно оканчивается на *-ого*, иногда же мы встрѣчаемъ *-аго;* разъ даже въ издаваемомъ сочиненіи встрѣчается слово, оканчивающееся на *ъ* (л. 33 об. нâдръ). Большинство такихъ отступленій представляетъ только кажущіяся ошибки противъ принятаго Крижаничемъ правописанія; именно, онъ, приводя цитату изъ русскаго сочиненія, до нѣкоторой степени сохраняетъ правописаніе подлинника. Довольно наглядным примѣромъ этому можетъ служить л. 65, гдѣ Крижаничъ ссылается на одно мѣсто «Жезла правленія».

При печатаніи мы по возможности старались воспроизвести рукопись, сохраняя правописаніе, знаки препинанія, удареній и титла. Поправки и дополненія Крижанича мы ввели въ текстъ, каждый разъ оговаривая ихъ въ примѣчаніяхъ. Въ скобкахъ (безъ двухъ точекъ) мы помѣщали

---

[27]) Ibid. стр. ркѳ.

Смотрите Гдри Архиjерéjи. втôро. *Jиже аддá во втôро крестит: óн Хта во втôро Разпинájет.*

Аще бо jест нýди во втôро креститися: нýди бýдет опêг jемý умрити. ||

2 Jиже тó творит: óн пêрву мúлост забывêню предаjéт: и лѣно своjе житjе справляjет: и jако да бы дрýго Крещêнjе ¹) было: всé потóм и дéлаjет.

Мúлост jединожди jест мúлост. И идѣже мúлост jест jедина, мы jесмо тáко лѣни: аще бысмо вѣдали, Мóжно быти опêт обмúти грихы: бысмоли престáвали от гришêния? Немню того jâз.

Нит адда, нит Втôраго Крещêния ¹). *Ашчели jест Втôро: бýдет и Трêтjе, и Четвêрто.* И пêрвше всегдá разаряjется от послиднијшего: и óво опêт от иного: и тáко без концá.] Тó Златоуст.

д. Во Скрижâлних кньúгах, Гаврилjил Филаделфиjски, въ глâве ꙁ҃, велит:

Смотрóте Гдри Архиjерéjи. *Аще бы дú ктô ýмерл, и опêт бы возстáл: такóвому небыло бы трêби Крещêния* ¹), ни Рукоположêния. Заньеже неотмúтны пребываjут на ньéм печáти тих светин.] Тó Филаделфиjа, митрополит и учитель. |

е. Во Скрижâлнихже кньúгах, Ивáн Наѳанаjúлов во глâвé ӱн҃.

Изповѣдаю Jедúно Крещêнjе, ¹) въ отпущêнjе грѣхов.] Jедúно jест аддá (убо) Бôжjе Крещêнjе: ¹) яко и Jедин jест Госпôд, jиже сиjе предадé: и Jединожди óнже рáзпят бы за нáс: и Jединожди излиа кôрв своя, и дадé жéртву Отцý своjемý, нас рáди. И тó велит Пáвел: Jедин Госпôд, Jедина вéра, Jедúно крещêнjе ¹).]

Смотрите Гдри Архиjерéjи. *Нѣст аддá (убо) иного Крещêния по сéм: ни иного Прощêнjа по Мúлости*]: ни Прèродьêния, ни Ослободьêния семý сподóбного от гриха.

Хотя бо ся велит, Втôро Ослободьêнjе от гриха быти Покâjанjе: *нó (и) сиé бываjет со мнóгими Бóлезенми и Трýдми.* Трêби бо jест Изповѣданjа, и Смирêния, и сôлз, и Сокрушêнjа сéрца, и трýдов, и пóдвигов по силе, и мúлостин, и молитов частих: да добýдем сегó ослободьêнjа.]

Тó презвитер Наѳанаjúлов. ||

---

¹) Прежде было: крещêнje, крещêния.

ѕ. Кирйловы кньйги, во главе̂ к҃д, на лісту с҃кѕ. *А јиже дй во вто̂роје крестйт (крестится) или, понавлѧ́ует (понавлѧ́јется) во покајанје Кр̂ещенјем: тако́в по а҃плу во вто̂роје Разпина́јет Х҃а.*] 3 Смотрйте Гд҃ри Архијере́ји.

Јелйци бо во Х҃та јединою крестйхом ся, во сме́рт јего (:глаголье́т а҃пл:) крестйхомся. Погребо́хом бо ся зъ ньйм крещенјем во сме́рт. Да, јакоже возста́ Х҃с от мертвих сла́вою о̂тчею: та́ко и мы̂ въ обновльѐню живота́ ходйти на́чнем.]

ӡ. Апо́столско пра́вило м҃з: и зъ ньйм Но̂вы Потребник. Аще дй кй Епйскоп чл҃ка имеющего по йстине крешщенје, опе̂т окрестйт: да ся изве́ржет: јако *Ругающь ся Кресту́ и Сме́рти Госпо̂дньеј.*] Смотрйте Гд҃ри Архијере́ји.

Собра̂нје.

и. Из того́ всего́ что́ се собира́јет? О́во се собира́јет. *Аще кто̂ хо́щет Руга́тисе Кресту́ и Сме́рти Госпо̂дньеј. Аще кто̂ хо́щет Госпо҃да́ опе̂т Разпина́ти и Позо́рити. | Аще кто̂ хо́щет но̂вим Ју́дою, но̂вим Кајафою, и но̂вим Пила́том поста́ти: то́ј да крестйт чловйка пра́во крещеного.*]

ѳ. Ја̂ неговорю́ сеје рйчи: но говорйт ю Па́вел апо́стол: и всй апо́столи во пра́вилу: и С҃ти Отцй, Дамаскйн, и Златоу́ст: и церко̂вни учйтельи, Гаврији́л Филаделфијски: и Ива́н Наѳанаји́лов: и Кирйлових кнйг писатель: и Но̂вы [1]) Потребник [1]): и С҃тіјши Моско̂вски Патрија́рхи, Јо́сиф, и Нйкон, и Јоаса́ф [2]), јиже тие кньйгы напеча́таша: то́ [3]) јест, Кирйловы, и Скрижа̂лние кньйгы, и Но̂вы Потребник и Ко̂рмчие кньйгы.]

і. О̂ Богда̂не, ве́рујешли ты̂ тйм свидоко́м: или то мньйш все́ Ба́сни бы́ти? Али ја пйшу и говорю́ къ Ра̂зумним Христја́номъ: јиже Христу Бо́гу, и Свети́м јего Апо́столом, и Отце́м и учйтельем на́шим ве́рують. Аще бо кто̂ јест Ра́зумен: и аще во Х҃та ве́рует: о́н немо́жет того́ тулйкого Апо́столского и Оте́ческого и Патријаршеского Свидоче̂нја погордйти: но́ пријемлье́т је зъ ве́рою, и со́ страхом. ||

іа. Аще пак кто̂ зъ онйм нйвим властелйном велйт: ***Нам бы҄ здѣ пожйти: а та́мо, јако кому лу́-*** 4

---

[1]) Надп.

[2]) Надп.

[3]) Переправлено изъ: се.

чиmсе: Или аще ктô зъ дру́гим ни́ким тако́вим Кра̂льем пи̂тајет: Где̂ ни́не пребыва́ют, Ки̂р, Алекса̂ндер, Авгу́ст, и про̂чни они сла̂вни мона̂рхи? И отвеща̂ша му: **Въ А̂ду** А о́н рече́: *А на́м пак ка́ја потре́ба и́ного ми́ста иска́ти, от оного́, идѣ́же пребыва́ют ти́ пресла́вни ми́ра влади́кы?* Аще велю ктô та́ко без спасе̂нние надѣ̂ји, и без ра́зума, въ отча̂ѧнию пребыва̂јет: ты̂ о Богда̂не неда̂ј тако́вому сеје кньи́жицы ни чта́ти ни чу́ти. Ни́т бо нам по́лзы къ Отчаја̂нцем говори́ти: јиже не скорбе̂щи се об своје́м, по гото́ву непоскорбе̂тсе ни об на̂шем спасе̂нию.

ји. Аще пак ты̂ ô Богда̂не јеси Ра́зумен: извѣ̂стно, јако ве́рујеш во Христа́: и не́ | въ Отча̂ѧнию; но въ Ве́ре и въ Надѣ̂ји живеш. Аще пак ве́рујеш во Хр̂та: ве́рујже Христу́. То́ јест: ве́руј јего Госпо̂дньим слове̂сом: а на̂јпа́че они́м: *Ка́ја по́лза чловѣ́ку, аще ве́с ми́р приобре́щет: а ду́шу свою згуби́т?*

јг. Ми́сли бо ты̂ са̂м: Како́ва мо́жет кори́ст и у̂ти́ха бы́ти оному́ властели́ну: јиже стô лѣт преживе́т во вели́ком бла̂гу и че́сти, и во вса́ком поко́ю и уго̂дю: а за ти̂м пропа̂дет въ А̂д: и у́чнет на вѣ̂чние вѣ̂кы въ огню̂ гори́ти? Тако́в, хотя́ јест вса́кого вре́менного добра у̂жил: по вѣ̂чние и́стины сло́ву, зло́ јест торгова̂л.

јд. Али егда тако́в та̂мо при́дет: конч́и дружи́на небу̂дут јего [1]) могли ру̂жити, ни [2]) срамоти́ти, ни безу̂мником или бујако̂м нази̂ва̂ти. Аще бо јего ки̂ из они́х огори̂лцев опи̂тајет:
5 О̂ Боля̂рине [3]), зачто́ си ты̂ || Си́мо попа́л? Он јим хо́щет отвеща́ти: За̂то, јако подда̂них си́лою угньита́х: по непра̂вде и по неми́лости при̂хо̂ды на ньи́х умна̂жа̂х: и да̂ры пријема́х: и су̂д прода̂ва́х: и про̂чно.] Дружи́на јегда то учу́ют, небу̂дут јего могли́ срамоти́ти. И са̂ми бо за тако́выже при̂чи́ны та̂мо попадо́ша и попада́јут.

је. Али аще та̂мо при́дет ки̂ проста̂к: и они́ јего опи̂тают, О̂ го́сте, зачто́ си ты̂ си́мо попа́л? И о́н јим отвеща̂јет: *За̂то, јако се крести́х въ дру́гы кра́т.* А [4]) они́ хоте̂т јеще речьи́: А јеси́ли съ того́ којего бла̂га, или че́сти, или ути́хы до́был? А о́н рече́т: Једен сре́брен кре́ст приобрето́х: и десет зла̂тих

---

[1]) Надп.

[2]) Надп.

[3]) Надп. надъ зачеркнутымъ: властели́не.

[4]) Надп.

подâрка]. Тогдá хоте̂т вси́ нá ньего кри́кнути, и речьи́: Ȍ Глу̂пче [1]), ȏ Безу̂мниче, ȏ Буjâче: тóли jест достȏjна цѣнá: да си ты̀ зâто свою ду̂шу прóдал, на сию безконе̂чну и безмѣрну му́ку?] |

јѕ. Аще пак тáмо узре̂т Епископа или презвитера: и къ ньему реку̂т: Ȏ Епископе, чтó jест тебе си́мо принесло? И óн jим отвещâjет: *За ничтóже и̂но непоги́нух: неже за сие jеди̂но дѣ́ло, jако чл҃ка крещенá окрести́х.* И кньи̂г блу̂дних (: тâко дѣ́лати веле̂щих:) из своjих овѐц неизтри̂бíх] И они́ хоте̂т опет опроси́ти: А jеси́ли съ тогó кою кори́ст въ имѣ̂нию, или че̂ст, или у̂ти́ху приобрѣ́л? А óн jим хóщет отвещáти: Ничесóже неприобретóх: ни Блâга, ни Ра̂зкóшы, ни Че́сти, ни́ Слáвы: но jеди̂но Сóвѣсти Гризе̂нje]. Тогдá jуже вéс âд хóщет jедни̂м глâсом на ньегó возвопи́ти: О Глупче [2]), ȏ безу̂мниче, ȏ дурâче, ȏ буjâче, ȏ лицими́рче. Нéбо ти бы̂ше óтперто. А ты̀ слѣ̂пче, за jедно ду̂рно, и теби во всéм некори́стно дéло, и́збрал jеси въ сéj безконе̂чноj му́ке гори́ти?] Такóви бу́дут тáмо поми́нки: аще jим она му́ка || 6
попусти̂т кою ри̂ч изречьи́, или чу̂ти. Ащели пак небу̂дет ричѐj ни поми̂нков: извѣстно jако бу̂дут мисли такóвы. И сâми хоте̂т себé проклинáти, и псовáти, и срамоти́ти: Ȏ окâjаны, ȏ безу̂мны, ȏ слѣ̂пы, ȏ проклѐты jâ: jиже за такóво непотрéбно и некори́стно безде̂лje, извольих ни́ким *мѐртвим* лю̂дем угâди́ти, и лицими̂рствовати: а Хр҃та Творцá и откупи́теля мо-jегó позóрити: и въ сеj безмѣ̂рноj му́ке во вѣ̂чние вѣ̂кы гори́ти.]

ПРЕДѢЛ в҃.

Совéт об Прекреще̂ню.

јз҃. [3]) **Богдâн.** Ȏ Ми́лошу: аще ты тáко умрéш:

а҃, Погребсти́ тебе хоте̂т безче́стно: jако цѐрклу скоти́ну.

в҃, Ты̀ ни́не óт глада, отъ нагоτы́, и от срамоты̀ погибájеш. А прекрести́вшисе, бы̀л бы ты̀ хли́ба си́т, и одивен. |

---

[1]) Надп. надъ зачеркнутымъ: Блâзне.

[2]) Надп. надъ зачеркнутымъ: Блâзне.

[3]) Со „второго предѣла" Кр. началъ-было новый счётъ параграфовъ, но, доведя его до з, рѣшилъ продолжать счётъ „перваго раздѣла"; такимъ образомъ на мѣстѣ поставленныхъ раньше а, в .. з написалъ јз ји... кг.

ѓі, Ни́не, ты̂ јеси всѝм мѐрзок: и зову̂т те јеретѝком. А превкрещѐн бы̂л бы ты̂ всѝм дра̂г и чѐстен.

д̃і, Та́ко теби живу̂щему умри́ти бу́дет въ си̂лке. А превкрещѐн бы̂л бы ты̂ пожа́лован, къ Москве взя̂т: на поко̂јно жи̂тје.

є̃і. Та́мо бы ты̂ мо́гел своји̂м про́мислом и пине̂з нажи́ти.

јн. Милош. С̃ Богда̂не, добро́ сове́тујеш: јако разуми̂јеш. Али ја̂ ти хощу пове̂дати јещѐ [1]) једну̂, от всѝх тих твојѝх бо́льшу при̃чи́ну: јаже ме ко Превкрещѐню ва̂бит.

јѳ. А се́ јест: Јако ја̂ Све̂тому Григо̂рию па̂пе, и Прел о́гу (: кньи́гам от всеје́ цѐркви прия̂тим:) ве́рую, јако све̂тому Еванге̂лю. А та́мо пак (: во к̃ѳ де̂н Генварја̂:) јест напи̂сано: Ка́ко ни́ки бра́т Јустус, за̂ три злâтие (:не́ по непра̂вде добывены̂, но та̂јно у себе держаны́, и старишѝне нея̂вльены:) л̃ днѐј јест въ || Огньѐном митâрству, или въ Чи́стилном Огню́ гори́л. А то́ при моли́твах ст̃о́го Григо́рија, и всеје бра̂тји.

7 И въ Лимона̂ру̂, и у Ива́на Дамаскѝна, и въ ѝних кньи́гах обрита́ютсе тако́выже об Огньѐном митâрству, по̂ве̂сти. И тѝм по̂ве̂стим [2]) а̂ ве́рую: јако С̃то́му Еванге̂лю. Цѐрков бо Собо̂рна Апо́столска (:јаже поблу̂ди́ти немо́жет:) предâје̂т нам је за и́стину. И ја̂ ми́шлю на своје мно́гие и вели́кие гри̃хы́, и на своје ле̂но жи̂тје, и на ста́рост. И ве́рую за изви̂стно: Аще ми Г̃д гри̃хы́ прости̂т: и от Ве̂чного Огня́ ме ослободи̂т: јако непрости̂т ми Епитеми̂ји: и неми̂нет ме то Огньѐно Митâрство. И бою́ се въ ньем гори́ти до́лго: кули́ко једи̂н Г̃д ве̂ст. А јегда се пак кто́ окрести̂т: тогда́ пращща́јет [3]) му Бо́г всие́ гри̃хы́: и всу̂ Епитеми́ю: и всѐ митâрство: та́ко да, аще без но̂вого гри̃ха́ | умре́т, ду̃ша́ јего въ о̂нже ча̂с про́сто пренесе́тсе въ небе̂сну ра́дост. Та́ко бо то́јже све̂ты Григо̂риј учи̂т, во Пре̃ло́гу въ ј̃s ма̂ја: и ѝни [4]) здѐ пѐрвлье приведе̂ни учи́тельи.

к. За̂тоже, аще бых а̂ ни́не мо́гел окрести́ти се: никосо̂же на̂ све̂ту небы̂х блаженѝјшим от себе бы̂ти мньи́л ни ве̂ровал. Та́ко бо [5]) бы̂л бых про̂ст не́ токмо от ве̂чного огня: но̂ и от того́ прелю̂того и многоле̂тного Огньѐного Митâрства. И дра́-

---

[1]) Прежде было: јеще; щ—надписано.

[2]) Было: повѣстѣи.

[3]) Прежде было: пращајет.

[4]) Прежде было: и всѝ ѝни; затѣмъ Кр. зачеркнулъ: всѝ.

[5]) Надп.

же бы ми то было (:говорю пред Судијею живих и мертвих:) неже да бых всего мира златом и сребром обладал.

кл. Али тако бы ми то драго было: аще бы се могло учинити съ ползою мојею: а не зъ горшим грихом: и зъ новим Гда Разпинанјем: и зъ вечним Гдньим гневом: а зъ мојим: во вечны Огонь осудьенјем. ||

кк. Тако бо ја со Стими Апостолми и Отци верую: Јако второ крещенје нит крещенје, но осквернье̂нје: и от Хта отступльенје: и вечно отчајанје.] 8

кг. И зато страшно: али мене страшно јест мне: без јерејского прощенія [1]) (:а зъ надејею на Божје прощенје [1]), из сего живота преминути: неже вторим крещенјем [1]) оскверни̂вши се, от Хта отступити: и без спасенние надеји въ отчаянію, и въ безсуменном вечного огня ожиданю умрити. Должен јесем искати и просити Јерејского прощенія. Аще пак ишчю и прошу, и недобываю: должен јесем не отчајати се: но надею положити на Божје милосердје. Оному бо, јиже творит кулико может, Бог својеје милости некратит. |

кн. (sic) Тимоѳеј архиеп Александријски (:једен из *Нових Греческих Богословов*:) мньит потребно быти непрекрещати јеретиков, из *ради Срама*.] Да се ди нестидет Прекрещанія: и да се тим радши и борже обращают ко правој вере. Пишет бо [2]) въ Кормчихъ кньигах сице:

Опрос. Зачто јеретиков непрекрещајем? Ответ. *Аште бы то было, небы се чловик скоро обращал от јереси: стидещи се прекрещенја.* Алити *и наложенјем рук презвитерских, и молитвою, умьјет приходити Светы Дух*: јако свидочит Апостолско Дејанје во главе ја.]

кѳ. Али въ том Тимоѳеј самим делом кажет себе по истине быти Новим Богословом. Премерзко бо блудит: и прегрубу јерес заводит. Никакоже бо нит сподобно ни истинно: да бы Светы Дух, по рук наложеню, и по молитве, на чловика || Некрещеного приходил.] Вечна бо Истина велит: Аште кто небудет Водою и Духом преродьен: он неможет внити въ царство небесно.] 9

---

[1]) Во всѣхъ отмѣченныхъ словахъ ш надп., т. е. прежде было: прощѣнію, прощѣнје и т. д.

[2]) Послѣ „бо" шло зачеркнутое: об том.

л. А сверх того́ пак Тимоѳе́ј јавля́јет вели́ко своје́ или Неви́жество, или Лука́вост. Приво́дит бо на уќа́з деветна́десту гла̂ву Дѣ́ння, об Ру̂к налага̂нью.[1])] А та́мо пак јест напи́сано: Јако Па́вел јест запови́дал пе́рвлье окрести́ти лю̂ды а пото́м јим јест ру̂кы нало́жи́л. И та́ко апо́столи, без крешще̂нја, неналӑга́ша ру̂к.

ла. Ашче [2]) нам пак Тимоѳе́ј заде́нет из десе̂тие гла̂вы Дѣ́ння, и рече́т: Јако јест Све̂ты Ду̂х (: при Петро́вом проповида̂нью:) напа́л на Корни́лиа Со́тника, и на јего дружи́ну: ји́же бы́ша некрешщени́.] Мы̂ отвещу̂јем пе̂рво: Јако́ ни ру̂кы јим небы́ша наложены́, ни моли́тва об ньи́х учиньена. Отвещу̂јемже [3]) дру̂го: Јако | то́ јест учиньено́, не́ по обы̂чном у̂ста́ву; но́ по осо́бном Бо́жјем чу̂ду: а на̂јпа́че на утвердьѐнје Петра́ апла: јиже се опаса̂ше пријема́ти и крести́ти они́х, јижо небы́ша обри́зани, и јида̂ху свиньи́ну, и про̂чние препови́дание ји́стввны. Али смотри́, что́ за ти́м чу̂дом безпосре́дно стоји́т напи́сано. Тогда́ бо ди́ отвеща Пе́тер: Мо́жетли кто̂ забра̂ни́ти, да се неокресте̂т ови́, јиже прија̂ша Светого Ду̂ха, јако и мы̂? *И заповидал је јест окрестити*, въ и̇ме Господ̂нье.] О́го адда́ ни са̂мо пришѐстје Светого Ду̂ха ни̂т довѐльно ко спасѐнью: но потре́бно јест при ньем Крешщѐнје.

лв. За̂то адда́, ашче кѝ чловик (:бу́дущи непра́во крешще́н:) за једи̂н сра̂м оддаля́јет се от крешщѐнја: слѣп јест и несре́щен. Свѐто бо крешщѐнје ни̂т срамота́, но чѐст јест на̂ј-
10 вѐща, юже мо́жет чловик ими́ти въ || се́м животу. Јѐ заи́сто вѐща јест то чѐст от вса́кого ца̂рства и кра̂льѐства. Та́ бо чѐст твори̂т чловика спасеним, и во́ вѣкы бла̂женим.

Немны́ адда́ Богда̂не, јако да бы мене сра̂м от [4]) крешщѐнја удержа̂вал. Како́в бо сра̂м мо́жет бы́ти мнѣ: ашче моји родителы (:неразумѣющи и̇стины:) мене́ въ мојем дѣтинству (:и јегда ѝ [5]) ничесо́же неразумиа̀хи:) непра́во окрести́ша? Јѐ паче чѐст бы мнѣ била: ашче [6]) бых ја́ вѣдал себе бы́ти не-

---

[1]) Переправлено изъ „наложѣнію".

[2]) Послѣ ашче зачеркнуто: пак

[3]) Же—ради.

[4]) Послѣ „от" что-то очень старательно зачеркнуто; судя по титлу, можно думать, что это было: обога.

[5]) Нади.

[6]) Сначала Кр. написалъ ащ, но потомъ зачеркнулъ и написалъ ра-дом: ашче.

прáво крещенá: и ніне апче бых óт Бога біл помилован, и въ рáзуму просвіщен: и узнáл бых йстину, и зъ радостю прийял бых Бóжји дáр.

лг. Jê Богдâне вéруј ми: говорю ти, јако имию на сŷдны дêн стáти пред Сŷдца живих и мêртвих. Апче бых јâ вѣдал своје крешщêнје бити непрáво: хотя бых јâ језикми говорил, и чудêса творил (:јако | тогдá он Сôтник некрешщéн:) немньил бых јâ тó себи бити довôльно ко Спасêню: но без всáкие отвлáкы прибѣжáл бых ко стој кŷпéли. И (:апче бы мóжно біло:) небих препустил ни днêшньего Сŷнца пéрвлье зâјти; неже бых јâ біл водóю и Свéтим Дŷхом преродьèн. Но лихо (:јако ти повидах:) мнѣ прáво крешщеному, нéбыло бы то Кŷпéл, ни Духôвно преродьêнје: но біло бы свиньска калŷжа, и бѣсôвско укалянје: и вѣчно от Христá отпадêнје.

ПРЕДИЛ г.

Какóво Нечêстје, и Бôжјих вещêј Скверньêнје, идет из Прекрешщâнја.

лд. Римско Крешщêнје, или јест прáво; или нит. Апче нит прáво: ино послидôвно и потрéбно јест прекрешщáти. И добрó чинêт оний: јиже прекрешщáют. ||

Апчели пак јест прáво: злó творêт, јиже прекрешщáют. И какóво из того блŷдá Нечêстје и Сквернительство произходит, овдé хощем покâзáти. 11

лє. Трêби јест адда въ тóм *нé пребезпéчно постŷпáти.*] Но смотрити мôрают архијерéји: Чинитли се тó по прáвилех свêтих отêц, или небŷдетли пáче прáвилом супротивно.

лѕ. Никêјского бо Собóра пêрвого, прáвило и҃, об јеретикех Чистих заповидâјет: *пријемáти јих без крешщêнја.*] И апче кй из ньих епископ, или презвитер, прийдет ко покâјаню: Собóр заповидâјет, такóвого *епп҃а въ еп҃ској, а презвитера въ презвитерској чéсти и стáну держáти:*] јако прáво крешщêнје и рукоположêнје имиюща.]

лз. А об Павликиянех пак јеретикех, тóјже собóр (:во прáвилу ја҃і:) заповидâјет | йнако: и *велит је прекрешщáти.*] И апче ди от тих Павликиянов окреститсе кй еп҃, или презвитер: (:и апче житје имијет непорóчно:) *заповидáјет Собóр такôвого постáвити* (:тó јест, посветити:) *всáкого во свôј чин.*]

лн. Из тогó пак обојегó прáвила, по добрóм разлóгу, мóжем мы̀ Собрáти.

Пѐрво: Јако у нѝких јеретѝков бѝше, и јéст; а у нѝких небѝше, и нѝт прáвого крешщêнја, ни рукоположêнја.

Дрӯго: Јако ѝноком (:ашче кóји от јеретѝков въ покáјаню приходѝша:) невелѝша отцѝ Разстрѝгáтисе, ни Женѝтисе, ни от Обещâнја отстӯпáти. Нó отсѝлáша је въ монастѝры.

лѳ. А овдé пак недѣјéтсе тáко. Но Господá архијерéји овдêшньи Рѝмские презвѝтере разсвещáют: а ѝноке разстригáют: и обо̄је жéнет: и творêт је || обещâнја својегó отстӯпникми. А кáко пак јест тó къ прáвилом и гъ благочêстю прѝлѝчно: ты̀ Богдâне сâм сӯди.

12 м. Хощӯ ти аддá покāзáти: Кáко̀ из тогó прекрешщâнја произхóдит и порадјáјет се дéсетера **Злобá и Сквернѝтельство**: или посвещêних Бóгу вещêј Скверньêнје.

ЗЛОБА а҃.

Жидôвско Богобôрство.

мл. Во прекрешщâню бо обритáјетсе Жидôвско Нечêстје, и Богобóрство: и нóво Гд҃а и Откупѝтеля нашего Јисӯса Христá Разпинâнје и Позóренје. И јиже то чинêт: Ругáютсе Кресту̇ и Смéрти Госпôдньеј.] Тáко бо говорèт свêти апл҃и и отци. Гледѝ чи҃сла а҃, в҃, г҃, ѕ҃ з҃.

ЗЛОБА в҃.

Донâтовски Рāздор.

мв. Въ тóмже беззāкóню обритáјетсе Поновльêнје дрêвньего, и дāвнó от цèркви осӯ | дьеного Донâтовского [1]) Рāздóра. Донâтовци бо во всéм быша правовèрни: рāзвѣ једѝно, јеже имѝша сéј блӯд: *Јако Отстӯпнике и Јеретѝке крестѝша.* И зāто быша от цèркви отлӯчени. И Свèты Августѝн јест супрот ныѝм цѣлы кньѝгы напѝсал, об Крешщêню: Јако нѝт мòжно повтāрáти.]

---

[1]) Вал.

ЗЛОБА г҃.

Лутореско Растрижество.

мг. Въ то́мже беззако́нию показа́ло се јест Но́во, и ни отню́дже въ Христи́нех (:до Лу̑тора:) не́чуто, Разстри́жество, и Скверни́тельство. Лу̑тор бо пе̑рвы, бу̑дущи и́нок, ожени́л се [1]) и осквернил се јест и́нокиньею. И по то́м у̑зору нине и́ноци, и неженати презвитери, кресте̑тсе (:а пра́вије ре́кши Разкрешща́ютсе:) Разстрига́ютсе, Разсвеща́ютсе, Беззако́нно же́нетсе, и Скве̑рнетсе. ||

ЗЛОБА д҃. 13

Ху̑ла́, въ Гее́ну осу̑дьена.

мд. Къ томуже беззако́ною (sic) пристојит и Су̑да́ Госпо̑днього и̑зров, ска̑зан на клевету̑.

Ашче бо о́н, јиже бра́ту речет Ју̑роде, от Гда јест осу̑дьен во Гее́ну: что́ ты̑ мньа̑ш, ашче кто мно́гим и несче́тним архиjере́јем и јере́јем (:и̑них кресте̑щим:) вели̑т: О вы̑ некрешще̑ни, О̑ вы̑ пога̑нци:] ни́тли то го̑рша ху̑ла́ и клевета́, неже јест къ једному брату речьи Ју̑роде? И небу̑детли тако́в пови́нен Гее́ны?

ЗЛОБА є҃.

Вавило̑неко Скверни́тельство.

мє. Въ то́мже беззако́ню обнови́ло се јест дре̑вньe Вавило̑нско Скверни́тельство. Валтаса́р бо ца́рь јест повели́л освеще̑но Бо̑жјего хра̑ма посу̑дје къ себи на́ пир принести́: и из ньего пи́ти.] Та́ко чине̑т лю̑ди ни́не. Из све̑тих бо Поти̑ров упива́ютсе: | а освеще̑ние Ри́зы жена́м на ша̑пки [2]) да на сви́ты разкраја́ют, и скве̑рнет.

ЗЛОБА ѕ҃.

Образоло̑мско Скверни́тельство.

мѕ. Въ то́мже Нече̑стю многоли́чно и преобы́лно обнови́ла [3]) се јест Иконобо̑рска је́рес [4]).

---

[1]) Надп.

[2]) Послѣ „ша́пки" зачеркнуто „раз."

[3]) Передъ: обнови́ла зачеркнуто: објавила.

[4]) За словомъ: је́рес 3½ строчки старательно зачеркнуто.

Свѣтие бо Икôны, и Госпôдные Кресты дрѣвѣние сѣкут, ламают, жгут: а срѣберние на чашы да на вузды разкавают. Видих бо ја срѣберника: јиже јест над ӥ срѣберних икôниц от никојего вôјина купил: и все на перстены да на чашы разковал. Видихже чловика: јиже се хвалише, јако јест ді въ
14 Литве Господень Крест (:Крижк || Ляцки:) на путу подсѣкел.

ЗЛОБА ꙁ.

Калвинско Сквернительство.

мꙁ. Въ тôмже Безбôжю појвило се јест и Калвинско, от всих мерже и грознијше Сквернительство. Христијни бо нине (:не инако неже безбôжни Калвинци:) пресвѣтие Дары, Госпôдные Тѣло, из потиров на тла мещут, и ногами тлачет.

ЗЛОБА н.

Хула супрот Свѣтому Духу.

мн. Изреднијшы пак и највећшы Свѣтого Духа дар јест, от всих грихов очищенје, и прощѣнје, и освещѣнје чловика: јеже бывајет вѣрним на крещѣню. Крещѣнје бо (:по Госпôдньем слову:) јест от Свѣтого Духа Преродьѣнје.] А ти пак чудни учительи Римско | Крещѣнје Оскверньѣнјем зовут. И тако Дар Свѣтого Духа хулет.

ЗЛОБА ѳ. [1]

Јелинско, и Митарско Поганетво.

мѳ. Госпôд велит: Ашче ктô непослушајет Цѣркви: да ти будет јако Нарôдјанин и Митарь.] А Цѣрков пак Собôрна: то јест Свѣти Апôстоли, и Отци, во правилех, грозно запрещают Втôро Крещѣнје. Јиже адда во втôро крестѣт: ти цѣркви непослушают. И что ино, неже јако въ Јелинској непокôрности, и въ слѣпоте, и въ поганству пребывают? ||

---

[1]) Кр., позабывъ послѣ „Злоба ѳ“ выставить тему, началъ прямо: „мѳ. Госпôд вели,“ но затѣмъ зачеркнулъ начатое и написалъ тему: Јелинско, и Митарско Поганство.

ЗЛОБА ј. 15

Свиты, и Тѣла Госпо̂дньего Разтерза̂ње.

и. Свѣтому му́ченику Петру́ Александрі́јскому епи́скопу, показа́л се јест Спаси́тель зъ ра́здертою Сви́тою. И прашá́ющему јему́ об при́чи́не, отвещá́л јест Госпо̂д: *А́риј јест мою Сви́ту, јаже јест Цѣ̂рков, ра́здерл.*] Зовѣ́тже се Цѣ̂рков и Тѣ̂лом Христо́вим: и јиже цѣ̂рков раздѣля́ют, они Тѣ̂ло Госпо̂дньеторгают, и раздира́ют.

А то́ пак Прекрешща̂ње јест очиви́сто Цѣ̂ркви Раздира̂ње: или пра́вије ре́кши, јест са̂мих себе́, от с҃тие Моско̂вские, и от Ки́јевские, и от Возто̂чние цѣ̂ркви отто́ргньење: и по на̄сли́дку ни́ких вудо̂в Госпо̂дньего тѣ̂ла разтерза̂ње.

Никто̂же бо немо̂жет зъ и́стиною речьи́: Да бы то бы́ло от једи́нне Ри́мские цѣ̂ркви оддѣльѣ̂ње. И Моско̂вска бо, и Ки́јевска, и Возто̂чна цѣ̂рков, хва̂лет, и за добро́ пријемлю́т Обливâлно Крешщѣ̂ње: јако хо́щем ма́ло поста̂в пока̄за́ти. И та́ко то јест от Моско̂вские, от Ки́јевские, и от вси́х Возто̂чних Патриа́ршеских церквѐј: Разновѐрје, и Оддѣльѣ̂ње: и пра̂вы и́сты Коре́јевски, и въ а̂д посила́ющы Ра̄здор.]

И немо́жетже никто̂же речьи́: Да бы то бы́ло ни́ко дробни́јше, и ле́кхо сте́рпно обы́чајев поражньѐње: а не́ благочѐстія повредьѐње, ни пра̂вы Ра̄здор.]

Ни́т бо то Спо́р об *Алилу́ју́*, ни об *Ми́му*, ни об *Пе́рстов Склада̂нію*, ни об *Крѐстном подно̂жю*.] Но Спо́р јест об са̄мо́м Христја̂нства и *Благочѐстіја Основа̂нію: и об Вра̂тех ко всúм Свети́нам, и ко Спасѐнію.*]

И ника́коже ни́т мо́жно об Крешщѐнію разни́тих ду̂м держа́ти, и дру́гу стра̂ну || осӯди́ти и проклина́ти; а једну ве́ру зъ ньи́ми мньи́ти держа́ти, и једно́ крешщѐње ими́ти.] 16

Ашче бо ова стра̄на ве́рујет (: јако Стогла̂вны Собор ве́рујет :) Обливâлно крешщѐње небы́ти пра́во:]

А она́ стра̄на ве́рујет (:јако Моско̂вска, Ки́јевска, и Возто̂чна цѐрков ве́рујет:) Обливâлно крешщѐње бы́ти пра́во:] И́ но то не́ једна́, но двōја ве́ра. И ашче ова стра̄на́ Обли̂ваних прекрешща́јет; а она́ стра̄на́ непрекрешща́јет:] И́но то не́ једно́, но двōје́ крешщѐње.]

А јако пак ти ја̂ и́стину повида́ю ô Богда̂не: Смотри́, и разсӯди.

и безименних учительев и соловечских Раздорников:) вера [1]).

А во всих пак тих светих Церковних: и въ Отеческих кньигах: и въ реченого полного Собора кньигахже, и отлуках, ја обритаю *Обливално Крешщенје ухвальено*]. Добро адда ја велю: јако они, јиже Обливално Крешщенје хулет: от светие Московские Церкви Раздор чинет: и Светих Общенја недержет. Светих бо отец ученјем гордет. ||

19 нв. А об том пак [2]) Раздору (: и об самом том крешщени и некрешщенја обливаних поражньеню:) послушај, что къ Јоне митрополиту пишет блажение памети и вечние славы патријарх Филарет. Велиг бо сице: *Идеже ди и Мал Раздор учинится: тамо возстајет вражда гнева Божјего, и меч јарости: и пребывающим въ том раздору конец мука вечна.*]

Богдан. Како опет тму въ очи сипльеш; и Филарета на свою помощь приводиш: јиже [3]) јест глава, и највеща причина, и [4]) больши началник сего обычаи, јако Обливаних достојит крестити. Зато бо и въ запрещенје ставит Јону, јеже он Обливаних пријемаше без крешщенја. И јещще обритают се живи люди, Обливанци: јиже при Филарету быша прекрешни. И въ Потребнику Филарет ставит ид клетвы, на Римские јереси: и заповидајет, и указујет, како јих јест треби крестити. |

нг. **Милош**. Тако вы блаженопаметного Филарета разумијете; јако древлье Спасителя разумиша они, јиже сами себе обишаша, утапляша, и всакою смертю умаряша. И то чиниша: јако да бы Хс был тако научил, и велил бы людем самим [5]) себе морити. Велит бо Господ: Јиже любит душу свою, погубит ю: и *јиже ненавидит душу свою на сем свиту, во вечны живот соблюдет ю.*] И Светы Августин (: толмачещи сию рич:) пишет: Али смотри ди, да ти непридет на ум, да бы ты сам себе уморил: тако разумиющи, јеже морајеш не-

---

[1]) Послѣ „вера" стоитъ сноска, подъ которой внизу было написано, зачеркнутое потомъ: и тими кньигами шщитетсе соловечски Раздорники.

[2]) Надп.

[3]) Надп. надъ зачеркнутымъ: а он.

[4]) Слѣдовало зачеркнутое: учитель.

[5]) Послѣ „самим" слѣдуетъ какое-то старательно зачеркнуто слово.

навидити на сем свиту дУшу свою. Из сеје́ бо ричи ни́ки лукави и развра́тни лю́ди, и са̂ми на̂се лютѝјши и злобнијши убо̂јци, въ огонь себе вмищут, во во́ду ска̂чут, из стерми́ны [1]) пада́ющи сокрушаютсе, и погиба́ют. Того́ Хс̃ нит учил: и про̂чно.] || 20

Та́ко чинитѐ и вы̑. Про́сто, и без разсудьѐнја пријемльетѐ оного́ благочести́вого и високоу̂много архијере́а ри̂чи. Вси́ бо свитло ви́дите, бы́ти въ то́м безми́стје, и церко̂вны Ра̄здо́р, и супрот Бо́гу грӯбо́ нечѐстје, и Госпо̂дньего от Жидово̂в учиньѐного позо́ра понавля̂ње [2]).

И недержи́т вас Стогла̂вного Собо́ра, ни Ива́на и Мака̂рија митрополи́тов, ни Ермоге̂на и Јо́сифа патрија̂рхов [3]) вла̂ст и досто̂јност. Об ти́х нѐ мно́го се скорби́тѐ. Једи̂ного Филаре̂та вла̂ст, и досто̂јност (: и зло́ от ва́с разумльена ри̂ч: вас [4]) держи́т во гри̂ху̂ и въ ра̄здо́ру. Бојитѐ бо се ти́м Ве̂ликого Гд̂ри образи́ти и осе́рди́ти: ашче бысте супрот Филаре̂товој за̂повиди что чинили.

мд. А того́ неразуми́јете: јако то ни́т Филаре̂това ду̂ма, ни ми́сел, ни за̂повид. И | јако вы̑ ти́м непотре̂бним, и кри̂во разумльѐним своја̂м опаса̂њем, вѐчнохва̂лному архијере́ю руготу̂ и позо́р чините. И благоревни́вого и пра́во ра́зумного пастира́ (: јаже прежа̂ркою ревно́стю запреща̂ше и изводи̂ше Ра̄здо́р:) ра̄здо́ру нача̂лником творите.

ме. Филаре̂т бо запреща́јет Јо̂ну, нѐ за пријема̂њe Обли̂ванцев (: та́ко про́сто, јако вы̑ мньитѐ :) но́ *за презира́нје Собо́ра, и за Ра̄здор.*] Собо́р бо Стогла̂вны тогда би̂ше во свижеј па́мети, и въ кре̂пости. А Јо̂на са̂м својею во́льею и вла̂стю разари̂ше собо̂рну за̂повид, и чини̂ше ра̄здо́р. И за̂ту вину̂ запреща́јет јего Филаре̂т.

мѕ. Ви́ди̂ше бо архијере́ј: ка́ко Свѐти отци́, и собори, въ пра́вилех признава́ют: у мно́гих јерети́ков бы́ти пра́во Крешщѐње. И Јо̂на прино̂ша̂ше му тако́ва пра́вила.] А из другие Стра̄ны́ || пак ви́ди̂ше: ка́ко Гре́чески Но̂ви Богосло̂ви, и въ ньи́ми Стогла̂вны Собо́р, и Ермоге̂н патрија̂рх, повсу̂дно и без и̂зма, вса́ких јерети́ков крешщѐнје осуди́ют, и отми́щут.] 21

[1]) Прежде было: стерминны́.

[2]) Передъ „понавлянје" зачеркнуто: повтара̂нје.

[3]) Ј въ этомъ словѣ переправленъ изъ, поставленнаго ошибкой, х.

[4]) Передъ „вас" зачеркнуто: де.

мз. Филарє̂т аддá въ том такóвом учи́тельев разнодȣ́мю, и во својéм недоȣ́мю и тиснотé, висóким и прâвим својим рáзумом ви́дяше въ тој вêщи Безмистје: и судяше потрéбно бы́ти нóво разсудьѣнје : и къ разсудьѣню потрéбен бы́ти Бôльшы или Пóлон Собóр. А за мēтéжно пак тогда врēмé, немогâше сâм состáвити пóлного собóра. И зâто призвâвши къ себи шêст архијерéјев, и зъ ньи́ми посовéтовавши: ни́т дерзáл об тáко вели́кој сȣ́мньи, зъ ньи́ми једи́ними сâм докончâня учини́ти. Но докончáл јест пêрво: Да се учини́т | Бôльшы Собóр, во пригóдно врēме: и об тој сумньи да разсȣ́дет.] А втôро докончâл јест и заповидал: Да до Бôльшего Собóра вси́ держêт докончâнје и зáповид Стоглâвного Собóра. И да никтóже својей вольею нечини́т въ цêркви рāздóра. Пи́шет бо къ Јóне сими ричми̂.

мн. И сего рáди ди̂ âз смирêны Филарêт патријâрх (: по прâвилом с҃тих аг҃л, и с҃тих отêц :) запрещаю ти Бôжија Литургији неслȣ́жити, ***До Большего Собóра, Дондéже Лóж Тмы́ мимо и́дет, и истина прáвды С҃тих прáвил во сви́т изи́дет***].

Чȣ́јешли, чтó вели́т? Собóру Бôльшему об том бы́ти вели́т.] И въ разнодȣ́мю учи́тельев Лâж и Тмȣ́ бы́ти признавâјет.] ||
22 И јако И́стина и Прâвда С҃тих прáвил тогдá јеще небыше нá свит изишлá, изповидáјет].

мѳ. По тóм аддá, ако бысте вы̂ Филâретову ри̂ч разумяли: и ако бысте се јего зáповиди повиновáли: дāвнó би юже у вáс тој Рāздóр, и та Тмá и Лâж изведена бы́ла: и дāвнó би И́стина и Прâвда Стих прáвил во вáших умêх нá свêт изишлá: Јакоже въ сāмом дéлу и изишлá јест дóста оби́лно и́стина нá свêт: при напечáтаних тули́ких кньи́гах: и при учиньенôм ни́не Бôльшем Собóру: въ ньéмже јест и тóј Стоглáвны Собóр Несобóром учиньéн: и Обливâлно Крещêнје ухвâльено, съ приведêнјем ¹) ȣ̂зóра с҃того мȣ́ченика Вȣ́кола. И добá јест вáм юже óчи отпри́ти: и Тмȣ́ одгнáти: и Лâж от И́стины разлȣ̂чи́ти. |

ѯ. Очиви́сто бо јест: јако рâзумны и благоревни́вы би архијерéј, ашче бы би́л тáко вéровал, јако вы̂ мни́те: небы́ би́л повели́л об тóм Собóру бы́ти: и небы́ би́л признáл, јако тогда

¹) Между буквой „н“ и окончаніемъ „јем“ что-то зачеркнуто.

Тма̀ владаше, и Истина правил небаше на свѣт изишла. Апче бо кто̀ что за извистно верујет: он неждет Собора: и немньит въ оној вещи бити Тми или Мрака. Али об Филарѐтовој думе: и об соблюданю јего чести: опослије ти хощу изводно повидати: а ние чиню

СОБРА̂НЈЕ.

ѯд. Поставих ти пред очи ново Гдньего тѣла Растерзанје: и ново ваше от Стне Московскіе, и от всеје Соборние цѐркви Разноверје, и Отступльенје, и Раздор.

Показахомже: како се из того Раздора порадјајет Жидовско Богоборство: || и Креста и Смерти Гдньи руженје: и Донатовско 23
от цѐркви отлученје: и Луторско Разстрижество; и освещених особ скверньенје: и Вавилонско церковних посуд и риз скверньенје: и Образоломско Богоборство; Стих Икон сѣченје, ламанје, жганје, разкаванје; и Гдньих Крестов на полю подсѣканје: и Калвинска (:от всего грозниjша:) Безбожност; Господньего тѣла на тла метанје и попиранје: и Дара Стого Духа на крещеню даного хульенје. То бо все Скверньенје и Нечестје мы чусмо и видисмо, въ сиа наша времена, въ Литве, и во всем сем гдрству, от Ратних и от иних людеј, много и преобилно делом бити вершено.

ѯе А то пак все беззаконје произходит и дѣјетсе, не откуд инуд неже из тоје причины, јако велет: *Римляни нисут | крещени*]. И за тим дальe смещают [1]), и собирают сице: И апче дй нисут крещени: иното нисут ни Христјани. И апче нисут Христјани: иното нит у ньих [2]) ни храма, ни јереа, ни икон, ни никаковыже светины: но јежеколи они Латинци Богу въ чести зидют, воздвижут, делают, то все јест [3]) просто, скверненo, и проклето. И православни Христјани јесут должни всаку ту такову Латинску светину сѣчьи, жгати, развалити].

ѯѕ. Тако смещают ти, јиже гробы разкапают, и стие Цѐркви пустошет, и освещену [4]) рухлид из ньих грабет. Али съ каковою истиною тако смещают: и кто јих јест научил тоје діалектикы, и такова собиранја: јà невѣм. Извистно бо: јако

[1]) Окончаніе „ют" надп. надъ зачеркнутымъ „ет".
[2]) Слѣдуетъ зачеркнутое: никаковыже.
[3]) Слѣдуетъ зачеркнутое: скв.
[4]) Надп. надъ зачеркнутымъ: свету.

24 ни Павел, ни ин ниједин апостол, ни || свет отец, нит јих того научил. Павел бо пришедши въ Аѳины, и нашедши олтар Христу правому Богу (:хотя непознаному:) от неверних поставльен: научил јих јест правого Бога познавати: [1]) а нит јим велил Олтара развалити.

ЅД. Али мы питајем тих благочестивих Иконоборцев. Ашче Римляни на [2]) полю поставет Светы Криж: јестли он криж каково Знаме, или нит? Немогут речьи, да небы был Знаменом. Очи бо јих уличают, и свидочет: јако јест Знаме? А чијеже знаме? Безсуменно оного јест знаме, чије титло, или чији [3]) образ и надписанје носит. Гда велю Откупителя нашего јест Знаме: јего бо Господень образ и надписанје на себи носит: и поставльено јест јему владике къ чести: и на Памет јего Спасльйвие мукы.

ЅЕ. Ашче пак тој криж јест (:јакоже и јест:) Памет Гдньи Мукы: поведьте нам вы јиже подсекајете и разкавајете, које благочестје вас учит *Христово Знаме разарати, и Гдньи Мукы Памет Изводити?* Известно не сти отци, не вера Христјанска; но ваша Лакомост вас јест того благочестја научила. Да подтим изветом можете освещену рухляд (:будто без гриха:) из церквеј грабити.

Ко Гдром Преосвещенијшим Архијерејем, смирено предложенје.

ЅЅ. Къ вам, о Боголюбиви и милостиви Гдри, Христова стада властели, зъ најнижшим смиренјем приноситсе сие Бога и Откупителя нашего Јисуса Христа велико дело. Вы Гдри разсудите. И ашче ја блудю: вы || ме научите, и из блуда изведите. Ашчели истину приношу: вы помислите, јестли ки из

25 тогдашньих архијерејев, при том тако страшном Богоборству уста отперл: и јестли кто блудещие люды поучил, и нечестје обличил. И ашче можебыт они тогдашньи пастири, въ оно жарко време, и при кипещем делу, недерзаша опоменути: къ вам пристојит, и вы можете нине зъ большим дерзанјем опоменути, и поучити: и об том Иконоборству, и об непотребном

---

[1]) „Познавати" переделано изъ: познати.

[2]) Надп.

[3]) Чији переделано изъ чије.

Прекрещщâню: да се люди въ нâпрéдку врéмена облюдâют и от Бôжјего нечêстја, и от дŷш својих погибели. Вâше јест то дéло, и вâше настоâнје. Јеже бо Госпôд въ [1]) Језекијилу говорит [2]) и заповидâјет, во глâвé јг, и въ лг: то вы Гдри добрó знајетé и въ вâшеј светóсти быти реченó и заповидано. |

ПРЕДИЛ Д.

Об пречŷдном знâменю, и грôзном Бôжјего гнѣва извершêню, над једним Освещêнних вещêј скверните льем.

sз. Достôјно пак и полéзно јест всâким Христиâном вѣдати, и въ [3]) вѣчноj пâмети предавати, једно свиже, прегрóзно, и пречŷдно Божјего сŷдâ, над никим Бôжјих вещêј скверните льем, учиньенó извершêнје.

Дрêвлье [4]) бо јегда Валтасáр освещêно посŷдје сквернâше, показâло му се јест Писмó на стине, и гнѣв Бôжји от пророка повѣдан: и онојéже нóщи убиша јего Пêрсиани. А ниене пак јест Госпôд, за таковоже скверньêнје, страшнијшы от того сŷд показâл.

Никифор бо Златарêнко, Богдâна Хмельницкого зѣт, и Запрâжского вôјства властелин, под Биховом из пŷшки јест убијен. || Тѣло привезóша въ Чегрин: и на покóп сошлâ се јест велика множинâ презвитеров, и всâкого стâна людêј. Цêрков велика бâше јих пóлна нагньетена. И при кончâню Стие Литургији, из ненадѣâна, въ једном óка мегньêню, излетил јест огóнь от олтâрâ, и повалил всé óно людство: тâко да чрез óтперта нé једнâ [5]) врâта, никтóже невозможé убѣжâти: но всиé въ купно зъ мертвецéм, и съ цêрковю згориша. Једин тóкмо презвитер [6]) слŷжещы, и дјâкон: и једен нищщы слѣпéц: и мâти да женâ оногó проклêтого, зъ дворскими же- 26

---

[1]) Надп.

[2]) Надп.

[3]) Надп.

[4]) Кр. началъ было: Никифор бо и т. д. до: зѣт; затѣмъ зачеркнулъ это и написалъ: Дрêвлье бо и т. д., какъ стоитъ въ текстѣ.

[5]) нé једнâ надп. надъ зачёркнутымъ: двоја.

[6]) Надп.

вáми: и дéсет сŷжньев Полáков: тй Бôжјим сŷдóм и милосêрдјем (:из нŷтерньих и дâлньих цêркви мйст:) чрез лежêщие и горêщие лю́ды, јако чрéз мост скâчущи, неуврéдни из онојe смéрти избѣжáша [1]). Тй бо быша нé по својéј охóте, нó по нŷдьи, нā почтêнје онојe проклêтие мéрхы пришли. А прôчни пак [2]) лю́ди, јиже стоáша блӣзу врâт: всй обальенй нá землю, и | от огнá опâльени, рŷкы ко врâтом протēзáша, и пóмощи просйша. Али градáни стéкши се, гледâху јих горêщих и вопêщих: а немогóша приступйти, ни помóчьи ни једйному.]

ӡ҃н. Всй Крáјински лю́ди, јиже то чŷдо вйдиша или чŷша, немогóша, йнако мйслити [3]) ни сŷдйти: неже да [4]) Бôжји гнѣ̂в нé за что йно јест покâзан: неже за грŷбо óно нечêстје и скверни́тельство, јеже тој речêны војвóда Никйфор въ Литôвских цêрквах чинáше. Имиáше бо въ Чегрӣнŷ једен амбâр пóлон навезéн свêтих Крестôв, Потйров, Дйскосов, Ампŷлок, Подвêщников, Кадйлниц, Јерêјских рйз, и ст҃их Икôн срéберних, платнêних, и всáкаковых. И брáт јего Васŷта покáавши се, всŷ ту освещêну казнŷ јест къ себи въ Нйжен превéзел: и въ амбāру зáперту въ цѣ̄лóсти хрāнил: мйслещи ю по помирêню оддáти. Али и сâм јест от палâческие рŷкы́ злó зги-
27 нул. Небáше || бо му трêби чéкати мйра: но дôлжен бáше безотвлáкы свêту казну съ чêстю въ Лйтву отослáти. Тáко јâ зразумйх то Бôжје чŷдо на Крáјине, во ҂ӡ҃н гóду: и очйма вйдих въ Нйжену речêны амбâр. И овдé въ Тобôлску всé тáкоже ми повйдаша двâ очйта свидокá, јиже очйма својйма того [5]) всегó гледйша: именом Јáков Улйсков асаŷл, јиже овде бáше сŷжень: и овдêшньи жйв свидóк син [6]) боярски Јáков Шабльйнски.

---

[1]) Слѣдующія слова до словъ: „А прôчни" приписаны внизу страницы; мѣсто въ текстѣ, гдѣ они должны стоять, указано знакомъ: вертикальная черта, перечеркнутая тремя горизонтальными.

[2]) Надп.

[3]) Слѣдуетъ какое-то зачёркнутое слово.

[4]) Слѣдуетъ зачёркнутое: таков.

[5]) Исправлено изъ: то.

[6]) Передъ „син" зачеркнуто: Јако.

ПРЕДИЛ є.

Об Отступникех: јестли јих трѣби крестити.

ѯѳ. Вó време Гóньенја многи Христіяни отступáша [1]) от вéры: и потóм приходи́ша на покáјанје. Об тóм јест учиньéн Собóр въ Анкире: и указујет, кáко такóвих зъ епитемијами пријемáти. *А невелит јих крестити*]. |

о. Велика бо бы то била отступником легота и слобода (: и да тáко реку, велик привилеј :) апче быху могли, без епитемиј, чрез нóво крещѣнје, от всих грѣхов прощени быти. Апче бо бы то мóжно било: тó бы сáмо къ отступáнју пут казáло. Чловик бо всáки, апче бы въ грѣхи упáл, и бојáл бы се тежких епитемиј, мóгел бы нарóчно въ Бисурмáнство [2]) отступити: и повратившии се, нóвим крещѣнјем, от епитемије убѣжáти.

оа. Под Апóстолским правило мз҃, толковáнје: Нѣст дѝ достóјно двáкрат крестити чловика. Јесут пак нѣци, јиже пéрвлье благовѣрно крещени быша: и отступивши от Христá осквернѝша се. *И такóви Мѝром тóкмо помазујут се*].

ов. Апче бы адда ки вóјин на Москве био прáво крещéн: и попáдши въ сужéньство побисурмáнил бы се: а потóм бы из Кримá къ Москвé прибѣжал. Такóвого || апче ктó крестит: безсумѣнно јест, јако крещеногó крестит; и Христá позóрит. Али слишу: јако и такóвих крестѣт: апче ми несолгá нѣки муж, јиже ми повидáше, јако јегó самогó по такóвој причине прекрестиша. 28

ПРЕДИЛ ѕ.

Об Јеретикех: јестли јих трѣби крестити.

ог. Свѣты Златоуст (: приведéн во кньигах об вéре: въ главе кг҃, на листу [1]) сје :) изказујущи ону Гдњаю рич: Тогдá, јиже сут въ Јудéји, да бѣжѣт въ гóры.] пишет сице: Јиже сут во Христјáнству, да прибѣгáют къ Писму. Откол бо јéреси начáша мутити цѣрков, никакóваже иного извистного прибѣ-

---

[1]) „ша" надп. надъ зачёркнутымъ „ху".
[2]) Слѣдующее слово старательно зачёркнуто.

жѝшща, кромѣ Бо̂жјего Пи̅смá, немóгут имѝти онѝ, јиже жельѐт прâвост | вѐры познáти. Пѐрвлье бо мнóги биху пособи къ разознаню [1]) прâвие Христóвы Цѐркви, от поганских Збóров. А нѝне пак никакóвимже ѝним нāчѝном мы̂ немóжем познáти, кáја јест прâва цѐрков: развѣ једѝно из Пи̅сма. А тó пак зачтó? зато, јеже онѝ вещи, које [2]) ѝстинно и властѝто јесут Христóвы, и Јеретѝци је имѝјут въ Рāздóру. Једнāкé бо имѝю (sic) цѐркви: еднāко свѐто Пи̅смó: једнаке епѝскопе, и ѝние клѝрике: *Једнāкó Крешщѐнје*: једнāкé тâјности [3]): и
Наша ѝние вѐщи всиé: и сверх тогó и Самогó Христá [: Тó јест: во
рѝч. с̅тих Дарѐх имѝют Христá: нé на спасѐније, но на погибел свою :] Јиже убо жельѝт познáти, Кáја јест прâва цѐрков: óткуд мóжет познáти, въ такóвој подóбности и помѣшâню? Рâзвѣ једѝно от Пи̅смá: и притóм от Обы́чајев, и от Постýпков.] Тáко Затоуст. (sic.) ||

29 од. Собóр Никѐјски Пѐрвы, во правилу н̅: заповидâјет јеретѝке *Чи̂стие* пријемáти без крешщѐнја: тóкмо да проклѐнут своѝ и всáкие јéреси].

А *Павликиáне* пак тóј собóр (: во прáвилу ј̅ѳ :) велѝт прекрешщáти].

ое. Собóр повсýдны Вто̂ры (: во прáвилу з̅ :) а. *Аријáне*, в. *Македо̂нце*, г. *Саватијáне*, д. *Новатијáне*, е. *Лѝвие*, s. *Четернá*десетнике, и з. *Аполи*нарѝсте [4]) пријемльéт без крешщѐнја: тóкмо да проклинâют јéреси. И велѝт је Мѝром помáзовати.]

А *Евномијáне* пак (: јиже једѝним погружѐнјем крестѐт :) и *Монтанѝсте*, и *Савелијáне*, и дрýгие мнóгие јéреси, велѝт прекрḗшщáти].

оs. Собóра Лаодикѝјского прáвило з̅: а. *Новати*јáни д̅и, и в. *Фотини*јáни, и г. *Четер*нâдесетници, ашче проклѐнут всáкие јереси, мѝром помáзани, да се приобщâют]. | Прáвило н̅. А *Фрѝги* пак да се прекрешщâют].

оз. Собóр Трулополâтны, во прáвилу ч̅е: а. *Аријáни* д̅и, в. *Македо̂нци*, г. *Новати*јáни, д. *Не*сторијáни, е. *Четернáде*-

---

[1]) Надп. надъ зачёркнутымъ: нāчѝни къ позваню.

[2]) Надп. надъ зачёркнутымъ: јеже.

[3]) Надп. надъ зачёркнутымъ: светине.

[4]) При перечнѣ еретиковъ въ ркп. цифры стоятъ надъ названіями ихъ; тоже и на листахъ 29 об., 30, 30 об., 31.

сетници, ѕ. *Аполи*нарѝсти, ꙁ. *Евтихи*ја̀ни, и и *Севири*ја̀ни, ашче проклену̂т вса̀кие јѐреси, да бу̂дут прїяти: и с҃тим мѝром пома̀зани].

он. Толкова̂није. Нѣ̂ци дѝ из јеретѝков *Крещаютс*ᵉ: А нѣ̂ци *пома̀зуютсе* мѝром: А нѣ̂ци *прокли*на̀ют вса̀кие јѐреси, и тѝм бывают прїяти. а. *Ари*а̀ни бо, в. *Македо̂*нци, г. *Новати*ја̀ни, д. *Лѝви*, є. *Че*тернадесетници, и ѕ. *Аполи*наристи пома̀зуютсе мѝром].

А а. *Несто*ријани пак, и в. *Евтих*ија̀ни, и г. *Севи*рија̀ни, и ѝни тѝм подо́бни, проклина̀ют вса̀кие јѐреси: и то једѝно јим јест дово̂льно къ обще̂ню].

Хотя̀ пак мно́гие јѐреси јесут овде́ оста̂вльены: једна̄ко́же а. *Павли*кија̀ни, в. *Ев*номија̀ни, и про̂чни тѝм подо́бни пре-крещаютсе. ||

оф. Собо́р Царѝградски, къ Марти̂рию Антијохи̂јскому. а. *Ари*ја̀не дѝ, в. *Маке*до̂нце, г. *Нова*тија̀не, д. *Четер*на̀десетнике, и є. *Аполи*нарѝсте, ашче проклина̀ют вса̀кие јѐреси: пријемлье́м је, и пома̀зујем мѝром. А *Евно*мија̀не крещајем.] 30

п. Ѳео́фил Александри̂јски архиепѝскоп: От јеретѝков дѝ *Чи̂стих*, поста̂влиј Дја̀коне и Презвѝтере и Епѝскопе, по повелье̂ню Нике̂јского Собо́ра: ашче жѝтје јих пра̀во бу̂дет.]

па. Тимоѳе́ј презвѝтер Халкопра̀тски пречита̀јет та вса̀ пра̀вила: али пу̂тајетсе во своје́м пречита̀ню.

Тимоѳе́јев Пре̂чет а҃.

Тра̂ сут дѝ чѝни они̂х, јиже прихо́дет къ собо̂рној це̂ркви *Пѐрвы* чѝн: јиже потре́буют Крещѐнја. *Вто̂ры*: јихже некрещајем, но то́кмо пома̀зујем. *Тре̂тји* [1]): јиже и некрещаютсе, | и непома̀зуютсе: но то́кмо проклина̀ют вса̀кие јѐреси.]

пв. Крещаютсе сѝ: *Траскуди̂ти*, и про̂чни.] Изчита̀јет к҃ѕ јересе̂ј.

пг. Пома̀зуютсе сѝ: а. *Четерна̀десетници*, в. *Но*ватија̀ни, г. *Савати*ја̀ни, д. *Арија̀*ни, є. Македо̂нци, ѕ. Аполинарѝсти (:и ниже:) ꙁ. *Лѝви*, и и. *Тетра*ди̂ти.]

[1]) Слѣдуетъ зачёркнутое: јихже и некрещаем.

пд. Некрещáютсе, и непомазуютсе, но тóкмо своје јéреси проклинáют сѝ: а. *Мелети*јáни рāздóрници [1]), в. *Несторија́*ни, г. *Евтихи*јáни, д. *Дијоскори*јáни, є. *Севири*јáни, ѕ. *Јаковѝти*, ζ. *Безглāвници*, н. *Марки*јáни, ѳ. *Месали*јáни, ј. *Евтихѝти*, јα. *Ентуси*јáсти, јв. *Хорéвти*, јг. *Ламnети*јáни, јд. *Аделфи*јáни, и је. *Евстаѳи*јáни.] То пе̑рвы пре̄чет.

Пре̄чет в̂.

пє. а. *Ари*јáни, в. *Македо̂нци*, г. *Саватијáни*, д. *Новати*јáни, є. *Лѝви*, ѕ. *Тетрадѝти*, ζ. *Аполи*нарѝсти, помáзуютсе. ||

31 пз. а. *Павли*јáни, в. *Евноми*јáни, г. *Монтанѝсти* (:ѝнако Фрѝги:) д. *Савели*јáни, є. *Галати*јáни, ѕ. *Манихе̑*јци, ζ. *Валенти*јáни, н. *Марки*јонѝти, и ѝни мнóги, прекрещáютсе.]

пζ. а. *Несторијáном*, в. *Евтихи*јáном, г. *Севири*јáном, и д. *Дијоскори*јáном, тре̑би јест проклинáти своѝ и всáкие јéреси: *и тáко пријемáти све̑то крещѐнје*. Тако Тимоѳéј овдé велѝт тие́ четверé јеретѝке крестѝти. А на чи̑слу ѓд, тѝх всих четирих јересе̑ј невелѝт ни крестѝти, ни помáзовати: но тóкмо јéреси проклинáти. Али кāжетсе бы́ти печáтников поблу̑дов. Тре̑би бо бы́ше напи̑сати: *И тáко пријемáти све̑то причашще̑нје*, или общѐнје.]

Пречет г.

пн. А Собóр пак, јиже бы́ше съ Кипријāном, заповидáјет всáкого јеретѝка крестѝти.] Али въ тóм Тимоѳéј клевé | щет Стого Кипријāна: јако хóщем произшéдши покāзáти: на чи̑слу ӯн.

Пре̄че́т д.

пѳ. Зрѝм пак дѝ мы̑ нѝне во ве̑ликих це̑рквах (:въ патријāршеских и въ митропо̑лских:) и въ про̂чних: јако *Арме̑нце*, *Ја*ковѝте, и *Несто*ријáне, и про̂чние *Безглā*вние тѝм подо̂бние јеретѝке, мѝром помáзуют, а нé крещáют.

И тó се јест изобразѝло Нѝне: из ради сподо́бних и ну̑жних прӣчӣн.]

ч. А нѐци пак Арме̑нце крещáют. И прѝчину пријемлю̑т нé от ве̑ликих церкве̑ј: нó от бесѝды Ивáна митрополѝта Нѝ-

[1]) Переправлено изъ: рāздóрники.

кѐјского: гдѣ он Арменце Некрещенними зовет, и прочно.] Тако ти от того Ивана Никејского свидочество јемлют: и ина такова вносет. А Божјего мира несподабляютсе: и светих Соборов свидочества непријемлют.] ||

уа. Али мы пак *јесмо должни держати обычај, јиже се*[1]) *Ниме держит во митрополских* и въ Патриаршеских церквах.] 32

ув. Примещај Богдане: јако тој Тимоѳеј јест једен из Греческих послиднијших: и по седмом собору свижијших: и (:јако зовут:) из ***Нових Богословов***: и просто рекши, из дрождљеного Греческие мудрости века учительев. И кажетсе Тимоѳеј лепо разлучати: али[2]) апче ты въ дело посмотриш, јављајет он своје грубо невижество, и мерзко блудит, јегда велит: *И то ди изобразило се јест* ***Ниме***, изради достојних и нужних причин.] Тим бо мньит, и разумити дајет: Јако да бы то патијархом и архијерејем на вольи положено было: за политичние и временние причины, Јеретике Ниме крестити, а Ниме без крещења пријемати:-и тако въ том делати, јако сами захотет, по | обзору на тие со временом премењающие се причины. Тако бо и другы Новы Богослов, Тимоѳеј Александријски (:от нас юже перврлье споменьен:) премерзко блудит:. јегда велит јеретике пријемати без крещења: не смотрещи того, јесутли нисутли крещени: Но да радье ди и борже къ вере приступают. А того неразумиют обадва та учителя: Јако не токмо ниједин архијереј сам собою, но ни вес повсудны собор ниједин неимијет тоје власти: Да чловика не право крещеного (sic) примет без крещења, ни да право крещеного (sic) опет крестит.

На числу кп҃, кѳ҃, л҃, ла҃, лв҃

уг. Даље Тимоѳеј поступајет во својем блуду, и велит: јако мы јесмо должни держати обычај, јиже се[3]) **Ниме** держит во патријаршеских церквах.] И за || правило нам ставит овогo и оного архијереја своюю волю. Архијереј бо ди смотрит по причинах: когда јест треби, и когда нит треби арменцев или иних јеретиков прекрештати: И мы ди јесмо должни таково временно и премѣнно разсмотрење (:въ непремѣнној вещи:) за правило имити. 33

---

[1]) Нади.

[2]) Слѣдуетъ какое-то слово, старательно зачёркнутое.

[3]) Нади

чд. И́стина јест: јако благовѣ̂рни Христја́ни јесут дȏлжни
повинова́ти се својѝм духȏвним пасти̑ро́м: и без противослȏ-
вја пријема́ти все, јеже оні́ заповѣ̂да́ют, кули́ко ньи́хова Ве-
за̂нја и Рѣша̂нја вла̂ст со собо́ю но́сит. То́ јест: ашче кі̑ [1])
архијере́ј что свѣ̂жет, разрѣ̂шит, изпра́вит, во Постѐх, Епите-
мі́јах, Моли́твах, и въ иних вса́ких премѣ̂нних обы́чајех: то-
му́ се Христја́ни немо́гут опи̑ра́ти, ни проти́вити [2]): јако ни́не
Соловѣ̂чски ра̄здо́рники чинѣ̂т: | и дȏбрие Ст̑а̂јшего Ни̂кона
изпра́вы ху̂лет. Дȏбрие велю́ изпра́вы. Да бо положу́ једе́н
ука́з: во вѣ̂тхом Окта̂ю на мно́жших ми́стех обрита́јетсе без-
ра́зумна и ду̂рна ри̂ч: ***О́тча Ја́дра*** неоста́вль соше́д на́
землю Христе Бо́же.] А въ нȏвом пак Окта̂ю јест добро́ из-
пра́вльено: *О́тча нѝдра* неоста́вив.] *Ја́дро* бо зна̂чит Зе́рно,
или Па́рус: и то́ јест безми́стно къ сему ра́зуму. А *На̂дра*
јесут Пе́рси. И та́ко добро́ јест къ ра́зуму положено́ Нѣ̂дра:
али и то́ (:за незна̂нје словѝнского јези́ка:) не́ пра́во къ јези́-
ку. Трѣ̂би бо бѣ̂ше написа́ти: *О́тчих На̂дръ* неоста́вив.] Не-
велѝм бо, то́ На̂дро, ни то́ Нѣ̂дро: но та́ На̂дра, ти́х На̂др,
или На̂дер.] Та́коже и [3]) на ѝних ми́стех въ нȏвих кньи́гах
34 везде́ се обрита́јет || ѝзпра́ва къ ра́зуму и гъ благочѣ̂стю при-
стȏјна: хотя́ јези́к јест от Гре́ков неумѣ̂ющих говори́ти пре-
лю̂то и преме́рзко скажен.

че. Али ашче бы кі̑ архијере́ј наста́л [4]) свою о́бласт пре-
кора̄ца́ти; и Церкȏвние непремѣ̂нние Свети́ны (:Крешщѐнје, Све-
щѐнство, Бра̂к:) премѣ̄ни́ти, и разрѣ̄ша́ти: и въ то́м проти́вил бы се
очиви́сто Свѣ̂тому Пи̑сму̀, и Апо́столскому преда̂ню, и Церкȏв-
ному дрѣ̂вньему обычаю: и за при̑кла́д, наста́л бы Бра̂к раз-
рѣ̄ша́ти, и жены́ зъ мужмѝ разводи́ти: и приноси́л бы ону ри̑ч,
Всѐ јеже разрѣ̂шите на земльи́, разрѣ̂шено бу́дет и на́ небу́:]
неушло́ бы му то́ тако́во начина̂нје. Не́ до того́ бо се прости-
ра́јет та ри̑ч: да бы аријере́јем сло́бодно бы̂ло Бо̂жје за́повиди,
и уста̂вльение от Спаси́теля | и от апо́столов Свети́ны премѣ̄-

[1]) Надп.

[2]) Ни про (тивити) надп. надъ чѣмъ-то зачёркутымъ, чего нельзя разобрать.

[3]) Послѣ „и“ зачёркнуто: въ и.

[4]) Надп. надъ какимъ-то зачёркнутымъ словомъ, которое трудно разобрать; кажется это было также „насталъ“, но только неразборчиво написанное.

вити. Јеже бо јест Бог совку̑пил, того чловик да не разлучајет.] И тако зло нас учит Тимоөеј, јегда нам велиг **Нинешньи** обичај државати: не Нинешньего бо, но Всегдашньего [1]) обычаи, и Первоначалного предања јесмо мы должни смотрити и оно держати.

ПРЕДИЛ ꙁ

Об Јеретиков и Отступников Крещеню. Римские Древние Церкви Дума.

ϛі. Въ Риму николиже нит об том било сумньи, ни спора, ни разнодумја. Токмо въ Африке најпервлье повстал јест тој спор. Донатовци бо велиху: Потребно быти креститиових, јиже быша от јеретиков крещени. И крепляху се || сеню оноје ричи: Један Бог, једна вера, једно Крещенје.] И веляху: Јеретици ди неимиют једноје съ Церковю веры, иното неимиют ни једного и [2]) тогоже крещења: А отступници пак погубиша веру: иното погубиша и крещенје.] 35

ꙁі. Светы пак Кипријан јест об том отписал ко Стому Стефану папе и мученику: јиже живаше до Никејского собора, једеннадесты пред Силвестром папа. И сеј светы мученик (:јако јест во Часовнику, на вторы ден августа, въ јего житю написано:) преповидал јест крещених от јеретиков крестити: и отписал Кипријану сими ричми: *Ничесоже ди нова невоводите: но јеже јест предано, то держите*]. И из того се дајет знати: јако то јест Петра и Павла апслов предање; Јеретиков непрекрещати. |

:ин. Светы пак Августин (:во кньигах е̃ об Крещеню супрот Донатовцем во главе кѕ:) пишет: Светы ди Кипријан нас опоминајет: прибегати къ извиру: то јест, во предању Апостолскому: јеже јест јако чрез жлибы до наших времен дотекло.]

Тимоөеј адда Халкопратски, неразумиющи дела (:на числу пи:) лудно об том пишет, и Стого Кипријана клевещет, велещи: Собор ди, јиже бише съ Кипријаном, заповидајет всакого јеретика крестити.] Оно бо небише Кипријанов, но До-

---

[1]) Слѣдуетъ зачёркнутое: и Первоначалного.

[2]) Начиная съ „једноје" и до сихъ поръ всё надписано надъ зачёркнутыми словами: једноје съ церковю веры иното неимиют ни.

на̂товски собо́р. И Киприја̂н [1]) јего ниг прия́л: но къ па̂пе Сте́фану јест об то́м отписал.

чѳ. Све̂ты Августи̂н јест супрот Дона̂товцем цѣлы кньи́гы написа́л, об Крешће̂ню. Ти́х кньи́г ја́ неими́ю: но то́кмо једну́
36 и дру́гу ри̂ч из ньи́х въ и̂них кньи́ || гах обрето́х. А да бысмо имили тие Августи̂новы кньигы: вса́ спра́ва бы нам была мно́го свитли̂јша. И тие кньи́гы зайсто јесут ни́не кру̂то потре́бны. Бори́л пак се јест Сты Августи̂н зъ Дона̂товци ј лѣт. И јегда немога̂ше въ Писму́ обрести ми́ста та́ко јасного́, да бы бы і оне Ра̂здо́рнике улича̂л и препри́л: прино́сит јим Преда̂нје Апо́столско, и Обы́чај Ри̂мские це̂ркви. То́ јест прибѣжи́шще, то́ вса́ тверд́ност Стого Августи̂на. Та́ко бо (:во кньи́гах в, во гла̄ве з:) велит: Къ це̂ркви ди прибѣга́ю: и ве́рую, јако обичај непрекре̄шћа́ти јерети́ков из Апо́столского преда̂нја и́дет.]

р. И супрот ли́сту Манихе̂јского основа̂нја, въ гла̄ве е: Ја̂з ди небы́х Еванге̂лю ве́ровал: ашче ме небы Католи̂чние це̂ркви досто̂јност къ ве́рованю утве̄рди́ла.] |

ра. И на пса́лом нз пи̂шущи: приподабли̂јет Је́реси къ Пото́ком от даждж̀а зародьени́м, и изсиха́ющим. А Це̂рков приподабли̂јет къ Рѣке́, јаже ими́јет и̂звир жи́в, и при̂сно теку̂щь: то́ јест; от Хта, и от Апл̂ов за́чато, и до на́с доведено́, непрето́ргньено Свети́тельев наслидова̂нје.

рв. То́ наслидова̂нје му додава̂ше се́рца: да се јест. ра́довал умри̂ти въ Ри̂мској Це̂ркви: јегда (:въ листу рѕе:) пречита̂ше всие́ па̂пы, до послиднього, јиже тогда́ жива̂ше: и се́ј јим јест пре̄чет: а, *Пе́тер*: в, *Ли́н*: г, *Клѣ́т*: д, *Климе̂нт*: е, *Анаклѣ́т*: ѕ, *Евари́ст*: з, *Алекса̂ндер*: н, *Кси́ст*: ѳ, *Телесфо́р*: ј, *Иги́ниј*: ја, *Аници̂т*: јв, *Пи́юс*: јг, *Со̂тер*: јд, *Елевте̂риј*: је, *Ви́ктор*: јѕ, *Зефири̂н*: јз, *Кали́ст*: јн, *Урба̂н*: јѳ, *Понција̂н*: к, *Анте̂р*:
37 ка, *Фабија̂н*: кв, *Корне̂лиј*: кг, *Лу́циј*: кд, || *Сте́фан* [2]): ке, *Кси́ст* вто̂ры: кѕ, *Дијони̂сиј*: кз, *Фе̂ликс*: кн, *Евтихија̂н*: кѳ, *Ка́юс*: л, *Марцели̂н*: ла, *Марце́л*: лв, *Езве̂биј* [3]): лг, *Мелхиа̂д*: лд, *Сил*-

---

[1]) Прежде было: Кипријан, затѣмъ удареніе надъ *и* было зачеркнуто и поставлено надъ *а*.

[2]) Въ началѣ страницы, передъ „Сте́фан" опять было поставлено кд, стоящее уже на концѣ л. 36 об.

[3]) Передѣлано изъ: Евсе̂биј.

ве́стер: ке, *Марко*: кѕ. *І́улиј*: кз, *Либе̂риј*: ки, *Да́мас*: кѳ, *Сири́циј*: л, *Анаста́сиј*.]

И запира́я бесе́ду с҃ти Августи́н вели́т: Въ то́м ли̂ во все́м наслидова̄нја чи̂слу̂. необрита́етсе нијели́я Дона̂товец.]

То́ јест: Нијели́я ни̂т прекрѣшча́л јерети́ков, ни отсту̂пников.

П Р Е Д И Л ѳ.

Ка́ко С҃ти Отци́ разлуча́ют: Ко́је Јерети́ке је́ст, и ко́јих ни̂т тре̂бѣ кресті́ти.

рг. За пѐрво обрита́јем: јако с҃ти отци́, и собо́рна правила, невелѐт кресті́ти нијели́них из они́х јерети́ков: супрот них̂ же бы́ша со́звани и вершени́ седмери́ Повсудни Собо́ри: То́ јест: а҃, Аријанов: в, Македо̂нцев: г. Не | сторија́нов: д, Евтихија́нов. е, Дијоскорија́нов: ѕ, Оригени́стов: з, Једновольников: и, Образоло́мцев.

рд. А частю пак во пра́вилех, ча̂стю въ толкованю обрита́јем: јако недосто́јит кресті́ти ѳ, Чи̂стих (:и̂нако Новатијанов:)

ј, Аполинари́стов:
ја, Ли́вих:
јв, Четерна́десетников:
јг, Фотинија́нов:
јд, Севирија́нов:
је, Саватија́нов:
јѕ, Мелетија́нов:
јз, Јакови́тов:
ји, Безгла̂вников:
јѳ, Месалија́нов:
к, Евтихи́тов:
ка, Ентузија́стов:
кв, Хоре̂втов:
кг, Лампетија́нов:
кд, Аделфија́нов:
ке, Евстобија́нов:
кѕ, Арме̂нцев.

ре. А кресті́ти пак отци́ велѐт

а, Павликија́не:
в, Евномија́не:
г, Монтани́сте, и̂нако Фригија́не:
д, Савелија́не:
е, Пепузи́нце:
ѕ, Манихе̂јце:
з, Маркијони́сте:
и, Симонија́не:
ѳ, Валентинија́не:
јѕ, Непотија́не:
јз, Мелхиседекија́не:
ји, Апелија́не:
јѳ, Кирфија́не: ||
к, Маркелија́не: 38
ка, Маркија́не:
кв, Николаи́те:
кг, Ебијони́те:
кд, Траскуди́те:
ке, Елкасаи̂те:

ȷ, Василидиȷáне:
ȷа, Галатиȷáне:
ȷв, Менандриȷáне:
ȷг, Карпократиȷáне:
ȷд, Сатурниȷáне:
ȷе, Ѳеодотиȷáне:
кѕ, Апотактите:
кз, Фотиȷанисте:
кн, Водопредстáтелье:
кѳ, Енкратите,
или Воздéржнике:
л, Врéтещнике.]

ρѕ. Тáко разлу̂чиша отци на Возтóку. Тие бо ȷереси всиé быша на Возтóку и въ Африке [1]): а въ Риму̂ николиже нит бы́ла ниȷедина из тих ȷересеȷ: ни въ окру̂жноȷ держáве.

Зато Римска церков, без пречитáнȷа ȷересеȷ, тóкмо прóсто учит и проповидаȷет: Ко Крещêню потрéбно быти призвâнȷе с҃тие Троицы: и трȏȷé Облитȷе или Погружêнȷе | въ воде.] И ашче кто бу̂дет тако крещéн (:хóщь от мирянина, му̂жа или жены: хощь от ȷеретика каковогоколи:) таковаго запрещáȷет крестити. Ащели кто бу̂дет нé тáко, но инако и беззакóнно крещéн (:хощь от ȷеретика, хощь от правовêрного презвитера:) таковаго заповидáȷет крестити.

ПРЕДИЛ ѳ.

Об Нôвих Богословов Безмистю. Кáко се пу̂тают: и кáко се зражáют медю собóю: и Неизвистно, Безмистно, и Блу̂дно учêт об Крещêню.

ρз. Овдé пак постáȷет питанȷе: Зачтó отци тáко разлу̂чиша? И за какóву пр҃ичину овé ȷеретике велêт, а оних невелêт крестити? Грéчески Свиши учительи: (:тó ȷест, ȷиже живóша по сêдмом собóру: и ȷихже Грéки Нôвими Богословми зову̂т:) ||
39 неразумиша тоȷе пр҃ичины разлучêню: и толку̂ющи Прáвила различно гадáют, и отвещу̂ют, и пу̂таютсе, и противетсе въ ричêх сâми себи, и дру̂ги дру̂гим: и своȷе гру̂бо невижество ȷáсно изȷавлиют: и учêнȷе блу̂дно и нечестиво предают.

ρи. За пêрво бо: Никêȷски [2]) Собóр (:на чи҃слу̂ оа҃:) *Чистих*: а Втôры Повсу̂дны (:на чи҃слу̂ ое҃:) и Трулополâтны Собóр (:на чи҃слу̂ оз҃:) тихже *Чистих, и Четернáдесетников*: а Лаоди-

[1]) и въ Африке—надп.
[2]) Слѣдуетъ зачеркнутое: бо.

кијски пак Собор (:на чиѕлу̀ ОS) и тихже обојих, и јешще *Фотинијанов*, невелет крестити.]

А ники пак Новы Богослов, и Безименны толковник (:под Лаодикијским правилом З:) супрот тим трим собором велит: Јако тие јеретике все тројe треби јест крестити. Началник бо ди јих Фотин јест многие јереси обновил, и прочно]. |

Тако тој учитель и Богослов Невижа, супрот собором учит: и правила поправлјает: и мудрејшим от стих отец себе творит. А мньит блудно:

Јако или *повално всакого јеретика* (: *за јереси причину:*) *треби јест крестити;*] Или јако *от меньших јересеј*, *без крешщенија пријемати*; *а от лютијших и грубијших јересеј приходещих крестити*.]

ро. Второ. Також бо [1]) и под Никејским правилом ЈЕ блудно пишет. Правило велит: Павликијани ди прекрешщаютсе].

А толковање: Перво бо ди Крешщевје *не крешщење*: *понье же јеретическо бы*].

рј. Третје. Також и под Апостолским правилом МS блудит. Правило велит: Крешщевје или Жертву Јеретическу пријемшы Стель неосвещен]. А толковање пак мрачно и криво толкующи велит: Епп ди, ашче непохулијет и неругајетсе || јере- 40
тическому крешщеню (:но пријемльет крешщеного от ньих:) да се изверджет из стана. Које бо сочтење Хту гъ Дјаволу? Или каја част верному зъ неверними?]

рја. Четверто. Також и под Апостолским правилом МZ, твердит тојже блуд. Правило бо велит: Јиже непрекрестит *оскверньеного* от зловерних: таков стель неосвещен.] Невелит, Право крешщеного; но велит, Оскверньеного, јеже јест, Криво и беззаконно крешщеного.] А тој пак Новы Невижа и Богослов (: неразумиющи тоје [2]) ричи:) криво толкујет, и велит: *Јиже ди некрестит совершено во второ оного*, *јиже јест перво крешщење от јеретиков прийял*, но примет јего јако верна: да се изверджет из стана.]

рјв. То криво толковање јест прелестило Ивана митрополита (:въ Кирилових кньигах, | во главе КZ:) да јест написал ВА јерес: и запирајет велещь: И тих ди всих јеретиков јереси

[1]) Надп.
[2]) Надп. надъ зачёркнутымъ: тих.

въ Латинникех јест и јесу́т. *И зато ди подоба́јет јих всі́х крестити.*] И мньи́т: јако да быху отци́ за јо́рес вели́ки крести́ти.]

ρјг. То́же кри́во толкова́није јест облу́ди́ло Кири́ла и Ма-ка́рија Митрополи́те, во Стогла́вном Собо́ру: да осу́ди́ша Ри́мско Крешщеније: ча́стю за јо́рес; ча́стю за Облива́није.]

ρјд. То́же кри́во толкова́није јест завело Ермоге́на патри-ја́рха: да јест написа́л: (:во Кири́лових кньи́гах:) *Јако вса́кою от јерети́ков крешще́ного треби јест крести́ти.*] И се́дем кра́т повтара́јет сию ри́ч: *Јеретическо бо ди́ кр̃шеније нит кще́није, но па́че оскверньеније.*] И та́ко ди́ отци́ Нике́јски воз-гла̄си́ша.]

ρје. Али па́к та ри́ч необрита́јетсе въ Нике́јских пра́ви-

41 лех, во Ко́рмчих кньи́гах. || Но́ под пра́вилом јз̃, во толкова́њу јест написано: Пе́рво бо ди́ (:Павликија́нско:) кр̃шеније не́ кр̃шеније: поньеже Јерети́ческо бы́.] Али хотя́ быху отци та́ко и́сто бы́ли возгла̄си́ли: мы́ мо́рајем ту ри́ч пра́во разуми́ти: а не́ та́ко, јако тој Но́вы Богосло́в кри́во изказу́јет.

Ашче бо вса́ко Јерети́ческо кр̃шеније јест оскверньеније:] ка́ко адда ти́же Никејски отци *Јерети́ков чи́стих; и Вторы Собор и́них мно́гих Јерети́ков кр̃шеније пријемлют за добро́?*

Јере́тическо (sic) крешще́није ко́је. ρјѕ. Очиви́сто јест адда́ из того́: Јако отци́ Отме́тно кр̃ше-није, не́ из ради Јо́реси (:но́ за и́ну ни́ку прӣчи́ну:) нареко́ша јерети́ческим. А за како́вуже прӣчи́ну? За беззако́није, јеже се чини́т во са̄мо́м кр̃шенију.] И та́ко отци́ разуми́ют: *не́ вса́ко от Јерети́ка учиньено кр̃шеније бы́ти Јерети́ческо.* Но о́но јест | јерети́ческо: јеже се чини́т не́ по Церко́вном за̄ко́ну, ни по Апо́столском преда́нију; но́ по ни́којем от јерети́ков зата́јаном беззако́нију. На прӣклад ре́кши: Ашче бу́дет Једи́ним (:а не́ тро̄ји́м:) погруже́нијем или обли́тијем; или ашче не́ въ и́ме От-ца́ и Си́на и Све́того Ду́ха, учиньено́]

ρјз. Тако́во бо, хотя́ бу́дет от јерети́ка, хотя́ от правове́р-ного презви́тера, учиньено: зове́тсе [1]), и јест Јерети́ческо. А о́но пак кр̃шеније, јеже бу́дет по апо́столском преда́нију, от је-рети́ка оверщено́: незове́тсе, и нит Јерети́ческо; но апо́стол-ско, и за̄ко́нно, и све́то. Отци́ бо тако́во пријемлют за све́то. Та́ко, а не́ и́нако, јест мо́жно на́м въ оте́ческих пра́вилех пра́в

[1]) Передъ „зове́тсе" зачёркнуто: је́ст.

и једноличен обрести разум. Тако разумиша Апостолска Правила отци Первого и Второго Собора. ||

Тако разумиша, Светы Стефан, и всѝ они свети папы и иученики, јиже живоша до Стого Августина века [1]): и јихже јест числом ї. Тако всегда и прасно разумиша и разумиют и держет въ Риму даже до днеска. 42

рји. Нит бо можно, да тулики свети папы, и повсудних соборов отци, небиху били ведали об Апостолских правилех. Јѐ извистно ведаша об ньих добро, и добро помньиша: јако правилю ме велит: Кр[е]зије Јеретическо пријемши Стель неосвещен:] и правило ме: Јиже непрекрестит Осквернього от зловерних, таков Стель неосвещен.] А по всем том они Свети папы, и Соборни отци, неотринуша всакого јеретика; но токмо оного, јиже имијаше Јеретическо (:рекши Беззаконно:) крщеније. И не всакого от зловерних окрещеного, спчниша бити ї. Оскверньеним: но токмо оного почиташа въ Осквернььених, јиже бише не по церковном закону окрещен; но по никојем от зловерних затемном беззаконию Оскверньен.]

рјѳ. А ти пак Нови Богослови (:неразумиющи Апостолских ричеј:) и сами поблудиша, и многих во блуд заведоша: Мньещи, јако да бы всакого от јеретиков окрещеного треби било креститии. И то јест ньихов перви блуд и безмистје.

рк. Второ безмистје јест, јеже миьет: Јако да би Меньших (:или мельье нечестивих:) јересеј Крщење имило бити приятно; а Горших и Хулнијших отметно.] Тако бо [2]) и Коритнани древље [3]) мниху: Јако он, јиже јест от лучшего презвитера окрещен, болши Стого Духа дар пријемльет.] Али Павел јих зато карајет, и велит Всаки из вас велит: Јаз јесем Павлов: || а јаз Аполосов: а јаз Петров: а јаз Христов. *Раздѣлѣнли јесте* Хс? Или Павел јест за вас разпет? *Или въ Павлово име јесте крещени?* Хвалю Бога: јако никогоже из вас некрестих, кромѣ Каја и Крисла: да кто неречет, јако въ мојѐ име јесте крещени: и прочно. Ко Коритнином лист а, глава а.] Гледи числа рї. 43

рка. Светы Августин: Чесо ди се јест Иван научил от Голуба: неже јако хотјаше во Хту бити ника такова властитост:

[1]) Нади.

[2]) Слѣдуетъ зачёркнутое: древље.

да̀ хотя мно́ги кресте̂т (:*хо́щь Пра̂вдени, хо́щь Непра̂ведени*:) *непричита́јетсе Све̄то́ст крешщѐнја і̂ному, неже оному; на негоже јест Го́луб прилети́л*: и об нье́мже јест речено́, Се́ј јест, јиже крести̂т во С҃том Ду̂ху?] Крести̂т Пе́тер: Се́ј јест, јиже крестит. Крести̂т Па́вел: Се́ј јест, јиже крести̂т. | Крести̂т Ју̂да: Се́ј јест, јиже крести̂т. Ако бо за ра̄зност [1]) за̄слу̂г крешщѐније быва́јет Свѐто: поньеже разни́ты јесут засл́уги, разни́та бу́дут и [2]) крешщѐнја: и тули́ко вса́ки лу́чше ви́что возмньи́тсе прија̂ти, кули́ко от лу́чшего јест прия́л.

Са̂ми Све̄тци́ (:разуми̂јте бра́тје:) до̂бри, пристоа̂щи ко Го́лубу, пристоа̂щи ко жрѐбю гра̂да оного́ Јеросали́ма: са̂ми До̂бри въ цѐркви, об ньи́хже вели̂т а҃пл: Ве̂ст Господ̂, ко́ји сут него́ви:] разни́тих јесут да̂ров: и неими́ют вси́ једна̄ких заслу̂г. Јесу́т дру́ги от дру́гих свети̂јши: јесу́т дру́ги от дру́гих лу́чши. Зачто́ адда́, ако́ кто̂ от оного́ (:за прӣклад:) пра̂веденого и свя́того бу́дет крешще́н; а дру́гы от дру́гого ни̂жшие заслу̂гы у
44 Бога, ни̂жшего степе́ || ни, ни̂жшего воздержа̂нја, ни̂жшего живота́: једно́ по всѐм то́м, и ра̄вно́, и једна̀ко јест, јеже прија̂ша: неже јако Се́ј јест, јиже крести̂т?] Та́ко Августи̂н Све̂ти, на о̂смы де̂н по Богојавльѐню, во Бревијару.]

рк. Говори̂т све̂ты оте́ц об све̂тцех: али та́же ри̂ч се и́стит и об обы̂чних презви́герех. Ако бо [3]) на прӣклад кто̂ бу́дет крешще́н от правовѐрна (:али от пија̂нца и блу̂дника:) презви́гера: да таков не [4]) ме́нье бу́дет крешще́н; неже о̂н, јегоже крестит на̄бо́жен и све̂т презви́гер.

Мо́жемже то́ и си́це разсӯди́ти. Что́ ты мньи̂ш Богда̂не: ко́ји сут го̂рши ху̂лники: Римља́нили, или Соловѐчски Раздо́рници? Ови́ бо понавлѧ́ют Арија̂нску и Македо̂нску је́рес. Неи́бо сеје че̂стние и висо̂кие ричи: Г҃ди Ј҃се Х҃те *Бо́же наш*:] но велѐт веща́ти, *Си́не Бо́жји*; а *не́ Бо́же наш*.] | И об С҃том Ду̂ху нелю̀бетже високие ри̂чи: *Ду́ше И́стины*:] но вели̂т веща́ти, *Ду̀ше И́стинныи*:] А И́стинен пак ду̂х јест вса́ки дух, и вса́ки де́мон. А *Ду́х И́стины* јест једи̂н Све̂ты Ду̂х Бо̂к јако ӣзвир и нача̂лник вса́кие и́стины. И то́ јест јего Ги́мне Божествѐно и власти̂го ти́тло: и та́ко јего зовет са̂м Спаси́тель,

[1]) Переправлено изъ „за̄зност".
[2]) Надп.
[3]) Надп.
[4]) Надп.

у Ивáна въ глáвé ѥ҃.] Тáко адá Солôвчани, нелюбещи высô-вих ричêј и Божествêних тúгел, об двѣх Ст҃ие Тројúцы лúцех, что úно чинêт, неже Аријáнским и Македôнским дŷхом сô-пŷт? А сверх тогó и всé Архијерêјство, и всŷ Собóрну Цêр-ков хŷлет.]

А Римлáни пак того нијединого [1]) нечинêт. Но ако *Чет-верúцу почитáют* (:*јако велет*:) [2]): тим небŷдут тáко грŷбо нечестúви, јако сут Соловчани. Мêньше бо јест нечêстје: ко трúм сŷщим лúцем, || затѣјати и причтáти четвêрто несŷще лúцé; неже јест двѣм сŷщим лúцем Божествêного тúгла убав-лáти и тим от Тројúцы је откидáти и отлŷчáти.] То тáко раз-цѣнúвши, смотрú дáлье. Ако вúне ктô бŷдет от презвúтерá (:Соловêчски раздóр и јéрес держêщего:) окрещéн: посли-дôвно бŷдет, да таков бŷдет мéнье [3]) крещéн, неже бн јиже јест крещéн от Рúмского презвúтера. Показáхом бо: јако Соловêчски јеретúк јест гôршы хŷлник от Римлáнина. Тáко то верстáнје (:и та большина и меньшинá крещêнја:) úдет из тогó безмúстного Нôвих Богослóвов учêнја. А въ úстине пак: немѣрится дáр Ст҃ого Дŷха по бôльшеј и по мêньшеј Хŷлé или Нечêстю. Но ако јест ктô по зáкону окрещéн: оногó некрестúт Римлáнин, ни Солôвча | нин, ни Јеретúк, ни правовéрен презвúтер: но крестúт јего Христос.] 45

рг. И по тóм, ако се Ст҃ы Дŷх оддалáјет от крещенја [4]) Гôрших хŷлников и јеретúков: нŷжно бŷдет, да се оддалáјет вó все от крещêнја всáких хŷлников, и јеретúков, и раздóр-ников: хотá се који кáжут быти мêньши хŷлники. Никакóваже бо јéрес ни раздóр нúт без хŷлы и нечêстја: и никакóваже хŷлá неможет быти тáко мáла, да небы была Бóгу мерзкá, и гнюснá, и прóклета.

Аколи се пак Ст҃ы Дŷх неоддалáјет от крещêнја Мêнь-ших јеретúков и раздóрников (:прáво и закóнно крестêщих:) послидôвно и нŷжно бŷдет, да се неоддалáјет ни от нáјгóрших хŷлников, прáвоже и закóнно крестêщих.]

---

[1]) Передъ „нејединого“ зачёркнуто: ничесоже.

[2]) Стоящее въ скобкахъ—надписано.

[3]) Слѣдуетъ какое-то, старательно зачёркнутое, слово.

[4]) Надп.

Како адда может Архијереј, чловика беззаконне и неправо
крещеного, чрез своје Смотрење једино (:а неокрестивши
јего:) сотворити крещеним? И какоже может чловика право
крещеного, чрез своје Смотрење, сотворити [1]) или потворити
Некрещеним: и опет крестити?

рлд. Али то (:велит Тимоѳеј Халкопратски:) изображено се
49 јест *нине: вин ради Благословних* и нужних.] Али мы || бысмо
ради знали: кто јим јест благословил тие вины: кто ли јих
научил, тако виновато въ Божјем деле поступати. Ако бо
Армении нисут крещени: ни архијереји, ни собори вси не-
имиют тоје области, да јих пријемлют без крещенја. Аколи
пак јесут крещени: ни архијереји, ни собори вси, немогут
јих без гриха прекрещати.

рле. А Тимоѳеј пак Александријски велит: Зачто јеретиков
непрекрещајем? Ответ. Ашче бы то было: небы ся чловик
скоро обращал от јереси: стидещи ся прекрещенја. *Алити
и наложенјем рук презвитерских, и молитвою, умијет при-
ходити Дух Светы*: јако свидочит Дејанје Апостолско во
18 главе ї҃ѳ]. О бујест, о слепота! Тамо бо јест написано: јако
Павел первлье јест заповидал люди окрестити; а потом јим
јест руки наложил. И будущи апостол, | недерзаше неокрещё-
ним рук налагати. А тї пак Нови Богослови (:а прави Бу-
јесловиi:) нестидетсе того миста приводити, и проповидати: Јако
да быху презвитери могли, из некрещеного чловика, без крещ-
енја (: и једином рук својих наложенјем :) сотворити Хри-
стіанина: и дар Стого Духа му призвати.] Али мы верујем
Спасителю велещему: Ашче кто небудет преродьен из води и
из духа, невнидет во царство Божје.] И по том верујемо:
Јако ни презвитерских, ни архијерејских, ни Апостолских рук
наложенје (:без крещенја:) непомагајет чловику ко спасенію.]

рлѕ. Али гледиже Богдане и страннијшего бујесловја. Како
краткопаметним, а неразсудним бујаком творет он преизбраны
Стого Духа сосуд, и прејасвијшего церкви учителя, великого
50 Василија. || Василиј бо ди, въ первом правилу, велит нике
јеретике (:по Смотреню:) без крещенја пријемати. А въ ѯг҃-ом
пак правилу то изправлјајет: и велит је крестити.] О Сле-
пота! И можетли кто здрава разума муж веровати: да блажен-

[1]) Слѣдуетъ зачёркнутое: Некре.

лики Василиј тако краткопаметен бил: да при м҃з правилу, небы помньил, что јест во пêрвом правилу написал?

рмд. Али помньит велêт Василиј свою рич. И јеже јест тамо поблудил: то јест овде поправил.] А мы пак опêт питајем: Ако помньит Василиј своју рич: Зачто адда нит оного пêрвого правила избрисал ни похирил? Зачто јест то тако супротивно, безмистно, и блудно учêнје во својих правилех оставил? Великли му биште труд три строкы избрисати? Толи јест | мудрого философа, и светого отца дело: Супротивно и безмистно учêнје, всим людем на соблазен, а себи пред Богом на грих, а пред людми на срамоту, вêчноj памети предавати? *Кто јест верен Христјанин? Кто јест Василијев почитатель: а может об Василию таково безумје веровати?* Да он (:пишущи правила Христјанскому благочêстю и благоправию:) само (sic) чело, и само пêрво правило, начал бы от поблудка, от безмистја, и от соблазни?

рме. А от каковы соблазни, смотри дале. Хотя бо того м҃з правила, и того премêньêнја небы било: въ самом том пêрвом правилу творêт Василија безумником и нечестивцем. Толкованје бо тамо велит: Воздêржников ди крещêнје: *хотя и неприятно јест (:оставлујет бо јих Светы Дух:) но смотрêнја || ради, да будет приятно.*] 51

Хотя јест неприятно:] То јест: хотя нит крещêнје, но Осквеньêнје (sic).]

Оставлујет бо јих Сты Дух:] То јест: Неприяша бо дара Стого Духа: и небыша окрещений, ни от грихов очищени, ни опрощений, ни освещени.]

Но Смотрêнја ради да будет приятно:] То јест: Да радши къ правоj вере приходет: трêби јих јест тако неокрещених, и от Стого Духа оставльених, и непрощених, къ общêню пријемати.] Ото теби учêнје Василија достојно. Верујешли ты [1]): да быху то Василијевы ричи были? Веруешли ты: да бы Василиј Неприятно, и Сверено, и от Стого Духа Оставльено крещêнје (:а право ректи Оскверньêнје:) велил пријемати?

рмѕ. Можно тими јест то: да Василиј опитан об тих Јеретикех (:и не до према зразумивши | ньиховы справы:. но мньêщи јако по закону крестêт:) повелил је јест пријемати. А потом пак уразумивши вêщь до према (:јако беззаконно

[1]) Слѣдуетъ зачёркнутое: тому

хом развра̂щена. Јаже јеретици препису̂ющи, по својих похо̂тѣх премѣнаху. И јаже мно̂гы Со̂блазни и Спо̂ры положи̂ша въ Бо̂жјеј цѣ̂ркви.]

Из тако̂вих адда̂ Разврâщених пра̂вил јесут и та̂ три̂ Васи̂лијева пра̂вила.

П Р Е́ Д И Л ја.

Ка̂ко Но̂ви Богосло̂ви проклина̂ют Свѣ̂тие Отцѐ, и Собо̂рние Старишѝне.

рма. Под Собо̂ра г҃, пра̂вилом е҃, толкова̂није вели̂т: Нѣ̂ци ди̂ от митрополи̂тов отлу̂чи̂ша се: и держа̂ша повелѣ̂нија јерети̂ческа *злочести̂ваго Несто̂рија еп҃па Цари̂градскаго, и Келести̂на еп҃па Ри̂мскаго*. | И нехоти̂ша осу̂дити, ни *проклѣ̂ти ти̂х злочести̂вих Еп҃пов, Несто̂рија и Келести̂на*.]

Та̂може, правило а҃: Ашче ди̂ [1]) кото̂ры еп҃п Келести̂нова вѣ̂рујет: отвѐржен бу̂дет.]

Та̂може. Се̂ј ди Собо̂р јест изложи̂л пра̂вил ѳ҃: на Несто̂ријева и Келести̂нова держѣ̂щих нечести̂ва вельѣ̂нја. И запо̂вѣда собо̂р, помага̂ющих Несто̂рию и Келести̂ну, и јих јѐрес держѣ̂щих, извѐрчьи и̂з стана.]

рмв. Та̂ко тој безименны и Но̂вы Богосло̂в, ва̂м на ва̂ших ду̂ш погибел пропoвида̂јет: *Келести̂н ди̂ па̂па јест от трѣ̂тјего Собо̂ра, за ра̄вно̂ зъ Несто̂ријем про̂клет*.]

Али вѣ̂домо јест вси̂м ва̂м Апо̂столско лд҃ пра̂вило (:въ кньи̂гах об Вѣре приведено си̂це:) Еп҃пом ди̂ јест трѣ̂би зна̂ти
55 својего̂ старишѝну: *и ими̂ти јего̂ јако* || *Гла̂ву*: и ничесо̂же над обы̂чај (излишна) недѐлати без нього.]

Вѣ̂доможе вси̂м Христја̂ном: јако на вси̂х повсу̂дних собо̂рех, Ри̂мски еп҃пи бы̂ша Гла̂вы и Старишѝны. И јако без па̂пы немога̂ше бы̂ти собор.

Вѣ̂доможе вси̂м: кто̂ јест бы̂л на трѣ̂тјем собо̂ру Главо̂ю. Мелѣ̂тиј бо патрија̂рх Александри̂јски (:въ ли̂сту а҃:) свидочи̂т си̂це: *Келести̂н ди̂ Па̂па Ри̂мски бы̂ Предста̂тель г҃-го Собо̂ра*.]

И Лѣтопи̂сец: При ца̂рю ди̂ Ѳеодо̂сию юном, Ст҃и Отци̂ собра̂шася въ Ефѐсу. Па̂па Ри̂мски Келести̂н, Александри̂јски

[1]) Слѣдуетъ зачёркнутое: кто̂.

Кирѝл, Антиjохиjски Иван, Jерусалимски Jувеналиj, и прочних ѣ: на Несторија патха Цариградскаго.]

И въ самих тих Кòрмчих кньигах (:на листу ѓ:) Старишины дѝ третjему Собору быша: Кирил Александриjски; | правещи мисто Келестина папы Римскаго: и Jувеналиj Jерусалимски: и Мемнон Ефески.]

Свѣты бо папа Келестин, послал jест на Собор (:по обычаю:) от своjего бока намистнике. Али зъ ньимиже (:мимо обычая:) послал jест отлуку, и повелил Кирилу (:за jего светост и мудрост:) на своjем папинском и пѣрвом мисту сидити.] И съ тоjе причины вине Александриjски патриjархи, пишут себе Папами, и всего мира Судиjами: а не за вошчен jезик никоjему патриjарху, ни за вошчену руку никоjему царю, отсѣчену: jако басенни затѣвачи приповидают.

рмг. Ото видите христjани: Како по тих Новаков учѣню, сам пѣрвы Старишина и Глава трѣтjего Собора (sic), на томже Собору jест проклет.] Али вы ô вѣрни || и разумни люди, ощутите се, и обличите се: и ако кто свою душу любит, узнаjте се. Блюдите се (:велит апл:) пѣс: блюдите се злодѣjев: блюдитесе (sic) Раздора. Къ Филиплином во ѓ.]   56

Судите за своjе спасѣнjе. Ако вам ти Новаки дерзают Стие отце, и Саборние (sic) Старишине, въ jеретике верстати, и проклинати. Ако дерзают под Василиjевим именом, Неприятно, и Стого Духа пусто Крешщѣнjе [1]), а право Осквернѣнjе, за добро приjемати. Ако дерзают под тогоже великого свѣтителя именом Хтове заповиди и суды въ суjету метати: а своjе кривие и неправедние суды воводити: и Василия Божjим Изменником и Антихтом творити. Ако велю въ тих тако всему миру jавних и jасних вещѣх, дерзают тако безсрамно лагати и клеветати: | Что ты мньиш, чесо вам ти Новаки, и Невижы, и Лажци несмѣша налагати? Како ненастоиша своjим невижеством и споролюбjем вас слѣпити, и во блуд заводити, въ иних къ разумльѣню тежших вещѣх: въ нихже нит тако лехко клеветы обличити?.

рмд. Богдан. Jа се чудю: како jест стого папы Келестина име въ ту такову клетву попало. Милош. Хощу те и из тоjе сумньи извести. Въ самих бо тих Кòрмчих кньигах

[1]) м надп.; прежде было: Крещѣнjе.

(:под Картагінским прáвилом ҏј:) толковâнје повидâјет сице: Пелâгија дй и Келестйна (Келéстия) (:јиже быша једномйсленни Нестóрию:) јесут тá такóва вельêнја. Повѣдáют бо нѣци об тйх јеретикех, об Келестйну (Келéстию) и об Пелâгию: јако небйша ни епп̃и, ни презвитери; но иноци. А повстáша на цêрков при Өеóфилу епп̃у Александријском, и при Инокêнтию Рймском: и от тйх епп̃ов быша осȣ́дьени и прóклети.] ||

57 И въ животу Стого Иноцêнция пâпы, во ки дêн юлия, въ Часóвнику Рймском, јест напйсано: Јако Иноцêнциј дй јест прóклел Пелâгија и *Целêстија*: јиже быша въ Африке јеретики: и учâху, Дѣтéтом от Христиâнских жêн народьêним, непотрéбно быти крешщêнје.]

Тогó аддá Целéстија (:или Грéческим преврáтом Келéстија:) инока, и Афрического јеретика, јест трêтји собор прóклел. А тóј пак безименны Невижа, и прáвил Казитель, обрéтши во проклêтих име Келéстијево: обрáдовал се јест, јако да бы то был пâпа Келестин. И претворил јест име (:за *Келéстија*, напи̃сâл *Келестина*:) и припи̃сâл, *Епископа Рймского*.]

Тò бо јест Грéком слáдок кȣ́с: ако что где обретȣ́т, чим бы могли Рймску цêрков умáзати. И нйт јим то стрâнно ни необычно дéло, къ лажáм лâжи при | пли̃тáти: и Рâздóрних при̃чин чи̃слó множити.

ҏме. **Богдâн**. Али то нйт учиньенó по лукáвости, нó по невижеству.]

Милош Бȣ́ди си тáко, јако тй хóщеш. Али ако тй Новáки, по својем Невйжеству, тáког рȣ́бо блȣ́дет, и тáко нечестиво къ вáм клевéщут, и свéтие отцé (:Келестина, Василија, и иние:) хȣ́лет: обли̃чите се адда вй люди рáзумни, и смотрите: Какóвим учитeльем, и Нóвим Богослóвом, и Безумником, вй своје дȣ́шы вéрујете.

Сȣ́дите. Тóјли Невижа јест достóјен вáм собóрна Прáвила разназовáти: јиже невнајéт, ни кй на собóрех быша Глâвы, ни кй Јеретики проклети?

Смотрите, и блюдите се. Ако бо óн, јиже брáту велйт Јȣ́роде, повинен јест Геéны: Чтó тй мньйш: чесó бȣ́дет до-

58 стóјен он всяки, јиже Собóрному Старишине, и Вер || хóвному архијерéю, и Свêтому отцȣ́ велйт: (тй Јеретиче бȣ́ди прóклет?

ПРЕДИЛ ꙇв.

Како Нови Богослови, Веренка и Никон, об Арјианском Крещеню мерзко блудет, безмистно учет, и грубо клевещут.

рмз. Богдан. Али нам Безименны учитель (:во кньигах об Вере, въ главе кв:) велит: *Ньст Дивно, ньст Безльпотно, Папу Проклинати и Отлучати.* Чловик бо јест, јако и прочии: паденю и гриху подлежащь.] Келестин пак јест был папа. Које адда чудо, и какова диковина: ако јест и тој другы Безименны учитель (:въ Кормчих кньигах:) Келестина, јако папу, проклел?]

Милош. Јуже и ја рекох: Јако се то Греком мньит свето дело бытi: Римску Церков клеветати, и хулити. Али ощугисе | ты брате: и смотри, что Веренка за причину клетвы ставит: и обличи сатанину прелест. Чловик бо јест папа, и гриху подлежащь:] И зато ди јест лепо јего проклинати.] Алити и ты, и ја, и всаки чловик јест чловик, и может согришити. И по тој причине лепо будет всакого чловика проклинати.

рмѕ. И Веренка то сам доказујет делом. Нит бо му дивно ни безлепотно и Московского Освещеного Собора проклинати: и Антихристовим Собором звати. Чрез ньего бо Безименника јест сатана Лажно (:и Стим Отцем супротивно:) Антихристова Имена число и толкованје, и соблазниво пророченје изригнул: Јако да бы се въ ахѯѕ году хотила појавити ника наручита Антихристова сила на церков. Кто ди опст: *аще въ сих льтпьех* (sic) *ахѯѕ, јавствених јего предотеч, или тогo самого* || *неукажет?*] А Собор пак јест во сам тој ахѯѕ год вершен. 59
И Соловечски јеретики крипетсе тим Сатаниним пророченјем: и толмачет то на Освещены Собор. Јако да быху того Собора отци были Антихристови предотечы.]

Из того адда јасно видиш: јако тој Апокрифец (:илити Безименны и Скриты учитель:) нит был что ино, неже правы Сатанин Апостол, и Антихристов предотеча. Да се чудно кажет: како светиjша Господа Архијереји до сих доб терпет тие Апокрифские и Јеретические кньигы въ народу: и да јих непреповидают, ни огню непредают.

рми. Али оставимо то: и разсуди ты радпы, что тојже Апокрифец, об Крещеню учит. Во тојже бо кв главе, приводит

нико̂jего дрŷгого, себи́ такме́ного, Неви́жу и Клеветни́ка сими ричмѝ: | .

Чти́ дѝ об то́м бла̂женого Ни́кона (:jиже jест да̂р учи́тельства, и ра́зум Стого Пи́смá, молитвами Пречи́стие Бця и при́сно Дѣви́цы Мари́jи прия́л:) и въ Беси́де [1]) л̃, Об Опадѐню Лати̂нцев, пи́шет си́це: Ји́хже дѝ всих от дŷшы Ненави́дю: и от се́рца Отвращáю се: и отню́д Гнюшáю се и Проклинáю: и Отстŷпникми Бо̂жjими jе именŷю. Мѐрзка Лати̂нска вельѐнjа, душáм неищŷю бы́ти скверньѐнjе: и вѝшние по́мощи устраньѐнjе. Сли́шах пак от нѣ̂цих: jако и *Арију̂нствуют једи̂ним Погружѐнјем крестѐщи.*]

рмѳ. О́то теби Свѐт Оте́ц: и Но́в Богосло́в: и о́т Бога [2]) чŷдно просвѣщен учи́тель: во три́х ричѐх (:или паче въ jедноj ри̂чи:) запира̂jет пѐт Лажѐj. Вели̂т бо: *Арију́нствуют Једи̂ним*

60 *Погружѐнјем:*] то́ сут три̂ || ри̂чи. А

Ла̂ж пак пѐрва: *Једи̂ним.*] Не́ Једи́ним бо, но Тро̂jим:

Ла̂ж вто̂ра: *Погружѐнјем.*] Не́ Гружѐнjем бо, но Обливá̂нjем, Римля́ни крестѐт.

Ла̂ж тре́тjа: Јеже мньи́т, *да быху Арија́ни Једи̂ножди*, а не́ три́жди, погрŷжáли. То́ jест клеветá на [3]) Арија́не, и на свѐтие отце́. Ако бо быху Арија́ни jеди́ножди то́кмо погрŷжáли: небы ньи́хово крешщѐнjе от стих отѐц бы́ло при́ято.

Ла̂ж четвѐрта, и от просвѣщеного учителя *грŷбо́ невижество*: Јеже мньи̂т Арија̂нско крешщѐнjе бы́ти отме́тно. А о̂но jест от всих отѐц, и от собо̂ров при́ято.

Ла̂ж пѐта: *Арију̂нствуют.*] Ри̂ч нестáтна и незбы́тна. Кáко бо мо́гут Римля́ни Арија̂нствовати въ оно́м, чесо | ни сáми Арија́ни нечинѐт?]

рн. **Богда̂н.** Али Ни́кон того́ нестáвит за извѣстну при́повѣст: [4]) но, Тáко дѝ сли́шах от ни́ких.]

Ми́лош Ти̂м то и Неви́жество своjе́, и слипотŷ, и дŷрну дѐрзо́ст (:и во спасѐния де́лу своjе [5]) мáло опаса̂нjе:) Ни́кон изjавля́jет. Јеже се ни̂т срáмовал, ни грихá побоjáл, тоjе́ Неизвѣстние при́повисти (:а извѣстние Христjáном Смŷтньи, и къ Ра̂здо̂ру при́чи́ны:) во своjе кньи́гы уписáти. Непристо́jит

[1]) Переправлено изъ: белиде.
[2]) Слѣдуетъ зачёркнутое: просвѣщ.
[3]) Слѣдуетъ зачёркнутое: светие от.
[4]) Переправлено изъ „пôвѣст“: удареніе стерто, а *при* надписано.
[5]) Надп.

бо учи̂телю пло̂шщадних баснѣ̂ј ловйти: и нѐ пра̂во извѣ̂данних приповистѣ̂ј, во кньи̂гах, лю̂дем на сму̂тню, пи̂са̂ти.

Ле́хко се мога̂ше Никон допи̂тати и̂стины: об Ри̂мском, и об Арија̂нском крешщѐню. И недопи̂тавши се: и та́ко неопа́сно написавши: вѣ̂домо чинит, јако о́н то̂ превели̂ко Спасѐнія де́ло, или || де́шево прецѣ̂ни̂ше; или мало разуми̂аше. И ти̂мже своји̂м Лехкоу̂мјем (:и Ла̂жние ба́сенкы во кньи̂гы уписа̂нјем:) прили́чно къ и́стине бы̂ти ка̂жет Ни̂кон: јако и про̂чние јего при̂чи́ны (:из ради ньи̂хже он Ри̂мску Цѐрков от ду̂шы̂ ненави́дит и проклина́јет:) та́коже из Ла̂жних баснѣ̂ј въ ньѐм се зароди́ша. 61

рна. Богда̂н. Али спо́р об Изходьѐню Свѐтого Ду̂ха, и об Ква̂сних просфи́рах, то́ юже ни̂сут ла̂жние ба́сни; но́ станови̂ты при̂чины. И тие́ быша Ни̂кону дово̂льны во проклина̂ню Латинцев.] Милош. Ка́ко сут тие при̂чи̂ны дово̂льны во Проклина̂ню: об то́м можебыт хо́пцем въ на̂пре́дку ви̂дити. Али ка́ко сут ко Лга̂ню и Клевета̂ню дово̂льны: того ја̂ немо́гу пра̂ти.

И Ни̂конов заи̂сто ра́зум нека̂жетсе бы̂ти дово̂льен ни при- ли́чен, во тих ви | со̂ких спо́ров разлучѐню: јиже ни сеје́ ба́сни об Погружа̂ню неумѣ̂аше разсу̂дити: ни от тако́ва поблу̂дка себе охра̂ни́ти.

рик. Ја̂ иска́х, а немого́х извѣ̂дати: како́в бы то свѣ̂тец бы̂л тој Ни̂кон: аво ни̂т можебыт о́н, јего́же Черного̂рским, и Но̂вим Богосло́вом зову̂т. Али јако се пти́ца познава́јет из пѐнја својего́ и гла̂са: та́ко и ду̂х, јиже во чловику говори̂т, да̂је́т се зна́ти из беси́ды. И того Ни̂кона дух се јавли̂ет далеко́ отражньен бы̂ти, от духа Па̂вла а̂пла: јиже вели̂аше, Жельи́х анае́ма бы̂ти, за бра̂тю свою́ Израји̂лце.] Далеко́же се разни̂т и от ду̂ха Ју̂ды а̂пла: јиже приво́дит Михаји́ла арха̂нгела, несмѣ̂юща ни сатаны̂ прокле̂ти.] Далеко́же стоји̂т и от ду̂ха Мојсе́јева: јиже вели̂аше, Или про̂сти Го́споди сему лю̂дству: или изтри́ мене из кньи̂г својих.] Тако́ва јест пе́сен пти̂ц Бо̂жјих. А Ни̂конова пак пе́сен како́ва? Ненави́дю ди || јих: и Отвраща́ю се от ньи́х: и Гню́сни ми јесу̂т: и Прокли- на́ю је: за̂то јеже Арија̂нствуют Једи̂ним Погружѐнјем.] Пе́сен јадови̂та, и Лажми̂ надивена́. И по насли́дку нѐ от и̂ного, неже от Гнѣ̂вного и Лажльи̂вого ду̂ха, и от отца Ла̂жи удо́хньена. Ако пак над зелени̂м дрѣ̂вом та́ко де́лают: из Су̂хого что́ бу̂дет?] Ако Свѣ̂те́ц, и о́т Бо́га чу̂дно просвѣ̂щен учи́тель ваш [1]) 62

[1]) Надп.

та́ко ме́рзко блу̂дит, и клеве́щет, и бле̂де́т, и бла̂знит: Чесо́ се ты̂ надѣје́ш чу̂ти от шутского [1]) философа и смѣхотво̂рца [2]) Панагијо̂та, и от иних јему ве́рстних учи́тельев?

ПРЕДИЛ јг.

Об Обливãню: јако јест Прия́тно во Воз-то̂чној, въ Ки́јевској, и въ Моско̂вској Це̂рквах.

Гре́ки не-ху̂лет Об-ливãнја. ϼмг. Гре́чески Но̂ви Богосло́ви изобрето́ша мно́же { вин: ји́-миже вине̂т и оговари́ют Римско Крещѐвје [3]).' Јако хо́щем ско́ро пока̃за́ти. Али нигде́же ни [4]) во Пра́вилех, ни у Толко̂в-ников, ни у про̂чних Гре̂ческих учи́тельев необрита́јем: да би Обливãнје было отве́ржено.]

Собо́ри пријема́-ша Обли-вãнје. ϼмд. Вто̂ро. Во вси́х седми́х собо́рсх Гре́ки пријема́ша къ общѐню Пãпинские из Ри̃ма́ Нãми́стнике: јиже вси́ бы́ша Об-ливанјем крещени.]

Богдãн. Не́ при Собо́рех: но юже по се̂дмом собо́ру на-ча̃ша Римлѧ́ни Обли̃ва̂ти.]

Ми́лош. Ле́хко јест теби та́ко речьи́: али тре̂би јест и [5]) до-ка̃за́ти. А недока̃жеш пак. Јако бо то ни̂т и́стина, извѣстно Дока-ꙁа̃нје нам је́ст Гре̂ческих всѝх учи́тельев об то́м молча̂нје. Ако бо бы то у Римлѧ́нов бы̂ло но́во де́ло: никáкоже небы́ху того бы̂ли Но̂ви Богосло́ви (:Фо̂тиј, и про̂чни:) без споми̂нка оста́вили, ни

63 въ молча̂нјем обми̃ну̂ли: јиже вса́ки ка́мен || превѐрну̂ша, и̂щучи причи̂н въ обвиньѐню Ри̃мские це̂ркви: и въ са̃мо́м крещѐню из-обрето́ша и̂ние порóкы; об ньи́хже хо́щем мáло послѝје повѣ̂дати. Из того́ адда́ јест очиви́сто: Јако Возто̂чна Це̂рков всегда́ јест пријема́ла, и пријемльѐт за добро́, Обли̂ва̂лно крещѐнје].

Кијевска Церков хва̂лит ϼме. Тре̂тје. Въ Ки́јеву јест напеча́тан Патери́к Пеще̂рски: и въ ньѐм, на листу ꙋ҃и, обра́з: ка́ко јест бла̂жены ца́рь Вла-дими́р крещѐн. Напи̃са́ша Владими́ра сидѐща въ ку̂пѐли: а

---

[1]) Надп.

[2]) Написано надъ зачёркнутымъ: шута.

[3]) Слѣдующая фраза написана внизу страницы, мѣсто ея указано выноской: вертикальная, перечёркнутая двумя горизонтальными, черта.

[4]) Надп.

[5]) Надп.

Обливáње, въ Патерику

съ верхá обливáјет јего јерéј водóю]. Тó обōје нит въ и́стине бы́ло: да бы Владими́р бы́л и Погру̑жан, и Обливан. Али Кі́јевски Богослóви тó уми́селно тáко напи̑сàша: хотêщи тим на рáзум подáти, јако то обōјé јест једнāкó добрó: и Гружêнје, и Обливâнје.]

И въ Потрêбнику.

рнг. Четвêрто. Хвâлние бо пáмети митрополит Пéтер Моги́ла, во Потрêбнику | об том си́це учит. *Свêто дӥ Крещêнје, јако Погружèнјем всеѓó въ водѣ; тáко и облі̂тјем водóю, от верхá главы́ чрез всé тѣло, совершенó бывáјет.* Али́ти всáка Цêрков, или пêрвы, или втôры крещêнја обрáз (начин), јако от дрêвньих времêн держáти обычé, тáко да держит. Тóкмо се опáсно да хрâнит: да три̑жди Погрузи́т, или да три̑жди Облијéт оногó, јегоже крести́т.

Дѣ̑тé, ашче глâву из мáтерина тѣ̑ла изпустит, и во смêртној страхотé бу̑дет: да бу̑дет крещенó въ главѣ̑ (на главѣ̑). И ашче потом жи̑во от мáтере изи́дет: неподобáјет јего опêт крести́ти: южé бо јест крещенò.] Тако Потрêбник.

И въ кньигах об Миру

рнѕ. Пêто. Инокêнтиј Ги́зель, архи́марит Кі́јевски, во кньи́гах, Об ми̑ру Бóга со члови́ком. Къ сеј тâјне дӥ потрéбна јест водá. А воды́ тули́ко, кули́ко мóжно въ ньéј бы́ти Погружêню трикрáтному: или || кончи́ Обмивêню, любо Облі̂тю три-
64
крâтному, хотя́ и мáлому, на оногó јегоже крестêт: по обы́чаю којея стрāны́: пачеже при ску̑дности воды. И јегдá бы дӥ дѣ̑тé из мáтерины у̑тробы покāзáло глâву тóкмо, или ину началні́јшу тѣ̑ла чâст: тогдá је и́мат âбје крести́ти бáба, или ктоли́бо, Поливáя ону чâст, јáже бы се покāзáла.]

Московска Цêрков хвâлитже то всé.

Сие кньи́гы об Ми̑ру јесут принесены Вêликому Ц҃рю въ поклóн: и при́яты зъ ми́лостю и въ чêст. И продаю̂тсе па Москвé без запрещêнја слóбодно. Тáкоже и речêны Патери́к, и Потрêбник Кі́јевски продаю̂тжесе. И держêт је у себé архијерéји и всáки Христјáни: и чту̑т је, јако благочести́во и правовêрно учêнје. И из тогó се довóдит: јако и Свêта Москôвска Цêрков вéрујет тáкоже, и хвâлит Обливâнје. Ако бо небы тáко вéровала: мōрáла бы је запрещáти и изводи́ти: јако блу̑дно | и јерéтическо учêнје. А онá пак [1]) нé запрещáјет: но паче почту̑јет, и чтéт. И́ното једнāко зъ ньи́ми вéрујет.]

рни. Шêсто. С҃та цêрков Москôвска, и Возтôчна, и Кі́јевска, и прóсто рéкши, всá собôрна Цêрков, пријемльéт и чтéт

[1]) Нади.

Вса Сŏбор на Цр̂ков хвâлитже. кньйгы Прēлóг: и ȷ̊еже ȷест въ ньйх напйсано, то всé вéруȷет быти благочестйво учêнȷе. А въ тйх пак кньйгах во Прēлóгу, на трêтȷи дêн Февраpá ȷест напйсано: Кáко ȷест свêты мýченик Вýкол Кропльêнȷем крестйл.] Ако пак Цêрков приȷемльéт Кропльêнȷе: [1]) ȷâвно ȷест, ȷако неосудȷáȷет Обливâнȷа.]

Московски Вêлики Собор хвâлитже. 65 рне. Сêдмо. Светйшы Патриȷâрх Јоасáф, и ȷйже ȷест при ньéм учиньéн освещêны вêлики собор (:во кньигах своȷйх паки триńршесних и соборних: наречêних **Жезéл управльêнии**:) повтарáȷет, привóдит, и укрêплȷáȷет тóже || Свêтого Вýкола крещêнȷе, сйми ричмй: Мýченик дй Христов Влâсиȷ (:ȷиже и Вýкол именовá ся:) вêровавшая Покропйв водóю от конóба, въ ньéмже сâм варен бйше, крестй ȷих во ймя стыя Троȷйцы. Прēлóг Февраpа въ ї.].

Москôвска Цêрков приȷемльéт Облйваних. рѯ. Ôсмо. Преосвещêны Гдин епйскоп Барановичь ȷест упйсан въ сéм [2]) послйдньем освещêном Московском Полуповсýдном Собóру. Полуповсýдним ȷи зовý: вéщы бо ȷест от Помйстного: поньеже на ньем бйша двâ пострâнна, и трêтȷи домâшньи патриȷâрх. На тóмже собору бйша: и нйне на Москвé живýт, велечêстни отцй, Епифâниȷ, и Симеóн, и йни Бêлорýски Андрéȷевского монастйрй отцй. И тáможе живéт велепочтовâны гдин Протопоп Глýховски. Тйх ако бы ктô опитáл об крещêню: вêм ȷако быху отвещáли и признáли: Јако и сâми по | бôльшеȷ чáсти, бйша Облйвани: и сâмиже йних Обливáя крестйша.]

И то нйт бйло освещêному [3]) собóру безвêстно, но добрó вêдомо. И нйне вêдоможе ȷест стиȷшему патриȷâрху: и всéȷ стоȷ Москôвскоȷ церкви. И тá [4]) ста цêрков всегдá приȷемáла ȷест, и нйне приȷемльéт къ общêню, тие тáко Облйванȷем крещêние Архиȷерéȷе, и ȷерéȷе, и мнóго мирȷáнов: [5]) и неопоминáȷет ȷих об крещêню. Гдé сут аддá онй, ȷиже велêт: Да бы Ста Москôвска Цêрков Обливâнȷе отрйвáла и осýдȷáла?

---

[1]) Слѣдуетъ зачёркнутое: кáко мóжет.

[2]) Было „сé" и надписано.

[3]) Переправлено изъ: речêному; общая обоимъ словамъ часть оставлена, *реч* зачёркнуто, и надъ нимъ надписано: *освещ*.

[4]) Надп.

[5]) Послѣ „мирȷáнов" точка переправлено въ двоеточіе, и поставлена выноска, подъ которой внизу страницы написана слѣдующая, до: „Гдé", фраза.

рѯа. **Богдáн.** Али мы̂ вйдим: јако на Москвé Облйванхи крестêт. Московска адда церков Обливâнје осудјâјет.]

Милош. Ако јест мóжно, да Цêрков једну вêщь и пријемльéт, и осудјâјет: признавáю ти, јако осудјâјет. Јужé бо ти свйтло покавáх, јако пријемльéт. И тáко, пријемльéт, и непријемльéт: осудјâјет, и нео || судјајет. Али тó пак нйт мóжно: једну вêщь, въ једно врêмé, и осу̂дјáти, и неосудјати [1]). И тó јест дурно об цêркви [2]) велйти и мньйти: дабы цêрков немóжно и незбытно дéло дéлала [3]). 66

Стоглâвны Собóр, и јего зáповид въ сујету вéржена.

рѯв. Девêто. Йстина јест: јако та цêрков во нйко врêмé јест осудјâла. Тó јест, вó време Стоглâвного Собóра, и по тóм, всé до сего вêликого Собóра.]

А нйне пак јест Москôвска цêрков, чрез свôј вêлики Собóр, он *стоглâвны облудны собóр осујетúла, и несобóром сотворúла.*] И во всеје Подсу̂дние цêркви кньйгах, во Прелóгу: и во своjйх собóрних Жезлôвих кньйгах: Цêрков хвâлит Кропльêнје.]И прйяла јест Цêрков Москôвска, [4]) и держйт, Кйјевские кньйгы (:Патерйк, Мотрêбник (sic), и Об Мйру:) въ ньйхже јест ухвâльено Обливâнје.]

И сверх всегó тáже цêрков изповидáјет: | јако онá нетворйт рâздóра от Востôчние, ни от Кйјевские цêркви: но зъ ньйми всé једнó [5]) вéрујет.] Зâто бо јест и Собóр учиньéн, и кньйгы изпрâвльены: *да се утвéрдит Согласје и Једнóст зъ Возточною Церковю.*] Ако пак Москôвска Цêрков [6]) мйслит и желйт въ Возтôчною једнóст держáти во Молйтвах: зайсто [7]) *мнóго пáче желйт једнóст держáти во Светúнах.*]

Собрâнје.

Нê Цéрков но јерéј по својеј вóльи крестит Облûваних.

рѯг. Зâто аддá собирâјем, јеже из всегó тогó послидôвно и нŷжно йдет, и велйм: *Ако Нйне когó облйваного* [8]) *на Москвé*

---

[1]) Нади.

[2]) Слѣдуетъ какое-то зачёркнутое слово, отъ котораго можно разобрать только начинавшій его ј.

[3]) Слѣдуетъ зачёркнутое: Ц. Истина.

[4]) Слѣдуетъ зачёркнутое: К.

[5]) Слѣдуетъ зачёркнутое: и равно.

[6]) Идетъ зачёркнутое: желит и.

крестѐт: того̀ некрестѝт Москôвска Цêрков; **но крестѝт** *јего Архијерѐј, или Јерѐј сâм от себѐ, и по својѐј вôльи.*]

Некрестѝт бо јего̀, по Москôвского Вêликого собо̀ра, ни по Москôвские Соборние цêркви вельêню; но̀ по Стоглâвного ||
67 развальêного и су̀јетного собо̀ра вельêню. Ако бо ки архијерѐј что мимопу̑тно, и церкôвним кньѝгам противно учит или дѐлајет: оного мы̑ немо̀жем оноје цêркви учêнјем и дѐлом звâти. Въ Царѝграду јест бы̀ло нѝкулико рêдом архијерѐјев, јиже Образолôмство проповидâша [1]) Али мы̑ невелим: да бы Царѝградска цêрков была та̀ко ду̑мала или учѝла: но онѝ архијерѐји сâми от себѐ, и цêркви супротѝвно, та̀ко ду̑маша и учѝша. Ако судиjâ супротивно Цâрскому [2]) Судêбнику су̑дит: о̀но нѝт Ца̀ров, но јего̀ Судијѝн су̑д. Та̀ко то̀же ако Архијерѐј супротѝвно Церкôвним кньѝгам и пра̀вилом учѝт: о̀но нѝт [3]) тоје Цêркви учêнје. Докле бо Кньѝгы јесут цѣ̂лы: дотльѐ и Цêрков пребывâјет Цêрковю: хотяâ (sic) архијерѐј једѐн или мно̀жши поблу̑дет. А јегда пак и Кньѝгы будут въ нечêстје претворены̀: тогдâ юже и Цêрков она престâјет бы̀ти Христо̀вою Цêрковю: и премѣнѝјетсе въ Антѝхристову синагôгу.]

рѯд. Блаженопâметны и приснохвâлны патријâрх Филарѐт јест ту вêщь от мно̀гих лу̑че разумѝл. Облѝчил бо јест: велѝко у Грѐческих учѝтельев об Крещêню бы̀ти разноду̑мје, и безмистје. И по наслѝдку добро̀же јест уразумѝл, и со̀брал: и признавâјет: јако по ну̑дьи на једно̀ј или на дру̑гој странѐ јест Тмâ и Лâж: и јако Ѝстина и правы [4]) стѝх пра̀вил ра̀зум | јещѐ небѝше нâ свит изѝшел. Али при то̀м, и по всѐм то̀м разноду̑мю и безмѝстю, разумѝлже јест: *Јако он* [5]) **ни сâм собо̀ю ни зъ мêньшим архијерѐјев чѝсло̀м, немогâше Стоглâвного Собо̀ра развалѝти: ни тоје сумньи докончâти.**] Зâто аддâ заповѝдал јест всѝм, того Стоглâвного собо̀ра отлу̑ку держâти до врѐмена: да небу̑дет въ цêркви раздо̀ра. А во пригôдно пак врêмѐ (:заповѝдалже:) да се учинѝт Бо̀льшы Собо̀р. И да

[1]) Слогъ „ви" былъ пропущенъ и потомъ надп.

[2]) Слѣдующее до: „синагôгу" (включительно) приписано внизу 66 об. и 67 л.

[3]) Затѣмъ зачёркнуто „Ц".

[4]) „И правы" надп. надъ зачёркнутымъ: и Ра̀зум.

[5]) Надп.

ньéм разсỳдет Тмỳ, и Лâж, и Безмѝстје того равнодỳшја: да нá свиг изведỳт прâвы Апóстолских и Собóрних Прá- и рáзум.

ПРЕДИЛ ІД.

г. [1]) Кáко и зачтó Грêчески Нôви Богослóви:
а. Како [2]) и зачтó [3]) Анабаптѝсти:
в. Кáкоже и зачтó [3]) Калвѝнци:
Рѝмско Крещщêнје винêт и хỳдет [4]). ||

ріе. Ако пак Грêчески Нôви учѝтельи держáша сто̄го Ке- стѝна проклêти: и Васѝлија Христóвим Отстỳпником потво- ти: нѝт се трêби чỳдити, ако нѝки из ньйх и Рѝмско креш- ѣнје обхỳдиша [5]). Нѝки велю: а нé всѝ. Николѝже бо нѝт точна цêрков Рѝмского крещщêнја въ ничéмже похỳлила. тóкмо тѝ нôви и спóрни учѝтельи и Обличáтелы (sic) нѝ- мко пâнье вѝн и порóков произнесóша: јако хóщем нѝне вѝдати. Али ни из тѝх нијединн Обливâнја неосудјâјет. 68

Чтó Анабаптѝсти винêт [6]).

ріѕ. Пêрви бо, јиже Обливâнје обхỳдиша [5]) (:кулѝко јâ мо- знáти:) бѝша јеретѝки *Анабаптѝсти*: тó јест, Прêкрéст- ки [7]), или Двојекрещщеннѝки: двáкрат бо се крестêт. А по ѣшску пак се зовỳт Новокрещщêнци [8]), и *Понурêнци*: тó јест ужевнѝкѝ. Обливáнје бо отмѝщут: и Гружêнје велêт бѝти трéбно. Об тѝх спомнинáют Кирѝловы Кньѝгы, во глâве кд: *Понурêнји* Новокрещщêвцев.] Тó јест, | Об Погружâвю рêкрéстников.

різ. От тѝх се јест во Пôльској и въ Литвé зародѝло втôро ещщêвје: и обливâнја хỳльенје. А óткуд пак јест пришлó Рỳс: и откуд то побрáша Кирѝл и Макâриј митрополѝти,

[1]) Такой порядокъ цифръ въ рукописи.
[2]) Было „какоже", затѣмъ „же" было зачёркнуто.
[3]) Было „чтóже", затѣмъ „же" было зачёркнуто.
[4]) Переправлено изъ: хỳлет.
[5]) Переправлено изъ: похỳлиша.
[6]) Было пропущено и уже потомъ вписано между строкъ.
[7]) Было: Прêкрéсти; затѣмъ конечное *и* переправлено въ *н*, и надп. верху: ки.
[8]) Надп.

ρѕ. Нѹже объ *Помазованю Хризмы*, како се вси згадают? Циприан [1]) бо свѣты велит: Јако *трєби јест Помазати* оного, јегоже окрестѣт. Во книьигах пѣрвих, въ листу јв.]

Тоже учит и *Амброзиј*. Об светинах во книьигах а, во главе к: и Об оних, јиже се посвещают, во главе ѕ.]

И *Јероним*. Въ разговору супрот Луциферијаном.]

И *Августин*. Об Тројици, во книьигах јє, во главе јє.]

И *Кирил* Јерусалимски. Въ Катихизму к.]

И *Оригєн*. На главу є къ Римлианом.]

ρѕ҃. А јеже се пак дотичет *Слин* (:јимиже | се презвитер прикасајет Ушѣс и Носа крещенику:) јако и то нит чловически замисел, но Апостолско предање: свидочит об том Свѣты Амброзиј, где пишет сице:

ρн. Каковы се ди тајности отворенја (sic) дѣют: *јегда се презвитер прикасајет теби Ушѣс и Носа?* То јест предозначил Гд Јс Хс, јегда му приведоша Глухого и Нѣмого: и *доткнул се јест ушѣс и уст јего.*] Ушѣс: або бише глух: уст: або бише нѣм. И рекел му јест Ефета: отвори се.]

Марко въ з.

Зато и презвитер доткнул се јест теби *Ушѣс*: да бы се отворила твоја ушѣса, къ послушаню Божјего слова из уст јерејских. А *Носа* пак доткнул се јест: да бы ти прийял лѣпи дух вѣчние Богомиселности: и да бы въ теби бил совершен дух веры и набожности.] То Свѣты Амброзиј. ||

72

ρѳ. Такоже и *Сол освещѣну вдивают въ уста* крещенику. Да под обличјем сеје видние Соли, *Солю мудрости* будет зачиньен: и обрежен *от смрада* неправды. *И да се юже веще не казит от червов* грихових. Но да радье будет во цѣлости сохраньен, ко прийтю обилнијшие Милости Божје. Апостол велит: *Бесида ваша да будет Солю* (sic) *зачиньена*. Ко Колошаном въ д][2]). И то се дајет разумити тим Соли въ уста вдивањем: Да Бесида будет Божјею Мудростю зачиньена: и језик готов на молитву, јеже јест Духовна мудрост.

ρп. Ото имијеш Обреды Стого Крещѣнја. А веще толи јест

---

[1]) Передъ: Циприан стоитъ зачёркнутое „Ки."

[2]) Слѣдующія слова до: „Ото имијеш" приписаны внизу страницы подъ выноской: двѣ вертикальныя, перечёркнутыя двумя горизонтальными, черты.

Плюновение въ очи: или чудеса чинити: јако ти сраиотники потварают? Толи јест Развалити волю и устав Господень: *Оказовати поверхòвним дѣјанјем то; јеже Бог тајно и невидно делајет?* и прочно.]

ркл. Алити пак, ако церковни Обреди у ньих стојет за Чудеса: *ино да попрaвет Христа Владику:* јако јест | он такоже *Плюнул на землю: и сотворил Тлак из Слин: и помазал Очи* оному слепцу: и послал го къ Ставу Силојскому.]

Или зачто јест таковихже обредов ужил над оним глушцем и немцем: да му јест *Персты въ ушеса* вдил: и *Плюнувши дотккнул се језика:* и *Воззрѣвши* на небо *Воздохнул:* и рекел Ефета?]

Једали јест то прост учитель чинил? Једали не тако Апли церквам предали?] Тако отвещујет Вујек ко Калвинцем.

Что Греки винет.

ркв. Об Грекех пак најпервлье треби јест ведати: Когда, и Зачто начаша Греки Римско Крепщенје худити и клеветати. И ктоже и каков муж јест бил он: јиже јест первы тие клеветы, и соблазни, и вес церков || ны раздор воздвигнул.] 73

Царю Михајилу Махнитому [1]) вујец биш҄е именом *Варда Кесарь.* А патријарх пак биш҄е блажены *Игнатиј,* цари Михајила Ракабеја син. Сеј јест Варду, за јего [2]) беззаконно (:а [3]) јавно и непоправно:) житје от стого Причастја отринул. Варда пак (:усоветовавши съ царом:) Игнатија съ престола согнал: и никојего скопца, Думного писца, именом *Фотија,* посадил. Кто пак может (: велит повестник:) изказати: *куликие злобы и муки стому архијерею задаша Фотиј и Варда:* да бы Писмо написал, јако сам рад оставлијет престол? Изпукаша бо му зубы из челюстеј, и лице сотроша, јако разбојнику и злодею. И свезавши му ногы, разтегоша и затворища јего во студеној мраморној храмине, где лежаше смрадно тело Копрониково. Тако преби Игнатиј | въ темници, все докле Варда би убијен, а Злотворльиви Фотиј согнан.

---

1) Надп. надъ зачеркнутымъ: Θеофиловичю.

2) Слѣдуетъ зачеркнутое: јав.

3) Надп.

рпг. *Василиј бо Македонец*, бывши первлье убил Варду Кесара, от царя јест был Кесарством почтен: а от Фотија на амвону къ народу похвальен. А потом пак убил јест и самого царя, и обладал царством. Фотиј пак имиющи на Василија царя [1]) нику вражду, приступивша јего никогда къ олтару, отринул јест от причастја: јако за убојство. Царь пак Василиј (: будущи за двоје убојство народу мерзок:) опасаше се новие мерзости насе прибавити: и недерзаше Фотија силою согнати. Призиваjет адда от папы Николы намистника: да бы Фотијеву справу разсудил. Намистник пришедши, и дело разсудивши: *Фотија јест* (: *јако тата и насилника:*) *отставил*: а блаженого Игнатија (:неправедно согнаного:) опет на престол посадил.] ||

74 **рпд.** Али Игнатиј скоро ко Гду отиде: а *Глубокоумны ди Фотиј, присно престола желеєщи*, лукаво ничто јест умислил. Царово, Царичино, и детст царских имена собрал (:јаже јесут Василиј, Евдокија, Костантин, Леон, Анастасиј, и Стефан:) и тих начална слова вземши составил јест име ***ВЕКЛАС***. И об том замешном Векласу примислил лажно пророчество. Јако да бы тој Веклас от Тиридата Арменского царя род изводил: и јако имијаше славно господовати, и всим миром обладати.] И тие кньигы учернивши димом: да бы се показалы быти ветхы, предал советнику својему, Өеодору *Сантабарину*, Евхаjитскому митрополиту, чародею. Бяше бо тој чародеј у царя во великом почтеню: и мняше јего царь быти светим, и пророчески дух имити. Сантабарин показа и похвали тие кньигы царю: јако чудны, и въ царских кньигах | обретены. Царь желяше разумити оно чудно прореченје. А Сантабарин волхов отвеща: Јако никтоже неразумијет, кроме Фотија. Он бо ди и первлье об тих кньигах споминаше,] Фотиј борзо из силкы призван претолкова своје прореченје на царя Василија, и на јего род. Из того царь уверова јего быти велика въ мудрости: и возведе опет на архијерејски престол.]

рпе. Сантабарин пак бяше царя съ сином јего въ Леоном звадил, и на гнев подвигнул: и царовичю много досадил. Зато по смерти Василијевој, Леон (:јегда заседе на престол:) Сантабарина јест ослепил и сослал: а Фотија согнал и со-

---

[1]) Переправлено изъ: зъ Василијем царом.

сла́лже: *за̂то јеже помагаше волхву Сантабарину.*] И та́ко въ оној си́лке прия̂ конец Фо̂тијево злодѣ̂јство.]

рпѕ. То́ ти јест Фо̂тијева исто̂рија на прӣче́ц изложена́: кули́ко ја̂ могох из Ру̂ских пре̄во́дов собра́ти. Али да бы кто̂ || возхоти́л Фо̂тијево Сатани̂нско злодѣ̂јство из Гре̂чесхих исто̂риј все́ собра́ти: о́н бы мо̄ра́л об ньем цѣ̄лы кньи́гы напӣса́ти.] 75

рпз. За̂то Гре́ки (:они́, јиже се Фо̂тијевому Богосло̂вю чу̂дет, и о́но тве̂рдет:) на ни́којем своје́м собо́ру (:за поводом *Григория Паламы Солунского, Нового Богослова:*) хоте̂щи тој сла̂дкы ду̂х, и ту лѣ̂пу̂ (sic) својего́ наста̂вника сла́ву, из лю̂дские па́мети извести́; соста́вивша Пра́вило, јеже вели̂т: *Вса́, јаже сут на ст̄пе патријархи Игна̂тија и Фо̂тија написана, или повѣдана, Анаѳе́ма*]

Али немого́ша ти̂м криви́лом Фо̂тијева смра̂да из Гре̂ческих кньи́г избри́сати: ни та́ко запрети́ти, да небы бы̂ло то́ злодѣ̂јство и въ Ру̂ские кньи́гы преведено.]

рпи. Али па́к смотри́те вы̂ безми̂стја того пра́вила: и лука́вости да слѣпоти́ тих ст̄их оте̂ц, и благоче̂стја стројителев. Игна̂тија бо вса́ Вchâто̂чна, и Ру́ска, и Ри̂мска це̂рков | почита́јет во Све̂тцех. И Пи̂смо Бо̂жје велит: Му̂дрост Све̂тцев *да проповида́ют* на̄ро́ди: и хва̄лу ньи́хову *да возвьещајет* це̂рков.] А ти́ пак Собо̂рни отци́ Анаѳе́ме предајут: ако кто̂ Христо́ва уго́дника Игна̂тија, и све̂то јего жи̂тје, и пасти̂рску за церков печа̂л, и му̂ченские стра̂сти споминајет и сла́вит. Ни̂т бо мо́жно Игна̂тијевы крӣпо́сти спомина̄ти, ни хва̄ли́ти та́ко; да небы́смо въ ку̂пѣ и Фо̂тијева тира̂нства увѣ̂дали. За̂то ти́ строји́тельи, хоте̂щи учини́ти, да бысмо мы̂ Фотијева чародѣ̂јства, и тира̂нства, и злоде̂јства, и неизче̂тние лука́вости незна́ли: заповида́ют нам под Анаѳе́мою, и об Игна̂тијевој стра̂сти, и пасти̂рској крӣпости, и све̄то́сти молча́ти.] И та́ко хоте̂щи Фо̂тијеву злобу̂ покри́ти: и свою́, и ньего́ву злобу го́ре разодива́ют.

рпѳ. Пи̂тајем адда мы́: Кто̂ јест то́, јиже јест || пе̂рвы Ри̂мско Крешще̂није на́чал огова̄ри́ти; и верхо̂вного архијере́ја проклина́ти? *Фо̂тиј,* веле̂т, *Глубокоумны.*] 76

ѕ. Али о̂ дру̂зи, изреци́те по́лно: Фо̂тиј, не́ на које добро́, но́ на вса́ко Злодѣ̂јство Глубокоу̂мен [1].] Фо̂тијева похва́ла.

[1]) Переправлено изъ: Глубокоумны.

в. *Фôтиј* (:*Какуріóс*:) Злотворльйвы: а прáво по словйнску, *Злодѣј*. Тáко бо јегó титлýют сáми Грêчески Лѣтопйсци.]

г. *Фôтиј* Сантабарйна чародѣѝ дружйна: а по готóву и сáм такóвже Вóлхов, и бѣсôвски совéтник.]

д. *Фôтиј* дјáволского ймена Векláса творéц и проповидник: и лажльивого да лестйвого проречêнја затѣвáч.]

є. *Фôтиј* Христóва угóдника, и крйпкого цêркви пастйрá, и супрот вôлком борцá, Игнáтија Мýчитель.]

s. *Фôтиј* супрот Апóстолскоj прéповиди (:съ прêскóком јерêјские служби и рêда:) | патријáрх: черá Мирйнин, а днéс Светйтель.]

ȥ. *Фôтиј*, јиже јест двáкрат на архијерêјство по сатанйноj пóмощи (:јако тáт во хлѣв:) себе [всýнул: а за своје *Мýчительство*, и за *Чародêјство*, двáкратже по достôјну йзгнан.]

и. Тôј то јест он дйвны мýж: тóј он Богонôсны отéц: тóј он учйтель: тóј он Нôвы Богослóв: јиже пêрвы учйт и велйт, Рймско Крещêнје оговарити: и Верхôвного архијерéја проклинáти.]

ру. Болгáрци бо, увéровавши во прáвого Бóга и спасйтеля мйра, Гда Јисýса Христá: послáли бйху къ верхôвному јего Годньи цêркви архијерéю въ Рйм: просйти презвйтеров, јиже быху јих окрестйли.]

Фôтиј пак (:на пáпу Никóлу гнѣвен, за своје извéрженје:) вмѣняше то послáнје Царйградскому прêстóлу въ нéчест.

77 И ко Грéком проповидáше: Срáмотно јйм || и несподóбно бйти: јеже Болгáрци, нарóд барбáрски, јиже јест сйлою въ Грêческоj держáве недáвнó засéл, и јиже близу Царйграда пребывáют, презрйша Царйградски прêстóл; и далекó зá море послáша по Крещêнје.

руд. Хотêщи се [1]) адда Фôтиј на пáпе помстйти: нáчал јест чрез послáнце гъ Болгáрцем Рймско крещêнје винйти и оговáрити: јако да быху Римлйни несовершенô крестйли. Непомáзуют бо дй Мйром на крещêню: но пóзно опослије помáзуют чловйка, при зрѣлом вѣку.] Тó јест пêрвы винйтель: и тó почáток всйм сóблазним и рáздору.

рув. Болгáрци пак небйша тáко глýпи, да быху Фôтию прéсто вéровали: но послáша въ пáпе, допрáшáти об том йстини.

---

[1]) Надп.

А Свѣти пак [illegible] Никила [illegible] Дѣрев [illegible] кри[illegible]ком Вѣлики) написал јест об тих и об [illegible] [illegible] књиги, и послал въ Бакијалион и [illegible] [illegible]. Фотиј пак, неусмиши [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] јест други Спор, об Прибавлениј Стого Духа: и [illegible] [illegible] кри-вел. А Кириловых пак книг писатель [illegible] Николу въ числу благочестивых [illegible] и за [illegible] ([illegible] [illegible] пред њим и за њим благочестивими [illegible]) јего јединого зовет Патријархом.]

Об Панагијоту Философу.

рлг. Други оговорник јест Костантин Панагијот, јегоже философом титлујут. Сеј пишет: А ви пак ли које Миро имате? Точно *влагујете вѣрно Соли в уста своја: и творите Соли нами пресол, и Пльујете на оли, и помазујете олии.*

Неглаголете: Крещајетсе раб Божии, и прочно. Но глаголете: *Се јест от Мира Христа мојего:*] и *Јаз тебе крещаю.*] И *творим сам себе Богом.*]

рлд. Али чуден јест то философ. Во сеј бо својеј бе-‖ сиде некажет ни најменьшие прилики къ философији: но паче 78
кажет себе бити Шутом и Блазном. Ни из философије бо, ни из Стих Отец, ни из Писма, неприносит ни јединого слова. Но от перве ричи, до последние, все Псујет, Срамотит, Лајет, Клевещет. И не къ предложеню говорит: но Басни смѣху годны приповидајет. Алити ако то јест философија: не далеко нам будет треби философов искати. И въ сем бо граду, и инде на Квасних везде, лехко јест једен и други десеток таковых Гимнозофистов обрести: јиже не мене от Панагијота умѣют Псовати, Лајати, Позорити, Винити: а [3]) не Доказовати.

Об Валзамону.

рле. Третји винитель јест Феодор Валзамон, Антијохијски (јако мню:) патријарх. Сеј бо Римско крещенје во все Отмѣтиним, | и Римлине Нехристјаними творит.] А то за јереси

---

[1]) Надп.

[2]) Надп.

[3]) Надп. надъ зачёркнутымъ: али.

при̃чи́ну. Мньи̃т бо (:супрот соббром:) јако да бы у никакóвихже јерети́ков немóгло бы́ти прáво крещêнје.

ρѵѕ. Али трêби јест вѣ̂дати: јако сéј Валзамôн живâше въ ôно врēмé: јегда Зāпáдни нāрóди војевâху на Востóку супрот Сарачи̂нцем: и завлāдáли би̂ху Антијохи́јею, и и̂ними тáмо гради́. И невѣ̂м прáво, неби̂хули и јегó Валзамôна съ прēстóла согнáли. Тóкмо тó вѣ̂м: јако сут и [1]) дрýгого при ньéм патријâрха Лати̂нского постáвили. Валзамôн адда зâто бýдущи на Лати́нце гнѣ̂вен: и хотêщи је Грéком гóре [2]) омерзи́ти: нáчал јест пêрвы тó такóво ученје пропови́дáти: јако Латинци ди̂ ни̃сýт крещени́.] Али Грéки ни тогдá му неувéроваша (:јако и́з гнѣ̂ва пишущему:) ни ни́не невéруют. ||

79 ПРЕДИЛ јє.

Об Прáвом Сȳду.

Ко Г̃дрю Сти̃јшему Патријâрху, и къ Преосвещêному Собóру, Плáкање, и смиренó Предложêнје.

Свети̃јшӹ Влади́ко, и Преосвещêнӹ Собôре: Правдолюби́ви Ми́лостиви Г̃дри [3]).

ρѵз. Пêрво плáчу, и смиренó вáшему Правдолю́бю предлагáю: об людêх или об осóбахони́х, јиже моје крещêнје Отмéтним творêт. Тó јест: об Фôтию, об Панагијôту, и об Валзамôну.

Прóшу и мóлю плáчно вáшие Свēтóсти. | Разсȳди́те: Какóви то бы́ша мýжи. Ти́ли сут достôјни Х̃тову цêрков обрани́ти: и јéреси изтрēбли́ти? Тóли сут Богонôсни отци́: чрез ньêже С̃ты Дŷх говори́т, и јéреси изводи́т? Једéн Х̃тових угóдников мýчитель: и Лâжних прорóчестов затѣ̂вâч: и Цáря своjегó мамúтель: и на Верхôвного архијерéя гнѣ̂вом разбѣ̂шен.]

А дрýгы, Шýт: и смѣ̂шних баснêј затѣ̂вâч: и ни́којего Брâдного Собóра приповиднúк: об ньêмже ниједи̂н Истори̃јски

[1]) Надп.

[2]) Надп. надъ зачёркнутымъ: вéще.

[3]) Прежде обращенія не было, не было и этого заглавія, а послѣ „Предил јє" стояло: Отвéт на Грēческие Оговóры. И јако Господа Архијерé— и мôрают и дрýгу стрâну изслýшати; за этимъ непосредственно слѣдовала цифра параграфа. Всё это зачеркнуто. См. прилагаемый снимокъ.

сател; ни из Греческих спорних на Римску церков учи-
љев нијединже; ни из тамошних домашних изменников,
Луторцев и Калвинцев, никтоже незнајет. Ни сам тој фи-
зоф неповидајет ни имена папе, ни времена собору тому,
царм, ни иних околностеј. Таков то јест || тој другы цер- 80
и светилник.]

А третји пак Гневом возмущен, из јада и из вражды го-
рит.]

Древле Сту Церков обранаша Богоносни отци: и Безпо-
чни архијереји (:најпаче Римски:) на соборех: и кньигами.
ние пак мы дојдохом до того: да церков обраниют Мучи-
тљи, Лажльиви пророци, Шути, Басноплетци, и Гневом раз-
шени људи.]

рхи. Второ. Ашче быху ние ти три мужи въ живих были:
привел бы је кй истец всие въ суд, за свидокы: кажетсе,
о јих небы ниједин разумен судија прийл во свидокы. Та-
ви бо људи, јиже једен крат быша во клевете запопадени:
пријемлют се другы крат во третије. [И ответник бы къ
им право рекел: Ја се нешлю на твою веру о Фотию. Ты бо |
јеш Лажна прорицанја затевати: и царя својего ковар-
вом мамити и слепити. Нешлюже се ни на вашу о Пана-
јоте и Валзамоне веру. Вы бо Гневом побешени умејете
кмо Позорити, Потварити, Винити, Проклинати: а неумејете
ојих ричеј Доказовати.]

рхф. Третје. Апостол заповидајет Тимоѳею: *На Презвитера непријемлый Довода: разве за* двеми или за трими сви-
кми.]

А ти пак Доводники (:Фотиј, Панагијот, и Валзамон:) *до-
дет не на једного Презвитера; но на Перву и Главну
ркое всу:* и на Верховного архијереа: и на Дар Стого Духа,
сто Крешченје.]

Видители адда Гдри: јако ти Доводники нису достојни, да
вашa || Светост ни ко својему слуху припустит (:во том 81
ко великом и страшном делу:) Разве токмо можебыт: ашче
ху приводили нико Необычно, Преизредно, Пречудно, Пре-
итло, и Предостојно веры свидочество.

А они пак неприводет, ни привести немогут нијединого сви-
ка: Да бы Римска церков непомазовала стим Миром всакого
овика на крешченю.]

с. Четверто. Всакому чловику, верному и неверному (:Хри-

стиа̂ном, Жи̂цовом, Бисурма̂нцем, Калми́ком:) по приро́дном ра́зуму јест вѣ̂цомо и безсумѣ̂нно: Јако ниједи̂н Судија́ немо́жет Безпе́чно, ни За̂ко́нно сȣ̂ди́ти: ашче чу̂јет једи̂ного И́стца, а [1]) нечу̂јет Отве́тника. Тако́в, хотя и пра́в сȣ̂д изрече́т: безза̂ко́нно и непра́во јест сȣ̂ди́л. Неразуми̂вши бо Спра́вы: на сре́щу, неопа́сно, небезпе́чно, и слѣ̂по јест сȣ̂дил. | И трѣ̂би јест таков сȣ̂д пресȣ̂ди́ти. И отве́тник се может пра́во одзи̂ва́ти на и̂н сȣ̂д: за̂то, јеже јест судија без њего́ сȣ̂дил.

А въ се́ј пак престра̂шној спра́ве и тежбе́, вы̂ о̂ Правдолюби̂ви Г̂дри, и С̂тие Цѣ̂ркви Судији́, дово̂льно јестечу̂ли (sic) и изразуми́ли И́стца Фо̂тија беси́ду: и въ кньи́гах напеча́тан чтете́ јего́ (:и про̂чние дружи́ны:) на па̂пу Нико́лу, и на Ри̂мску цѣ̂рков, Дово́д. А Отве́тникову пак (:то́ јест Нико́лину, и Ри̂мские цѣ̂ркви:) опра́ву, јесте́ли когда чу̂ли, и разсȣ̂ди́ли: ја̂ невѣ̂м.

Трѣ̂би јест адда́ коне́чно (:и до̂лжни јесте́ Г̂дри:) и Отве́тникову опра́ву изслу̂шати: јако ра́зумно, опа́сно, и ну̂жно учини́ша Болга̂рци. Непопусти́те пак вы̂ Г̂дри: да быху Болга̂рци от ва́с мудри̂јши и опасни̂јши бы̂ли. ||

82 И ашче јест ва̂шего слу̂ха досто́јен Фо̂тија му̂чителя и злодѣ̂ја Дово́д: зачто́ небу̂дет тогóже слу̂ха досто́јен и Верхо̂вного архијере́а с̂тогo па̂пы Нико́лы Отве́т?

За́йсто зайсто, по изслу̂шаню једи̂ного и́стца (:Фо̂тија и јего дружи́ны:) немо́жете вы̂ Г̂дри Ри̂мского Крешщѣ̂нја без гри̂ха́ осȣ̂ди́ти. Ашчели хо̂щете осȣ̂ди́ти: коне́чно јесте до̂лжни пе́рвлье Отвѣ̂тние па̂пы Нико́лы кньи́гы пречта́ти: или и̂нако, от Отвѣ̂тние стра̂ны́ јеје опра́ву изслу̂шати.

Об то̂м бо хо̂щет Судија́ жи̂вих и мѣ̂ртвих [2]) ва́с опи̂та́ти и сȣ̂ди́ти.

са. Ашче пак кто̂ рече́т: Јако блаженопа́метни митрополи̂ти, Ива́н, Кири́л, и Мака̂риј, и Стогла̂вны Собо́р, та́ко без Отве́тника сȣ̂ди́ша:] вы̂ Г̂дри јесте́ юже са̂ми на̂то отвеща́ли: јегда сте то́ј Сто | гла̂вны Собо́р осујети́ли, и несобо́ром учини́ли.

Ти̂м бо вы̂ [3]) Г̂дри дајете зна́ти: Јако ти́ рече̂ни архијере́ји

---

[1]) Зачёркнуто затѣмъ: Отвѣтника.

[2]) Было „мѣтвих“; р вписано.

[3]) „пТи бо вы̂“ прежде было написано послѣ „учини́ли“ въ одну строку, но затѣмъ зачёркнуто и перенесено въ новую строку.

пребезпе́чно и неопа́сно Гре́ком уве́роваша: и да́ша се облу̂-ди́ти. Та́коже и патрија̂рх Ермогє̂н пребезпе́чноже јест ни́ким повѣда̂че́м уве́ровал, и напра̂сно дал се завести.

А блаженопа́метны пак и приснохва̂лны патрија̂рх Филарє̂т уве́ровал јест Ермогє̂ну, јако Архијере́ю: мньє̂щи, јако да бы ô̂н бы́л зъ довô̂льним ра̂зпро́сом, и съ по́лною необлу̂дною вѣстю напи̂са́л, јеже јест напи̂са́л и јему пре́дал.

єв. Та́ко ва́шеј Свє̂то́сти пла́чно и кра̂тко́ предложи́х свою лю́гу Ну̂дю: Супрот Безза̂ко́нному Су̂ду̂, и непра́вому с̂того Крещє̂нія Осудьеню: и об за̂ко́нном Су̂да обли̂чю и обы́чаю. То́ јест:

а̃: Јако Му̂чительи, Лажцы́, и Злодѣ̂јы, ни̂ || су̂т достô̂јни Архијере́јев обли̂ча́ти: ни Христја́нов учи́ти: ни Јересє̂ј изводи́ти.] 83

в̃. Јако ô̂н, јиже јест једенкра́т въ клевете́ запопаде́н, непријемлье́тсе дру̂гы кра́т во Трє̂тије.]

г̃. Јако ни́ко пресви́тло, небє̂сно, и пречу̂дно свидо́чество јест потре́бно оному́: јиже хо́щет на Верхô̂вного Архијере́ја доводи́ти.]

д̃. Јако ниједи́н судија́ немо́жет пра́во су̂ди́ти: ашче изслу̂-шајет И́стца, а неизслушајет Отве́тника.]

А ни́не пак приступа́ю къ са̂моі вє̂щи. И пока̂за́ти хощу ја́сно Гре́ческих Дово́дников Лука́вост и Клевету̂.

ПРЕДИЛ јѕ.

Јако Ри́мски презви́тери вса́кого члови́ка при крещє̂ню ту̂дже с̃тим Ми́ром пома́зують [1]).

єг. Пє̂рво доказа̂није. Јуже́ пови́дахом (:на | чи̂слу ро̂ѕ:) Ка́ко свє̂ты Киприја̂н, и Амбрô̂зиј, и Јеро́ним, и Августи̂н учє̂т: При крещє̂ню потре́бно бы́ти Миропома́занје.] А ти́ пак јесут Лати́нски дрє̂вньи свє̂ти отцы́ и учи́тельи: Киприја̂н му̂ченик мно́го лѣ̂т древни̂јшы от пє̂рвого собо́ра: и про̂чни три̂ древни̂јши от трє̂тјего собо́ра. И Киприја̂н зъ Августи̂ном живо́ша въ Афри́ке: Амбро̂зиј во Медијола̂ну: а Јеро́ним въ Ри̂му̂ и въ Палестине. И поньеже они та́ко пи̂шут: безсумє̂нно јест, јако Миропома́занје јест бы́ло тогда́, и от Апо́столских вре-

[1]) Слѣдуетъ зачёркнутое: и четворѣт себе Богиі.

мѣн, въ Риму́ и во всеј Западној цѣркви обычно. Небыху бо они тако писали: ако того небы било у ньи́х въ обычаю.

сд. Даказанје (sic) втôро. Въ Ри́мском Часôвнику во стого Силве́стра папы животу́ јест написано: и вси́ Ри́мски презви́-
84 тери чту́т на вса́ки гôд, си́це: Мно́го ди || уста́вов јест учи-нил сты Силве́стер, Бôжјеј цѣркви поле́зних. [И въ си́х: *Да се* [1]) *не́ от кого и́ного, неже от епи́скопа, твори́т Хри́зма. И да презви́тер окрещѣному* [2]) *чловѣку ти́ме Хри́змою по-ма́жет*]. О́то презви́тер пома́зујет: и при крещѣню пома́зу-јет. А не́ једи́н епископ при зрѣлој добе.

се. Доказа̂нје трѣтје. Калви́нци (:јако на чи́слу́ рôк, приве-до́хом:) оговари́ют Ри́мску цѣрков, за Миропома́занје. Ко крещѣню ди́ придивают *Јеле́ја*, и Со́ли, и въ О́чи Плю́ют: и чу-дѣса чинѣт.] Та́ко ти́ јерети́ки Свѣто Ми́ро со згôрдою [3]) Јеле́јем про́сто зову́т. А изтого пак се твѣрдит, на́ша и́стина. Калви́нцем бо, јако дома̂шньим измѣнником, немога̂ше невѣ-дом бы́ти зако́н, въ ньемже се роди́ша, и окрещени бы́ша, и са̂ми и́них крести́ша. И ако того зако́на небы та́мо | [4]) било ни ньи́м небы било чесо огриза̂ти, ни ху̂ли́ти.

cs. Доказа̂нје четвѣрто. Али пак ни́т нам ну̂дја об то́м Је-рети́ков, илити ни са̂мих дрѣвньих стих Отѣц опраша̂ти. Мо́-жеш бо ты Богда̂не и сам ту истину, въ са̂мом де́лу, очи́ма својима узри́ти. Возми́ бо Ри́мски Потрѣбник, и погледи́: не-велитли презви́теру вса́кого окрещѣного Ми́ром пома̂зати.]

cz. Доказа̂нје пѣто. Разсмотри́же и са̂мо де́ло. Присту̂пи́ гдеко́ли, јегда крестѣт: и ви́ди, пома́зуютли.] И опи́тај, којего-ко́ли из при̂хо́дних презви́теров об стом Ми́ру. И всаки [5]) ти хо́щет и Ми́ро са̂мо пока̂за̂ти, и об ньем пови́дати:

Јако у ньи́х, во вса́кој При̂хо́дној цѣркви, обрита̂јетсе Скра́бльица Сре́берна или Олове́на, съ три́ми прѣди́лми. И въ ньи́х троја̂к посвеще́н Јеле́ј: или (:да по Слови́нску реку́:) ||
85 тро̂је Свѣто Ву̂лје: съ клопча̂тою бума́гою, да се неизлијет: и зъ надписа̂нјем си́цевим:

---

[1]) Надп.
[2]) Было крещѣному: о приписано.
[3]) Акутъ надъ „згôрдою" измѣнёнъ изъ циркумфлекса.
[4]) Слѣдуетъ зачёркнутое: та́мо.
[5]) Надп.

Sanctum Chrisma:	*Свѣто Миро*:
Oleum Catechumenorum:	*Јелеј Оглашѐних*:
Oleum Infirmorum:	*Јелеј Нѐдужних*.

А то́го пак ниједи́ного Јеле́ја непосвеща́ют презви́тери. Но вса́ки из ньи́х јест до̂лжен, на вса́ки го̂д, от архијере́м пријема́ти то тро̄је Свѐто Ву̂ље или Ма́сло и Ми́ро. И јеже јим чре́з год оста́јет, то́ они прино́сет къ епи́скопу: и о́н то сожига́јет, а ји́м сви́же да̄јет.

И јегда принесу̂т дѣ̄те къ цѐркви: презви́тер на̄јпе́рвлье пред вра̂тми је заклина́јет, и осапа́јет, и и̂но дѣ̄ја̂није чини́т по у̂ста́ву. Пото́м вове́дши въ цѐрков пома́зујет је Јеле́јем Оглашѐних. Пото́м крести́т. Пото́м Свѐтим Ми́ром пома́зујет. Пото́м свѣ̄щу въ ру̂кы да̄је́т: | и Бѣ̄ло́ю свитою или платно́м одива́јет.

си. Ви́дишли юже́, и разуми́јешли: ка́ко јест лехко въ тој Су̂мньи и́стины доиска́ти? То́ јест: Въ Римски потрѐбник позри́ти: и презви́теров опроси́ти.]

И поньѐже то јест та́ко ле́хко: су̂мньи нит, јако они [1]) блаженопа́метни Ру́ски Архијере́ји, бы́ша до̂лжни та́ко тоје и́стины доиска́ти: а не́ просто и [2]) без вса́кого опаса̂нја Грѐческим Клеветни̂ко́м, ни и̂ним Неви́жам и лехкоу̂мным повида́чем, ве́ровати. И поньеже јим та́ко неопа́сно уве́роваша: и да̂р Стого Ду̂ха поху̂ли́ша: невѣ̄м ка́ко бу́дут могли об том та́мо отвеща́ти.

со. Богда̂н. Ако ты̂ мнѣ́ и́стину повида́јеш: зачто́ адда митрополи́т Пе́тер Моги́ла, въ Потрѐбнику пи̂шет си́це?

Трѐтји ди̂ нарица́ютсе Отсту̂пници: и про̂чно. *И си́х не́ токмо некрести́м*: но́ (:ашче сут от своји́х Миром [3]) пома́зани:) и непо || ма́зујем јих.] И ни́же: 86

Медю си́ми ди̂ сут [4]) нѣ̄котори Отсту́пници: *јихже при крешще́нію јере́ји ми́ром непома́зуют: но то́кмо епи́скопи И не́ мла̄ди́нцев, но то́кмо во́зраст ими́ющих.* Ти́х прихо́дещих (:*а изредни́је от Лати́нцев*:) ко пра̂вој ве́ре, извѣ̄стно изпӣта̂ти подоба̂јет: Јесу́тли Ми́ром пома́зани, или не́. И ашче сут по-

---

[1]) Надп.
[2]) Надп.
[3]) Надп.
[4]) Слѣдуетъ зачеркнутое: нѣци.

ма́зани, нит ји́х трѣ́би пома́зати. Ашчели ни́су́т: подоба́јет ји́х пома́зати.]

сј. **Ми́лош**. Нечу́дю се ја̂ Фо̂тию, ни Панагијо̂ту: ји́же по враждé, и по злобé пи́са́ша. Нечу́дюже се ни блаженопа́метним Моско̂вским архијерéјем: јиже Грéком неопа́сно уверо́ваша. Но чу́дю се ја̂ тому му́дрому, и вѣ́чние хвалы́ досто̂јному архијерéю Петру́ Моги́ле: ка́ко се јест он да̂л тим Грѣ̂ческим брехачéм тако мéрзко облу́ди́ти и об | ма̂ми́ти: да јест напи́са́л, Јерéји ди̂ Ми̂ром непома́зуют: но то́кмо епи́скопи. И не [1]) дѣ̂тѣ̂т; но то́кмо дора̂стлих.] И ка́ко нит позри̂л въ Римски Риту̂а̂л, или Потрѣ̂бник: ни въ Понтифика̂л, или Архијерѣ̂јски потрѣ̂бник. И ка́ко ни̂т опи́тал Ри̂мских презви́теров: зъ ньи́миже въ једном гра̂ду жива̂ше, и вса́ки дѐн ји́х опи́та́ти мога̂ше.

сја. Појди́ ми ни́не ты̂ Богда̂не: и спу́сти́ свою ду́шу на овогó и на оногó учи́телја: а нескорби́се об ньеј са̂м. Из сегó бо у̂зóра ви́диш: ка́ко опа́сно, и остра́жно, и зъ вели́ким стра̂хом јест трѣ̂би во спасѐнм дéлу поступати: а нé вса́кому ду̂ху вéровати; но извида́ти ду̂хы, јесу́тли óт Бога. О́то теби [2]) Моги́ла Филосо́ф, и Богосло́в, и Лати́нского јези́ка научéн, и зъ Латинци въ једном гра̂ду живу̂щь: и ктô бы поми́слил, да бы

87 Моги́ла Лати̂нских || обы́чајев незна́л? А óто въ дéлу пока̂за́ло се јест и̂нако. О ка́ко јест тéжко избáвити се дô чиста оних блу̂дов, ји́миже јест чловик въ ю́ности својéј запојéн! Моги́ла бо от дѣ̂ти̂нства својего Фо̂тијевим кова̂рством опојéн и омра̂чен, со всим својим мудролю̂бјем и кри̂по́стним хва̂лним жи̂тјем, ни̂т се мо́гел тја́ до смерти от ньегó изтри̂зни́ти ни очи́стити. И ни̂т му на у̂м припа́ло: јако въ сеј вѐщи трѣ̂би бы́ше чта́ти: чтô сти отци́ Августи̂н [3]) и про̂чни от на́с [4]) споме̂ньени учѐт. И ни̂тже се доми́слил: јако трѣ̂би бы́ше и въ Потрѣ̂бник Ри̂мски позри́ти: и презви́теров опроси́ти. Нô помньи́л јест на том дôста бы́ти: да ктô Римля́нов, къ Востôчној странѐ приступа́ющих изпиту́јет: Јесу́тли, ни́су́тли помá-

---

[1]) Слѣдуетъ зачеркнутое: млад.

[2]) Надп.

[3]) Надп. надъ зачеркнутымъ: Кипријан.

[4]) Надп.

зани. Ты̂ адда бра́те отпри [1]) о̂чи: и неспу̂шщај своје̂е ду̂шы̂ безопасно на Моги́лу, ни на Фо̂тија, | ни на кого ины̂ого: но са̂м об ньеј промышлјај. А на̂јпа́че блю̄ди́ се от непотре̂бного бра̂тји осуди̂нја.

сјв. Богда̂н. Въ Моско̂вском Потре̂бнику јесут написаны ма̂ клётвы, на Латинские је́реси: и три̂де́сета клётва:

Проклина́ю ди̂: јако *въ мисто Ста̄го Ми́ра, всю́ду но́сят Ма́сло. И крешще̂них юже́ дора̂стлих*, и вса́ким гре̄хо́м осквёрньених, *ти́м Ма́слом пома́зуют*: въ оставльёнје гре̂хов. И два̂щи [2]) крешща́јеми мни́ми сут.]

сјг. Ми́лош. Разсу̂ди́же и ту̂ ри̂ч: ка́ко се згадја̂јет зъ Моги́лою. Моги́ла бо (:јё паче и са̂м Фо̂тиј:) признава́ют: јако у Ри̂мских епи́скопов јест пра̂во Свёто Ми̂ро, а не́ про́сто Ма́сло. А потре̂бник, пак [3]) вели̂т: Јако дора̂стлих простим Ма́слом пома́зуют.] А пома́зуют пак епископи, а не́ презви́тери дора̂стлих || ти̂м адда пу̂те́м и во́все у Римлја́нов небу̂дет Ст̄ого Ми̂ра [4]). А то́ пак и са̂м Фо̂тиј и Моги́ла велёт бы̂ти со́лгано. 88

сјд. Смотри́же да́лье: ка́ко јест та ри̂ч и къ Пра́вилом негодна. Пра́вила бо ни Несторија́нов, ни Севирија́нов, ни и̂ных ни́ких јерети́ков невелёт Пома́зовати: ти̂м јеже се у ньи́х о̂брита̂ше пра̂во Ст̄о Миро. А кто̂ пак ра́зумен мо́жет ве́ровати: да быху ти́ јерети́ки пра̂во ми̂ро были обдержали; а Ри̂мска це̂рков небы бы̂ла [5]) сохра̄ни̂ла, но во́все изгуби́ла? А навласти́то она це̂рков: јаже ст̄ого ми́ра на̄јгу̂шце и на̄јве́ще кра̂т ужива́јет. Пома́зуют бо не́ једи̂них они́х, јихже крестёт (:пресви́тери пе́рвлье: а епископи опосли́је, и дора̂стлих:) по и презви́тере по́мазуют, јегда је Светёт; и Кра̄лье́ јегда је кору́нет. И мо́жет се прилу̂чи́ти: да једе́н чловик четирикра̂т бу́дет Ми̂ром пома́зан: то јест, ако бы | се ки̂ кра̂ль во презви́тере посвети́л.

сје. За трётје адда́ и конёчно, отсила́ю те къ Понтифика̂лу: или къ Архијере̂јскому Потре̂бнику. Та́мо бо хо̂щеш обрести: ка́ко о̂но все́ тро̄је Свёто Ма́сло, об ньёмже ти юже пови́дах

[1]) Затѣмъ по ошибкѣ была поставлена точка и съ слѣдующей строки начать новый параграфъ, такъ что она имѣла такой видъ: сјв. Богда̂н: потомъ это зачёркнуто и написано: о̂чи...

[2]) Было „да̂щи“; *в* надп.

[3]) Надп.

[4]) Слѣдующее до конца параграфа приписано.

[5]) Слѣдуетъ зачёркнутое: обд.

(:на числу ҃сз:) [1]) от архијерéја (:а нé от презвитера:) всáко осóбними молитвами и дѣйанјем разнитим, бывáјет посвещено. И свêта *Хризма* или Миро јест бóльшими от остáлних молитвами, и от всегó собóра зъ архијерéјем посвещено. И съ тојé причины и зовéтсе изреднијe Хризма, тó јест Помáзанје Јерêјско и Цâрско: от Грêческие ричи *Хрїин*, Помâзати: от ньејéже и сâм Спасителъ јест нáзван *Христóс*, Помáзáнец (sic). Кáко адда то мóжет быти прóсто мáсло: ако јест от Архијерéја, и от всегó собóра посвещенó? ||

89 ## ПРЕДИЛ ҃јз.

Об Миропомáзанја Повтарâню.

҃сјѕ. **Богдâн**. Аво презвитери при крещêню всáкого помáзуют: зачтó адда епископи у Римлянов при зрѣлом вѣку опêт помáзуют?]

Милош. Нечинêт тогó къ совершêню крещêнию: юже бо [2]) јест оно совершено.

Нó чинêт то къ Потвердьêню въ милости Бóжјеј. Да чловик будет утвêрдьен от Свêтого Дŷха, въ вéре, въ надѣянию, и въ любви: и да къ оному дâру обычному, јиже јест прийял на крещêню, примет и прибâвны дâр, и крипост нóву, къ обдержâню Бóжјих заповидêј.]

҃сјз. А чинêт пак тó нé без предâнја и ўзóра Апóстолского. Дрêвлье бо начâлни презвитери (:ныне Протопóпи:) звâху се Хωрепископи [3]): тó јест Сêлски епископи. И об тих јест Новокесаријскго(sic) | Собóра прáвило ҃јд: Сêлски дй епископи јесут по обрáзу седемдесетих [4]) учеников: јако опрâвници, и слŷжет грâдској цêркви.]

А Толковâнје пак: Епископи јй грâдски јесут по обрáзу двана̂дестих апóстолов: нâньеже јест Госпóд вдохнŷл, и рéкал: Примите Дŷха Свêтого.] И даровâнó јим јест, Милост С҃тoго Дŷха и иним раздâвâти.

А Сêлски пак Епископи јесут по обрáзу седемдесетих учеников: *јимже нит дâно, милости С҃тoго Дŷха раздâвáти*.]

---

[1]) Слѣдуетъ зачёркнутое: всáко.

[2]) Слѣдуетъ зачёркнутое: оно.

[3]) ω переправлено изъ *о*.

[4]) Было: седедесетих; *м* надп.

Ово се чинит јавно из Дѣјании Апостского, из главы и. Тамо бо јест написано: Како јест Филип (:једен из седмих дјаконов:) пришедши въ Самарию, окрестил много људеј. И Апостоли то учувши, послаша къ ньим Петра и Ивана: јиже налагаху нанье рукы, и они пријемаху Стого Духа. *Небише бо јещщé на нијединого из ньих пришел.*] По образу || адда седемдесетих учеников јесут Селски епископи. И зато ни презвитера, ни дјакона, непоставлјают: *јако јиже милости Стого Духа иним раздавати немогут.*] Довльé то правило и толкованје. 90

сјн. Примещај овде. Филип бише свет муж. Въ шестој бо главé јест написано: јако Апостоли рекоша къ обшине: Поишчите дй братје мужеј из вас седем, *полних Стого Духа и мудрости.* И избраша Стефана, и *Филипа*, и прочно: и наложиша нанье рукы.] Филип адда, будущи полон Стого Духа и мудрости: извистно, јако јест право по закону, и не без Помазанја крестил.

сјѳ. И въ главé јѳ јест написано тоже: Како въ Ефесу ники биша Ивановим крешщенјем окрешщени. И пришедши тамо Павел, учинил јих јест право [1]) окрестити. А извистно пак, јако ити (sic) при крешщеню би | ша Помазани: при Апостолу бо се то дѣише. Али не от Павла самого, но от презвитеров биша крешщени и помазани. Павел бо велит: Нит ме дй Хс послал крестити: но благовистити. Ко Кор: лист а, глава а.] И тим тако окрешщеним, и помазаним, наложил јест Павел рукы: *и тогда дй јест пришел Сты Дух нанье*: и говориша језикми, и прорицаша.]

ск. Что јест то: јеже људи биша окрешщени, и миром помазани: а Сты Дух къ ньим неприходише: а по наложеню Апостолских рук приходише?

Извистно бо јест: Јако право крешщенје неможет быти без Стого Духа. Господ бо велит: Ашче кто небудет преродьен из Води и Духа: невнидет во царство.] Неговоритсе адда то тако: јако да Сты Дух небы бил никакоже || къ ньим пришел. Пришел бо јест сам Владика Сты Дух къ ньим: и Очистил јих јест от всих [2]) грихов: и даровал јим Полно прошщенје: и 91

[1]) Надп.
[2]) Надп.

Осветил јих Совершено всеѝ онѡю Светостю, ѡже съ собою носит С҃то Крещенје.] Зачто адда Писмо велит: Јако небяше къ њим С҃ты Дух пришел?] Зато велит: Јеже небяше јим дал изреднијшего и прибавного дара: Језиков и Прорицанија.

ска. Из сего миста се обтеснијет и она Иванова рич (:во главе з҃:) *Небяше бо дй јеще Дух Светы*: јако Јисус небяше јещще прослављен.] А Латински превод: Небяше дй јещще Дух Светы *дан*:] Тимже бо разумом и ово јест речено. Богослов бо велит: Јако јест Х҃с аг҃лом трикрат с҃того духа дал. Перво (:на почятку проповиди:) въ мењшим даром. Второ (:по возстањеню:) чрез | Вдохњенје, зъ бољшим даром. Третје (:по возшестю на небо:) въ огњених језикех, со всеѝ полностю, и съ преобилјем даров.]

скв. Поњеже адда Архијерејеји держет мисто Апостолско: и по Апостолских рук налаганю даваше се дар изреднијшы: прибављен къ оному дару, јиже се всякому дајет при крещеню, и при презвитерском помазованю: Зато Римска церков велит Архијерејем Помазаније [1]) от презвитеров људы помазовати: Да примут прибавны дар: къ легљему Божјих заповидеј обдержаню.]

скг. Друго доказанје. Под Ап҃лским правилом з҃, толкованје велит: Јако оних, јиже быша благоверно крещени, аще от Х҃та отступет, и къ покаяню приидут; *треби јест Миром помазати*.]
92 Такови пак људи, поњеже быша || благоверно окрещени, сумњи нит, јако быша и Помазани. А по всем том помазујутсе от презвитеров. *А нитли пак то, Помазания Повторенје?* Али мы нехвалим того Презвитерского второго помазованја. Но приводим то къ сему концу, да покажем: Јако и у Греков јест Помазованја Повтаранје.].

скд. Нехвалимже ни Тимоѳеја Халкопратского разлученја. Јиже (:на числу г҃г, и г҃е:) велит Аријане, Македонце, Новатијане, и иние тим подобније [2]) помазовати. А Несторијанов, и Евтихијанов, и Севиријанов, и иних многих (:на числу г҃д:) велит Непомазовати.]

А зачто пак тако разлучајет: причины неповидајет, и неможет јеје повидати. Въ обојих бо тих јеретиков једнака се

[1]) Переправлено изъ: Помазание.

[2]) Переправлено изъ: Подобние.

обритâјет спрâва и прйчина. У обōјйх бо јест бйло прâво и крещщêнје и помâ | зованје. Аријâни бо, и Македôнци, и Новатијâни, и прôчни тйм подôбни, въ јединој вéре изблӯдйша от благочêстја: а въ закôнех пак и въ обйчајех церкôвних ничесôже неизмѣнйша. Свêти бо отцй того об ньйх неповидâют. А извйстно бйли быху повйдали и пâмети прéдали: ако быху они бйли что измѣнйли. И зâто трêби јест или обōјйх Помâзовати; или обōјйх без Помâзованја пријемâти. Сӯдно бо прâвило велйт: Где нйт мôжно разнйты прйчйны обрестй: тâмо нйт трêби разнйтого прâва водовдйти.] Ако пак које Собôрно прâвило велйт, таковых юже помâзаних помâзовати: трêби јест разумйти, јако Архијерéю велйт, а нé презвйтеру помâзовати.

снв. Богдâн. Зачтô адда Пéтер Могйла велйт: Ашче дй ктô дерзâјéт сије трй светйны (:***Крещщêнје, Миро- 93 но || мâзанје, и Свещêнство***:) повтāрйти: ôн Сквернйтельство (светокрâдство) творйт: и Хта во втôро разпинâјет?]

Милош. Тӯ рйч јест Могйла взêл нé из Грêческих, но из Рймских учйтельев. Али прибâвил јест от себé: *Јако Христâ дй распинâјет.*] Тâ бо рйч јест от апла, и от стих отêц, об јединном крещщêнии повтарâню реченâ (: за осôбније прйчйны:) а нé об Мйра повтарâню. И безмйстно јест тӯ огрôзу от крещщêнии на Миропомâзанје разширâти. Нйсут бо прйчйны Неповтарâнја једнāкй овдé и онде. Велêт адда Рймски учйтельи: Јако Миропомâзанја нйт мôжно повторйти.] Тô јест: Презвйтерского помазâнја неповтарâјет презвйтер: ни епйскопскаго епйскоп.]

снз. Трêби бо јест вйдати: Јако Римлйни Стого Мйра уживâют ко всйм тйм трйм | светйнам (:ко Крещщêню: ко Потвердьêню: и къ Јерêјству:) и јерêјем бо, јегда је светêт, пéрсте мйром помâзуют. А сверх тогô и *Олтāрé* светêщи; и *Крāльé* корӯнещи: помâзуютже мйром.] А разумйют пак то сйце:

Дâр Стого Дӯха, съ крещщêнјем обещâн, јест всйх грйхов, и всйх епитемйј, прощщêнје.]

Дâр съ [1]) Потвердьêнием [2]) обещâн, јест крйпост бôльша гъ заповидêј обдержâню.]

---

[1]) Надп. надъ зачеркнутымъ: къ.

[2]) Перепралено изъ: „Потвердьеню"; отчего и получилось ie.

Да̂р зъ Јерѐјством обеща̂н, јест вла̂ст посвеща́ти Гд҃ње Тѣ̀ло, и Грѣ̑хы́ отпу̑шща́ти.]

А ти́х пак три́х даро̂в вса́ки да̄јѐтсе от Бога чл҃ку то́кмо једен кра́т въ живоу́: а не́ два́крат. И за̂то неповтара́ютсе тие три̂ свети́ны. А пома́зованје пак се повтара́јет, зъ разни́тими (: ти́ми три́ми:) свети́нами. А неповтара́јетсе зъ једною̂ свети́ною: поньѐже се свети́на та неповтара́јет. ||

94 скѕ. И јещѐ јест трѐби вѣ̑дати: Јако ко двѣ̑м светинам (:ко Крешщѐню, и къ Јерѐјству:) прихо́дит Ст҃о Ми̂ро, не́ јако част соста̂вна; но јако ча̂ст прииба̂вна. И без пома́занја бо мо́жет бы́ти Крешщѐнје, и Јерѐјство. О́но Водо́ю, и Ст҃ие Троји́цы призва̂нјем; о́во Ру̑к Архијерѐјских наложѐнјем. А къ Потвердьеню пак (:или къ Архијерѐјскому пома́зованю:) Ст҃о Ми̂ро прихо́дит, јако ча̂ст соста̂вна. И на̂то [1]) гледѐщи велѐт: Неповтара́јетсе Хри́зма или Ми̂ро свѐто.] А то́ јест речьи́: Неповтара́јетсе Архијерѐјско пома́занје от архијере́а: јако ни презви́терско от презви́тера.

скн. **Богда̂н**. Ап҃ли при ру̑к налага̂ню непома́зоваша Ми̂ром. Зачто́ адда Римски епи́скопи помазуют? [2]) |

Ми́лош. Ни̂т напи̂сано, да быху пома́зовали: али ни̂тже ни то́ напи̂сано, да небы́ху пома́зовали.] А бу̑ди си пак [3]) и та́ко, да ап҃ли непома́зоваша: али ви́м Римска цѐрков нечини̂т нечѐстја, јегда пома́зујет. Се́ј бо обы́чај јест та́ко да̄ве́н: да му никто́же немо́жет поча̄тка́ пока̄за́ти. И съ того мы́ пра́во вѐрујем: то бы́ти и Ап҃лско, или оних ст҃их, и Апо́столом и́скерньих па̂п и му̑чеников преда̂нје. Свѐты бо Августи̂н во пра́вила ми́сто нам преда̄јѐт: Ашче ди̂ Апо́столска Цѐрков держи̂т ки̂ обы́чај, та́ко изда̄вна́, да му никто́же немо́жет поча̄тка́ обрести́: мы́ то вѐрујем бы́ти Апо́столско преда̂нје.]

ско. А јако пак тој обы́чај јест превѐтох и преда̄вѐн; а не́ черá и пред чѐраком изобретѐн: то́ се чини̂т очиви́сто из самого спо́ра. Фо̂тиј бо јест об ньем || спо́р за́чал. Бы̂л јест адда 95
то̂ј обы́чај юже заведѐн и держа̂н во Фо̂тијевом (:а то́ јест, во сѐдмого собо́ра:) вѣ̑ку. А Фо̂тиј пак незовѐт јего Нови́ною.]

---

[1]) Предшествуетъ зачёркнутое: И за̂то.

[2]) Далѣе слѣдуетъ зачёркнутое: Ми́лош. Буди си то та́ко да ап҃ли не пома́зоваша: хотя́ то ни̂т извѝстно.

[3]) Надп.

И из того се собира̂јет: јако ни тогда̂ тој обы̂чај небы̂ше свѣ̂ж, ни нов: но да̂вен. Ако бо бы бы̂л тогда нов: бы̂л бы Фо̂тиј имѣл једен не ма̂л извѣт и при̃лику во својим клеветам: и небы̂ бы̂л тоје Новины без обличѐнја обми̃нул. И да̂лье собира̂јем: Ако јест тој обы̂чај бы̂л да̂вен при сѐдмом собо̂ру: безсумѐнно јест, јако јест бы̂л въ цѐркви ужѝван и при шѐстом, и при пѐтом, и при про̂чних древнѣ̂јших собо̂рех. Ако пак собо̂ри то Архијерѐјско пома̂зованје за добро̂ пријема̂ша, и необли̃ча̂ша: безмѣстно јест ни́не (:по Фотијевих клевета̂х:) винѣти је и обличати.

сл. Ответ дру̂гы. А̃пли бы̂ша чудотворци: | нѐдужније [1]) оздра̂влѣ̂ша, мѐртвие ожи̃влѣ̂ша: и всака ньѝхова дѐла, и рѣ̂чи и двѣ̂ги, и посту̂пки, бѣ̂ху от Христја̂нов зъ великим почтѐнјем и стра̂хом пријема̃на. И дово̂льно јим бѣ̂ше не токмо Ру̂кы нала̃га̂ти: но и ру̃бцѝ или платѐнца Па̂влова къ немощним принесена здра̂вје приноша̂ху; и бѣ̂сы изганѣ̂ху: [2]) и сѣнь мимо ѝдущего Петра̂ подава̂ше нѐдужним здра̂вје.]

А у епископа пак ни днес нѣт, ни дрѐвлье николиже нѣт бы̂ло тоје тулѣкије свѐто̂сти. И за̂то Рѣмски Архијерѐји добро̂ и лѣ̂по (:и не без надохньѐнія С̃тоѓо Ду̂ха:) про̂сто ру̂к налага̂нје премѣ̃нѣша въ пома̂зованје. Та̂ко бо лю̂ди зъ вѐщим говѣ̂нјем и стра̂хом приступа̂ют къ сеј светине, и гъ да̂ру С̃тоѓо Ду̂ха.

сл. Собор Никѐјски, во правилу н̃ (:на чи̃слу о̃д:) || заповида̂јет, Јеретике Чи̃стије (:и̃нако Новатија̂не:) пријема̂ти без крешщѐнја: пријема̂тиже и епископе и презвитере ньѝхове, без но̂вого посвеща̂нја. А неспомина̂јет об пома̂зованю. Ако бо имѣ̂ша ѝстинно епископство [3]) и [3]) презвитерство: без су̂мьи имѣ̂шаже и Пома̂зованје ѝстинно.] [4]) И пребезмѣ̂стно се на̂жет: да быху были е̃пи и прзвитери (sic) право посвещенѝ, и непома̂зани. 96

а А толкова̂нје пак того правила: и Собор вто̂ры, во правилу з̃ (:на чи̃слу ое:) заповида̂јет тије јеретике Новатија̂не пома̂зовати.]

[1]) Переправлено изъ: нѐдужние.

[2]) Слѣдуетъ зачѐркнутое: и люди износа̂ху своје.

[3]) Надп.

[4]) До: „А толкова̂нје“ написано внизу страницы подъ выноской: кругъ, перечеркнутый двумя горизонтальными и двумя вертикальными чертами.

А безмистно пак јест мньити: да быху отци втôрого собôра непáметили или неразумили прáвил Никêјского собора: или да быху супротивно доконча̂ли.]

Кáко адда мы̂ мóжем тој вŷзел разрѝшити? Ја ѝнако неумию, неже јако и пéрвлье (:на чѝслу сѝд:) рекôх: Јако Собôр Никêјски (:јегда невелѝт помáзовати:) разумијет, да презвитери непомáзујют. А | Собôр пак Втôры (:велêщи помáзовати:) хóщет, да архијерéји помáзујют; а нé презвѝтери.]

слк. Дрŷга рѝч. Аколи пак толкôвник неблŷдит: и Никêјски тáко, јако и втôрого собóра отци, једноглáсно велêт Новатијáне (:мирјáне и презвѝтере:) правовêрним презвѝтером помáзовати: јâвно се кâжет, јако велêт презвѝтером помáзовање повтарѝти. Зачтó адда Фôтиј винит и порѝчет, ашче у Римлянов епископи повтарáют?

Предил ѕі.

Об Пе́рвом Сꙋдꙋ.

Ко Гд҃рю Свѧтѣйшемꙋ Патриархꙋ, и всѣ Преосвѧщенномꙋ Собо́рꙋ, пла́каніе, и Смире́но предложеніе.

Свѧтѣйшій Влади́ко, и Преосвѧщенный Собо́ре: Праведолюбиви Ми́лостиви Гд҃рие.

Пе́рво пла́чꙋ, и Смире́но ва́шемꙋ Праводобию предлагаю: об людех или об осо́бах они́х, иже мое арешщеніе Отметници чдорет. То́ ест: об Фотию, об Панагиотꙋ, и об Валзамонꙋ. Обаче и мо́лю пла́чно ваше Свѧтостии.

†

ОБЛИЧЕ̂НІЕ НА СОЛОВЕ̂ЧСКУЮ ЧЕЛОБИ̂ТНУ.

Издаваемое сочиненіе Ю. Крижанича хранится въ Синодальной Библіотекѣ подъ № 889 (по «Указателю» Саввы, по «Описанію рукоп.» Горскаго и Невоструева—№ 283). Рукопись этого сочиненія—въ обыкновенную четвертку сѣроватой нелощеной голландской бумаги, филигрань которой представляетъ гербъ города Амстердама. Корки переплета, изъ склеенной и обтянутой кожей бумаги, нѣсколько полупились, корешокъ же сохранился хорошо. Вся рукопись, заключающая въ себѣ 118 листовъ (въ этотъ счётъ не вошелъ одинъ листъ въ концѣ рукописи, оставшійся пустымъ) сшита изъ тетрадей по восемь четвертокъ (16 страницъ) въ каждой; помѣта тетрадей та же, что и въ рукописи № 826, заключающей въ себѣ сочиненіе Ю. Крижанича *«Об Свêтом Крещêню»*; кончается помѣта тринадцатой тетрадью, т. е. обор. 104 листа. Пагинація настоящей рукописи двоякая: одна, сдѣланная рукой самого Крижанича, постраничная и начинается съ третьяго листа рукописи; вторая полистная, сдѣланная арабскими цифрами мѣстами по старой помѣтѣ, мѣстами подъ ней, идетъ съ перваго листа. При печатаніи я удержалъ эту вторую помѣту для соотвѣтствія съ помѣтой въ «Св. Крещеніи». Первый листъ рукописи былъ оставленъ переписчикомъ [1] чистымъ и наверху его рукой Крижанича подъ крестомъ крупно написано *Обличêнје на Соловêцк[у]ю Челобитну*; ниже, въ началѣ второй половины страницы,—

---

[1]) Что эта рукопись не представляетъ изъ себя автографа на это указалъ впервые П. А. Безсоновъ (Прав. Обозр., февр., стр. 365).

чаяхъ отдѣлялъ предлогъ, отчего изрѣдка и встрѣчается написаніе предлога безъ *ъ*, что несогласно со взглядомъ Крижанича на правописаніе [7]). Далѣе переписчикъ часто пишетъ собственныя имена съ маленькой буквы; здѣсь я опять позволялъ себѣ исправлять его, слѣдуя правописанію Крижанича. Тамъ, гдѣ переписчикъ допускалъ явную ошибку, напр. дозно 18; Дерков 106; основанје 94, я сохранялъ эту ошибку, ставя при этомъ *sic* [8]). Поправки Крижанича (весьма немногочисленныя) я внесъ въ текстъ не оговаривая, такъ какъ онѣ почти всѣ касаются или прописныхъ буквъ, или раздѣленія и соединенія словъ. Стоитъ отмѣтить поправку Крижанича на 2 л. Здѣсь въ «Пречетѣ» при перепискѣ переписчикъ сохранилъ ссылки на тѣ страницы, которыя были указаны въ оригиналѣ Крижанича; само собой разумѣется, что въ переписанномъ трудѣ начала статей пришлись не на тѣхъ страницахъ, на которыхъ онѣ были у Крижанича; и вотъ этотъ недосмотръ переписчика исправилъ Крижаничъ. Я напечаталъ въ томъ видѣ, какой „Пречет" получилъ по исправленіи; первоначальный же порядокъ страницъ былъ слѣдующій: і҃, к҃з, к҃ѳ, м҃, ѯ҃г, ѯ҃ѳ, п҃г, ч҃и, р҃є, р҃іє, р҃кѳ, р҃ли, р҃ми, р҃ѯи, р҃ѻд, р҃чи, с҃к [9]). Рукою Крижанича проставлены цифры на л. 20 об.—21 при перечнѣ статей челобитной.

На л. 3 внизу подъ текстомъ рукой Крижанича написано: «Писал поп Јурај Крижаниц, презванјем Сербланин: во р҃пг году: въ Сибири» вмѣсто зачеркнутаго имъ написаннаго переписчикомъ въ началѣ оборота 3 л. «Писано въ Тоболску, въ р҃пг году, Марта во к҃л».

---

7) „Граматично Изказанје об Русском Језику" Москва, 1859, стр. р҃м, гдѣ Крижаничъ пишетъ, что нужно ставить въ однобуквенныхъ предлогахъ ъ, такъ какъ онъ замѣняетъ здѣсь собой опущенную гласную.

8) По недосмотру не поставлено sic во 2 л. при словахъ: *постатеј*, *архијерею* и *јест*.

9) Новыя цифры была написаны Крижаничемъ справа около зачеркнутыхъ имъ цифръ, проставленныхъ переписчикомъ; цифры же а҃, а҃ѯ и с҃и написаны были по цифрамъ переписчика (в҃, в҃ѯ и с҃є).

Болѣе подробное описаніе рукописи помѣщено въ «Описаніи славянскихъ рукописей Московской Синодальной библіотеки» прот. А. Горскаго и К. Невоструева, 3 т., 2 отд. стр. 388—397; въ статьѣ П. А. Безсонова «Юрій Крижаничъ, ревнитель возсоединенія церквей и всего славянства въ XVII вѣкѣ» (Правосл. Обозр., февраль, стр. 365, прим. 80); въ статьѣ С. К. Смирнова «Сербскаго попа Юрія Крижанича опроверженіе соловецкой челобитной» (Прибавл. къ изданію Твореній Свят. Отцевъ, въ русскомъ переводѣ, т. XIX, стр. 503). Я при своемъ описаніи старался главнымъ образомъ отмѣтить то, на что не было обращено вниманія названными изслѣдователями, не останавливаясь долго на томъ, что уже указано у нихъ.

Раньше, чѣмъ перейти къ вопросу объ извѣстности этого сочиненія, я остановлюсь на вопросѣ о времени написанія его. Сочиненіе это имѣетъ дату, именно, оно помѣчено 173 годомъ, 21 марта, т. е. 1675 г. Годъ и число эти, написанныя переписчикомъ, по всей вѣроятности, указываютъ на время начала переписки, такъ что время написанія этого сочиненія должно быть нѣсколько отодвинуто, хотя врядъ ли за предѣлы 1675 г.; во всякомъ случаѣ сочиненіе было окончено въ началѣ марта. П. А. Безсоновъ [10]) въ виду того, что въ началѣ этого «Обличенія» помѣщенъ текстъ Челобитной, за которымъ слѣдуетъ обращеніе къ Корнилію, митрополиту Сибирскому и Тобольскому, предполагаетъ двѣ редакціи этого труда. Первая редакція начинается, по мнѣнію П. А. Безсонова, съ обращенія къ Соловчанамъ (л. 23 об.), и изслѣдователь относитъ ее ко времени непосредственно послѣ 1668 [11]) г.; вторая (съ начала рукописи до 23 л.), заключающая въ себѣ текстъ Челобитной и обращеніе къ Корнилію, была, по мнѣнію П. А. Безсонова, написана въ 1675 г. Именно, П. А. Безсоновъ думаетъ, что Крижаничъ, получивъ *Челобитную* и *Жезлъ Правленія*, задумалъ написать Опроверженіе на заблужденія раскольниковъ, что̀ тотчасъ же и исполнилъ;

---

[10]) Упомянутая статья, Правосл. Обозр., февр., стр. 365—7.

[11]) Т. е. выхода „Жезла Правленія“, на который ссылается Крижаничъ.

и такимъ образомъ получается, что первая редакція была составлена вскорѣ послѣ 1668 г. Затѣмъ «безпослѣдственность сочиненія о Святомъ Крещеніи» могла, по мнѣнію П. А. Безсонова, внушить Крижаничу мысль подать свое Опроверженіе, посланное раньше къ Соловчанамъ, сибирскому митрополиту; для чего Крижаничъ и прибавилъ къ написанному раньше „копію" съ Челобитной и обращеніе къ Корнилію. Въ противномъ случаѣ для изслѣдователя неясно, зачѣмъ бы Крижаничъ сталъ здѣсь помѣщать «копію» съ Челобитной, «совершенно излишнюю Соловкамъ».

Но врядъ ли нужно видѣть въ составѣ *Опроверженія* двѣ редакціи, относя ихъ при этомъ къ разному времени.

Надо думать [12]), что челобитная 1667 г. вышла одновременно въ двухъ редакціяхъ: пространной и сокращенной, и благодаря своему важному значенію быстро распространилась между раскольниками въ массѣ списковъ, причемъ списки эти далеко не всегда были тожественны. Поэтому естественно было явиться у Крижанича желанію указать, какой редакціей челобитной онъ воспользовался; почему онъ и помѣстилъ при опроверженіи *свой переводъ* челобитной, бывшей у него въ рукахъ, раздѣливъ ее для удобства пользованія на параграфы и удаливъ изъ нея все, не касающееся прямо вопросовъ вѣры.

Затѣмъ, несмотря на обращеніе Крижанича къ Соловчанамъ, я думаю, что онъ желалъ представить въ своемъ трудѣ полемическое сочиненіе противъ раскола вообще; а при такомъ взглядѣ на свой трудъ ему естественно было посвятить его главѣ мѣстной православной церкви, т. е. сибирскому митрополиту Корнилію. То, что своему сочиненію Крижаничъ придалъ форму опроверженія отдѣльной челобитной, легко объясняется характеромъ этой челобитной, представляющей полное изложеніе мнѣній раскольниковъ [13]).

---

[12]) Это предположеніе высказано Н. И. Субботинымъ въ „Матеріалахъ для исторіи раскола", т. III, стр. 216.

[13]) Важное значеніе этой челобитной среди другихъ подобныхъ и ея отношеніе къ нимъ указано Н. Я. Сумцовымъ въ 4-ой главѣ статьи „Возмущеніе

Полемизируя здѣсь вообще съ раскольниками, Крижаничъ обращается къ Соловчанамъ, какъ редакторамъ раскольничьихъ требованій и жалобъ.

Да и въ самомъ *Опроверженіи* есть свидѣтельство того, что оно было составлено именно въ 1675 г.: на л. 106 (по мнѣнію П. А. Безсонова здѣсь—первая редакція, т. е. написанная вскорѣ за 1668 г.) Крижаничъ, защищая четвероконечный крестъ, вспоминаетъ бывшее въ Тобольскѣ 23, 25 и 28 февраля 173 (1675) г. явленіе на небѣ креста.

На основаніи этихъ соображеній и послѣдняго даннаго, кажется, мы не вправѣ видѣть въ составѣ *Опроверженія* двѣ редакціи разнаго времени и должны относить все это сочиненіе къ началу 1675 г.

Относительно сочиненій Крижанича вообще врядъ ли мы вправѣ думать, чтобъ они обратили на себя вниманіе современниковъ. Но относительно издаваемаго сочиненія мы имѣемъ фактическое свидѣтельство, что оно не прошло незамѣченнымъ среди младшихъ современниковъ Крижанича. Такимъ свидѣтельствомъ можетъ служить изданный П. М. Добротворскимъ (Прав. Собес., 1878 г., мартъ—іюль) переводъ *Обличенія*, сдѣланный въ 1704 г. Ѳеодоромъ Поликарповымъ Орловымъ подъ заглавіемъ «Обличеніе на соловецкую челобитную, сочиненное убо на сербскомъ языкѣ Юріемъ Сербяниномъ, преведено же на славенскій діалектъ московскія типографіи справщикомъ Ѳеодоромъ Поликарповымъ въ лѣто отъ воплощенія ҂аѱд мѣсяца августа въ день». За этимъ заглавіемъ слѣдуетъ предисловіе переводчика, гдѣ онъ говоритъ, что, найдя при обходѣ типографской библіотеки этотъ трудъ Юрія Сербянина и по прочтеніи увидѣвъ въ немъ вѣскія опроверженія раскольниковъ, онъ рѣшился его перевести. Предупредивъ, что «Сербянинъ» былъ католикъ, переводчикъ проситъ читателя, изринувъ «плевелы латинскаго зломудрствія» предать ихъ «огню своего добросу-

---

соловецкихъ монаховъ-старообрядцевъ въ XVII вѣкѣ“ Правос. Собес., 1881 г., февр., стр. 159.

дія». За предисловіемъ слѣдуетъ самъ переводъ, не представляющій крупныхъ отступленій отъ издаваемаго подлинника.

Не останавливаясь на всѣхъ отступленіяхъ, я отмѣчу лишь болѣе существенныя. У Крижанича Челобитная раздѣлена на 80 параграфовъ, но при этомъ не хватаетъ параграфовъ 5-го и 79-го; въ рукописи Поликарпова то мѣсто, гдѣ приходится параграфъ 5-ый, вырвано [14]), а пропускъ параграфа 79-го устраненъ тѣмъ, что 79-мъ параграфомъ Поликарповъ сдѣлалъ 80-ый параграфъ Крижанича, такъ что у Поликарпова вся челобитная раздѣлена на 79 параграфовъ [15]). Отступленія другого рода обусловлены разнымъ отношеніемъ къ приводимымъ мѣстамъ изъ Священнаго Писанія: Поликарповъ почти всюду приводитъ подлинный текстъ цитуемаго мѣста, между тѣмъ какъ Крижаничъ, цитуя, переводитъ текстъ на свой языкъ, часто при этомъ позволяя себѣ сокращенія; иногда Крижаничъ приводитъ мѣста изъ Священнаго Писанія по Вульгатѣ [16]). Остальныя отступленія произошли отъ недосмотра или непониманія слова; такъ напр.: терзанія вм. дерзанія (94, 26) [17]); но во власти, что въ томъ вм. а навластито въ том (103, 18); тамо вм. тако (103, 24); утверждати вм. становити (109, 23; 112, 10; здѣсь у Крижанича не глаголъ, а прилагательное); обличается вм. отлучаjетеся (112, 20); нравы крѣпости вм. правние криности (120, 7); яко вм. jеже (122, 23); аще вм. jеще (123, 6); Гурій вм. Jурю (129, 10); паче неже всякая ина вм. паче вса ина (132, 13); и сумволу вм. ин символ (133, 11); како когда вм. какоколи (133, 13); онъ вм. ин (133, 34); Дамаскинъ вм. Дамас (134, 10); г̃ вм. ʃ (134, 22); тый день вм. тjедень (134, 29); повелѣнія глаголетъ вм. разказники велет (137, 31); проповѣдано вм. преповидано (138,

---

[14]) У Добротворскаго это мѣсто восполнено изъ изданія челобитной Кожанчикова.

[15]) Параграфы у Поликарпова впрочемъ обозначены не всегда; гдѣ обозначенія у Поликарпова нѣтъ, тамъ его дѣлалъ самъ И. М. Добротворскій, допуская при этомъ изрѣдка ошибки сравнительно съ издаваемымъ подлинникомъ.

[16]) См. упомянутую статью С. К. Смирнова, стр. 575.

[17]) Первая цифра — ссылка на печатную страницу, вторая — на строку.

4); отвыкнуша стояти вм. привыкнуша стоjаню (138, 7); совѣтъ и обычай вм. свет обичаj (138, 9); вы людіе, что сѣтуете вм. видю ди, что вас болит (139, 13); онихъ яко вм. от оних, jеже (146, 19); власти, та вм. властито (152, 5); власти, то вм. властито (155, 9); нѣсть вм. jест (157, 31): по своей власти то вм. своjе властито (162, 22): инообразно вм. ино разнито (162, 32); прочихъ вм. проч (163, 10); еже прежде сихъ добре вм. jеже до сих доб (163. 37); сана вм. стана (164, 11) и т. д. Важнѣе тѣ отступленія, которыя представляютъ или вставку и пропускъ словъ, или такую замѣну одного слова другимъ, отъ которой выигрываетъ смыслъ, такъ какъ подобныя отступленія, можетъ быть, до нѣкоторой степени могутъ служить указаніемъ на то, что у Поликарпова былъ подъ руками другой экземпляръ *Опроверженія*, чѣмъ тотъ, который сохранился до насъ. Такихъ отступленій порядочно, напр.: да на тебе пріидетъ вм. дана тебѣ: придетъ (86, 8); нарицаетъ вм. порицаjет (86, 36); муками и томленьми вм. мукавими томльеньми (87, 21); немалу отраду и облегченье вм. не́ мало отраду облегченjе (87, 34); нихъ вм. иних (94, 6); чародѣйство, шептанье вм. шептанjе (164, 10); пребываетъ въ любви вм. пребываjет (121, 34); бѣхомъ у татарина, и татаринъ воды почерпе вм. бiахом у татарина воды зачерпнул (128, 35); устахъ вм. чу́бах (128, 39); Русскихъ вм. Римских (148, 4); преведе вм. первлье (157, 29) [18]) и т. п. Какъ на образчикъ своеобразнаго перевода, можно указать на переводъ слова «дружина» черезъ «клеврети» (100, 34) и собственнаго имени Милош черезъ Любимичъ (149). Стоитъ ещё отмѣтить, что на поляхъ рукописи перевода сдѣланы тѣ же замѣчанія (за исключеніемъ одного «Forsan Juan Neronou»), какія сдѣланы и въ подлинникѣ: если принимать, что они внесены переводчикомъ наравнѣ съ замѣтками на поляхъ самого Крижанича, то это можетъ служить доказательствомъ, что авторомъ ихъ въ подлинникѣ былъ не Поликарповъ.

---

[18]) Примѣровъ пропуска я не привожу, такъ какъ всѣ, довольно многочисленные, пропуски могутъ быть объяснены недосмотромъ переводчика.

Въ печати [19]) впервые упомянулъ объ этомъ сочиненіи Крижанича въ 1824 г. К. Ѳ. Калайдовичъ въ «Іоаннѣ Ексархѣ Болгарскомъ» стр. 122—123; послѣ этого упоминанія объ *Опровержені*и говорили всѣ, писавшіе о Крижаничѣ, обращая главнымъ образомъ вниманіе на тѣ біографическія данныя, которыя можно извлечь изъ *Опровершенія*.

Подробный разборъ даннаго сочиненія Крижанича явился впервые въ 1860 г., въ упомянутой уже статьѣ С. К. Смирнова. Здѣсь изслѣдователь, давъ краткій біографическій очеркъ Крижанича [20]), подробно разбираетъ его сочиненіе, опредѣляетъ его значеніе среди полемической литературы противъ раскольниковъ и, въ концѣ своего обзора, группируетъ тѣ мѣста труда Крижанича, гдѣ послѣдній болѣе ярко заявилъ свое католичество.

Въ 1870 г. въ Правосл. Обозр. П. А. Безсоновъ помѣстилъ три статьи, посвященныя Ю. Крижаничу. Здѣсь удѣлено порядочное мѣсто разбору *Обличенія*, и изслѣдователь приходитъ къ заключенію, что Крижаничъ въ этомъ сочиненіи «тѣсно сблизился съ Церковью Православной, Единой и Всеобщей: онъ уже стоялъ во вратахъ ея съ раскрытой, искренней, пріемлющей душею... духомъ былъ уже со всѣми нами». [21]) Насколько справедливъ такой выводъ относительно религіозныхъ убѣжденій Крижанича на основаніи *Опроверженія*, не трудно убѣдиться изъ самого *Опроверженія*. Но самое краснорѣчивое доказательство своей близости къ Православію далъ самъ Крижаничъ, вступивъ вскорѣ по освобожденіи изъ ссылки въ Доминиканскій монастырь въ Литвѣ [22]).

[19]) Упоминаній объ Опроверженіи, хранящихся въ архивныхъ данныхъ, я не привожу, такъ какъ они не оказали никакого вліянія на степень извѣстности этого сочиненія Крижанича. О нихъ см. упомянутыя статьи П. А. Безсонова (Прав. Обозр., янв., стр. 150, февр., стр. 339).

[20]) Причемъ, слѣдуя П. А. Безсонову (О Промыслѣ. Свѣдѣнія объ открытой рукописи. М. 1860, стр. 45). С. К. Смирновъ придалъ Крижаничу имя „Явканица“. Объ истинномъ значеніи этого слова см. Rad jugoslavenske akademije 1872, XVIII т., стр. 160, прим. 1.

[21]) Прав. Обозр., февр., стр. 375.

[22]) Русск. Стар., 1892 г., декабрь. Статья Бильбасова, гдѣ приведены два документа, сообщенныя о. Пирлингомъ.

Стараясь при печатаніи воспроизвести по возможности рукопись, мы слѣдовали тѣмъ же пріемамъ, которые были употреблены при печатаніи рукописи *Об Свѣтом Крещѣнію*. Поправки мы по большей части вносили въ текстъ, не оговаривая, такъ какъ рукопись не автографъ, и ошибки переписчика, поэтому не могутъ имѣть значенія при изученіи трудовъ Крижанича. Къ изданію мы приложили фототипическій снимокъ 3-го л. рукописи. Выбрали мы именно этотъ листъ, хотя снимокъ съ части его данъ уже П. А. Безсоновымъ, потому что здѣсь болѣе всего поправокъ, сдѣланныхъ рукою Крижанича, и потому что на этомъ листѣ есть его подпись.

А. Башкировъ.

Пречет Постатеј сеје књижицы.

Соловѣчска Челобитна, Об Суjевѣрству и об Раздору:

Зъ Обяснењем Јурка Крижанища презвањем Сербљанина: Об апостолској соборној Церкви: Како jест всих Владика, и церкви созидатель Христос, својеj возлюбљеноj Церкви Обещал, и Дал вѣчну ***необлудност.***

Јиже вас послушаjет, мене послушаjет: и *јиже вами гордит, мною гордит.*] Господ у Луки въ ĩ. *Аще кто церкви непослушаjет: да ти будет якоже Јелин*, и Митарь.] Господже у Матвея въ јй. *Церков бо jест Столп* и твердност Истины.] Павел къ Тимоѳею, въ листу ã, Главе г̃.

И врата адска неодолѣют супрот њеј.] Господ у Матвея, въ Главе ѕ̃. |

Челобитна.

Благовѣрному, и благочестивому, во православю пресвѣтло сияющему: от небесного црка помазаному: во црѣх всея вселеннія великому Гдрю нашему, Црю, и Великому кнзю, Алеѯѣю Михаиловичю, всея великия и малыя и бѣлыя Росији Самодержцу, Бют челом нищи твоји Гдрови Богомолци, Соловецкого монастиря Келарь Назариј, и Казначеј Геронтиј, и Свещенници, и всја редовая и болнична брати, и служки, и трудники, и дякони, и Соборни Черньци вси.

Никон веру изказил.

а. По преданю Гдрь Никона бывшего патриярха: и по новоизложених || јего книгах: проповѣдуют нам нине јего Никонови ученици нову и незнану веру: по своему плотскому мудрованю: а не по апостолскому, и светих отец преданю. 4

в. Јеяже веры ни мы, ни прадеди ни отци наши, до настанја Никонова патриаршества, неслихали.

г. А въ којем Гдрь православю Прародительи твои Гдрови скончалися: и многи свети отци, и чюдотворци наши, Зосима и Саватиј, и Герман, и Филип, митрополит, угодили Богу: и ту православну веру они похулили:

д. И вес Церковны чин и устав порушили, и кньигы всие препечатали, на свои разум, Богопротивно и развратно.

Велят ходити без крестов. |

ѕ. Јакоже въ кньиге скрижали, на листу ѱѕ, Дамаскин иподиакон, въ словѣ својем, велит нам ходити без крестов, и пишет сице: Каја полза, или каја добродѣтел јест, носити кому Крест на рамену својем?]

ꙁ. А свети Апостоли и отци Гдень Крест нам на себѣ носити повеливают. Павел: Мнѣже да небудет хвалитися, токмо о крестѣ Гдньем. Аз бо азвы Гда Исуса на тѣлѣ моем ношу.] То јест Крест Хртов.

н. Исаиа. И придут, и узрят славу мою, и оставлю на ньих знамена.]

ѳ. Аѳанасиј велики, на ѱалом но. Вѣрним людем, јиже ся
5 нарицают Хтіани, дано јест носити и имити || Крест Хтов.]

. Василиј велики, јако венец, царя нашего Хта Крест, на себѣ носим.]

га. Светы Ефрем, въ словѣ об страшном судѣ, пишет: Јако Свети отци Крест на себѣ носили. И въ словѣ об покаяню. Сие оружие носи во дни и въ нощи: и нечесоже без ньего нетвори.]

ів. Света Макрина Крест на себѣ носила: и въ житю јея јест написано.

іг. Светы мученик Орест Крест носилже: и об сем написаноже въ јего мученю.

ід. И въ житю Ивана милостиваго написано: Јако никто бяше мирјанин Захария нищих любитель. Сеј неимѣющи просещему на путу чего дати, снемши съ себе Крест сребрен даде нищему. | От сего јест явно: яко древлье въ Грецѣх не точю иноци, но и мирјани Крест носили. А нине они неносят: и нам носити возбраняют.

іе. Także и вси свети једномиселно Крест Хтов пр[illegible]

ним всегда носити на себѣ повелѣвают. Поньеже велика тајност Стыя Тројицы въ сем Знамену прославлњјется.

ѕі. И сим знаменом Благочестиви от неверних раздѣлњјемся. А тој Дамаскин поддиакон, по диволјем наученю, на погибел душам нашим, велит нам ходити без Крестов: њкоже Татаром.

Господа назваша Грѣшним.

зі. Да онже Дамаскин, на листу ѱѕ, Гда нашего Иса Хта Сина Божјего именовал грѣшним, и пишет сице: ‖ Тако да ймате пред собою смерт вашу: њкоже и он, јиже имат разпятися за нѣкое погрѣшенје, носит Крест на рамену својем, ходит трепеща и ожидая смерти. 6

Написаша пришествовати Гда.

иі. Въ кньиге названој небеса: въ Ивана Дамаскина Кньиге Д въ Главе ві, на листу ѯѕ: проповѣдают Сина Божјего јеще въ плот непришедша, но въпред пришествовати јего сказуют. Всяк ди неизповѣдај Сина Божјего и Бога въ плот пришествовати, антихрист јест.]

Возкресенія непроповѣдают.

ѳі. Возкресенія Сина Божјего во многих мистех въ Нових кньигах непроповѣдуют, въ служебникех на литургији, и въ Триодех во велику суботу, въ тропарех, Благообразны Јосиф: и Мироно | сицам женам: и въ Кондаке, Бездну затворивыи: и въ Свѣтилце возкресном і: Воскресенје Сина Божјего отстављено.

Велят молитися духу лукавому.

к. Въ потребнике на листу мі, повелѣвают нам молитися духу лукавому.

Велят милом светити церков.

ка. Таможе на листу ог, не по преданю светих отец, повелѣвают Милом освещати церкви. И то не освещенје но паче оскверненје, поньеже въ милу јест всака нечистота и скверна.

Велят мертвеца посиповати пепелом.

кв. Над умершим (:въ мѣсто помазанія стаго масла:) велят посипати Пепелом: јеже страшно јест и глаголати.

в. Јеяже веры ни мы, ни прадеди ни отци наши, до настанја Никонова патриаршества, неслихали.

г. А въ којем Гдрь православю Прародительи твои Гдрови скончалися: и многи свети отци, и чюдотворци наши, Зосима и Саватиј, и Герман, и Филип, митрополит, угодили Богу: и ту православну веру они похулили:

д. И вес Церковны чин и устав порушили, и кньигы всие препечатали, на свои разум, Богопротивно и развратно.

Велят ходити без крестов. |

ѕ. Јакоже въ кньиге скрижали, на листу ҂зѕ, Дамаскин иподиакон, въ словѣ својем, велит нам ходити без крестов, и пишет сице: Каја полза, или каја добродѣтел јест, носити кому Крест на рамену својем?]

ӡ. А свети Апостоли и отци Гдень Крест нам на себѣ носити повеливают. Павел: Мнѣже да небудет хвалитися, токмо о крестѣ Гдньем. Аз бо язвы Гда Исуса на тѣлѣ моем ношу.] То јест Крест Хртов.

н. Исаия. И придут, и узрят славу мою, и оставлю на ньих знамена.]

ѳ. Аѳанасиј велики, на ѱалом ӣѳ. Вѣрним людем, јиже ся

5 нарицают Хтяни, дано јест носити и имити || Крест Хтов.]

. Василиј велики, јако венец, царя нашего Хта Крест, на себѣ носим.]

ѓа. Светы Ефрем, въ словѣ об страшном судѣ, пишет: Јако Свети отци Крест на себѣ носили. И въ словѣ об покаянию. Сие оружие носи во дни и въ нощи: и нечесоже без ньего нетвори.]

ів. Света Макрина Крест на себѣ носила: и въ житию јея јест написано.

іг. Светы мученик Орест Крест носилже: и об сем написаноже въ јего мученю.

ід. И въ житю Ивана милостиваго написано: Јако никто бяше мирјанин Захария нищих любитель. Сеј неимѣющи просещему на путу чего дати, снемши съ себе Крест сребрен даде нищему. | От сего јест явно: яко древлье въ Грецѣх не точю иноци, но и миряни Крест носили. А нине они неносят: и нам носити возбраняют.

іе. Также и вси свети јединомиселно Крест Хтов при[illegible]

ним всегда носити на себѣ повелѣвают. Поньеже велика тајност Стия Тројицы въ сем Знамену прославлѩјется.

ѕі. И сим знаменом Благочестиви от неверних раздѣлѩјемся. А тој Дамаскин поддиакон, по дѩволјем наученю, на погибел душам нашим, велит нам ходити без Крестов: ѩкоже Татаром.

Господа назваша Грѣшним.

зі. Да онже Дамаскин, на листу ҂ѕ҃і, Гда нашего Иса Хта Сина Божјего именовал грѣшним, и пишет сице: || Тако да ймате пред собою смерт вашу: ѩкоже и он, јиже имат разпятися за нѣкое погрѣшенје, носит Крест на рамену својем, ходит трепеща и ожидая смерти. 6

Написаша пришествовати Гда.

иі. Въ кньиге названој небеса: въ Ивана Дамаскина Кньиге д҃ въ Главе з҃і, на листу ѕ҃і: проповѣдают Сина Божјего јеще въ плот непришедша, но въпред пришествовати јего сказуют. Всѩк ди неизповѣдаяј Сина Божјего и Бога въ плот пришествовати, антихрист јест.]

Возкресенѩ непроповѣдают.

ѳі. Возкресенѩ Сина Божјего во многих мистех въ Нових кньигах непроповѣдуют, въ служебникех на литургији, и въ Триодех во велику суботу, въ тропарех, Благообразни Јосиѳ: и Мироно | сицам женам: и въ Кондаке, Бездну затворивши: и въ Свѣтилце возкресном і҃: Воскресенје Сина Божјего отставльено.

Велят молитися духу лукавому.

к. Въ потребнике на листу з҃і, повелѣвают нам молитися духу лукавому.

Велят милом светити церков.

ка. Таможе на листу ог, не по преданю светих отец, повелѣвают Милом освещати церкви. И то не освещенје но паче оскверненје, поньеже въ милу јест всака нечистота и скверна.

Велят мертвеца посиповати пепелом.

кв. Над умершим (:въ мѣсто помазанѩ стаго масла:) велят посипати Пепелом: јеже страшно јест и глаголати.

Велят, писати Јисус, за Исус.

кг. Гд҃у нашему Ису Хт҃у имя премѣнили.

Возлюбиша криж латински. ||

7 кд. Истинныи Крест Хт҃ов, от трех древ, кедра, кипариса, и певга сотворен, возненавидили, и непотребен сотворили. А возлюбили криж латински. А пророци пророчествоваша об тричастном Кресте Хт҃овом: яко јему от трех древ сотворену быти. Исаия въ главе ѯн. Слава ливанова дана тебѣ: придет кипарисом, певгом, и кедром, прославити имя ст҃ое мое.]

ке. Светыи Иван Дамаскин. О преблажено древо, на ньемже, разпяся Хт҃ос Цр҃ь и Гд҃.]

кѕ. И въ октаихе въ сѣдалне на ютерньи, на кипарисе, певге, и кедре вознеселся јеси.]

кз. Герман патриярх, во многосложеном слове, на листу і҃ пишет: Яко Крест Гд҃ень от трех древ | речених содѣлан быст.]

кн. Григориј Синајит, во возкресном и дневном Каноне, и во многих мистех, возпоминајет точю об истинном тричастном Кресте, сице: Кресте трисоставне, трисвѣтле. Крест триобоюдны меч, знамение непостижния Тројицы.]

кѳ. Такоже и вси свети пишут, и почитают тричастны Крест Хв҃; а нé двојечастны. Об ньемже никтоже от ст҃их невозпомену.

л. А прародительи твои Гд҃рови, Благоверни цари, и велици кнези, Крижем чести отнюд невоздавали: и тим латинские веры непочитали. Јакоже въ лѣто ҂зі҃па, јегда приде из Цариграда (:речьи бяше из Рима: во двадесетом году по цариград-
8 ском взятю:) царевна || Софиа, къ великому кн҃зю Ивану Василијевичю: а зъ ньею пришел из Рима от папы посол Антониј Легатус, и несел пред собою Криж латински. А преосвещены Филип митрополит, и царски синклит, и вси московски народи, съ крижем ни близко Москвы притти непопустили, да небудет от нас православних християн латинска вера почтена.

ла. Тако и всельения учительи: Иван Златоусты, въ воскресном и толковом евангелю, въ неделю г҃ поста, Латинского Крижа за истинны Крест Христов непочитајет: но образ и сѣнь јего порицајет быти. И аще тој Криж јест образ и сѣнь Креста, а не сам истинны Крест Гд҃ень: | кая потреба иям оставити истину, и паки гонити сѣнь законную: и латинская

мудрствовати? аще бы, по аг҃лу, первы закон непорочен был: небы второму было изисковалося мѣсто.

Велят креститися щипутю.

лв. По тогоже Дамаскина преданю, повельено нам креститися щипутю, треми перстми. А јеже прияхом, по Апостолском и светих отец преданю: и по свидочеству преподобнаго отца нашего Ивана Дамаскина: и Светаго Феодорита: и Блаженаго Максима Грека: и по соборном уложеню Макарија митрополита Московскаго: креститися двѣма перстма: ти нови учительи нам то возбраниют. И некрестящихся щипутю проклинают. || А писано јест: хотя светительи проклинают: а нé 9
по вольи Божјеј (:то јест нé по правилех:) непослидујет јим Божји суд. А непокарающися, хотя проклети от ньих, но от Бога Великих хвал јесут достојни.

лг. Макариј митрополит, и вес собор уложиша: Некрестещихся двѣма перстма, Вѣчному проклетю предаша. И они полагают то проклетие низачто. Да и нас грѣшних ведут со собою под тоже проклетје.

лд. А неповинующихся странному јих ученю: и непријемлющих Новия веры, они Никонови ученици мучат лютими мукавими томльеньми: и ругáютсе всаким руганјем безчловѣчним, а ст҃и аг҃ли и отци такова ругательства и нечловѣчества и над Богоотступникми отнюд нетворили | но аще кто впадет въ кое прегрѣшенје: и они такових изправляли духом кротости, и любовю и терпѣнјем. И сам Спаситель Хс҃ Бог наш, учил својих заповѣдеј нé гордостю, ни мученјем, ни руганјем: но сам вся претерпѣ: а ти новия веры проповѣдници отнюд нетерпльиви, немилосерди, и нéблагоприступни и горди. Аще јдино (sic) слово явит јим ся неугодно: и они хотят зато и душу съ тѣлом разлучити, и смерти предати. Во йстину блажен он человѣк: јегоже усподобит Бог от тих такових учительев до смерти пострадати. И блажен паче предньих мучеников у Бога обрящется. Об сем мы Бога молим: да нас усподобит от ньих пострадати и нé мало отраду облегченје въ Гредущем вѣцѣ за своя грѣхы получити. ||

Поют алилуя трижди. 10

ле. Велятже говорити Алилуя трижды: а четверто Слава тебѣ Боже.]

лѕ. А за утројенје алилуји быст явно наказанје на Іѡве разпопе псковском, и тројеженцем: јегда он непослушал преподобнаго Ефросина, јеже двојити алилуја: якоже предаде јему Јѡсиф цариградски вселенски патриярх. И того ради кипѣл Іѡв въ червех и въ смраде два года, и тако душу изжил.

лѕ҃. И по преставленю преподобнаго Ефросина сама Владичица Богородица, съ архангелом, и съ преподобным Ефросином, явися списателю житія јего: и повелѣ алилуя говорити дважди: а въ третије, Слава тебѣ Боже. А троящим изрече прещенје страшно. |

ли. А въ Стоглавном Соборе написано: јако то латинска јерес, тројити алилуя. Неславят бо ди латинци Тројици, но четверят: Духа Сҭаго от Бога, и от Сина изходити велят. И тим раболѣпна Духа Сҭаго творят. Такоже и блажены Максим Грек во својеј кньиге пишет: наричет латинскою јересю.

Написаша: Г: Ј: Х: Боже наш.

лѳ. Въ Молитве Исусовој, Сина Божјего именовати Невелят. А Светы Иван Златоусты, въ толковном евангелю, въ неделю ҃ѕі, пишет: Молитеся кождо вас, Гѝ Иѝсе Хҭе Сине Божји помилуј мя.]

И въ Бесидах Аҭских на листу ҃рлн. И въ посланьих Германа патха: и Григорија Двојеслова. И въ кньиге Григорија
11 Синајита: и Кирила || Јеросалимскаго, на листу ҃рои. И въ прологу Генваря въ ҃ѳі: и юня во ҃ке ден. И въ кньиге Филофея патха: и Нила Солунскаго. И въ житю Михајила Малејина. И въ Псалтирех, и въ Часовникех.

И въ иних многих кньигах, сҭи отци въ молитве Исусовој, Сина Божјего вещати велят.

Отставиша истиннаго.

м. И символ веры измѣнилиже: Напечатали: и въ Духа Сҭаго Гҭа животворящего.] А истиннаго отставили. А сҭи отци отнюд того неизмѣняли: ни прибавити, ни убавити ничесоже несмѣли. Јакоже преподобны Иван Дамаскин во многосложном посланю: и въ соборних и въ печатних дестових, и въ полудестових: и въ кньиге Блаженаго | Максима Грека, въ главе ҃е, къ Николаю латинцу, пишет: Гҭа истиннаго и животво-

ращего.] И въ кньигах Никонових правил, от слова л҃о. И въ кньиге Кирила Јеросалимскаго на листу р҃кн, и м҃д. И въ тојже кньиге Максима Грека въ главе а҃. И въ кньиге кормчеј, въ послидньем числе, на листу є҃. Въ тих во всих кньигах, идѣже Символ положен: Истиннаго нигдѣже неотставльено.

Написаша, душе истины.

м҃а. Въ стихе, Царю небесны: Совершенаго Духа Стого Истиннаго неименуют: нό сице, Душе Истины.]

А нέ Душе Истинныи.] И тим они сотворили Духа Стаго якоже причастника истинѣ: а нέ самого Истиннаго Стаго Духа имену || ют. 12

Молитву Стому Духу отняша.

м҃в. На Тројицкој вечерньи, молитву Стому Духу: и ектению большую отставили.

Молятся клечащи на коленех.

м҃г. И молятся стоящи на коленѣх: и главы неприкланяют. А въ уставех, и въ потребникех, и въ служебникех, и въ тојже Тројицкој вечерньи, и въ стихирех, вельено: Главы с колени преклонивши на землю молитися. А не нά коленѣх стояти.

Написаша, сила Светы Боже.

м҃д. Трисветојо пенје премѣнили. Въ Ирмолою, на листу т҃п҃д напечатали съ прибавком сице: Сила. Светы Боже, Стыи Безсмертны, | помилуј нас.] А древлье јеретици къ тој ангелској песни лишнoје прибавляти начиналиже. И зато от Гда съ нéбес быст чрез отрока извѣщенје, и знаменје страшно написано въ прологу, сентября во к҃е ден.

Написаша, нас ради отчаяних.

м҃е. Въ богородичном возкресном, Иже нас ради: напечатали, Нас ради отчаяних.] А отчаяни сут бѣси. А нам грѣшним Хс Бог наш невелит отчаватися.

Налагают бремена тяжка.

м҃ѕ. Да ониже во својих правилех, налагают Бремена тяжка, и неудоб вносима: нέ по мѣре чловѣческој, и стих отец преданю. Въ потребнике, въ главе р҃е, напечатали канон: аще ||
12

лз. А за утројење алилуји быст явно наказање на Іѡве разпопе псковском, и тројеженцем: јегда он непослушал преподобнаго Ефросина, јеже двојити алилуја: якоже предаде јему Јѡсиф цариградски всельенски патриярх. И того ради кипѣл Іѡв въ червех и въ смраде два года, и тако душу изжил.

лз҃. И по преставльеню преподобнаго Ефросина сама Владичица Богородица, съ архангелом, и съ преподобным Ефросином, явися списателю житія јего: и повелѣ алилуја говорити дважди: а въ третије, Слава тебѣ Боже. А троящим изрече прещенје страшно. |

лн. А въ Стоглавном Соборе написано: јако то латинска јерес, тројити алилуја. Неславят бо ди латинцы Тројицы, но четверят: Духа С҃таго от Бога, и от Сина изходити велят. И тим раболѣпна Духа С҃таго творят. Такоже и блажены Максим Грек во својеј кньиге пишет: наричет латинскою јересю.

Написаша: Г҃: Ј: Х: Боже наш.

лѳ. Въ Молитве Исусовој, Сина Божјего именовати Невелят. А Светы Иван Златоусты, въ толковном евангелю, въ неделю ꙁі, пишет: Молитеся кождо вас, Г҃и И҃се Х҃те Сине Божји помилуј мя.]

И въ Бесидах А҃г҃ских на листу р҃л҃н. И въ посланьих Германа па҃тха: и Григорија Двојеслова. И въ кньиге Григорија
11 Синајита: и Кирила || Јеросалимскаго, на листу р҃о҃и. И въ прологу Генварія въ ѳ҃і: и юнія во к҃ѳ ден. И въ кньиге Филофея па҃тха: и Нила Солунскаго. И въ житю Михајила Малејина. И въ Псалтирех, и въ Часовникех.

И въ иних многих кньигах, с҃ти отци въ молитве Исусовој, Сина Божјего вещати велят.

Отставиша истиннаго.

м. И символ веры измѣнилиже: Напечатали: и въ Духа С҃таго Г҃да животворящего.] А истиннаго отставили. А с҃ти отци отнюд того неизмѣнили: ни прибавити, ни убавити ничесоже несмѣли. Јакоже преподобны Иван Дамаскин во многосложном посланю: и въ соборних и въ печатних дестовых, и въ полудестовых: и въ кньиге Блаженаго | Максима Грека, въ главе е҃, къ Николаю латинцу, пишет: Г҃да истиннаго и живогво-

рящего.] И въ кньигах Никонових правил, от слова ҃ло. И въ кньиге Кирила Јеросалимскаго на листу ркн, и мд. И въ тојже кньиге Максима Грека въ главе ҃а. И въ кньиге кормчеј, въ послидньем числе, на листу ҃к. Въ тих во всих кньигах, идѣже Символ положен: Истиннаго нигдѣже неотставльено.

Написаша, душе и́стины.

ма. Въ стихе, Царю небесны: Совершенаго Духа Сто̃го Истиннаго неименуют: нó сице, Душе Истины.]

А не́ Душе Исти́нныи.] И тим опи сотворили Духа Ста̃го якоже причастника истинѣ: а не́ самого Истиннаго Ста̃го Духа имену || ют. 12

Молитву Сто̃му Духу отняша.

мв. На Тројицкој вечерньи, молитву Сто̃му Духу: и ектению большую отставили.

Молятся клечащи на коленех.

мг. И молятся стоящи на коленѣх: и главы неприкланяют. А въ уставех, и въ потребникех, и въ служебникех, и въ тојже Тројицкој вечерньи, и въ стихирех, вельено: Главы с коленми преклонивши на землю молитися. А не на́ коленѣх стояти.

Написаша, сила Светы̏ Боже.

мд. Трисветојс пенје премѣнили. Въ Ирмолою, на листу тпд напечатали съ прибавком сице: Сила. Светы̏ Боже, Сты̃и Безсмертны̏, | помилуј нас.] А древлье јеретици въ тој ангелској песни лишноје прибавляти начиналиже. И зато от Гд̑а съ не́бес быст чрез отрока извѣщенјс, и знаменје страшно написано въ прологу, сентября во ҃ке ден.

Написаша, нас ради отчаяних.

ме. Въ богородичном возкресном, Иже нас ради: напечатали, Нас ради отчаяних.] А отчаяни сут бѣси. А нам грѣшним Хс̃ Бог наш невелит отчаватися.

Налагают бремена тяжка.

мѕ. Да ониже во својих правилех, налагают Бремена тяжка, и неудоб вносима: не́ по мѣре чловѣческој, и сти̃х отец преданю. Въ потребнике, въ главе ҃ре, напечатали канон: аще || 12

13 инок: изидет из монастира: зато јего ҃і҃в лѣт непричащати, и въ церков невпущати. И указали ложно, на собора ҃д, правило ҃ı: а того тамо нѣст.

҃м҃з. И въ главе ҃ѕ, напечатали канон: Инок аще въ келији поıаст: зато епитемию положили против блудника на ҃ѯ лѣт.

Ходат без манатеј.

҃м҃и. Да ониже иночески чин до конца смутили и сказили: и правила с҃таго Василиа положили ни вочто. Ходят въ церков, и по торгом, без манатеј безобразно, и безчестно: ıакоже иноземци, и кабацки пропојици. И въ правиле Великого Василиıа, въ главе ҃н҃ѳ, въ постриженю иноческом, Мантији и Парамата на постриженикы класти у ньих | неуказано, и стихов неположеноже.

Вес церковны чин премѣнниша.

҃м҃ѳ. Да ониже въ Покаıаню, изповѣди, и псалмы, и молитвы изповѣдником: и над оумерввшими (sic) пращалние и разрѣшалние молитвы: и величанıа на всие Господские празникы, и светим отставили.

И все дѣјство въ Божијх службах:) (sic) творенıа Василиıа Великаго, и Ивана Златоустаго, и Светаго Григориıа папы:) преложили на свој чин: по својем плотском мудрованю. И заютерню, и вечерню, и полунощницу, и Молебны, и Панахиды, и въ кратку, вес церковны чин и устав премѣнили.

Гречесвими кньигами веру изтребили. ||

14 ҃н. Да ониже кньигы препечатали, не по преданю с҃тих отец: и всю веру изпревратили на свој разум. Указуют они на старие кньигы: Что ди въ греческих кньигах тако написано. И печатают из ньих без разсмотренıа, и без свидочества. Аще что и до конца худо, и непотребно: точю было бы против греческих кньиг.

҃н҃а. И тими греческими кньигами они православну веру изтребили до конца, будто ни слѣд православиıа, въ росијской ц҃ре до сего времена неименовался.

҃н҃в. И учат нас Новие веры, ıакоже Мордву и Черемису. А мы держим тоже предањe: которојe по се време держали твоји г҃дрови прародительи.

иг. Въ ньемже и чюдотворци наши, Зосима, и Саватиј, и Герман, и Филип, | и вси с҃ти отци угодили Богу.

ид. И многие чюдотворние Иконы Бог въ чудесех у нас въ росијској земльи прославлјает.

Јеремиа и Феофан свидочет об нашеј вере.

ие. А сверх того и сами они, всельенски патриiархи: Јеремиа Цариградски, и Феофан Јерусалимски: и ини многы Палестинские власти, свидочат об нашеј вере. Јакоже въ кньиге кормчеј, на листу ͡ıе, и ͡ıѕ, пишет сице: что ди у ньих (:въ Цариграду и вт. Јерусалиму:) конечно правој вере от Агариан насилје и погубленје: и церквам разоренје и запустѣнје. Но точю један на всеј всельеној владика и блюститель веры христиiанския, велики Г҃дрь Ц҃рь Московски, Благочестием всѣх превзиде. И всйе || (:благочестиа части или крипости:) во твоје једино царство собрашася.] И третијм Римом за благочестиа ради, твоје царство назваша. 15

иѕ. Аще бы наша вера была неправа: то бы Г҃д Бог чудес от икон недавал. И твојих Г҃дрових прародительев: и Богоносних отец наших: въ чудесех небы прославил. И всельенски патриiархи небыху нашие веры похвалили.

Собранје всих постатеј.

из. И аще тулика многа свидочества нашу веру твердет: и мы въ ньеј пребывајем: то кака нам нудиа ту праву веру нине покинути: и држати ново преданје, и нову веру?

ии. А веру и ученје таково: јеже страшно јест и помислити. Јакоже јест: |

͡а, Молитися духу лукавому. ͡в, Ходити по татарску, без крестов. ͡г, Сина Божјего називати грѣшним. ͡д, Возкресенiа јего неизповидати. ͡е. Креститися щипотю. ͡ѕ. Истинны крест отринути: а криж латински почитати. ͡з. Алилую четверити: и прочна јих неугодна Богу мудрованiа држати.

ию. То разве и Креститися нам будет изнова и Светие чудотворци и угодникы Божје из церквеј будет изринути вон.

Дилема. Наша вера, или јест Неправа или Права.

з Аще убо мы по се време држахом неистинну веру. Аще ли они быша православни: iавно iако и мы православни. ||

16 **Друга част Челобитны.**

Об Греческом Невижеству, и Темности.

ѯа. Аще пак и они быша, и мы јесмо православни: то почто у нас праву веру отнимати тим: јиже *сами ничесоже незнают: и конечного ученіа и изправленіа въ вере потребуют?*

ѯв. Всим бо нам јест явно: а најпаче тебѣ великому гд҃рю вѣдомо и извѣстно: Коково јест у них изправлење.

Греки неумѣют Креститися.

ѯг. И сами бо лучши Гречески учительи (:когда пријезджают въ руску землю:) *ни један лица својего прекрестити неумѣјет.*

Греки ходят без крестов. |

ѯд. И ходят без крестов.

ѯе. А у нас невѣжы и селяни дивятся јим и велят: Чтó ди они наричутся палестинскими Властми, и Патриярхми, и Пастирми, и Учительми: и въ ину землю учити пријезджают: а сами ни лика својего прекрестити неумѣют. Ино то чесо они нас Селянов научити могут? И каковего нам от таковых научитися веры изправленія?

ѯѕ. А Божје пак Писмо, Неистово крестящего ся, наричет отметником Креста Христова. И пишет сице: Аще ди кто лѣностю, или необреженјем и невѣжеством својим неизправляјет креста на лицу својем тој отмѣщется Креста Христова, и предајется дияволу?]

Греки веру згубиша. ||

17 ѯз. По истине ти патриярхи (:Јеремия и Θеофан:) сказали об Грекех нé мимо дела. Јако де у них права вера, от насилия поганых Турков, до конца изсякла. И в лѣпоту убо пријезджают, учитися правие веры, и вавикати благочестію: да будут доволни во своеј странѣ иних учити.

Греки приходят на Рус, по сребро.

ѯи. По истине ти нинешни Гречески учительи пријехали на Рус: нé веры изправляти: но злата и сребра собирати: и народ изтощати.

Греческому ученю, и нашему стројеню ругаются иноземци.

ѯѳ. И нине многи иноземци (:видещи у нас, от јих Греческого нового ученя, въ вере сметенје, и церквам несмиренје | и повседневно премѣненје:) посмѣвают нам, и велят: Будто мы по сию пору, веры незнали. А будет ди и знали: и нине заблудили въ том: јеже ваша ди вера и кньигы премѣньены по новому: и съ предньими вашими кньигами въ ничемже несходятся.

о. И мы супрот јих руганю неимѣјем чесо отвещати: потому, яко они видещи нашу необстојност, поносят нас делом. Но точю тим противимся јим, и велим: Јеже у нас права вера, от крещеня руского народа, до Никона патриярха, стояла непорушно. И твојему великому Гдрству от иноплеменников разореня: ни церквам запустѣня: ни јеретического раздираня: ни кньигам изтребльеня, небывало. И у нас измѣнитися правој вере небыло от чесо. ||

Греки нашу веру грамотами посвидочиша. 18

оа. А сверх того, ту нашу праву веру посвидочили всельенски патриярхи, и всие палестинские власти, не́ въ једно време. И они до конца у нас истинно православје похвалили: и писму предали: и печатми Царскими, и руками својими, утвердили: и въ соборној апостолској церкви положили: якоже первлье повѣдахом из кормчие кньигы.

Греком веру згубити, не́ дивно.

ов. А јим пак Греком, праву веру, по се време, изронити не́ дивно. Поньеже живут тако много лѣт, посред безбожных Турков, во всяком озлобльеню, и въ невольи. И веру християнску держат, дны своје откупающи. | И многи монастири, и церкви у ньих посташа, въ конечном разореню.

Римляни Греческие Кньигы добрие сожгли: а блудние напечатали.

ог. А кньигы у њих Греков, које предньего Благочестивого изправльеня былы (:послѣд Цариградского взятя:) Римляни отнели: и препечатали у себе, по својем латинском обичаю: и тие јим своје латинские кньигы пораздавали. А јих греческие кньигы сожгли. И об том свидочит, въ кньиге својеј,

Блажены Максим Грек. А у нас милостю Христовою, по сэ време того небывало.

Греческие и Рукописние кньигы от јеретиков сказены.

В само ди време с҃тих отец кньигы скажены. А Рус дб-зно (sic) потом окрещ-щенѝ. А из кб-јихже печатали. од. А которие *Старие кньигы* у ньих Греков јеще јесут: и тие кньигы *от јеретиков многы изпорщены. Насѣано вѣ иних* || *многа хулного плевела.* Поньеже во време тих старих кньиг, въ Грекех, јеретиков, и богохулников, и образоломцев было много.

ое. Да и нам тие Греческие кньигы нине стали всим ѩвны: Что оны от јеретиков изпорщены. Поньеже въ руских наших печатниках кньигах до сего времена, *покамѣста из греческих непечатали*: никоторие подивкы, ни зазора небывало. А како почали печатати из Греческих преводов: въ тих нових кньигах обѩвилося много хулних ричеј. Об ньихже въ

19 кратку више сего изѩвихом.

Молба, ко Господарю.

оѕ. Милосерды̆, Благочестивы̆, Богом избраны великй Г҃дрь ц҃рь и великй к҃нзь Алеѯѣј Михаиловичь: всея великия и малыя и бѣлыя Росиjи самодержец, пожалуј нас. |

Невелѝ у нас тим новим учительем, и всельенским патриѩрхом, нашие истинние правие веры измѣнѩти, ни порушѩти, чтобы нам Г҃да Бога и Спасителѩ нашего Јсуса Христа, Царѩ Цареј, и Господа Господеј, непрогнѣвати. И во вѣки безконечною мукою осудьеним небыть. И тою новою верою прародительев твојих Г҃дровиx, и С҃тих Отец, непосрамити. Иноземцем и хулником нашие христѩнские веры въ пред дерзанѩ неподавати.

оз҃. Вели Г҃дрь нам быти въ томже Благочестю: въ ньемже Чудотворци и началници наши, Зосима Саватиј, Герман, и Филип, и вси С҃ти Отци угодили Богу. И вси прародительи твои Г҃дрови Богоугодно преповели дны своје. Что бы нам под запрещенјем и клятвою С҃тих Отец небыти. И во вѣкы зъ душами и съ телесми непогибнути. ||

20 **Мы волим умрити, неже церкви слушати.**

ои. Аще ли пак твој великого Г҃рѩ и Ц҃рѩ Гнѣв на нас грѣшних излијется: и нашу праву непорочну веру тим новие веры проповѣдником отнѩти у нас: и чудотворцев наших, и прочних С҃тих Отец предавје измѣнити попустиш: И об том тебѣ великому Г҃дрю јесмо первлье въ челобитноj писали и нине тоже пишем.]

чше јест нам временною смертю умрити, неже вѣчно по-
:и.

Или аще нас ти нови учительи огню и мукам предадут:
ıпостолского и отеческого преданіа измѣнити нехощем
ѣкы. Гд̃рь цр̃ь змилујся, пожалуј.

Конец. |

Пречет Постатеј сеје Челобитны.

Друга част Челобитны: вса супрот Греком.

Завершенје.

Молба къ царю: супрот кньижним изправам. | Мы волим. умрити, неже церкви слушати.

Конец.

Ко Гдрю Преосвеще̂ному Корни́лию Тобо̂льскому, и всея́ Сиби́ри Митрополи́ту.

Челобі̂тје, и покло́н рабо́тки.

Ве̂лики Свети́телю, Ми́лостивы Гдрю.

Чу́детсе лю̂ди, и прашáют: За что́ јест Госпо̂д въ мі̂ру вся́кому грих̄у́ и непра̂вде бы́ти попусти́л? И на̂то отвещу́јет прејаснѣ̂јши церкви просвититель, и ве̂лики учи́тель, Све̂ты оте́ц Августѝн, и велі̂т: *Лу́чше јест ди Бо̂г быти сӯди́л, из зла́ добро́ сотва̄ри́ти: неже никако́вомужеи злу́ быти непопӯшщати.*]

Опри̂чно пак и об Јéресях да об ра̄здо́рех прашáют: За что́ јест Бо̂г и ти́м бы́ти пости́л? (sic) И на̂то опе̂т отвещу́јет
22 *Јерети́чески* || *Мла̂т*, то́јже све̂ты Августѝн: За̂то ди јест Бо̂г ра̄здо́ром бы́ти попусти́л: да до̂бри ра̂би бо̂жји објавя̂тся по својеј крѣ̄по́сти: и да се обличит скрі̂ты мед нáми смра̂д. И за дру́го: *Да се неви́жество от це̂ркви оджене́т.* Јéреси бо (:велі̂т о́н:) от глубо̂кого лѣ̆но́сти сна́ нас возбуди́ют: ко тру́ду опоминáют: ко чте̂ню све̂того пӣсмá, и къ пресматра̂ню да разбира̂ню пра̂вих нâшего Богоче̂стия ти́тел, и ве̂тхих христянства знако̂в (:ји́хже пе́рвлье невѣ̆дахом:) принуди́ют.]

Попушщáјет адда Бог ра̄здо́ры: Да до̂брих за̂слу́гы расту̂т. И да се И́стина свитли́је објасни́јет. И́стина бо, чі̂м во́ще от. супротивников бывáјет борена̀: ті̂м се лу́че разуми́јет: и крѣ̆пчи́је се подпирáјет: и постáјет свитлі̂јша. Кáмен со желі́зом скреса̂н поради́јет ого́нь. | Бо̂жји про́мисел обыкáјет и з я̂да изнимáти вра̂чество.

И ни́не аще бы кто̂ опроси́л: Зачто́ јест Бо̂г сему раздо́ру въ ру́ском нāро́ду бы́ти попусти́л? Мед і̂ними прӣчи́нами ...

истиною можем мы отвещати и сию причину: Зато, *да вашы* (:о преосвещены владико:) *архијерејские заслугы пред Господом умнажаютсе: и да се истина и благочестје свитлије обяснијет.*] Всего бо архијерејского собора властита оправа и настојанје јест: Раздоры изводити: а Истину и Благочестје укрипляти. И твоя светост на сие дело со всаким усердјем настојит. Зато и я черв, на твою пастирску во всим разумним христовим овцам милост и любов: и на твоюже об заведених душах печал: дерзнух понадејатисе: Јеже твоя светост и нашие || сеје смирение работкы нехощет отринути, но зъ милостю прияти. 23

А об надобности пак сего делца: и об мојеј негодности: зачто я сице окаян и недостојен, сего дела коснутисе помислих: об том, въ искерньем зде наслидующем припоминку и приговору, причины јесут изявльены.

Прими (:Милостивы господарю:) нашу простоту: како те Христос наставит. А я јего Господа молю: да нам те здрава и долговечна сохранијет.

Амин. |

Об Раздору, и об Једности церковној,

ПРИПОМИНОК.

Къ Велепочтованим Отцем, Иноком Соловецким. На јих челобитје къ Великому Гдрю послано, во роѕ году. Јурко Крижанищ, прозванјем Серблянин Смирено Челом Бијет.

а. Во име Гда нашего Јисуса Христа: амин. Велепочтовани отци и господје: милости от Гда Јисуса Христа: и просвещения от Светого Духа: и любви и покорности во светој повсудној церкви: из серца вам желю.

в. Пришла бо ми јест до рук ваша, къ цреском величеству (:во роѕ году:) послана Челобитна. И я недостојны и послидньи въ чловецех, из чистие любви, хощу зъ Богом вашеј чести и светости смирено припоме || нути, или на памет привести, никулико полезных ричеј, вам и давно добро ведомих: но (:како видю:) за сие време забывених. А вы Боголюбивии отци незгордите прияти ричи, от мене мертвого пса: како древлье незгордил ричи прияти Мојсеј от Јелина и жерца идолского: и Валаам от скотины. 24

г҃. Или паче прїимите челобитје и молбу от грѣшника: јиже издавна желѣхи у вас пребывати: и вашими стыми молитвами спаситисе. Об том бо јесем зде въ Сибири и челобитје подавал, и много молил: да бы ме велики Гдрь повелѣл къ вам превести. И свидоки ми јесут въ том Гдрови началники. Но немогох добити чловѣка: јиже бы бил моје сользы и челобитје къ цр҃скому величеству послал или донесел.

д҃. А когда пак уразумих ваше прелеmenщенје, и от светые цѣркви отступленје: сердечно | јесем протужил и рекел: Како јеси опала зъ неба денницe: иже рано восходяше? И аще свѣт, јиже бяше въ нас, тмою постa: тма сама кулика будет?]

е҃. Зато ѡ многочестни отцы: хощу вам на памет привести (:јеже вы и сами луче от мене разумијете:) что јест Цѣрков Христова. И јеже извони цѣркви нит можно спастисе. Второ: Како јест раздор велик: и от всѣх највећи грѣх. Третје: Како вы неимијете цѣркви: и въ нијединој цѣркви нисте. И спастисе вам нит можно: аще се неповѣрнете къ цѣркви. Четвѣрто: хощу вам смирено предложити слабост вашего основанія: на ньемже вы зиждјете своје спасенје.

ѕ҃. Прїимите отци свѣти зъ любовю рѣч: иже къ вам говоритсе от любви. И возпомньитеже си, и добро паметујте ону

25 стого Августина рич: јеюже нам ‖ стѣ отец подајет знак: по ньемже всаки чловик может познати: Каков дух въ ньем говорит. Пишет бо сице: Древлье ди, когда апостоли полагаху руки на новокрещѣние люди: они пријемаху Стого Духа: и говоряху всакими језыкми. А нине пак когда мы руки полагајем: небывајет такoвo чудо. Аще адда нине небывајет чрез такова чудеса, об приходу Стого Духа свидоство: откуд может всаки узнати, јестли прїял Свѣтого Духа? Да опросит всаки својего серца. Аще любит брата: пребивајет Сты Дух въ ньем. Да видит: *јестли въ нсем любов Мира и Једности: любов цѣркви по всем свѣту* разширена.] Тим знаком и вы велепочтовани отцы можете узнати: Каков дух говорит во вас, и во мнѣ грѣшном: и во всаком чловѣку.

Гдѣ Једност: тамо Светы Дух.

з҃. Али можебыт велепочтовани отцы хощете | речьи: Кто јеси ты, да мы тебе послушајем: или да твоје писмо въ руки возмем? Нато да вам отвещајет перволье Свѣты Злати учитель: јиже јест на листѣ к҃, ко Коритнином, въ бесиде ві, сие от всакого злата дражшы ричи написал: Јакоже ди въ једином дому, тако јест нам трѣби въ цѣркви жити: јакоже једном тѣлу тако всим пребывати. И крещенје бо наше

Златоуст об Једности.

Једнó: и трапéза једнá: и студенéц једéн: и створêнје једнó, и Отéц једêн: Зачтó се аддá раздилйхом: аще нас тулйкы вêщи сьбирáют? Зачтó се разтóргнухом? Плáча јест достôјно сие нáше устројêнје. Тáко злó дрŷг óт друга јесмо оттóргньени. Трêби нам бáше једногó тѣла подрãжáти совкýпльенје. *Тáко бо и от мêнщего бóлшы приобрести мóжет.*

ѝ. Аще бо Мојсéј от тêста својегó (:мŷжа невêрна, || и жерца идолского:) научйл се јест нйкојего полêзна совéта: јегоже сáм невѣдаше: кулйко пáче и въ цêркви тóже бы бѣ-лo? Али велйш: зачтó ону истину вѣдаше невѣрны; а невѣдаше духôвны? Зâто: да бы всй увѣдали, јеже Мојсеј бáше чловйк, хотя јест мóре пресѣкел: хотя кáмен пребйл: Бôжије пóмощи потрéбоваше. И она дéла нé чловйческие бйша порóды, но Бôжије сйлы. И нйне аще неговорит полéзних вещêј óн нйкто: дрŷгы да возстáнет и да говорит. *Хотя будет менщы а говорйт что полезно: утвéрди рáзум. Хотя и от вêрло злочéстих бýдет: незгôрдят.* Никтóже бо из сйх нйт на тулико оддальéн от йскерньего: какò далекó бáше отразньéн тêст от Мојсéя. Али Мојсéј немнâше зâто, небыти достôјно јего послŷшати, но и прийá совéт: и повйнусе: и въ кньйгы въписа (sic). И не срамовâше се того истôрији предáти: хотêщи тêм многих Гордлйвост | повалйти. Зâто какò на столпу, въ кньйгах тó напйсано остáви. Вѣдаше бо: јеже мнóгим потрéбна хотјâше бйти истôрија. 26

Мојсеј жерца слушајет.

Мојсеј незна, јеже неверны знал.

ѳ. *Непрезйрајмо аддá и мы оних, јиже нам потрéбна совéтујут: хотя и от нйзких бýдут: хотя от хŷдих.* И неинньимо, оно једино, јеже мы принóсим достôјно всачески быти держани. Но оно, јеже се јавит полéзно, от всйх да се утвердијет. Мнóги бо от тŷпо зрêщих мнóга вѣдаша бóлье, неже оний јиже бйстро зрйша: зâто јеже тéрсиша се, и припрâвльиша се. Мы аддá от киченија всáкого, и от гордльйвости ослободимо своје дŷшы: и смотримо, нé да нáша токмо вóља стáнет: нó да пóлзен (sic) совéт владáјет.]

Негордимо и мы добрим Советом.

ї. Тáко свêты отец зâме отвещýјет, а и пак и сáм јесем дóлжен изповйдати: и изповидаю сво (sic) прелюту нудю: иже ме || къ сему делу опоминајет, притискајет и силит. Четернадесте бо лѣт, юже преживох, и јеще до вольи Божјие живу, въ сеј Сибирскoј вузе: Богу всемогущему многогрѣшен: а всему мир безделен, некористен, и непотребен. Никтоже бо от мене неизпрашајет, никаковаже рукодеиа, ни послугы, ни со- 27

Погребсти тали то грих.

вета, ни помощы, ни работы, а Божіа и царска милост питајет ме тако безделна: будто нику скотину въ котцу̀: *а то кз чему иному, неже ъ закланю?* Зато ја окаяны премишляю, и боюсе, и трепещу: когда придет оного мојего закланіа време (:јеже неможет быти далеко:) да ме владика неопитајет, об напрасно потротеном времену: и об погребеном талану: и да неречет: Рабе худобны и лѣнивы, вѣдал јеси јако аз жню гдѣ не сѣіах, и беру где несипах. Треби адда біаше теби предати | моје пинезы премѣнником: и аз пришедши взял бых своје зъ лишком. Возмите адда от него талан: и дајте оному јиже имијет пет таланов, а некористного раба изверзите въ воньску тму. *Тамо будет плач, и скерґитанје зубом.*]

ıа. Али јеще хощете речьи: Мојсејево дело біаше въ ветхом завету: мы того несмотрим.] Смотрите адда и слушајте: Что јест учиньено въ новом завету. Павел бо ко Галатіаном

Петер Павла слушајет.

въ главе в̃ пишет: Како Петер іадаше зъ необрѝзаними: а потом убоіавши се ниних братов: пришедших от Јакова из Јеросалима въ Антијохию: отлучаше се от необрѝзаних христіанов, и нехотіаше зъ ними јисти. И прочии ди из обрязаних жидов христіани, и Варнава, Петра гледещи, заведоша се въ оно лицы-

28 мирство, и зъ ньим купно || лицимирствоваша. И аз ди Павел

Апостолски спор.

узривши: јеже *не́ право поступаша кз истине еванґелской*: *стах супрот Петру въ лице* (:*біаше бо зазорен*: *или обличеніа достојен*:) и пред всими рекох му (:*и обличих јего*:) аще ты сам жидовином сущ, поинородску живеш, а непожидовску: зачто принудіајеш инне народы пожидовску жити?]

Петер пријемльет обличенје.

јв. Ото видите отци: како једен апостол обличајет: а други молчит, *и покорно пријемлет обличенје*: А смотрите пак: *Кто* обличајет: *И кого* обличајет: *и Кто* обличенје терпит и пријемльет.

Павел послѣдньи временом апостол: и неизвистен людем апостол. Вѣдаху бо об ньем вси: јеже недавно јест Христово име изганял: а невѣдаху кто бы јего был апостолом поставил. Но́ он сам об себи свидочаше. И они сами | јего̀ другжина, јиже зъ ньим быша, когда ји јест Господ позвал: видиша ди токмо блиск, излекнушасе: а гласа ди Господнјего неслишаша.] Сеј адда Павел, вчера христіанов гонител, а днес апостол (:али јеще христіаном не всим освидочен, и неизвистен:) пред всими антијохијскиe церкви христіани обличајет мужа којего?

іг. Оного јиже јест со всими апостолми, и ученикми (:чекающи Светого Духа:) *въ собору на первом мисту сидил. И прияв јест просвищење и крипост Светою Духа* не менье от иного којеговоли апостола; аще не паче богатије и обилније от всих. Меньшы обличајет вишшего.

ід. Којего мужа? Оного, јегоже јест Христос чрез Андрея позвал: и купно зъ Андрејем *најпервлье апостолом учинил.*

іе. Којего мужа? Оного, јемуже јест Владика || обещал: јаз умолю отца, *да неоскуди вера твоя.*] 29

іѕ. Којего мужа? Оного къ ньемуже Господ рекел: Ти јеси скала; и на тој скале хощу созидати свою церков: *и врата адска неодолвют јеј.*]

із. Којего мужа: Оного, јемуже се јест Господ по возстанью најпервлье показал: како *всих верховному*, и како *от всих веры достојнијшему.*] Тако бо ту причину сказујет Златоуст: на столпцу ҂аѯѕ, и ҂аѯи.

іи. Којего мужа? *Апостолского Старишину и Христианского Благочестия славу.*] Тако бо јего титлуют, Златоустже, и светы царь Константин: и прочии отци вси.

іѳ. А обличајет јего Павел? како *Лицимирство му задајет: Лицимирством јего зовет*: и токмо не јеретиком зовет. | Велит бо *нé право поступајеш къ истине еванѓелскојј.*] А Старишина и Глава то все рад терпит от меншего и нового Брата.

к. Светы Златоуст разбирајет сие мисто, и велик (sic) поньеже ди Павла јеще христиани јеще не вси знадаху: и многи јего за апостола прияти нехотяху: зато ди *по смотреню* (:то јест по тајном съ Петром совету и разуму:) Павел обличајет: а Петер терпит, въ нимже невиноват: зато да бы вси съ того узор прияли и рекли бы: Ото гледи: сам старишина јего слушајет: и не пискнути къ ньему недерзајет. Знајет адда јего быти веры достојна. Златоустова об апаском спору дума.

Тако светы Златоуст лѣпо и прилично къ вещи.

ка. А светы пак Августин инако: и нé менье Благочестиво, изказујет то || мисто: и велит нé по Смотреню ди, ни по тајном Совету: нó по простој истине, и по рисноте, учиньено быти оно обличење. И Петер ди по истине бише виноват, али виноват: нé јересю, ни блудом којим Благочестю супротивним. Прóч бо и далеко от нас, мньити: да бы верховны апостол, по тужиом Господньем обещаню, и по Светого Духа прияттю, су- 30

прот Благочестю, и супрот евангелској истине, был могел поблудити. Но преступльенје ди јего бѣше, нико обычно презренје: и бѣше једен из левих грихов: об какових јест написано: Праведны ди седем крат въ ден опадајет.] Тако свети отци: хоти различно, и мед собою супротивно али вим оба два благочестиво разбирают и учет.

кв. Зде примещајете вы отци. Ка́ко | не токмо ти апостоли, Павел супро́т Петру: но и ти Свети Отци, Августин супрот Јеро́ниму, и Богослову, и Златоусту: не́ мал но велик спор чинет, а по всем том Любов у ньих все премагајет. И хоти супротивника думают: али друг друга неосудѣют, и нејеретичет.

Стих отец об апл҃ском спору спор. **кг.** Треби бо јест вѣдати: јеже Августин бѣше Јеро́ниѣа чрез лист об том мисту опитал. А Јеро́ним јему отвещал тако, како̀ Златоуст учит. Августин пак опет отписал: и того разума непохвалил. Јероним отписал: Јаз ди от светого отца Григорија Богослова научихсе тако разумити (:Богословов бо ученик бѣше Јеро́ним:) и ты ди како дерзајеш тулико отца наук отмитати?] Нато Августин отвещал, и пишет сеј разум: Јаз ди Светого учителя Григорија почтую: али въ сеј ‖
31 по́стати несмѣю зъ ньим, ни с тобою Јерониме, једнако думати. Невидишли бо: како ты хощеши Петра от лицимирства очистити, Павла тимже, и горшим лицимирством виновата чиниш? Је паче самому Божијему писму, и Светому Духу лицимирство и неистину задајет. По смотреню велиш (:или просто рекши по совету и стаканю:) дѣяше се он спор. Аще пак нам волно будет, Светого писма разум по смотреню изказовати: то юже надалеко појдет. Тим бо путем можем мы и прочна писма всака (:по смотреню:) на ин, и на супротивен разум превлачити. Гледи бо зде. Аще се то дѣяше по смотреню, а не по рисноте: послидовно будет, да Петер въ ничемже не будет виноват. Аще пак Петер небудет виноват, Павел по нудьи будет не токмо лицимир | ством, но и клеветою виноват. Пишет бо просто, и без окруженија: Петер ди. (:*Катеино сме́нос ӥн*:) *зазорен*, обличенија достојен бѣше. И неправо къ евангелској истине поступаше.] Аще адда Петер нит виноват: извистно послидујет дабы Павел был не́ токмо лицимирствовал, но и просто солгал, и Петра оклеветал. А јеже пак Павел пишет, то сам Светы Дух пишет. И тако надалье та вина не́ на јединого Павлу остајет, но и на самого Светого Духа относитсе. Како Светы Дух дабы был Павлу повелил, клятву на Петра написати.

Лучше јест адда нам Смотреніа, и тајних Советов, незативати: и просто Светому писму веровати: јеже Петер бише виноват:] и прочно, како юже повидахом.

кд. Зде аще вы отци мене опитајете: съ ким и думаю? Со Златоустом ли или съ || Августином? Ја вам отвещую: аще бы 32
нине ти Свети отци из неба къ нам пришли: и зочивши се, об том бы опросу разпитавали: и верую јеже бы Светы Златоуст тоже рекел об себи, јеже јест написал об Мојсею: Зато ди јест Бог на Мојсеа попустил оно незнанје: да бы вси увѣдали, јеже Мојсеј бише чловик:] и прочно. И нине ди аще кто говорит вещы на (sic) полезны: другы да говорит. И аще вам из повидах что менье полезно: Августин вам повидајет что полезнијше: јего слушајете.] Очивисто бо јест: јеже Августин, въ сеј пóстати, зъ болшим Светого Духа даром говорит: и ладнијe згадијетсе зъ разумом Светого писма: и правије поступајет къ Евангелској истине. Али зато неосудијет Августин јересю Златоуста, ни Јеронима, ни Богослова | ни онихже јиже волет зъ ньими једну держати. А навластито въ том неможет страна страны осудити. Зато јеже церков нит об том ничесоже разсудила ни докончала. И тако волно јест держати ову, и ону страну.

Златоуст рекел бы зде: слушајте Августина.

ке. То пак все и вам отци предложих: нехотещи тие споры докончати: но хотещи вас опросити: и от вас зъразумити: Что вы миьите? Зачто јест Бог то обоје, а тако велико, прение, во Светих апостолех, и во Светих отцех быти попустил? Ја невѣм, что вы мнѣ хощете отвещати. Али добро вѣм что Златоуст отвещујет. Какò бо јест Господ на Мојсея попустил оно незнанје, и от балваномолца наученье: Зато да бысмо мы вси истину и правду ради пријемали: хотя она придет из недостојних уст: Тако тоже и верую: јеже Господ и на Петра попустил || јест оно пре- 33
зренје, и от Павла обличенје: (:и на Богослова, Јеронима, и Златоуста, того презреніа и обличеніа менье приличен разум и сказанје:) нé зачто ино паче, неже зато: Да никтоже об себи превисоко недумајет (:хотя будет Петер, хотя Богослов, хотя Златоуст, хотя Никола:) и да немньит кто небыти можно: да бы јего кто из ньжших (sic) и злочестијших, немогел чесо гъ душному спасеню користна научити.

Зачто Бог попустил тие споры.

кѕ. Јеще хощете ко мнѣ речьи: ты јеси простак, а не пастр ни учитель. И сверх того иноземец: и некрещен но

обливан: и латински јеретик. Ка́ко адда чиниш себе сам вашим учительем?]

Нато вам я отвещую перво. Съ кулико се дотичет римские јереси: я нисем тако тверд Латинник, да небых рад и готов был причаститисе от светие Московскпе | церкви јерејев: токмо да бы ме они хотѣли прияти, без крещения а за второ, јесемли я крещен: об том вам хощу въ произходу повидати. А хотя бых пак я и небыл крещен: кончи зависто немогу быти от вас на дальe отразньен неже бише Јотор болваномолец, и жерц идолски, от пророка Мојсея а за третие (:јеже се дотичет проклинания јересеј:) я пријемлю, и целую всакие Руские церковние и Светих отец кньигы: которие се читают въ церквах. И все јеже јест въ ньих веровати повельено: то и я верую.

И всакие јереси, которие въ тих кньигах обритаютсе осудьены и проклеты, и я осудяю и проклинаю. А именно *проклинаю же и Римские или латинские сущие јереси.*] Сущие велю, а незатѣяны и склеветаны јереси. Сущие јесут јереси:
34 луторска, калвинска, хусова, и тим || сподобние. Тие бо бишя въ латинском језику (:али не́ от римлянов:) затѣны (sic), а обритаютсе въ никих руских (:али не́ въ церковних:) кньигах, никие на латински народ напрасно затѣяны вины и клевети. И задают јим јерес, где нит јереси: и потварают јих веровати, или чинити, чесо они неверуют, и нечинет: и велет проклинати, чесо нит можно, без великого нечестия проклети, хощетели тому указ видити?

кз. Въ Кириловој кньиге на листу ѳ, јест написано: *Јеще ли ди јеретиче велиш, да бы Павел и вси Светци, со Христом на небу*] были?] И таможе шестнадесте крат јеретиками зовет оних, јиже верують, јеже Светци Божји Лице Божје видет.] Об томже много сѣчет се и *Безименны* писатель книгы об вере: и *Елисеј Плетенецки: и Кијевски патерик.*]

А я пак волю веровати церковним кньигам, јеже [illegible]ют: *Нине ди разришил се јеси Павле апостоле, къ непрестанно от тебе жельеному владике. Зъ ньимже каже: [illegible] водворил се јеси Павле. Нине не въ гаданю, не въ зерцале, от тебе зрит се Христос: но паче зрит се от лица к лице: и совершен разум Божества теби откриваеми.*]. [illegible] вса соборна апостолска церков изповидајет: и я въ [illegible] изповидаю. А не проклинаю и нејеретичу всеје ц

оних: јиже Богу и Светцем јего чест воздают: и блаженство
Светих душ изповидают. А ти пак учительи: Стефан *Куколь*,
Елисеј *Плетенецки*, *Патерик* Кијевски, и Безименны *Вѣ́-
ренка*: хотещи латиню проклети, всу церков проклинают,
јеретичет, и антихристовим духом називают: како и вы отци
јеретичите всу церков. Светого Златоуста високо || пре- 35
хвалиют какô да бы јим он велѣл тако всу церков хулити.
И житје јего печатают, хвалет и верують все цѣло: токмо
јединие пови̇сти (:*об Аделфиа епископа ви̇дъеню*:) неверуют.
Въ ньејже нам Светы отец юже из неба проповидајет своје,
и всих Божјих угодников блаженство. А ти пак учительи
ту повист (:на своје осудьенје:) въ кньигах печатают: а
неверуют јеј. И тим сами об себи признавают: јеже лажи
печатают, али Бог јим нит попустил тоје историји извер-
чьи, ни тоје истины подушити. Историа бо јест истина: а они
сут лажльиви. *Аще бо јест лаж: зачто ю печатают? Аще
ли јест истина: зачто јеј неверуют?* И вы отци зачтоже
јеј неверујете? *Аще ли и вы и они верують: зачто адда ла-
тински народ и всу церков, за тоје истины верованје, јере-
тикми зовут,* | *и проклинают?* Зачто об том непотребен спор
и раздор чинет? Такових адда Благочестивих јересеј и нехощу
проклинати, но аще јест треби и јеретиком зватисе, таковим
хощу быти јеретиком, каковим Павел себе зовет, говорещ къ
Филиксу: Изповидаю ди теби се́: јеже по путу (:јиже зовут
јересю:) тако служу Богу: верующ все́, јежс јест въ закону, и
въ пророцех написано.] Дѣянія въ кд҇ главе. И къ Агрипе:
Знают ди вси Жидови: јеже по најизвистнијшеј *нашего Благо-
честиа јереси*, живох фаризе́јец.] Дѣяніа глава кѕ҇. Таковим
адда Благочестивим јеретиком, съ Павлом, и я себе быти из-
повидаю. А по обычном пак тоје ричи (:*јерес*:) разуму: које
сут всаких народов (:а имено латинские:) сущие и нечести-
вы јереси (:а вѣм, и признаваю никие таковы быти латинские:)
тие и проклинаю. А које сут тие: и кулико јих јест: об том ||
бы предолго было зде въ предговору сказовати. А скажет се 36
аще Бог даст, опослѝје.

ки. А јеже се дотичет учительства: и нечиню себе учительем:
но изношу своj мѣрны таланец: за изявльену юже причину.
Можебыт бо обрещетсе кто из самих пастиров и учительев:
јиже нашего подвига на̑ непохулить (sic). Вѣм много быти въ сем
славном Гд҇ртву пастиров и мужеј иних кньижних и учительев.

Али зде въ Сибири невидю ни јединого тако мужа кньижна: јиже бы се прнял сего потребного дела. А видю цѣлы монастиры једною зъ вами прелестю обмамльены. А ники себи и рукы отсѣкают: да бы јим се незнаменити щипутю. А ники и чудеса и јавльенје себи от ангелов быти учиньено затвают. А когда дело повидают: јавлајетсе, јеже нé от бѣлих, но от черних | ангелов, учиньено јим бѣ јавльенје. И из мирских људеј многи сут тоже омракою заведени и ужесточени да се нехотет изповидати, ни причащати. А ини стојет на среде: и неведут хъ којеј стране пристати. Мамит бо и лудит јих слова Светцев во вашем Монастиру просиявших, Зосимы и Саватија. Какô да бы были Зосима и Саватиј вас научили, архијерејские власти, и собора неслушати: и церков Раздирати: јеже тим Светим Мужем нит ни на мисли было.

Изъ такових двојльивих људеј ники и мене черва опрашаша и опрашают: жельещи се научити пута истинаго. А и пак всакому отвещую оною евангелскою ричю: *аще кто церкви неслушајет: да ти будет јакоже поганин и митарь.*] И со светим Августином отвещую јим: *Небудет ди имил Бога въ*
37 *отца он,* || *јиже невозхоть церкви имити въ матер.*]

кѳ. Знаюже и видих архијерејско обличенје, Кньигу жезлову: въ ньејже јест та ваша омрака, Благочестиво, премудро, крипко, и преобилно препрена. Али при тој кньиге, и сеј наш труд небудет излишен. Можно бо јест гъ добру добра придити. И једно добро непачит другому добру: но обоје се крипит въ зајем једно от другого.

л. Али поньеже нам припаде Бесида об учительству: добро јест треби и вам, честныј отче келарю Назарию, и отче казначею Геронтию, споменути об себи и помнити: јеже и ви јесте подложньих вам душ учительи: равно како всаки епископ јест својеје власти христианов учитель. И како от јепископов, тако и от вас, хощет Господ разчета спрашати, об подложних вам душах. Тако | бо Павел повидајет къ Еврејцем въ главе ӏг. А нине пак вы нé јединому својему монастиру: но и всему народу, сами себе учинисте учительми. Зато адда аще хощете учити вес народ, треби вам јест къ учительству то въ себи имити, јеже морајет имити всаки епископ. Слушајте пак, чтó Павел велит об епископех: треби јест да епископу быти διδακτικόν: учителю, или научному. Къ Тимоѳ: лист а҃, гл: г҃.]

И къ Титу: Треби јест ди Епископу быти не́ превзетому, или охбломү: но держещему верно ученіа слово: *Ди будет могущ и напоминати въ ученю здравом, и противещих се обличати.*]

Светы Златоуст на сие мисто велит: Когда бо ди того нит: все погибајет. Аще адда кто неумијет борити се со врагми, ни плѣнити всакого разума || въ покорност Христу: таков да 38
будет далеко предстояти от учителского престола.]

ма. Зде вы отци мислите об себи: какова јест ваша мудрост, и ваше знанје. Когда̀, гдѐ, и от кого учисте се вы: Что јест богословие: и како достојит разумити Свето Писмо? Аще пак сами неучистесе: ка́ко можете народ учити? И јеже јест страшнијше: како дерзајете всу соборну церков осудити?

мв. Но лихо хотя бысте вы всего мира мудрост, и всих Светих Отец, Богословје имили: хотя́ бысте се могли въ Јеро́нимом похвалити, јеже Григорија Богослова имисте учителя: јеще и то все небы вам было доста, къ тому вашему превзетю, и къ соборние церкви осудяпю. Чрез церков бо апостолску соборну всегда и присно и безсуменно говорит Светы Дух | а супрот Господа пак нит совета ни мудрости. *Церкви јест Хс обещал веще, неже всим Стым Отцем.* Об отцех бо нит нам Господ заповидал својими устми ничесоже: а заповидал нам јест слушати церкви. Хотя бо Свети отци (:аще смотрим на јих ученје всих купно и соборно:) всѐ једно и тоже учет, јеже церков учит: по всем том (:аще смотрим поједину на всакого:) обритајет се једен и другы отец: јиже въ једној и другој по́стати, инаково что̀, и супротивно церкви учит. Указ тому юже принесохом. Светы бо Златоуст, на никих мистех, учит: јеже ди светие душы *Бога невидет.* А Светы пак Григориј папа, и ини отци въ ньим, учет: *јеже видет.* И церков Соборна почитујет Златоуста: али непријемльет того јего ученіа. А прије-
мльет церков Григоријево ученје: и въписала (sic) || је јест въ 39
Пролог, на ҂ѕ҃ ден Маіа. А мы пак въ тој, и въ прочних такових постатих (:где једен или другы отец что церковному разуму супротивно учит:) *мы велю мо́рајем, не́ того отца, но церкви слушати.* А јеще реку ничто и веще: али и́стинно. Аще бы се прилучило (:јеже нит, и небудет, и быти неможет:) по заприклад говорещи велим: *Аще бы се прилучило, да бы въ једнај којеј по́стати вси Свтии отци супротивно что соборнај церкви учили: мы бысмо и въ том должни были не Све-*

тих отец, но Церкви, слушати.] Господ бо нам тако заповидаjет. А зде пак церков мы разумиjем, *Архиjереjски Собор всельенски въ имену Господньем Совкупльен.*] Господ бо велит: Где будут два или три *въ моjем имену Совкупльени*: аз jесем посред ньих.] Что jест: *въ имену Господньем Совкупльен?* То jест: Не Без | главен: нó по закону (:по ҁ҃д апостолском правилу:) Совкупльен. Быша бо ники и всельенски собори: али безглавни. И понаслидку нé по апостолском правилу, но беззаконно, и нé въ имену Господньем совкупльени. И за ту jедину причину неодержаша числа въ законних всельенских соборех: какȍ вам хощем въ произходу повидати.

Светого Jуды ап҇ла лист, об ропташю и осуданю.

лг. Светы ап҇л Jуда, во всем своjем листу, от верха до конца, то jедино дело делаjет: да нам покажет мерзост Безумних и Назлобних роптачев. Мы jего лист (:оставивши средние ричи:) вес вам представляjем сице:

лд. Возлюблени: привлизоша ди ники люди *нечестиви* (:то
40 jест: jиже Божjеj церкви, || и jеjе властелом, чести невоздают:) И ти сном удушени, *Господство отмищут*: *Достоjности хулет* (:то jест: отмищут собор и хулет архиjереjску достоjност. Неговорит бо ап҇л об Римском Господству: jеже тогда биаше хулы достоjно. Но говорит об церковном господству:) А Михаjил ди архангел: когда се зъ диаволом стезоваше и спираше об Моjсеjевом тѣлу: *нит смьл нанести суда хулного* (:того (sic) jест: нит смѣл диавола проклети:) но рекел jест: да те покараjет Бог. А ови пак всé, *чесо незнают, хулет* (:незнают черного от бѣлого разлучити: а безпечно хулет:) а jежеколи по породе, *якоже ньма живина, знают*, въ том кажетсе (:аще что и знают: тако знают, какȍ скот и звѣрие знаjет:) Горе jим: яко *въ прекословю Кореjевом* погинуша (:смотрите отци на узор первого роптача | и раздорника Корея: jегоже jест земля пожерла:) Тй сут облаци безводни: дрѣвjе трухло и безовощне: звѣзды блудниjе: jимже jест мрак тмы во вѣкы сохраньен. Пророковал jест об ньих Енох: Се приде ди Господ учинити суд, супрот всим *нечестивим* (:jиже церкви непочтуют:) обо всих делех *Нечестия* jих: jимиже *нечестиво* делаша (:церкви раздроша:) и обо всих *твердих ричах* (:хулних ричах:) jеже

говориша супрот њему грешници *нечестиви*. Ти сут *роптачи тужльйвы*: по својих желих ходещи: и уста јих говорет *пре-гордљиво*.] Тужет бо безумно: и випет гордљиво.

м. Диавола проклинајем мы вси: проклинајетже јего и Михајил архангел, и вси ангели. Како адда въ оном спору Михајил недерзаше проклети диавола? Зато јеже об оном спору небяше јеще от Бога суд || изјављен. Видители? архангел, без суда, несмѣјет диавола проклети. А вы смѣјете Соборну Церков сами судити и проклинати. 41

мв. Можебит велите: Мы непроклинајем:] Али пак како непроклинајете: аще нечестијем и Јересю осудите: и от њеје себе отлучајете? Всака јерес јест проклетия достојна, и проклета. И вы Соборну церков јересю осуждающи: что ино чините, неже *проклинајете*? Јиже јединому брату речет *Јуроде*: достојен јест Геены. А јиже пак ко всим Соборние церкви архијерејем велит, вы *јеретици*: Будетли тој прост от Геены? |

ПРЕДИЛ а.

Об Церкви.

а. За перво вси морајем знати: Что нам Свето Писмо повидајет: об днйне или Основе, и об твердости Благочестия. Како нас учит: чесо се морајем держати: да будем извѣстни и становити, јеже праву веру держим, и правим путем ходим: а неблудим.

в. Такова пак днина и твердост, ничтоже ино нит, неже церков. Церков бо судит: које јест Подлинно Божје писмо: и то нам предајет; а подметно писмо отмищет. Церков судит: који сут Свети Отци, и које отеческие књиги: и тие нам предајет; а супротивних и осумњених учительев књигы отмищет. Једином ричю: церков везде и во всаком спору судит: Что јест благочестиво; и что нечестиво. И неможет церков || во својем суду поблудити. Всегда бо и присно Светы Дух јест въ њеј. 42

г. То все нам повидајет: и того всего нас учит сам Господ и Спаситель наш Јисус Христос, где велит: Јаз велю тебѣ: јеже ты јеси Петер. И на тој Скале хощу совидати церков свою: *И врата адска неодолњют супрот њеј*. Мат: въ ѕі.]

д. И та неодолност церкви, не къ јединому Петру (:хотя изредније къ њему: како къ старишине:) ни къ јединим апостолом: но ко всѣм јих наступником, Светительем: повсудные

церкви властелом и судцем, јест обещана. Велит бо Господ: *Се, аз јесам зъ вами по всие дны, даже до скончания вѣка* Мат: во кн:]

ѳ. И нé токмо Господ сам: но и Светы Дух пребывајет присно въ једноj, Светоj повсудноj соборноj, и апостолскоj церкви. Јеще бо велит: И аз хощу опро | сити отца: и другого
11 тѣшителя вам хощет дати: да пребывајет: зъ вами во вѣки. Иван въ ді.] И когда придет он дух истины: он вас хощет водити ко всакоj истине. Ив: въ іs.]

Приметите зде: како Гд обещујет: Себе и Светого Духа, пребывати въ апостолми: *до скончания вѣка: и во вѣк.*]

Немньте бо: то быти речено об небесном пребываню. На небу бо Христос зъ апостолми пребывајет, и далье скончания вѣка; и далье всакого вѣка: без конца. Апостоли пак јуже давно помроша, и преселишасе на небо. Како адда Христос, и | Светы Дух, въ апостолми пребывајет на земльи до конца вѣка? Извѣстно нé инако: неже зъ апостолскими намистниками, со светительми (:въ апостолскоj повсудноj церкви соборно сов-
43 купльеними: или соборно једно || миселними:) пребывајет Хс, и Светы Дух на земльи: по всие дны до скончания вѣка.

і. Поньеже пак Христос пребывајет зъ апостолми: послидовно велит: Јиже вас слушајет, мене слушајет: и јиже вами гордит, мною гордит. Лука въ і.] И то јест речено не об небесном, но об земельском пребываню. На небу бо никтоже ни Гдом ни апостолми негордит. И да неречете: об јединих апостолех то быти речено: Слушајте, како Гд и об апостолских намистникех, об Светительех, илити об церкви, туже рич велит: *аще ли кто церкви неслушајет да ти будет како јазычник, и Митар.* Мат: въ ін.] То јест: како јелин или поганин: и како откупник или кабачник. Греческа бо рич *τελώνης*, знаменует кабачного откупника. Вы честни | отци, въ инонец,
81 стые церкви слушающих, обличајете будто нѣкоје безстидје, и непостројност (sic). *Без манатеј (:велите:) ходят, како кабачские пропојици.*] У другого мните себе видити сучец въ оку (:хотя и того нит:) а у себе невидите бервена. Обличајте радши сами себе: Како слушајете церкви. И аще сеје неслушајете: Смотрите, да сами небудете (:горши от пропојиц:) кабачники. И то нé по вашем, ни по нашем затѣваню: но по Гдньем слову.

ӡ. Из сих приведених Писма мист чинит се явно: јеже церков супрот Благочестію поблудити неможет. И адска врата, (:те

јест, јереси, и всакие диволскио козни:) немогут јеје прелестити, ни облудити, ни обладати, зато Павел велит: *Церков јест столп и твердност истины.* Къ Тим: лист а҃, гл: г҃.]

и. И мы въ символу исповидајем: Верую *једну, свету, повсудну*, и *апостолску* церков.] *Једна* бо јест церков: заньеже јест Христова заручница: и Хс҃ нит двојеженец. Натулико: да хотя бы сия церков (:јеже нит можно:) вса изблудила: Хс҃ небы себѣ другие церкви, ни другие заручницы искал. Кулико паче ииие: Будущи да сия повсудна церков неможет изблудати. Соловецка церков неможет быти Хр҃това втора заричница (sic), ни втора церков, ни попросту церков? Но понаслидку что будет? раздорна синагога будет: да чесо много неречем. 44

ѳ. Јестже церков и зоветсе *света*: Зато јеже въ њеј јест Седем Светин: Крещенје Гд҃нье тѣло, Сто Миро, и прочно. И сверх того ини дари Стого Духа: Дар молитвы, дар поста, дар чудодејства, дар мудрости: и најпаче и најособнѣје, дух или дар кротости, смирения, и покорности, и отречения самого себе и својеје вольи. Иние дары могут имити и раздорники. А сего дара нит обрести инде неже въ церкви.

і. Јестже церков (:каѳолики:) повсудна. То јест по всем свиту раширена а не въ једен кут: въ Соловкы, или въ Сибир, загнана.

ѯ. Јестже церков *апостолска*: Зато јеже имијет от апостолов не прервана ред архијерејев, и власт церковну. А нит без сѵтльев: како соловецка церков.

и. Ники учитель, именем Петер Шименец, прелипо разказујет (sic) об необлудности церковној сими ричми. Мед всими ди нашие веры членми первы и најпаче и најпотребнијши Член јест Днйна и початок прочним всим членом и наукам. Заньеже аще бы кто блудил во всих членех; а небы блудил въ сем об повсудној церкви члену: могел бы таков оздравльен быти. Абовим веровал бы, јеже церков неможет поблудити: а она бы му повидала ово и ово: и затим пошло бы по иудји, дабы морал веровати, все быти истинно. Аще ли паки бы кто веровал прочиие всакие члены; а сего небы веровал: вса јего вера бы згинула: аще бо бых не веровал, јеже церков повсудна могла јест поблудити: Сумньити хощу, јест ли Евангелие истинно: и могу речьи, Когда јест церков сије четверо евангелие приала и ухвалила, а ино нико Евангелие (:јеже баше написано:) осудила и отверла (sic): можебыт јест 45

въ том поблудила. И тако обо всаких светого писма, и Светих отец кньигах. И тако згинула бы вса католична вера. Небостајет адда никаковаже твердност: | аще неверујем, јеже церков повсудна неможет вблудити. Треби јест адда речьи: јеже *он, јеже неверујет, Церкви неможно быти зблудити*; неверујет *Христа: или паче неверујет ничесоже, ни из новою, ни из ветхою завета: И неразумијет, Что јест вера*; ни отвуд идет јеје становитост. Когда пак будет извѣстно, Јеже церков неможет поблудити: морал будет всаки јеје слушати, во всаких јеје отлувах. И будем становити: јеже слушающи јеје, неблудим. Затоже како морајем веровати инне члены, јиже сут пописани въ верном складу: тако равно морајем веровати и сеј член: јеже *Једна Света Повсудна* и *Апостолска* церков, јест столп и твердност истинны: и неможет поблудити въ оних вещах, јеже къ вере и ко нравом пристојет.] ||

46 ıг. Видители отци: јеже кроми церкви, и извон церкви, нит можно спастисе. А вы пак јересю осудијете всу Свету Московску и Кијевску и Возточну (:а то јест једною ричю:) всу соборну апостолску церков. И вы нехощете въ тој церкви быти: но отлучајетесе от пьеје. И тако, по вашем, разуму, осујетило се јест Господнье въ церкви обещанје: *Врата адска неодольют јеј*.] Аще бо церков вса јест зблудила: и нијединого въ ньеј нит правоверна архијереи (:како вы мньите:) очивисто јест: јеже адска врата церковю обладаша. Али питајем мы вас: повѣдьте нам, въ каковој церкви јесте вы? Может бо хощете речьи: Церков јест у нас, и у наших једнодумников въ Сибири.] А мы пак велим: ту адда вашу Соловечску, и Сибирску (:а не Католичну, Соборну:) церков обладаша адска врата. | Ту диволи ослиппиша: ту из церковних вудов, отсѣченими вудми, и из церкви нецерковю учиниша: Какова бо церков может где быти: въ ньејже нит пастирьи и светительев: а скоро небудет ни свещеников? Когда бо вам помрут ти ваши нине живущи свещеники: кто вам хощет других посветити? Покажите нам вы у себе јединого Светителя: и тогда хвалитисе церковю. Христова бо церков николиже нит была, и неможет быти николиже без светительев.

ıд. Али поньеже нехощете быти въ Московској, ни въ Кијевској, ни въ Возточној церкви: а мньите себе быти въ некојеј безименној церкви: а сами невѣсте въ каковој: ни неумѣјете јеје именовати: Зато мы вам ю хощем именом сказати и показати: какова јест та ваша || церков. Аще нас питајете,

47

какова јест? Мы велим: Луторова јест то церков: и въ луторовом костелу јесте вы: а не въ Христовој церкви. Когда бо правоверни христіани питают Луторцев: Где сут ваши епископи, и јереји? Луторци отвещуют: Епископи ди и Јереји, вам нисут надобни. Мы бо ди вси јесмо Светим Духом на крещеню освещени. Вси јесмо Јереји и Епископи.] Тако Луторци. Такоже и вы отци смещајете: и из Христовы церкви въ Луторову Синагогу изступисте. И аще се необразумисте: Спасти се вам нит можно: хотя бысте вси пророковали: хотя быст вси бѣсы изганяли.

ιε. Слушајте бо, чтó об том светы Августин велит: Многи ди јесут Божји дари, јеже имиют и зли људие: они јиже на суду имиют говорити: Господи во твојем имену | прорицахом, и бѣсы изганяхом.] И он јим нехощет отвещати: нисте прорицали, нисте бѣсов изганяли.] Небудут бо тогда, пред лицем туликого судца, дерзали лгати: ни проповидати дел, јихже неделаша: *Но заньеже любви неимиша*: отвещати јим хощет незнаю вас.] *Кáко пак имијет ктó хоть проху* (sic) *мерву любви: јиже и препрен нелюбит једности?*] То Августин.

ιѕ. А вы пак отци нистели въ патриаршеском Обличеню, въ жезловој кньиге, пресвитло уличени и препрени? Нитли вам истина доста ясно доказана? А вы пак по всем том препреню, *нелюбите једности*, но чините раздор. И тако изступисте из разума: да се непобоясте Бога, и непосрамовасте се людеј, къ царскому величеству, и къ јего височој думе, и къ освещеному Собору, || написати: Како да бы светијшы Никон 48
Гда и Спасителя нашего Гришником назвал. Али преприла вас јест въ том жезлова кньга (sic): и препирајет вас (:и лаж и клевету вашу очивисту чинит:) сама Скрижална кньига. Въ њеј бо всаки муж разумен (:и всако писма научено дите:) лехко видит: јеже та кньига нé Гда, но осудьеного на смерт тата, Гришником зовет. Кньига бо велит: *Тако ди да имате смерт вашу* (:пред очима:) *какò и он, јиже имат разпет быти, за никоје погришенје.*]

ιζ. Где въ тих ричах име Господнье? О глупи и косни серцем: како дерзасте супрот тако свитлој истине клеветати: и тѣло Христово церков раздирати? О сунце о истина. Кáко људје от тебе очи замижают? Кáко дарован себи от Бога разум душет?

ıζ. Господ нам велит: диявол јест изкон лжéц, и отец лажи.] И всаки чловик, јиже лажет, | от диявола научен лажет. А вы пак отци облюбисте лаж и клевету: и понаслидку облюбисте диявола учителя. Вы бо јеще дальe клевещете и велите: Јеже Никоновы кньигы велет людем, *Молите се духу лукавому.*] А вас пак самих одолил јест тој лукавы дух: поньеже вы јего шептанје пријемльете: и тие тако грубы и прехулны клеветы проповидајете: и тим того учителя својего, того лукавого духа почтујете: и тим јему молите се. То бо јест сатану почтовати: то јест лукавому духу молити се: Шептанје јего пријемати: и лажи јего да клеветы проповидати. Вы велите: Никон Гд҃а гришником зовет.] А вы сами что чините? Господ велит: врата адска неодолят церкви.] А вы велите: врата адска одолиша церков.] И тако вы Господа чините неистинним обéтником, и низвѣстним (sic) темним пророком. Тако
49 чрез вас велзевул ригајет || своје хулы.

ПРЕДИЛ в.

Об любви.

Јеже любов јест от всих Нравних Крипостеј највеща.

Светы Иван Златоуст, на лист къ Еврејцем, во Нравоучению г҃, въ титлу пишет: *јако Больша от всих крипостеј јест Любов.*] А затим: Тужиш ли ди, јеже неимијеш дара учительства? повѣдь ми, что јест больше: Дар ли *учительства*, или дар *оздравляния?* Вез сумньи се јест большы. А слѣпим давати прозренје: нитли того больше? А мертвие возбудити словом: нитли больше? А сѣню дарми (sic) таже чюдеса чинити: нитли больше? что адда хощеш ты: Сѣнюли и Сударми мертвие возбудити: или дар учительства имити? Всачески речеш: јеще хощеш мертвие возбудити. Алити пак аще из теби покажу: јеже *и от того Больше јест* | *ино дарованје:* и не *можеш оно прияти,* а непријемльеш: нисили по правде и того лишен? И сие пак дарованје нé једному, и другому: но всим јест можно имити. Вѣм јеже издумисте се, и удивите се: Како можете вы вещы дар имити, неже јест дар мертвие возбудити. И можебыт неверно мньит се вам бити то слово. Каков јест адда тој дар? *Любов.* Али верујте ми: нит може

сие слово: но Христово, чрез Павла извещаю, что́ адда Павел велит: во Коритняном въ главе ї҃в? Јѐдали ди вси имиют дары оздравлянии? Јѐдали всй језикми говорет? Јѐдали вси (:писмо:) изказуют? али вы пак *ревнујте по лучших дарех.* И из вам јеще, *по Преобылю* пут (:даров:) покажу.] Что јест *По преобылю?* вниьмајте: Коритняни високо думаху об дарех тогда. И имеющи дар језиков (:јеже најменьшы јест даро || даронје: (sic): 50
вадимаху се над прочних. Велит адда: вы згола хоцете имити дары: а из пак вам покажу пут гъ даром, не́ просто въ обычним даром: но́ по преобылю въ великим даром.] А за тим въ ред велит: аще ди језикми ангелскими буду говорил; а любви неимию: ничтоже нисем. Аще буду имил пророчество, и буду знал всакие тајности, и всако знанје, и буду имил всу веру, тако да буду горы преставлял; а любви неимию: ничтоже нисем. Аще раздам убогим все своје иминје: и аще предам тѣло своје, на ссожженје; а любви неимию: ничтоже ми нит въ том пользы.] Јесили слишал дарованје? поревнуј адда по сем дарованю. Сие бо јест больше от возбуждения мертвих. И јеже то јест истина: слушај, что Хс велит въ учеником: *потом ди познавают вси, яко вы јесте моји ученики.*] |

И за тим показуюц, почем: неприводит чудес, но что? *Аще ди любов будете имили мед собою:* потом вас вси познают, јеже јесте моји ученици. И въ Отцу велит: потом познают, яко ты јеси мене послал: *аще једно будут*:] И опет въ учеником: Заповид наву (sic) даю вам: *да любите друг друга.*] Сеј дар јест Честнијшы и Свитлијшы от оних, јиже мертвие возбудиют. *Сеј показујет ученика Христа разпетого,* ничесоже общего на земльи неимиюща. Без сего ни мученство неможет пользы учинити. Без любви хотя и от самих апостолов веща учиним чудеса: хотя въ неизчетние бѣды за веру себе вдадем никаковыже нам съ того небудет пользы.] То Златоуст. Јуда бо јест бѣсы изганял: Каифа пророковал: многи језикми говорили: а погинуша. А въ любовю ничтоже || нит погинул. 51

Павел велит: *агапи уперпере́вете*:] *Любов неделајет опачно.*] То јест Любов неклеве́щет. А вы отци клевещете.

Любов ди все верујет.] А къ вам отци Соборна церков велит: Јеже она Гд҃а незовет гришником: и невелит Молитисе лукавому духу.] А вы неверујете.

Любов ди јест *терпљива: и все поднашајет: все здержајет.*] А вы отци неверујете: аще вам архијереј велит, једну или другу рич въ молитвах преставити, или прибавити. И тако вы неимијете Любви.

Светы Августин въ Часовнику, Ноября на й ден на оны ричи. Блажени, јиже гоњенје терпет, за правду:] пишет сице. Да примещајет ди всаки, јиже разкош сего вѣка, и обилія временних вещеј, ищет въ имену Христіанском: како внутрѣ јест Блаженство наше. Тако бо об души | церковноі пророковими устми јест речено: вса слава јея, дощере царовы, от изнутер.] Абовим отйзвони обещуютсе псбсти, и гоњенје, и оговори: из њихже повсем том велико јест мито на небесех. И сје (sic) чујетсе въ серцу терпљивих: оних, јиже могут южѐ речьи: Славим се утраплењу: вѣдущи јеже утраплењје чинит терпљивост, а терпљивост извѣданје: а извѣданје надѣю: а надѣя непосрамлијет: Заньеже любов Божія јест разлиянна въ серцех наших, чрез Светого Духа, јиже нам јест дан.]

Нит бо користно, да кто таковы досадны вещы терпит: но да је за име Христово терпит: и да је нетокмо за добро нб из радостю пријемљет.

Многи бо јеретики, именом Христіанским мамещи души,
52 много такових мук терпет. Али измищут се от сего || мита: зато јеже нит просто речено, Блажени, јиже гоњенје терпет:] нб *придивено јест, За правду.*] А где пак правие вери нит, тамо неможет быти правда: поньеже ди јест правда из веры живет.]

Раздорники тоже, да необещуют себи ничесоже из сего мученского мита. Равно бо тако, *Где нит любви, тамо неможет быти правда.* Любов бо искерньего неделајет зла.] *Сию аще быху имили: небы раздирами Христова тила, јеже јест церков.*]

Августинже, об Господньих ричах, въ бесиде й: на оны ричи, јаз јесем *добры пастир.*] Слишахом ди Господа Јисуса, хвалеща нам Оправу доброго пастира. И въ тој похвале опоменул нас јест заисто (:како се дајет разумити:) *јеже въ церкви обритают се добри пастири.*] Али | једнако (:да кто неразумијет опачно множины пастиров:) велит: јаз јесем добры пастир.] И почем јест добер пастир, редом сказујет: добер пастир душу свою за овцы полагаје.] Добер пастир јест

адда Христос. А что́ Пе́тер? Недобер ли пастир? Нитли и он душы за овцы положил? Что Павел? Что остални апостоли? Что по јих времену послидующи блажени епископи мученики? Небиху ли вси добри пастири: а не́ најемники? Об ньихже велит: амин, велю вам: прияша мито своје.]

Вси адда они быша Пастири: не тим једино, јеже корв пролиниша: *но́ тим јеже за овцы пролиниша. Непролиниша бо возношенјем: но любовю.*

Абовим и у јеретиков, јиже за неправды и за блуды своје что́ досадна Стерпиша, мученским именом ди́чите: да тим плащем побѣльени, леглье возмогут || красти: волци бо јесут. Аще пак хощете знати, въ каковом числу јих достојит ставити: доброго пастира Павла слушати: је́же не́ вси, јиже своа тѣлеса на муки и на огонь предают, имѣют сцѣньени быти: јеже корв свою пролиниша *за овцы; но паче супрот овцам.* Аще бо ди раздам все своје иминје убогим: и аще предам тѣло своје на сожженје; а любви небуду имил: ничтоже ми непомагајет.] Ово приходитсе въ муке: приходитсе ко корви пролинню: приходитсе къ тѣла сожженю: а једнакоже *все то непомагајет зато јеже любви нит. Приденѝ любов: все́ помагајет. Отојми любов: все́ прочно некористно бивајет.*] Каково добро јест та любов, брати? что дражше? что свитлијше? что крипчијше? что́ полезнијше? что́ безпечнијше? Многи сут Божји дари, јеже имиют | и зли људје: и прочно.] Гледи зде въ предилу ӑ, на числу јѐ. А затим велит: *Ка́ко пак имијет кто хоть мало мерву любви: јиже и препрен нелюбит Једности? Сию једност препоручающ Господ добрим* пастиром: и похвалиющ добрие пастири: *нит хотил речьи многих пастиров* (:небиху бо недобри пастири, Петер, Павел, прочни апли, и послидующи свети епископи:) вси́ ти́ (:како и первлье рекох:) биху добри пастири. Али он по всем том, гъ добрим пастиром *нит похвалил добрих пастиров: но доброго пастира́*: Јаз ди јесем добры пастир.]

Опросимо Гда каковим ко́ли разумом: и препокорним опросом съ туликим дома господаром говори́мо. Что́ велиш Гди, добры пасти́ру? Ты бо јеси добрь (sic) пастир, јиже и добер агньец: Сам пастир, и паства: Сам агньец и лев. Что велиш? ||

Слушајмо: и помози нам разумити. Јаз јесем ди добры пастир.] Что же Петер? Једали не́ пасти́р? Једали зол? посмо-

тримо нитли пастир. *Любишли ме?*] И он отвещал, ты му јеси рекел Гд̑и, любишли ме?] И он отвещал, *люблю*:] И ты јему: паси овцы моје.] Ты, ты Гд̑и, опитанјем својим: и укриплењем уст својих: любителја јеси учинил пастиром. Пастир јест адда: јемуже јеси овцы пасти поверовал, и сам поручил: пастир јест.

Посмотри може нитли и добер. Въ самом том опитанjи и ответу то обритајем опитал си, Любитли те: отвещал јест Люблю.] Видил си серце: јеже јест истину отвещало. Нитли адда добер: јиже любит тулико добро? Откуд бо он ответ, из сердечнје нутрины изнесен? откуд он Петер (:свѣдоки имиющ твоје очи:) разжалостил се јест въ серцу својем: јеже не једен | крат, но во второ и въ третје јеси опитал: дабы троје исповиданје любви затерло троj грих затајениј? Откуд адда разтужил се јест: јеже бише множе крат опитан от оного: јиже вѣдаше, об чем питаше: и даровал јест, јеже јест въ ответу услишал? Откуд разтужен сицевы ричи јест повернул. Гд̑и ты знајеш все: сам знајеш, јеже те люблю.] Таколи он, таковы вещы признавающ и изповидающ солгал бы? Истинно адда јест отвещал любов твою: и из сердечнје нутрины јест изнесел глас Любителја. А ты пак јеси рекел: Добер чловик из доброго скровища (sic) серца својего износит добро.] Петер адда и пастир: и добер пастир. Ничтоже тим во власти, и въ доброте пастира пастиров. Али вим и он пастир, и добер: и остални такови пастириже добри.

55 Что јест адда: јеже пастиром добрим || *хвалим Једного пастира*: неже да въ једном пастиру, научиш нас једности? То все Августин. И он же на ден ап̑лов Симона и Јуды, на оны ричи: ово вам заповидаю: да се любите мед собою:] пишет сице: первлье ди бише Господ рекел: нисте ви мене избрали: но я избрах вас, и поставих вас, да пођдете, и да овощ принесете.] А овде пак велит: Ово вам заповидаю: да се любите мед собою.] И потом морајем разумити: јеже то јест наш, овощ, об њемже велит: Јаз вас избрах: да овощ принесете: и да овощ вам обстојит.]

Любов адда јест наш овощ: юже апостол окончавајет, из чистого серца: из добрие совѣсти и из веры незатѣнны.] Тою се любим мед собою: тою любим Бога. Никакоже бо правою любовю небысмо се любили мед собою: аще небысме любили Бога. Любит бо всаки | искерњего својего, како самого себе:

аще любит Бога. Аще бо нелюбит Бога: нелюбит ни себе. Въ тих бо двѣх заповидах об любви, сто̂ит вес закон и пророци. То јест адда наш овощ. И об том овощу заповидающ нам велит: заповидаю вам, да се любите мед собою.]

Тако и апл Павел, когда супрот полтским делом хотяше Овощ духа похвалити: въ началу поставил јест любов. Овощ ди духа јест любов.].

А затим изпречитајем остално: како из сего начала изшедше, и къ њему привезано. А то јест, радост, мир, терпљивост, добродијство, доброта, кротост, воздержанје чистота.]

Кто бо се добро радујет: аще нелюбит добра, зъ његоже се радујет?

Кто может прав и рисния мир имити: неже зъ оним, јегоже рисниво любит?

Кто јест терпљивост, и въ добром делу обсто̂јно пребывающ: аще нит разжарен любовю? 56

Кто јест добродијљйв: аще нелюбит оного, јемуже помагајет?

Кто может быти добер инако: неже любовю?

Кто спасљиво верен: неже оню (sic) верою, иже чрез любов делајет?

Кто користно кроток: јегоже любов неравнајет?

Кто се воздержајет от оного: јеже скверннт: аще нелюбит оного, јеже почтеним чинит?

Подосто̂јну адда наставник добер тако часто нам препоручајет любов: како да бы она јединa была заповидана: або без њеје все остално добро неможет быти полезно: и јеје чловик неможет имити без осталного добра, јимже људе бывают добри.]

Свети Јероним, въ часовнику: на ден Ивана Евангелиста повидајет. Блажены ди Иван Евангелист, живущи въ Ефесу до крајнје старости, немогаше многими ричми къ учеником беседовати: и на всаком сошестю једину токмо рич говораше: Чадца, любите се мед собою.] На конец ученикoм чиняше се досадно, всегда једну рич чути: и рекоша къ њему: наставниче, зачто всегда то говориш? А он ди, јим јест отвещал, досто̂јну Ивана рич: *зато јеже то јест Заповид Господнм: и аще се та једина делом изверишт, довольно будет.*] Свети Григориј папа: на апостолские предпразникы, въ часовнику, на ону рич: Ово јест заповид моя, да се любите

меѓ собою.] Будущи ди да всие Светие Бесиды јесут полны Господньих Заповидеј: Что јест то, јеже об любви: (:о особној
57 заповиди:) || Господ велит: Ово јест заповид моја: да се любите мед собою:] неже да *всие заповиди јесут об јединој любви*: и всие сут једна заповид? Абовим все јеже јест заповидано, въ јединој любви се укрипляјет. Равно бо, како многы дрѣва вији из једного корена израстают: тако многы правние крипости из једноје любви се радјают.]

ПРЕДИЛ ꙇ҃.

Об Једности церковној.

а҃. Примитеже отци и сија светого писма миста: юже говорет въ тојже разум: об любви християнској, и об једности тѣла церковного.

в. Павел. Конец заповиди јест любов, из чистого серца: из доброе совѣсти: из веры незатѣјаны. *От тих нњки изблудивши, обернувши се въ сујесловје: хотещи быти закону учитељи; а неразумиют что говорет, ни* об чем твердет. Къ Тимоѳею лист а҃, глава а҃.] Примещајте отци сию рич.

г. Павелже. Никомуже небудите ничесоже должни: разви да любите друг друга. Јиже бо любит искерньего, сполнил јест закон. Абовим, неблуди, неубијај, некради, криво несвидочи, тудјего нежелњй, и аще јест каја ина заповид, въ сем слову се держит: Люби искерньего својего, како самого себе. *Любов искерньего зла неделајет.* Сполньенје адда закона јест любов. Къ Рим: гла: ꙇг.] Примещајте отци. Любов неделајет зла:] неклевещет соборние церкви, нечинит Раздора.

д. Павелже молю вас адда јаз вузник въ Господу: да ходите достојно званија, јимже јесте позвани: со всаким понижанјем и съ кротостю: съ терпљивостю, *поднóсещи друг друга въ любви*. Печално *настојещи сохраняти једност духа*, во свезаню мира. Једно тѣло, једен дух, јакоже и позвани јесте въ једној надѣји званија нашего. Једен Господ, једна вера, једно крещенје: једен Бог и Отец всих, и прочно. Истину
58 пак чинещи въ любви, || растимо въ ньем весма, јиже јест глава, Хс҃. Из ньегоже все тѣло составльено и спојено по всаком членку послугованја, по дѣјаню въ мѣре всакого уда, растенје тѣла чинит, *въ созиданје јего въ любви*. Къ Ефесјаном гла: д҃.]

е. Павелже. Аще јест адда как утиха въ Христу: аще ки привет любви: аще које общеније духа: аще које нутрины милосердіа: сполните мою радост: да будете *једномиселни, једну любов имиющи, једнодушни, једноумни,* ничесоже чрез свар, или чрез сујетну славу (:неделающи:) но въ униженю мед собою мньещи других быти вишних от себе. Нé својего всаки смотрите: но иного јеже јест других. Къ Филиплианом гла: **в.**]

ѕ. Павелже. Подносещи и *терпещи мед собою, и пращающи себи, аще кто на кого имијет тужбу:* іакоже и Христос јест простил нам, тако и вы. Сверх пак всего того, имијте *любов: іаже јест бел совершенія.* И мир Божји да владајет въ серцех ваших: воньже и звани јесте, въ једном | тѣлу. Хъ Колóшаном глава **г.**]

А вы пак отци и верховному архијерею непращајете: аще вам прибавит или убавит једну рич алилуіа, или что ино таково.

з. Павелже. Въ осталном братіа, радујте се, совершајте се, тишите се, *Једномислите, Мирујте:* и Бог мира будет съ вами хъ Корíтніаном лист **в**, гла: **гі.**]

и. Петер. Первлье всего пак Любов друг ко другу уставну имијте: іако любов покријет множину грихов. Лист **а**, гла: **д.**]

ѳ. Иван. Мы знајем, јеже принесени быхом из смерти въ живот: тим јеже любим братю. *Јиже нелюбит брата, пребывајет въ смерти.* Лист **а**, гла: **г.**

і. Иванже. Любимосе мед собою: іако любов јест из Бога. И всаки јиже любит из Бога јест народьен и знајет Бога. Јиже нелюбит, незнајет Бога: іако Бог јест любов: и прочно.] Предраги: аще јест Бог нас тако полюбил: и мы морајем любити се мед собою. Аще се будем любили: Бог || въ нас пребывајет. И мы познахом и уверовахом любов, юже имијет 59
Бог въ нас. Бог јест любов: и аще кто пребывајет: и Бог въ ньем пребывајет. *Въ сем совершила се јест любов съ нами: да имијем держанје на судны ден.* Мы любим јего: абовим он јест первлье нас облюбил. Аще кто речет, јако люблю Бога, а брата својего въ мерзости имијет: лажец јест. Јиже бо нелюбит брата својего, јегоже видит; Бога јегоже нит видил, како может любити? Сию заповид имијем от оного: аще кто любит Бога, да любит и брата својего. Лист **а**, глава **д.**]

ıа. Августин светы, на празник тѣла Христова. Поньеже ди јиденјем и питјем того ищут људје, да быху небыли лачни ни жедни: неможет јим того справити ино, неже сие брашно и питје: јеже оних, от ньихже бывајет приято, неуморними и нетльенними чинит: *се јест содруженје само со свѣтци: где будет мир, и једност полна и совершена.* Зато бо (:како пред нами то разумиша | Људје Божји:) Гд҇ наш Јисус Хс҇ тѣло и корв свою въ такових вещах јест препоручил: јеже вещи въ једно что совкуплают се из многих. Хлѣб бо се из многого зерна чинит, а вино из многих јагод се стикајет.]

ıв. И на соббту, по празнику тѣла Господньего. Рекохом ди брата: ово нам быти препоручено и заповидано от Гд҇а: въ јиденю јего тѣла, и въ питю јего корви: да мы въ ньем остајем, и он въ нас.] *Остајем пак мы въ ньем: когда јесмо вуди јего. А стојит он въ нас: когда јесмо церков јего.* Да пак будем вуди јего: једност нас спајает. А да нас спојит једност: что то чинит, неже любов?

А любов пак Божиа откуд јест? опроси аг҇ла. Любов, велит, Божиа јест разлита въ серцах наших, чрез Светого Духа, јиже нам јест дан.] Адда дух јест, јиже живит. Дух бо вулы чинит живы. Али вудов дух нечинит живях, неже оны, јеже обри-
60 тајет въ оном тѣлу, || јеже живит он сам дух. Абовим дух, јиже јест въ теби ô чловиче (:из ньегоже јеси составльен, да будеш чловиком:) једали живит вуд, јиже обритајет разлучен от твојего тѣла? Дух твој велю душу твою. Душа твоја неживит, неже вуды, јиже сут въ тѣлу твојем. Један јиже кбли аще отојмеш: юже пеживитсе от душы твојеје: або въ једности тѣла твојего нит спојен. Ово се говорит: да любим једност: и да се бојим разлучениа. *Пичесоже бо тако неимијет бојати се христианин: како отлучитисе от тѣла Христова: јеже јест церков.* Аще бо се отлучит от тѣла Христова: нит вуд јего. Аще нит вуд јего: неживит се от духа јего.] Гледите отци: въ којем тѣлу, и въ којеј церкви јесте вы: и ки дух вас оживлајет.

ıг. На подельник (sic) потомже празнику тѣла Христова. Знают ди верни тѣло Христово: аще непрезирают быти тѣлом Христовим. | Да постанут тѣлом Христовим: аще хотет жити от духа Христова. От духа Христова неживет, неже тѣло Христово. Хощеш ли адда и ты жити от духа Христова? *Буди въ тѣлу Хри-*

стовом.] Хощетели и вы отци жити от духа Христова будите въ тѣлу Христовом. Будите въ церкви.

ПРЕДИЛ д҃.

Об раздору.

Јеже раздор јест грих, от всих грихов најгоршы.

а. Да пак вы отци честни јеще свитлије зразумијете: како вы из спасенного пута далеко изидосте: слушајте и сеје по́стати, об раздору. А слушајте зъ усердјем. Слушајте, како́ да бысте стояли пред Христом судцем. Зде бо вам хощем показати: како јест Раздор из всих грихов Богу всемогущему најмержы: а людем къ погибели, и къ муке најгоршы. || 61

в. А то пак нам се дајет знати, из трих причин. Перво зато: јеже раздор јест от Бога највещею и на најгрознијшею казеню, и најлютијшею мукою скажньен.

Второ зато: јеже раздор, всих лютијших мук, и смерти за Христово име стерпльенјем, неможет быти отбавльен: ни мученскою корвю отмивен.

Третје зато: јеже раздор јест въ премо супротивен любви: иже јест глава, и мати, и царица всим нравним крипостям, и душним лѣпотам. А раздор пак морит любов: и тим понаслидку, Раздор јест вершина извир, причина, смета, и верх всим душним злобам.

г. Вѣчнославние и Блажение памети патриярх Филарет, въ грамоте къ Јωне митрополиту сарскому, пишет сице: *Идьже ди аще и мало разколство учинит се: тамо возстајет вражда гньва божјего, и меч прости: и пребывающим въ том конец мука вѣчная.*] |

Ото отци, кôје свитлијше свидочество вам јест надобно? Аще бо вы велите: наш раздор јест мал:] зде и мал раздор велит (:и истинно велит:) вѣчние мукы быти достојен. Но лихо раздор, по просту говорещи, ниједен нит мал. Токмо по обзору на другы раздор зоветсе мал. Тим јеже обритајетсе једен от другого вéкшы, и горшы, меньшы раздор бывајет: когда јест спор об јединој власти: и два въ једном мисту учинетсе епископа: а нит спора об вере. А векшы пак и горшы раздор јест: когда јест спор об вере. И ваш раздор јест таков: то јест једен из горшых, и от всих најгоршы аще бо

бысте вы једину московску, или кијевску, или јерусалимску, или цариградску церков похулили: имили бысте ники извет: и рекли бысте, мы нехулим всеје церкви.] А вы пак всие патриаршеские церкви, и всу соборну апостолску церков хулите јеретичите: и тако от вашего раздора неможет ни быти ни
62 векшы, || ни горшы раздор. А сверх того мало ли јест то безмистие: всие по всем широком свету сущие христјаны похулити јересю потворити: и аггелску соборну церков во једен монастр (sic) стегнути?

д. Соломон велит: шест јест вещеј, јеже ненавидит Господ: *а седма јест мерзка души јего.* Очи високи: језик лажлыви: рукы проливающие невинну корв: серце промишляюще мисли прехудобны: ногы борзы къ теченију на зло: произносещего лажи крива свидока: *И оного јиже мед братјею сејет незгоды.* Прич. глава ѕ.] Здe да размислит набожна душа: како претежок, и Богу премерзок грих јест раздор, поњеже бо об самом Тиранству или мучительству, об людоморству, и об невинних душ убојству, и об иних тежких грихех, велитсе просто: ненавидит је Господ.] А об опом пак чловику, јиже сејет незгоды и раздоры, велитсе зъ разлученјем от иних злоб: јеже таков јест мерзок души | Господнеј.] И из нутрьнего усердия ненавидит јего душа Господня. А вы пак отци что чините: неже незгоды и раздоры сејете?

є. Јакоб Ввујек (sic), пред деведдесетими летми у Полаков Божјего слова проповидник: въ казаню или въ бесиде својеј на месопустну неделю, пишет сице: Повстали ди быху Коре, Датан, и Абирон, супрот Мојсею и Арону: отводещи народ от покорности, и велещи: доста ди вам буди: јеже вса множина јест света: и Господ јест мед ньими. Зачто се вы воздвижете над людство Господнье?] Равно тоже говораху ти раздорники: јеже днес говорет јеретики. *Вси ди јесмо равни: вси јесмо святи: вси јесмо једно въ Христу:* а Христос мед нами једин глава. За что адда папа себи власт и первинство привлащајет над людством Господньим?] Такоже и вы отци велите: вси јесмо равни: вси јесмо судији: Хс једин јест || наша глава. Зачто нам
63 адда Никон молитвы премењујет?] Вујек послидујет далье и велит: Слишал јеси грих: слушајже далье и тежкости јего и жестокого да крутого кажньеня јего. *Туджe бо ди разступила се јест земля под ньими:* и отперши уста своя, пожерла је јест со шаторми, и со всими именјем: *и живи сни*

доша въ ад, покрити землею: они, и двѣ ста мужеј с ними.] А на другы пак ден, возроптала јест вса множина синов израјиловних супрот Мојсею и Арону: вы ди јесте уморили людство Господнье. И тулже *изиедши огонь от Господа, морише людство*: все́ до́кльe Арон прибѣгнш съ кадилом, умолил јест Господа. А бише пак огонь уморил ДІ тысящ и Ѱ чловиков: без оних јиже съ Корејем погинуша.] Кто бы когда был ре́кел, да бы грих был тако тежка вещ: аще небы сих узоров въ писму чтал? Земля, иже церкви, и замкы, и грады високо зеданы носит: та неможет гриха ! знести. И днес јеже се под нами земля неразседајет, и живих нас непожирајет: ничтоже ино нит, неже милосердје Господнье: јеже чекајет нашего покаяния.]

ѕ. Вўјекже, въ бесиде на великы четверток. Хощешли ди вѣдати: *како јест тежок грих* јест раздор? Научит те оно прегрозно и необычно скажньенје: јимже јест зату једину вину (:за раздор:) Господ Бог, Дагана, Корея, и Абирона, престрашно поразил. Једали грих бише жертву чинити, принос приносити? Једа́ли грих темяном кадити? Всим то все јест хвала Божия: и от Бога самого уставльена и заповидана. Али зато: јеже они особно и опричио то чиниху: јеже тудьи уред и власт себи привлачаху: *јеже супрот* обычној уредјеној власти биху повстали и от чьеје отступили: хотя једного Бога обоји изповидаху и славляху: но всем том *зато једино јеже биху себе от Божјего јерея отлучили*: разседасе јест земля под ньими: и отперввши уста || своя пожерла је јест со всим имѣнјем: и снидоша живи въ ад препадши вкроз землю.] Гледите зде отци. Ти людје биху благочестиви а зачто пропадоша живи въ ад? вату једину вину: јеже биху себе от Г͠дньего јерея отлучили.

ȥ. Велика бише казен на Египтяны: когда јим помроша первородни. Али небише казен необычна: и везде бо, въ повѣтерном мору бывајет тоже. Велика казен на Египтяныже: когда съ Фараоном въ морю потонуша. Но и то обычно: да люди въ морю утапают.] Велика и жестока и необычна казен бише на Содомцы: когда из неба приде нанье огонь. Али тѣлеса јих на земльи згориша: и то обычно, тѣлу от огня згорити. А на Раздорники пак совкупиша се три најлютијшие и необычны казни. Снидé бо наньe огонь из нéба: какó и на Содомцы: и то необычна и прелюта мука. Разступи́се под

ньими земля: и то таковоже. И живи зъ душами и съ тѣлесми снидоша | въ ад, и от того ничтоже лютијше, ни змислитесе ни быти неможет.

н. Светы Златоуст, на лист къ Јефешаном, во нравоученю јã, пишет сице: аще се ди хощем насладити духа от главы: држимо се друг друга. Двоје бо јест раздильенје от тѣла церковного. Једнó: когда изсекнет въ нас любов. Друго: когда недостојна къ оному тѣлу дела делати дерзајем. Обојим бо тим отлучајем се от полности јего. Аще пак и нато јесмо поставльени, да иних назидујем: *а мы неназидујем, нò и перви раздирајем:* чесó нам небудет терпити?]

О честни отци, Назарию и Геронтию: ваше настојанје, и опрáва јест назидовати братю, а вы раздирајете.

ѳ. Златоуст редом дальe: Ничтоже ди неможет церкви тако раздиљати: какò влáстилюбје. *Ничтоже Бога тико на гнѣв непобуђајет: какò церковны раздор.* Хотя несчетна зделајем

65 добра дела: аще пресѣкајем пóлност церкви: || нé меньшу имијем пријати казен; неже овй, јиже тѣло јего тóргаша и мýчиша.

і. Муж никы свет јест рéкел ничто, јеже се мньит быти дерзостно. Али вйм рéкел јест. Чтó таково? *Ни мученска ди корв неможет сего раздорного гриха отмити.*] (:Тој муж бяше светы Киприан епископ Картагински мученик:) Повѣдь бо ми: зачто јеси мýченик? не за славу ли Христову? Аще адда душу предајеш за Христа: *зачтó раздирајеш церков: занюже јест душу предал Христос?*

ıа. Ово рекохом къ оним: *јиже неразмиселно пристают къ раздирательем церкви.* Аще бо и ученје имиют супротивно: зато исто недостаяше къ ньим пристаяти. Аще ли всé једнако зъ нами верујут: и много вéще недостояше. Зачто? зато, јеже властилюбја јест недуг.

ıв. Чтó велиш? једна јест вера. Правоверни сут и они.] Зачтó адда нисут зъ нами?

Правоверни: велиш? *а рукоположенје изчезајет,* | *и погибајет.* И как јест полза во всем ином: аще сие небудет твердо?

Какò бо за веру: тако и за сие борити се јест треби. *Нé меньше зло јест, церков Раздирати: неже јеретиком быти.*]

То все Златоуст.

Зде вы отци Соберите Запертjе, и мислите. Хотя бысте ы ничесоже ден и нощ неделали, кроми молитвы: хотя бы- те се на смерт препостили: хотя бысте от бисурманцев за еру смертну муку прияли: всé то вам небы помогло ко пасеню: аще бысте то въ том вашем от церкви отлученю ретерпили.

ПРЕДИЛ є.

Об верноj Грамоте, на посланjе.

а. Мирски Цари и Кральи, когда камо отсилают своjе по- ланци, данут (sic) jим верние грамоты, за своjими печатми. И осланци, камо приходет, кажут Грамоты, а без грамот по- ланци небывают прияти: и никтоже jим неверуjет. || Такоже 66
инит и сам Господ Бог. Своjим бо обычним посланцем (:цер- овним властелом, и архиjереjем:) даjет обычну грамоту, и ечат верованя. То jест: Законно, *и от апостолов непре- орiньено Рукоположенjе.* А когда пак изволит коjего Не- бычного посланца (:то jест: апостола, пророка, или изред- иjшего учителя, и Светого отца:) послати: таковому даjет зредниjшу Грамоту, и особниjшу печат: Тó jест *Знамена, рипости, или Чудодѣjство: и Апостолско Свето Житjе.* Об ом свидочит Павел къ Евреjцем въ главе в҃: Спасенjе ди за- ало се jест проповидати, чрез Гд҃а, от оних, jиже (:jего:) лишаша: и въ нас jест укриплъено: свидочещим Богом, *зна- еньми, чудесми, и разнитими Крипостьми, и Свѣтого Духа аздильеньми.*] И Марко об Апостолех: А он ди изшедши про- овидаша везде: зъ Господом купно делающим, | и бесиду вердещим, чрез послидующа знамена.

в҃. А вы пак отци прияете сами пасе Изредниjше и Необычно осолство, *jеже jест обличати, и jересю осудити всу Соборну постолску Церков.*] А неимиjете показати верних своjего по- ланя Грамот. Покажите бо нам: кто jест вас рукоположил, втоли ослал нато: да бысте морали всу соборну jересю осудити? ще пак нисте на то Послани: како дерзаjете проповидати, и бличати, и осудити?] Нечуjетели Павла велещего: Како могут роповидати: *Аще небудут послани?*] То jест: Беззаконно акови проповидают: и нисут слуха достоjни.

г҃. Ащели велите: Нé церков: но Бог сам jест нас послал:] окажите нам адда jедну хоть малу, того Божjего посланя

печать. Какóво чудно Господнье дело или знаме: и каково
67 апостолско житје можете вы по || казати въ себи, или въ Ни-
ките, въ Лазару въ Авакуму, и во всеј своеј дружине? Ку-
лико бѣсов изгнасте? Кулико нéдужников оздрависте? Кулико
Мертвецев возбудисте? Абовйм нé простйм мужем: но особ-
ним Божјим угодником, и пресвитлими знакми посвидочении
учителем, достојит быти оному, јиже хощет всу Апостол-
ску соборну церков обличати. А именно и навластйто аще
хощет Главним и Началним того обличанiя проповидником
быти. Које адда вы (:опет вас питајем:) и каково знаменје
и чудодѣјство, и које Апостолско житје въ себи, и въ проч-
них началних того важего (sic) подвига проповидникех, можете
показати?

д҃. А мы пак и Авакума видихом: и зъ Лазаром въ сем
граду Тоболску немало време живохом, и много крат гово-
рихом, | и ıадохом и пихом. И Авакум тими (:когда јего из
Даурцев къ Москве везаху:) пославши по ме, изшел бıаше
ко мнѣ на крилце: и хотещему мнѣ на листву ступити и взя-
ти, рече: Неходи симо: стој тамо: и изповѣдь каковы јеси
веры.] Ја рекох: Благослови отче. А он отвещал: Неблаго-
словлю. Изповѣдь перфлье свою веру.] А ıа отвещал: отче
велю честны: ја верую все јеже верујет света Апостолска
соборна церков. И јерејско благословльенје пријемлю въ чест,
и прошу јего въ чест. И об вере јесем готов справити се
пред архијерејем. А пред тобою путником (:и јиже јеси сам
об вере осумньен:) нит мнѣ чесо об вере нашироко говори-
ти, ни справлıатисе. Аще ты неблагословиш: благословит Бог.
И остај зъ Богом.] Видители отци: Небıашели тој ваш Апо-
стол из числа оних: јиже велет. Далеко буди от мене: некa-
68 сај ме || се? Небыли тој бы со Симоном фарисејцем, и зъ
Јудою, Марији Магдалины, и Г҃да осудил: когда она присту-
паше, и Господньи ноги целоваше.

с҃. Когда пак ıа бıахи съ Өеодором Подъıачом въ Сибир ве-
зен: Өедор умивашесе и пиıаше из једного ковша со мною.
А когда пак бıахом у татарина воды зачерпнул: Өедор нехо-
тıаше веще умиватисе из оного ковша. Итли пак и то све-
тост и чистота оних: јиже къ Апостолом велıаху: *Зачто учи-
тель ваш зъ митарми и зъ грешникми ıадајет?*] Тојже Өе-
дор пришедши симо: и пеимиющи јеще вуса на чубах, чинıа-
ше се зде въ церкви учителем, и бıаше досаден градским

женам. Али жены му отвещаша: Појди ты домој својеје жены учить.

ѕ. А об Лазару пак знајет сеј град: јеже му никогда вулицы бываху тисны: | и люди јего под рукы водиша, когда сам немогаше до дома притти. И никогда у мене Лазар зъ гостми сидещи, настал биша приповидати басни гадкы. Како ди ника баба хотещи помладити се, на путу нага раком чепляше, и прочно.] Тако да гости повисиша лица срамующи се от јереа чути таковы ричи. И он то постригши рекел јест ко мнѣ: Јурю ди како то бывајет, да мы всегда духовно зачинајем; а помирску завершајем? И а по разходу гостеј јего опоменул: отче велю Лазаре разсуди: До чесо јест достигла Христова Церков и какόво обидно јест јеје устројенје: аще ю морајем мы изправляти. Мы велю тако неизправни, да и басни срамотны бајем: и вулицы нам хмельним бывают тисны. То нисут знаки Апбстолов, ни послáних от Бога учительев, на изправлянје церкви. И мед про || чними ричми приведох 69
му ону Стого Августина рич: *Извон Церкви ди, и въ раздору, может чловик всие светины имити. Јединого токмо Спасения неможет имити.*] И он нато опачним разумом отвещал: Какова адда полза ди Никону, и јего једномиселником: аще имиют Архијерејство и всие светины: а Спасения немогут имити.] Али (:рекох а:) Светијшы Никон нит от церкви отступил: но ты отче отлучајеш себе от њеје: ты чиниш раздор И тебе вежет Августинова рич.] Тулико об Лазару.

ҁ. Али зде вы отци неосудите нас: какό да бых а назлобно искерньего грихы оглашал: сам много грешнијшим будущ. Ја бо неизявляю тајних грихов: ни по злобе брата неоглашаю. Но поньеже Лазар учинивши сам себе Агглом, похулил јест Апостолску Церков: и въ вас, и во всем народу завел јест Раздорну Соблазен: зато а нé по назлобе, но по братској | любви въ искерньим припоминаю об том дивјем апостолу оно, чесо јест свидом и сеј град. И нечиню јему въ том обиды: и неприношу того без причины, ни въ сује. Достојно бо јест и потребно: да вси знают об делех и об животу оного учителя главного: јемуже хотет вси душы своје веровати: и по јего науку всу агглску церков осудити.

и҃. Зде вы отци можебыт хощете ко мне речьи: Ты от Лазаря, от Никиты, и от нас, изпрашајеш верних грамот. А ты пак сам каковы нам кажеш својего послания грамоты? Како

јест у тебе Апостолско житје, каково ли чудодѣјство? И кто јест тебе послал нам проповидати?] Нато вам ја хощу отвещати, и показати разниту вашего, и мојего дела причину. Вы бо јересю потварајете всу церков: јејже јест Христос вѣчну
70 Необлудност и Неодолност обещал. И || зато подостојну и от вас изпрашаю: и всаки люди подостојнуже изпрашают, и должни сут изпрашати, такова изреднијшего и большего посланю свидочества. А и пак неосудию церкви, и неотлучаю се от ньеје: но пребываю въ церкви: и стою при церкви: и борю се за церков: и проповидаю јеје Необлудност. И зато и имию от церкви верну печат. Хотя бо нисем архијереј: али съ архијерејми думаю и проповидаю једно. И въ сем делу всеј церкви, или паче самому Христу, недостојен гришник работаю: терсещи се ти от Г҃да којего својим грихом прощени добыти. Тако бо и којвода от Цари један пријемльет заповид: а које вси в ньеи пријемлютже, и вершет ону заповид.

ѳ҃. Истина јест. *Гришнику рече Бог: За что ты проповидајеш правды моје чрез уста своя?* Аще видише тата, текаше зъ ньим: | и зъ блудникми свој дѣл полагаше.] Али слушајте хъ којему гришнику јест то речено. Къ оному: јаже пребывајет въ гриху Ожесточен, и Некајетсе, а проповидајет Божю славу, за свою сујетну славу, и за временну користь. И тим проповиданјем покривајет свою Лакомост, и своје блуды, и всакие Грихы. Таков по том својем проповиданю въ вечну вину угрезајет: и горшие себи мукы заискујет. А когда паки чловик много гришен кајетсе за своје грихы, и престајет гришити. И не за сујетну славу, ни за временну користь: но по чистој гъ Богу и къ искерньим любви, проповидајет Божю славу: таковому нит положена та огроза. Любов бо въ ньей покривајет множину грихов. А обо мне пак окаянном и препремногогришном: Чинюли и сие дило за Любов; или за сујетну славу, и за временну корист: то || један Христос вѣст. И
71 вы отци неможете об том судити.

і҃. На конец при сеј пóстати об Верних Грамотах, требе јест приметити једну потребну рич. А сие јест: јеже мы от вас отцев опросихом верних Грамот: то јест тако речено: и тако достојит разумити: Аще бы можно было, да бы Христос свидочество послани кому дал, на осудьенје оноје својеје церкви, јејже јест обещал вѣчну Необлудност. Того бо Христос недајет: и нит можно дабы Господ кому дал таковеси

дочество. Тако бо дал бы Господ сам на себе, и на Светого Духа свидочество: поньеже обещал јест церкви Светого Духа, и Необлудност, до самого скончаніа вѣка.

ві҃. И зато николиже нит се обрел ниједин из Светих отѐц, ни собор ниједин Законен и Благочестив: јиже бы был всу соборну церков въ којем блуду и нечестю | обличил. Но товмо А́риј, Македониј, Несториј, и прочии тим сподобни учительи, обличаша и осудиша всу церков. И такови вси быша јеретики, от Бога, и от повсудних соборов осудьени и проклети. И тиже вси купно неимиша, и ниједин из ньих неимѝ, и вы отци неимијете верних грамот. И хотя ники из ньих быша архијереји: али вим ниједин небяше верховны архијереј: и небяше на то рукоположен, да бы имил всу церков јересю осудити. И ниједииже нит ни житіа апостолского, ни чуда или знамена најменьшего показал.

ві҃. А хотя бы пак и то было (:чесо нит было, и небудет:) да бы ки всеје церкви хулник које чудо (:или многа чудеса:) доспил: вам бы треби было веровати: оно небыти Божіа, но Антихристова чудеса. И таков со всими својими чудесми, небы был веры достојен, ни довольен, на осудь || евје всеје апостолские Церкви: јејже јест Христос својим устми обещал необлудност. А небо пак и земліа могут преминути: а словеса Христова немогут сујетна постати. И слово Гдн҃ье (:како Петер велит:) стојит во вѣкы.] И аще Павел об својеј проповиди дерзајет речьи: хотя бы ди ангел из неба пришел, и начал бы что мојему проповиданю супротивно проповидати: *да будет анаѳема.*] Заисто много паче анаѳема будет: Аще кто от земльи придет умбрен чловик (:хотя највещы чудотворец:) и учнет супротивно Господньему обещаню и проповиданю проповидати: и всу церков јересю потварјати. Не́ менье бо Соборној Апостолској Церкви, неже Апостолу Павлу: но́ како Павлу, тако равно и Церкви, обещал и дал јест Христос Необлудност до скончаніа вѣка. Тако да јеје неодолят | Адска врата: то јест, Блуди, Нечестје, и Јереси. То бо сут Адска врата: Занѣже въ ад поривают и сводет. 72

гі҃. Како пак јест Ники ваш учитель, Ив: Нер: зъ дружиною на Москве Мертвеца оживил: об том іа неумѣю повидати. Вам то луче вѣдомо.

П Р Е Д И Л ѕ.

Молитву премѣнити, и Веру премѣнити: јестли то все једно.

а. Глава вашего прелщенія, о честни отци, и все цѣло вашего завода основанје јест сие једино премењенје и невижество: јеже вы неумѣете Молитвы и Обычая Церковного разлучити от веры. И вы мньите: *Молитву премьнити, и Веру премьнити: то бы все једно.*] Али како вы въ том далеко от истины изблудисте: и сами се можете домислити: и мы вам хощем любовно предложити.

73 в. Аще бо Молитва, Обычај, и Вера, все то јест једно: вера наша (от апостолских времен:) ‖ неизчетными премѣнами јест измѣньена: и инакова, или паче вся ина вера постáла: Неизчетни бо јесут тому укази: како въ церкви премѣньены быша, молитвы, пости, службы, дѣанје или обреди церковни, правила и обычаји: и сверх того премѣньеныже быша јеще и иные большие христианского благочестія части: об ньихже досгојно и потребно јест помислити: како вам хощем зде никулико таковых узоров показати.

Укази Премѣн, а [illegible] въ церкви учиньених.

і [illegible] Собора [illegible] Об Предсидаль[illegible] времених [illegible] со временом [illegible] а другие пре[illegible] старидах предси[illegible]

і [illegible] из Епископи [illegible] въ них. А потом [illegible] из церкви, [illegible] иже не[illegible]

[illegible] мирски люде [illegible] и ту чине небы[illegible] иже первые [illegible]

[illegible] при јест[illegible] премениуе

Символ Апостолски. И об сем Символу || споминаjет Светы 74
Климент, пишущ гъ Брату Господньему: и Светы Амброзиj
въ Беседе т҃п: и Светы Августин въ Беседе р҃п, об времену.]
А во всаку неделю, на первом часу, превещуjет церков она
Симвом (sic) *Светою Аѳанасиа*. А Символ второго Собора превещуjет на литургиах. А возточна пак и руска церков Аѳанасиjева Символа въ церквах непроповидаjет. А Апостолского ни въ кньигах незнаjет.

з҃. А jеже jест того дивниjше. *Никеjски Символ* jест Третjего и Четвертого Собора правилми укрипльен. И та правила налагают Изверженjе и Отлученjе: аще бы кто дерзнул ин Символ (:кроми Никеjского Символа:) *произносити, говорити, учити, оглашеником подавати,* или какоколи *проповидати.* А но всем | том вса Соборна повсудна Церков jест въ конец отставила тоj Символ Никеjски: и нигдеже jего къ народу непроизносит, и непровидаjет (sic). Но въ jего мисто Церков проповидаjет *Ин Символ*: то jест второго Собора Символ. Что зде велите вы отци? Нит ли то (:по ваше̏ (sic) разуму:) Нова вера? И правила бо Соборна недержатсе: и сам тоj Символ (:правилми утвердьен:) от всих jест завержен. И мы вас питаjем: За что вы недержите Никеjго (sic) Символа: но держите Нов Символ, супрот правилом: и нову веру?

Али велите: Въ Никеjском, Символу и въ Цариградском (:второго Собора:) Символу, jест jедно Благочестjе. И понаеддиху то нисут два Символа: но jеден Символ, и jедна вера.]
Добро тако велите. И мы велим тоже. Но лихо вам неухо || 75
дит та рич: и неможет се загладити въ вашею думою. У вас бо: *Јсус*, та jедна вера: а *Јисус*, то друга вера.] У вас же: Двѣ *алилуjи*, то jедна вера: а три *алилуjи*, то друга и нова вера.] А въ Цариградском пак Символу, не̏ jедно слово, ни jедна рич; но много ричеj jест пременьено от Никеjского Символа. Отци бо они второго Собора, из Никеjского Символа множе ричеj извергоша: и многоже иних придиша: и тако далеко инаков, и вес ин от никеjского:) символ составиша.

И Древлье Возточна Церков держаше *Јакова А҃пла Литургию.* А потом Светы Василиj jест составил своjу Литургию: всу инакову, и во двоjе или въ четверо должшу от апостолские. Затим и Светы Златоуст произнесел своjу Литургию. И церков держит тие обидвѣ Литургиjи: | а Апостолова jест оставльена. Зде держат и Светого Григориа папы Литургию: а у Римлянов тоjе нит.

ѳ. Римляни держат Светого Петра Литургию: али и та нит нине вса такова, какова биаше при Петру: но никие ричи сут въ њеј прибављены. И то не от послиднијших: но јеще до раздора, от оних светих отец пап, и мучеников. Все бо јест написано въ јих животех: Что јест ки прибавил. Светы Григориј јест уставил, говорити: *Господи помилуј*, девет крат. И придил сие ричи: *И да дны наше во твојем миру устројиши*? Светы Леон, придил сие ричи: *Жертву Свету, Непорочну комъйну*.] Светы Александер папа и мученик придил сие ричи: *иже въ он ден пред својим терплењем*.] Светы Дамас заповидал: да при пеню ‖ псалмов, за всаким псалмом, на концу,
76 придиваjетсе, *Слава Отцу, и Сину, и Светому Духу: и прочно*.]

ĩ. Древље везде и обычно Мирски презвитери, женати и хласти (:без разбора:) *поставлиаше се въ Епископи*: и живаху со својими женами: все до Трулополатного Собора (:како хощем въ напредку показати:) А нине јест то изведено. И до того дошло: да аще где којего хласта или удовца презвитера хотят въ Епископы посветити: велят му первље Иноческо Обећанје учинити.

ĩа. Древље многи мужи хласти, или неженати, бываша свещени въ Диаконы, и въ презвитеры. Како се чинит вѣдомо из апостолского правила ќѕ: и из анкирского ĩ: и из трулополатного ѕ. А нине и то извело се. |

ĩв. Древље христиани причащахусе часто: а ники и множе крат въ једну неделю. Бяху бо ди *по всие дни* Пребывающи въ храму: и *ломающи по доме* (sic) *хлѣб* (:дѣяни въ главе в:) то јест причащающи се. И нине у Римлианов, въ Иноческом житю, всаки презвитер, на всаки ден служит Литургию, а прочна братиа причащаютсе по два, и по три краты, на тједен. И мирјани причащаютсе множе крат чрез год. А въ возточној пак и въ здешњеј церкви далеко инаков јест обычај.

ĩг. Древље свети отци, и всаки Епископи и презвитери, во својих церквах, *проповидаша* Божје слово. И на малој и бѣлој Руси, и у Римлианов, и Нине проповидают. А у Греков юже от никуликих сот лѣт пастири престаша учити народ: и
77 проповидници умолкнуше. А зде на Великој ‖ Руси (:како мню:) ни от изкони непроповидаша.

ĩд. Древле (sic) христиани въ церквах вси тихо молитви говоряху: или *Шепщуши Бога Моляху*. И презвитери и нине при олтару тако Бога молет. И Римляни, вес народ часто

тармют, и превещуют Господню Молитву: Отче наш јиже и на небесех:] и Ангелско поздравльење: Радујсе милости на, Господ с тобою:] и Символ Апостолски.} А у Греков е того нит. Но паче Гречески философ Пиѳагијот въ јерес почитајет. И въ том подражајет Илим архијереи. Когда бо на Самујилова мати тако Бога молящи шепташе: *и устни-ди јеје токмо двизаша се: а гласа не бише чути:*] Или ијереј ю јест осудил: и пиянною назвал, али Бог ю јест ишал.

є. Древлье христиани вси обично въ Церквах | *Клечещи на енех Бога молиша.*] А вы отци то Светијшему Никону тривирху, и всим архијерејем, въ нову веру, и въ јерес по-ајете, али слушајте, что нам об том повидајет свето писмо.

ПРЕДѢЛ ӡ.

Об Клечанию.

і. Живу аз, велит Господ, яко мнѣ (:кам҄ф:) поклекнет яко колено.] Къ Римляном глава ді Исаји глава мє.

ї. И дарова му ди име, јеже јест над всако име, да на име усово (:*Ка́мфи*:) поклекнет всако колено.] Къ Филиплином ва: в̃. Зато и въ Ветхом Закону обичај бише, Клечещи молити.

г. Данијил бо въ три времена днева *поклекаше на колена,* молишесе пред Богом.] Дан: гла: ѕ. Али вы велите: то би въ ветхом Закону: а нине јест то отставльено.] Послу-јтеже адда что јест было и въ Новом Закону. ||

ґ. Приступи ди къ ньему ники чловик (:*гонипетон*:) Кле-ц, и велещ: Господи помилуј сина мојего.] Матвеј въ гла: ӡі. 78

є. И приде ди къ ньему проказны, просащ јего, и (:*гони-пон автон*:) клечящи молещ: аще хоцеш, можеш ме очи-ти.] Мар: гла: а.

ѕ. И притекши ди ники, и (:гонипетон:) автон:) Клечещ о прошаше: учителю добры, что сотворю, да живота вѣчно-добуду?] Марко въ гла: ї. Поклад-шие

ӡ. И изгнавши ди Петер всих вон (:*Ѳејс та гоната*:) по-кнувши молише.] Дѣян. ӡ. ѳ.

и. И Павел пишет: Зато ди (:*Ка́мпто та гоната*:) поклекаю колена моя, къ отцу Гда нашего Јисуса Христа.] Къ Јефе-ном глава: г. Прегибаю

Поклавши колена.

ѳ. И когда Павелже отходяше из Милита и прощеније јемаше от християнов: | (:*Θέјс тà го́ната*:) Покле́кнувши ди со всими јими моляше Бога.] Дѣяни гла: к̃.

ӏ̃. И никогда Павелже отходяше от Тира: И мы ди идахом, а спровадяху нас вси со женами и зъ дѣтетми вон из града: и (:*Θέнтес тà го́ната*:) Поклекнувши на брегу молихом Бога.] Дѣяни глава ка̃. Али вы велите: То биху *Поклони*: а не покојно Клечанје. Но лихо то нит въ истине прилично. Он бо Проказны, и друга два Молителя, непридоша полконов чинити: но покојно и вижльиво Клечещи моляху об милости: и чекаху ответа. И Павел со христянми такоже, покојно клечещи моляху Бога.

И покла́дши колена.

ја̃. И Соломон, на посвещеню храма, долгу Молитву, високим гласом, пред всим народом јест изговорил. И об том руски превод пишет: И паки ди Соломон *поклонився на колену*
79 *своје́ю, и руць свои* || *воздь на́ небо.*] А из Еврејского во Сто́го Јеронима преводу сице: *И обидвьми ди колѣнми клечѣщи на земльи, и ру̑кы держѣщы воздвигньены къ не́бу.*] И въ тако́вом поста́ву јест извещал всу̑ ону долгу молитву: всему̑ наро́ду въ слу̑хъ (sic) и въ ра́зум. Извистно адда, јеже то́ неко́гоша бы́ти покло́ни: но поко̀јно клеча̀нје.

јв̃. Та́коже въ ѝно врѐме́: И архијере́ј ди преклони коле́на и руцѣ простерти Благочи̇̀нно, творя̀ше моли̇̀тву. Въ Макавѐјских књи̇̀гах г̃. въ главе к̃. Мо̀жетля то бы̀ти покло́н?.

Поклад-ша коле-на.

ӏг̃. И Свѐты Сте́фан (:когда јего каменова̀ху:) бы̀шели десу̑шеи покло́ны чини̇̀та? И (:*Θέјс тà го́нта*:) покле́кнувши ди̇̀ вопија̀ше гласом вели̇̀ким: Господи непоста́ви јим сего въ грѣ̀х.] дѣяни въ главе з̃. |

Таковаже и друга историа ... въ Јанова-ру въ главѣ ... .

ӏд̃. И въ животу Светого Павла первого пустинника написано јест: Како велики Антониј пришедша въ јего Келију: обрете јего *тѣло клечеще на коленех, зъ воздвигньеними къ небу лицем, и съ* [illegible] *мертво.*] А вы опет велите: Зло быти, Лицем къ Небу зрити.] Али нам се мнит: добро быти, въ землю зрити. и на земльи лежати: За Смиреније. Доброже и на небо зрити: За Надѣяније.

Покладши колена.

ӏе̃. А об самом пак Г҃ѣ, кая јест къ истине прилика: да бы был поклоны чинил? Оттергнувши се ди от њих за једен хитец камена. и (:*Θέјс тà го́ната*:) поклекнувши моляшесе: Отче аще хощеш, пренести сию чашу от мене.] Лук: въ гла: к̃в.

стоји:

јѕ҃. И въ Кньиге Об вере, на Листу ро҃ѳ јест написано. Светы ди Андреј Кесаријски написал: јако и нине јест знати на мра || мору *Коленопоклоньенје*: Где пречистаа Б҃ца Бога молаше.] И то немогут быти поклони. Поклони бо чинетсе от кающих се за грихы: и владике и владичици нашеј небыша ни потребни ни пристојни. 80

јз҃. И на Литургији, когда діакон велит, *Премудрост прости*:] Что знаменујет та рич? Непросит прощенія: но опоминајет люды велещь: (:Софіа:) Мудрост нине чтетсе, И вы (:орѳој:) прости или равни стојте на ногах? а не клечите?] Зато примещај: јеже силу нисати достојит сице, *Прóсти*: а нé *Простѝ*: И из Возточноj Церкви биаше людем обичај въ церквах клечати: како и нине Римляни клечет. И къ Евангелю возстают: а затим опет поклекают. И аще древлье небыху были людје клечали: безделна и сујетна бы была та рич: | опоминати люди, *Стојте равни*, а они без того стоят.

Софја: Ореој: Мудрост прости.

јі҃. Зде вы питајете: Како јест адда тој обичај из церкви изведен? Отвещујет вам правило Гангерского Собора, јеже велит: *во всакие ди недельи: и во дны петдесетние: недостојит колен преклаияти* (:то јест клечати:) *но Стоящи чловици да молется*.] Толкованје. Об том ди и ини Свети отци повелиша: и Велики Василиј. И причину ди предлагают: Зачто јест отречено клечати на коленех преклаияти колена въ речение дны: и Стоящи велет молити Бога. *Зато ди јеже мы возстахом из мертвих со Христом*]. Ото̀ видите, преповидано јест клечати въ недельи, и въ Петдесетние дны: зато јеже Христос въ неделю из мертвих возстал.] И съ того јест очивисто: јеже въ иние || всего года дны, обично биаше христіаном Клечещи Бога молити. Аще бо небы было того обичаја: не потребно и въ сује бы было учиньено то правило. Царских законов разказники велет (:omnis exceptio firmat regulam ni contrarium:) *всако ди Изнятје крипит Заповид себи супротивну*.] То јест: аще јест об чем заповид, или обичај у всих общен, а из тоје заповиди или обичаја отнимльется и опраща́јется никая част: и заповидајется въ никојем времену или мисту, нé по тој заповиди чинити. Таково ди всако Изнятје неравру́шајет, но паче крипит ону заповид и он обичај.] 81

Видите адда отци: Јеже клечанје јест дело къ благочестю ладно и прилично: и зато биаше древлье въ церкви обично. *Клечанје бо знаменујет и чинит духа и тьла смиренје*. Ка-

жет бо се не́ менье, но | пачеболье тѣлу быти досадно и трудно, на Коленех Клечати, неже на ногах стояти. А изведсе јест пак тој добер обичај помалу и неощутно, съ причины того приведеного правила. Поньеже бо преповидано јест клечати въ недельи. А мирски людіе и делавци обычно токмо въ недельи въ церкви приходет. А въ иние дны мало что ходет. Зато привикнуша стоянію: и вовсе забыша клечанія. И јеже нине Свитијшы Никон, и вес архијерејски Собор, хотиша тој свет обичај, по никојеј части возвратити и обновити: вы својим неслушним раздором, препачисте јим таково добро дело: и зато остајет на вас ответ ко Гд͠у.

јѳ҃. Обясньенје сему правилу может быти много. Али изреднијe и во всем сподобна му јест она Божія заповид: *Свети*
82 *ди Соботу: или празнуј въ Соботу.*] Сия бо Запо || вид преповидајет въ соботу всаку ручну работу делати. И въ купно дајет знати: Слободно быти, въ прочние дны всаку ручну работу и всако добро дело делати. И то не токмо слободно: но и душам полезно, и Богу угодно. Такоже и сие правило велит: Неклечите въ Неделю.] И тим дајет знати: въ прочние дны Клечанје быти слободно. И не токмо слободно: но и Свето, и Богу угодно.

Орати зло: занеже преповидано Кра́сти преповидано: занеже зло.

к҃. Никие бо вещи *Зато быша Преповиданы: јиже сут злы. А никие зато злы: јеже сут Преповиданы.*] Орати и Копати само собою нит зло, но добро дело. Токмо древлье въ соботу биіше, а нине въ неделю јест зло́, орати и копати: Зато јеже въ таков ден Преповидано јест орати и копати. А красти пак и разбивати: силу убогим и немощним чинити: и прочна такова: присно и везде, | сама собою јесут зла. И без Божјего Закона: и без всакие Преповиди (:по самом породном разуму:) всем народом, верни (sic) и неверним, видомо јест: та дела быти неправедна, зла, и Божие Казни достојна. Такова адда дела зато сут преповидана: јеже сут сама собою зла: и наколиже немогут быти добра. И об такових небывајет преповид въ окончанјем времена, или миста. Невелит бо Бог: *Некради въ Соботу*: или *Некради въ Церкви.*] *Но просто велит*: *Некради.*] То јест: Некради отнюд николиже, и нигдеже.] А Орания пак и Копания Бог непроповидајет тако просто: ни без окончания времена, невелит бо просто: *Неорй*, и *Некопај*. Но́ въ окончанјем времена велит: *Неорй и Некопај въ Соботу.*] А въ прочние дны, Орй и копај. И правило такоже невелит просто

Неклечите.] Нô зъ окончанјем времена велит: || *Не Клечите* 83
въ Неделю.] А въ прочние дны Клечите. Или кончи клечащих неосуждајте.

ПРЕДИЛ й.

Об Квасу Фаризејском; Јеже јест об Превêрности.

а҃. Јеретики Лŷторци вопят на всие архијереји, и велет: Петер ди јест был убог жебрâк: ходил пѣшице, бос, и во злој сукньи: и камо приходаше, тамо спидаше кус хлиба: когда у жидовина, когда у јелина. А папа ди, и патриархи, и вси Епископи жувут (sic) во великом обылюи въ достапкех и въ чести мирској. То адда немогут бытн Петрови наслидниднинки (sic).] Нато јим отвещујет Јакоб Вујек, и велит: Видю ди, что вас болит. Ради бысте (:якоже и начасте:) вес духовны стан, из всего облупили: и јих села и имѣнје (:а ваших предпьих богато наданје:) ради бысте сами пропили | и простројили. Али пак аще вы хощете, да бы у попов все было подревньему, како бяше въ первој церкви: будитеже и вы сами такови, какови быша они перви христяни. Вси ди, јиже имияху села и дворы, продаваху, и приношаху пинезы, и покладаху апостолом пред ногы.] И ники Ананиа бяше продал свою отчину, и удержал нику част пинез, а нику част принесел и положил апостолом пред ногы. И за то удержанје јест јего Петер смертю сказнил.] Разпродајтеже и вы все својс имѣнје, и принесите пинезы всие, и положите потом пред ногы. И я вам обещую: јеже попи натом престанут веле ради.]

в҃. Такоже велите и вы [1]) отци: Потребно быти, да церковние Молитвы и Пенје все будет подревньему, аще пак молитвы и пенје мôрајет въ церкви быти все подревньему, ||
Правда хощет, да и у вас все будет подревньему: и да прочни 84
закони и обычаји вси будут подревньемуже.

г҃. А древлье пак Божия Церков держаше једин пост велики: а нине имијем четыри посты. Древлье иноци јŷдаху месо. Зачто адда вы нејисте меса: и зачто держите четиры посты? Древлье иноком въ общине живущим вминяшесе въ велик

[1]) Надписано.

грих, держати у себе мало или много пинез. И Светы Григориј папа за ту причину отлучаше: и недаваше виноватого при церкви погребсти. Въ Лимонару въ Главе **рѵв.** **јест на**писано: Светы ди [1]) Григориј заповид положи: **Никомуже** от инокoв неимити у себе **ничесоже ни** до **мѣдницы** јединие. И ники брат, изпроси у брата својего **мирянина три** златницы, и держаше је у себе. И зато јест јего **Светы Григориј** | от причащенія отлучил.] А **ниие и то** јест изведено: **и у вас не**вѣм каков јест въ том обычај.] Об **сем** заисто **достојнѣје вам** биаше что промышляти: неже об числу **алилуји.**

д̃. Древлје держаше се въ церкви Символ Апостолски: и Символ Никејски: и Литургіа Јаковля: и Проповиданје Божјего Слова: и Епископи быша женати: и многи јереји **быша** хласти. На волю бо то биаше пущено: и женати, и **хласти** мужи [1]) бываша свещени. И много иних биаше обычајев: **јихже** нине въ Церкви нит: но со временом быша изведени. **И вы** об том всем нетужите. А тужите об третјеј Алилуји: **и об со**гибаню Перстов: и об иних таковых **Меньших, и Спора не**достојних вещах.

є̃. Тако чиниаху Фаризејци. Большие вещи **презираху: и об** меньших (: и об непотребних: велику **скорб** ношаху. **Зато къ**
85 ним ве || лит Спаситель. Водци слѣпи (:аще вам **Комар въ** питје упадет: вы на ситу:: Комара **прецидајете: а Велбуда** пожирајете.

ѕ̃. И въ Апостолом својим об них велит **Господ: Блюди**тесе ли от Кваса Фаризејского: јеже јест **Лицимирство:] Лука** въ главе **јв̃**: А Матвеј пак (:въ **јѕ̃**:) изказујет: тој ***Квас***, **и то *Ли*****цимирство*, быти *учење Фаризејско*.*

з̃. Что пак, и каково биаше то квасноје учење ***Фаризејско?*** Биаше ***Превѣрность***, илити сујеверје: појелинску ***Дисидемонија***: полатинску *Superstitio*. То јест, Сујетна Вера, **и Сујетно** Богочестје. И об том јест треба зде применити.

и̃. На земльи бо из всакого пута **может чловик на двѣ** страны заблудити: налиео, и надесно. **Takoже и от Благовер**ного пута (:от правого Благочестія:) на двѣже **страны ведут** многы блудние стезы: на једну страну по скудности **на другу** по избытку.

---

[1]) Наиисан.

ѳ҃. Нравны бо учительи (:Свети отци, и Философи вси:) всако благонравје ди ходит и стоjит а злонравје блудит по краjинах, и опадаjет въ пропасти. Указ тому приносет. *Дарльивост* ди jест благонравна крипост: и ходит по средньем путу: Дарльи (sic) бо муж держит средню и праву мѣру въ даваню. А *Скупост* пак jест Злонравје: и блудит по скудности: Скупец бо скудно даjет. И *Разсипност* jест злонравjеже: и блудит по избытку: Разсипник бо глупо сипльет и раздаjет имѣвје. Дарльивост Скупост Разсипност.

ı҃. Такоже и *права вера*, или Благочестје стоjит на среде: держит праву мѣру. А *Неверност* блудит наливо, по Скудности. Неверник бо неверуjет оного, jеже jест должен веровати. Мньит небыти грѣха, где jест грѣх. А Преверност пак (:или Суjеверство:) блудит нá десно, по Избытку || Преверник бо верујет ничто лишно, jегоже недостоjит веровати. *Мньит быти грѣх, где нит грѣха.* Воводит во веру Лишны и Некористны Заповиди, Бога почтуjет суjетною честю. Таков бише Квас Фаризеjски. Об том Светы Јероним велит: Аще ди из правого пута изступиш: все jеднó ти jест, хот надесно, хоть нáливо поjдеш: когда си згубил правы пут.] Вера. неверност преверност. 86

ıа҃. Преверност бываjет многому злу причина. Отводит бо люды от Любви: и от правого Камени: Къ Суjетному Богочестю: и къ неправому грихов очищаню: и къ раздором. И под изветом и обличjем изредного Богочестиа, легльe прелещаjет люды: неже jереси, и проста неверност. Зато Спаситель никакових же jеретиков, ни гришников, тако жарко и жестоко некараjет: ни тако много | крат вѣчною погибелю непретит jим: како претит преверльивим Фаризеjцем.

ıв҃. Фаризеjци бо думаху, Богочестје и Чистоту духовну быти поставльену въ никих непотребних, и от себе затиаоних законех.

ıг҃. Преверност Фаризеjска а҃. *Неумивши рук* jисти: велиаху быти грих.] Нато къ ньим Г҃ь велит: Вы фаризеjци извонску част чвана и блюда помиваjете: а jеже jест въ нутру въ вас, то jест полно хищениа и злобы. Лука въ главе ıа҃.] А Матвеj въ ıє҃: и Марко въ з҃ пишут: Фаризеjци ди, аще часто неумивают рук, неjидут.

ıд҃. Преверност в҃. И ина ди многа держет преданиа старѣjших своjих: *Помиванiа Стоканов Чванов, Мѣдениц*, и *Одров.* И питаху: Зачто ди ученици твоjи преступают преданје старѣjших? А Христос къ ньим: Зачто ди вы преступаjете за-

87 повид Божю, за предаяје ваше? Лици || мирци, добро јест об вас пророковал Исаиа: Ови ди Людје устницами ме почтујет: а серце ньихово јест далеко от мене. Въ сује ме почтуют: учещи Науков и Заповидеј Чловических. Оставивши бо заповид Божю, держите предаяје чловическо: помивания вѐрчев и стоканов, и ина такова многа чините.] И тогда призвавши вес народ, учаше јих велещ: Ничтоже нист извони чловика, входеще вонь, јеже бы јего могло осквернити. Оставите јих: Слѣпи сут, и Слѣпцем водци.]

јє. Преверност г. Јисти зъ неверними и зъ грищниками, велиаху быти грих. Зачто ди зъ митарми и зъ грищниками учитель ваш јидајет? А Јсус рече: Нит здравим треби врача: но недужним.] Мат: въ ѳ Марко во в: Лука въ є. И фаризејец ники велише: Сеј аще бы был | пророк: знал бы какова јест жена, иже му ногы помазујет: яко јест грѣшница. Лука въ ȥ.] А Павел супрот тому: писал вам јесем ди: Неприобщајете се гъ блудником. Али не об сего мира блудникех говорю: таковим бо делом нуда бы вам была из сего мира изитти. Но писах: да се неприобщајете, аще кто именујет се братом, а будет Блудник, Лакомец, Пиянец, Кищник. Съ таковим ни хлиба нејидите.] Ко Коритн: лист а, глава є.

јѕ. Преверност д. *Сујетно празнования разумнѣје.* Ученици Јисусови торгаху Класје въ соботу, и преминающи јидаху. А фаризејци: Что ди вы чините, јеже нит слободно въ соботу.] Мар: въ а Лук: въ ȥ. Мат. јв. И когда Гд биаше никојего мужа сухорука оздравил въ соботу: они ди наполниша се безумия.] Лук: въ ѕ. И когда биаше оздравил нику жену скорчену, въ соботуже || Архијереји такоже осудиаше. А Господ къ

88 ньему Лицимирче, неотвезујетли всаки из вас от исел вола својего, и неводитли на воду въ соботу.] Лука въ јг.

јȥ. Преверност є. Меньшие грихы чиниаху вещими, а веще меньшими, или негрихми.] Зато Господ къ ньим: Горе вам ди водци слѣпи: јиже велите, аще се кто закленет на храм, то нит ничтоже. Но јиже се закленет на злато храмско, он јест должен сполнити. Что́ јест больше: Златоли, или храм: јиже посвещајет злато?] Матвеј во кг.

ји. За тие адда преверние блуды карајет јих Гд и велит къ Апостолом: Блюдите се от кньижников, и прочая: јиже обядают домы удовиц, под изветом долгих Молебнов.] Лука во к. А къ ньим пак самим велит.

оре вам Кньижници и Фаризеjци, Лицимирци: мко Лю-
ɜ первие столцы въ сонмех, | и поздравлмнје на площади.
'оре вам закона учительем: мко Налагаjете на люды Бре-
ь тежка, jихже немогут носити. А сами ниjедним перстом
кеаjете се бремен.]
оре вам: мко Зидjете гробы пророков, а отци ваши умо-
ıа jе.] Лука въ jа҃.
оре вам Кньижници и Фаризеjци, Лицимирци: мко Запи-
те Царство небесно пред людми. Сами невходите, и при-
ıающих непущаjете входити.
'оре вам Кньижньци (sic) и Фаризеjци, и Лицимирци: мко
даjете домы удовиц под изветом долгих Молитов.
'оре вам Кньижници и Фаризеjци и Лицимирци: мко обхо-
ɜ землю и море, да учините jедного пришелца: и когда
ıт учиньен, чините jего сином ада.
оре вам водци слѣпи: jиже велите, аще кто присяжет
храм ничтоже нит: а jиже при || сяжет на злато храмско, 89
иеи jест.
'оре вам Кньижници и Фаризеjци Лицимирци jиже десе-
ıте Мѣтицу и Анис, и Кумин а остависте jеже jест Боль-
въ закону: Суд и Милосердје, и Веру.
оре вам Кньижници и Фаризеjци, Лицимирци мко помива-
навонску част стокана и блюда: а въ нутру jесте полни
ıения и неправды.
оре вам Кньижници и Фаризеjци, Лицимирци: мко спо-
ıи jесте гробом побѣльеним: jиже от извони кажут се лю-
ıдѣпи: а въ нутру сут полни костеj мертвих и всакие не-
юты. Тако и вы, отизвони кажете се людем быти праве-
: а въ нутру jесте полни Лицимирства и Злобы: и прочно:
и Легло Змиjско: како хощете убѣжати от суда геены?]
ıеj во кг҃.

в҃. Три быша тогда веры у Жидовов: Фаризеjска, | Саду-
ıка, и Јесеjска. Садукеjци быша jеретики: проповидаша,
ıти мертвим возстаньени, и иние блуды. Јесеjци jеретики
ıмиша своје блуды. А Фаризеjци пак jедини быша пра-
ıавни: и державша Архиjереjску власт въ храму Господньем.
I зато Господ велит къ народу: На Моjсеjевом ди столцу
ıт Кньижници и Фаризеjци. Все адда, jеже вам повелет
ıти, держите и творите: а по делех ньиховних нетворите.
ıет бо, а нетворет.] И Павел (:Дѣмни въ главе кд҃, и во

к҃ѕ:) Фаризејску веру зовет извистним Мојсејева Закона путем.] И безсуменно јест: јеже Гдь небы был людем заповидал слушати фаризејцев: аще быху были јеретики.

к҃. Аще пак Фаризејци быша православни: и Закон Мојсејев право проповидаша: Зачто Господ ни Садукејцев, ни Јесејцев јеретиков тако остро некарајет? Зачто јим тако жарко и ||
90 жестоко непривещујет? Зачто јим тако много крат вѣчною мукою непретит: како претит Фаризејцем? За ничтоже ино: неже за ньихово Преверство и за лишно да некористно Богочестје: јеже сам Господ ꙗсно и обилно изказујет? Бывши бо у Луки во ві главе, и у Матвеꙗ въ јѕ. Заповидал, блюсти се от Фаризејского кваса и ученꙗ: а потом у Матвеꙗ въ главе кг. заповидал держати фаризејско ученје: За сими ричми въ слид Господ разлучајет Фаризејско ученје: и показујет оно быти двоꙗко, једно и православно ученје бꙗше, Мојсејева закона проповиданје. И то Господ (:за оно време, до својего возстаньенꙗ:) заповидаше народу держати: и въ том Фаризејцев слушати. А друго пак фаризејско ученје, бꙗше ньихово Преверство: и затѣꙗна от ньих набожност. И то таково ученје Гд҃ сам изчитајет и обличајет, | и Квасом ветхим називајет. И от ньего блюсти се людем заповидајет.

ка. Вы отци такоже чините, како чиниша Фаризејци вы бо держите православную веру: а къ ньеј прибављꙗете непотребно и соблазниво ученје. Свети отци на церковних ризах пашиваша, и нине нашиваютсе Крести Гдньи, без подножка. Таково бо знаме ничесоже иного нам на ум неприводит, неже Крест Господень. А вы пак въ том затѣꙗсте Фаризејску Лишну и Непотребну Светост. И аще где нит подножка: тамо вы клевещете, не быти Знака Крестова. И оставльенје подножка, по вашем разуму, то јест оставльение веры благочестивие. Не лихо ни Подножок: ни все цѣло честно Крестово древо нас неспасајет. Но спасајет нас мука Господнꙗ, и чиста вера и добра дела. Аще пак светим отцем таково (:без подножка:) ||
91 Крестово Знаме, на ризах, и везде бꙗше добро: а вам пак то јест Зло, и Нечестиво, и Латинско: Смотрите что из того послидујет. Что ино: неже да вам и благочестје и вера стых отец будет ненадобна? Извистно не от добра, но от зла духа, научисте се вы того (:Светим отцем супротивного:) сујеверства.

кв. Вы тужите и па Мило: при посвещаню Церкве: и клевещете, въ Милу быти всаку нечистоту. И въ том вы та-

коже не духовну: но фаризејску чистоту заводите. Что бо јест виновато мило: и какова јест въ ньем нечистота? И сами фаризејци необретоша въ милу нечистоты. Милом бо јереји и нине рукы и лица умивают, и древлье всегда умиваша: когда хотиша къ олтару приступати. Али повѣдьте нам, что јест въ Милу: и из чесо составлијетсе мило? Зде људје делают мило из сала, да из | пепела: а въ иних странах и из живого вапна. А то пак все јесут вещи чисты.

Въ древньем закону свиньи, зајци, јесетри, стерледи, вугори, и много иних риб, и скотин, и птиц, и звѣри, и разнитих вещеј бише отвержено, преповидано и въ число нечистых почтено. И то таково древлье нечисто звѣрје и скот, и рибы, и птицы, нине нам висут нечисты ни преповиданы. А Сало пак, и Пепел, ни въ самом ветхом Закону небыша нечиста: но то обоје бише при жертвах уживано, и на олтар кладено. Когда бо закалаху јереји овна, или теле, или что ино: Сало изнимаша, и на олтару Гдꙋ на чест сожигаша: а Месо зъваривша (sic) зъ људми снидаша. А въ цѣлих пак жертвах, или во всесожеженю (sic), изнемши из телицы дроб и всу нечистоту: и очистивши снажно всу телицу полагаша на олтар,
и сожигаша. И пепелом оним, от дорв и от телицы о || став- 92
шим, посиповаша и кропиша народ, на очищенје, и на грихов отпущенје.] Како пишет Павел къ Еврејцем въ гл: ѳ҃. ·ї҃г. Аще речете: То бише въ ветхом Закону: мы того неслушајем.] Мы вам нато двојко отвещујем. Перво. Древлье Господ заповидаше воздержанје от многих вещеј, будто от тѣлесних нечистот: како повидахом. И заповидашеже многа купанја и умиванја тѣла. А нине пак Господ непотребујет от нас ни купанја ни умиванја того, ни от свиньины, ни от прочних преповиданих јиствин воздержанја. Но потребујет от нас Господ духовние Чистоты: то јест, Любви, Молитвы, Поста, и Правды. И тако, хотя бы Сало и Пепел или Мило въ древньем закону въ прем нечисто и преповидано было: нине нам небыло зато ни нечисто, ни преповидано. Ответ вторы. Кулико пак веще и крипчије Мило неможет | быти нечисто: аще древлье (:при туликом чистоты тѣлесние обзору и блюденю:) Мило вминаше се чисто: и бише чисто: и на олтару въ жертвах бише уживано: и јереји тогда умиваше се, и нине умиваютже се милом, когда хотет олтару предстояти: а несквернется? Мојсеј или паче Господ чрез Мојсеја, въ Древньем

оном Закону, не токмо от иствин чловическиx, но и много болье от жертов и от олтара, отлучал јест всаку најменьшу скверноту. Аще бь (sic) адда въ Салу и въ Пепелу или въ Милу была вам скверност и нечистота: преизвистно јест, јеже Господ небы был попустил на олтару тому быти.

кд҃. Чтоже реку об прочном всем вашем сујеверству? Аллуиа: и перстов Согибанје: и Ричеј въ Молитвах премѣньевје: то все и всако вам веру премѣнијет. А то пак все јест фа-
93 ризејска светост: и лишно непотребно || Богочестје: а просто рекши Нечестје. Тим бо всим и всаким вы Апостолску Церков блудом потварајете: и Господнье къ Церкви об Необлудности обещанје Ложно чините и хулите.

кѕ. Чтоже вам јеще реку? Вы того всего својего завода научисте се от Греков. Гречески бо ники Митрополит (:не вси велю, но ники мало разумни, и вертоглави:) пријезджающи на Рус по сребро, насташа тие преверности проповидати и за перстов согибанје проклинати. А вы же пак велите: јеже Греки веру згубиша. И въ том вы сами себе осуднјете. Аще бо вы от оних, јеже веру згубиша, ученје соборној церкви супротивно пријемльете: и тим всу церков осуднјете: Смотрете сами себе, непогубистели и вы онојe веры, јаже чрез любов делајет. Но оставивши мы пак облудникы: съ кулико се | дотичет всего повално греческого народа: вы въ том мерзко клевещете, и народ он потварајете: Како да бы вси Греки были веру згубили. И тако нине јаце хощет быти мудрије от кокоши. А мы вам пак хощем зъ Богом опослије свитло указати: јеже Греки по Божјеј милости христианские веры при турском насилству незгубиша, и непремѣниша. Ни Латинские веры непријаша но какову веру до Турков держаша, такову и ниие держет.

ПРЕДИЛ е҃.

Об вере светих чудотворцев Руских, и об преподобном Максиму Греку.

а҃ Вы отци велите: Никон јест премѣнил и сказил веру светих наших чудотворцев руских.] На ту вашу клевету и худу мы вам обличателја представлијем, Преподобного Максима
94 Грека: јегоже вы високо || почтујете, и много хвалите: и на јего ученю мньите себе својe спасенје зидати. А того похваленого его (sic) ученја непочтујете, и недержите. Но родии

подражајете оних: јиже Максима ненавидиша, томиша, и јеретиком називаша.

ϊв. Максим бо пришедши на Рус, настал јест делати дело, наньеже биаше призван. То јест, Кньигы пресматрати: и преводы поправљати. И обретши многы поблудкы, изправил јест Максим добро: Како нине и вы сами хвалите, и мы хвалимже. Једен указ вам преведимо. Въ никојем мисту биаше написано: Владичицу нашу пресвету Богородицу быти сподобну *Илектру*: то јест, најчистијшему составу злата со сребром (:из каковога древньи Македонски и римски Цари чиниша ковати своје узорочје:) Ники пак преводник неразумиющи тоје ричи *Илектру*: помислил јест | на рич *Алектру*: то јест Кокоту (sic), или Петуху. И написал јест Владичицу быти сподобну Петуху. Тој поблудок, и много иних, јест Максим изправил. Когда пак то таково јего дело зразумиша ники прелишного благочестија мужи (:а невижљиви и превељиви фаризејци): насташа Максима укарати, и јеретичити, проклинати, томити. А за причину својего настанија приводиаху тужо рич, юже вы нине преводите: и по њеј отступљеније от церкви, и раздор чините.

ϊг. Велиаху они къ Максиму: Наши ди Свети Отци и Чудотворци Руски вси посветиша се и спасоша се при сеј нашеј вере и при древньих преводех: и Владичицу приподобляша къ Петуху: и прочно таково. Нине адда ты Максиме јеретиче, како дерзајеш обличати наше светие отцы?] Тако они, и тоже јест и ваше отци основаније (sic). || На том вы становите своје благочестије и спасеније, и велите: До Никона прославиша се на Руси многи Свети Чудотворци. За что нам адда Никон веру премѣнијает. 95

ϊд. Како пак јест Максим нато отвещал: Написано јест никулико въ Граматике: а мню и обылније быти написано въ јего кньиге, јеляже ја невидих. А да бы ми в руках была: могел бых вам из њеје свитло вашу облуду оказати. А что велит Максим въ Граматике.

ϊе. Разнити ди јесут дари Светого Духа. Знати језикы и преводити кньигы: то јест дар от всих најменшы. А молитва, пост, и любов Божиа то дар от всих највишшы [1]) Но како пре-

---

[1]) Эта фраза вписана переписчикомъ между строкъ.

водники не вси имиша дара превисокие Любви: то и Свети отци не́ вси имиша дара језиков и ученіа. Антонји (sic), Макариј, Иларијон, и многи ини велики Божји угодники и кньиг у себе мало держаша. А именно из Римских Чудотворцев ниједин нит был преводник, ни учитель ни проповидник. | То́ адда нит дивно: Аще ти на Руси от Бога избрани мужи посветиша се въ посту и въ Молчаню: хотя јест ов и он преводник что неладно въ кньигах написал. Али затим неидет послидовно: да мы, узнавши поблудкы, неморали и неимиди бысмо јих изправлѣти.] Тако Максим.

ѕ҃. Об томже јест и въ Лимонару, въ главе ҏ҃ѵ҃ѳ҃ написано. Бѣше ди ники Свет Старец: јиже когда служаше Литургию, всегда видѣше светие ангелы стояще окол себе надесну иналиву. А бѣше от јеретиков приял проскомидјю: и како муж прост и ненаучен, литургизаше въ просте: и невидаше оного, јимже се блазнѣше, ѣко бѣше зло. По смотреню пак Божјем приде к ньему ники дѣкон. И когда се прилучи старцу служити, рече му дѣкон: Аво ди, словеса ѣже въ проскомидији
96 вещајеш, нисут правие веры, но јеретическа.] А Старец || пак (:Зато јеже видѣше Светие Ангелы:) нехаѣше об јего ричах. Дѣкон пак прилежние увещеваше, и велѣше: Аво блазниш се: непријемльет бо того правоверна церков.] Старец видещи себе обличана:. когда опет служаше, и Светие Ангелы видѣше, опроси јих: Что јест ди ово, јеже дѣкон говорит? Ангели отвещаша: Остави ди то, и послушај јего: добро бо говорит.] Старец рече: За что ми адда вы первлье того неповидасте?] Ангели рекоша: Тако јест Бог извольил: да люди от људеј бывают изправлѣни.]

з҃. Что зде велите вы отци? он светы муж служаше много време, зъ јеретическою проскомидијею: а простота јего оправлѣше. Али когда узна́ свој поблудок: тогда и повину се, и поправи се. А вы пак нехощете церкви повинути се: но натирајете тою ричю: Наши велите отци, Зосима и Саватиј спасоша се при древньих кньигах: | и мы нехощем поправы.] И тим вы осудѣјете того припомньеного Светого Старца:, и своје отцы Зосиму и Саватиѣ: и најпаче преподобного (:и от вас високо, али несовершеного (sic) почтованого:) Максима: и въ слид идете оним, јиже Максима томиша. Зосима бо и Савату ненаучиша вас, ожесточатисе супрот Церкви: ни познаним поблудком изправльенѣ непријемати. И Максим Зосиме

и Саватию, и прочним Светцем признавајет Светост: али непризнавајет добро быти, Раздор чинити: Ни Церкви непокаратисе: ни изправ јеје и Заповидеј непријемати. Того вас нит Максим научил: но ники дивиј дух учит такового благочести.

Завершенје сеје бесиды.

н҃і. Аще адда Светијшы Никон, поправивши и премѣнивши въ молитвах никие преводы, тим јест веру премѣнил: и Светцем Руским || учинил нечест и досаду: зато јеже Светци не по никоновом, но по древньем преводу Бога молиша. Из того идет послидовно: да бы был и Максим веру премѣнил и Светцем нéчесть и досаду учинил. Не по максимовом бо, но по древньем преводу руски чудотворци Бога молиша. И аще јест треби Никонов превод въ нечест Светцем, и въ јерес вминяти, и проклинати: треби будет и максимов превод равно такоже въ јерес вминяти, и отривати. Въ ободвѣх бо тих преводех једнако обритајетсе та ваша причина. Равно бо како Светци незнаша Никонова, такоже незнаша ни Максимова превода. Живоша бо и помроша до максимовѣ (sic) вѣка. Аще пак Максим (:бывши въ преводех много поправил и премѣнил:) нит тим веры премѣнил: Како вы дерзајете клеветати: да | бы был Стијшы Никон веру премѣнил, тим јеже јест такоже никие преводы поправил и премѣнил?

е҃. Соловчанин. Али Максимови преводи вси сут благочестиви. А јеже нам Никон предајет: то все нечестиво.] **Милош.** Хвала Богу: јеже на пут приходиш. Остави адда ту клевету, об чудотворцех. Несипли тмы пред очи: и немрачи истины тою облудою. Но говори то, јеже гъ делу пристоjит. А то јест: Приметй, обличи, покажи, и уличи; јестли где светијшы Никон кою нечестиву рич написал. Аще что такова (:нечестива:) покажете: тогда будете могли подостојну тужити: и новие кньигы отмитати. Али вы пак во всих новых кньигах нијединие нечестивы ричи непоказасте: и неможете показати. А сами нé једну: но множе нечестивих хул изригасте. || **Соловчанин.** Скажи ми: каковы сут хулы въ нашеј челобитноj. **Милош.** Слушај: и Скажем ти је.

ПРЕДИЛ ʃ҃.

Об Хулах Соловечскихе Челобитны.

Хула а҃. Церков поблудила.

а҃. Вы отци велите: Соборна Церков јест от благочестивне веры изблудила, и въ јерес упала. И ниједииого нит на свиту (:ни въ Гревех, ни на Руси:) правоверного Архијереја.] Аще пак једпого брата назвати юродом, то јест хула геены достојна: что вы мньите, всие христовы архијереји хулити, и јеретикми звати, куликих геен будет достојно? Тим вы Господньє, къ Церкви учиньено (:об необлудности:) обещање чините ложно. И самого Гда хулите. То јест ваша повална па церков, и на всу истину, и на благочестје хула. И об том юже довольно | показахом, въ тој Хуле запирают се и держет се и прочние всие ваши хулы, и клеветы: об ньихже хощем повидати.

Хула в҃. Зло́ велите быти, вещати: Хе Боже Наш.]

в҃. Выже велите: Первлье бише написано, Гди Јисусе Христе *Сине Божји:*] А ниие написано, *Боже Наш.*] И то вы вминујете въ веры премѣньенје, и въ јерес. И въ том вы явлујете скриту во својих серцех арианску јерес. Ариани бо обычно и ради ко Гду вещают, *Сине Божји:*] Али невелет къ ньему, Боже наш.] Но ненавидет ту рич: и мньет быти нечестиву. Такоже чините и вы зъ ньими. Досадила бо вам јест та благочестива рич, *Јисусе Боже Наш.*]

г҃. Арианиже на потвердьенје својего нечестја обыкают приводити неизчетна светого писма миста. И вы, на укрипльенјеже того вашего блуда, указујете на дванадесестеры Кньигы:

99 въ ньихже јест написано || Господи Јисусе Христе *Сине Божји.*] Али то нит довольно (:къ тому вашему осудјанію:) быти написано во многих кньигах, Сине Божји.] Но треби вам бише показати: нигдеже въ добрих кньигах небыти написано, *Боже Наш:*] и ту рич быти злу, и нечестиву, и от отцев проповидану, а вы того неможете доказати.

д҃. А я пак вам хощу привести једину кньигу, Лимонар или Цвѣтник Духовны, Светого Софронија Јеросалимского: напечатан въ Кијеву от воплощенја Господньего въ ахки году. Сию велю једину Кньигу вам представлјаю: не на Москве бо, но въ Сибири пишу, и достанка кньиг неимию. Али сија је-

дина кньига обылно јест довольна, на попрење вашего блуда. Аще бо как кньига јест света, и духовна, и веры достојна: такова јест сия кньига Лимонар. И ветха | јест неменье от всѣх оних, наньеже вы указујете. А въ сеј пак кньиге въ Лимонару, нигдеже нит написано, Господи Јисусе Христе Сине Божји.] А добро́ јест написано, въ главе ѯѕ: Како Блажены Ефрем патриарх антијохијски Молит Господи Јисусе Христе *Боже Наш.*] И въ главе ҂ѧд., Старец Ники Свет Молит: Гд҇и Јисусе Христе истинны *Боже Наш.*] И въ главе рне, Муж Свет Јордан отшелник повидајет: Тогда ди аз, поклонив колена на землю, рекох: Гд҇и Јисусе Христе *Боже Наш*: Спаси раба својего от сих варваров. И абје вси три сарачинци збѣсиша се, и извлекши своје мечы друг друга исѣкоша.] А јеже вы велите, въ Кириловој Кньиге быти написано, Сине Божји: въ тојже Кньиге јест написано и Боже Наш. На листу.

҃е. Ото видите. Древние кньигы велет, *Сине Божји*:] || и древниеже кньигы велет, *Боже Наш.*] Как адда из тих двѣх ричеј јест виновата? Извистно, ни ова, ни она нит виновата: но обидвѣ сут благочестивы. 100

҃ѕ. Али рич *Боже Наш*:] јеси вишша и частнијша: имијет једен извистен разум превлачити. А рич пак *Сине Божји*:] имијет два разума. И Господ бо јест Божји Син, по породе. И мы чловици (:како Павел велит:) Синове Божји именујемсе, и јесмо:] али по милости а не по породе. И зато арияни Гд҇а зовут Сином Божјим: али не́ Богом Нашим. Аще адда јест архијереј избрал и ухвалил сию рич, *Боже Наш*: зато јеже јест Господу честнијша (sic): и јеретическо нечестје попирајет: и аще древньи отци сиюже рич во својих молитвах вещаша: Како вы смѣјете сию рѣч хулити, и јересю потварити?

҃з. О҆ христиани зрите, и блюдите се от таковых | староверцев: јиже под изветом ветхие веры, ветху Церков хулет: и ветху арианску јерес понавляют. Добро јест вещати, Јисусе Сине Божји, али тако, да нам небудет досадно слишати, Јисусе Боже Наш. Аще пак сия рич јест кому чути нелюба. Чрез оного не ин неже ариански дух говорит.

Хула ҃г. Душе истины: то ди Хулна рич.

҃и. Выже отци јеще друго ново и чудно Богословје произносите. *Душе Истинный*, то рич уменьшающа, и нечестива.]

А того на себи необличаjете: како вы в том самого Гд̃а Спасителя хулите: и Нечести учительем чините. И како тою облудою Сатана вам, и вас послушающим людем хулу на Светого Духа, и Македонску јерес припињjет, рич бо сия, *Душе истины*, jест властито Светого Духа титло: и много jест честнjиша (sic), неже рич *Душе Истинныи*. И зато || jест Сатане
101 досадна. Внимаjте. Вся бо свети отци, и вси философи учет: jеже всако от Бога сотворено существо имиjет троjе име, или троjе титло: да по истине jест и зовет се, *Једно Истинно*, и *Добро*.] Всака бо вещ jест, и зовет се *једна*, и всакаже вещ jест, и зовет се *истинна*. Всаки бо Камен jест истинен Камен: и всако Дриво, истинно Дриво: и тако обо всаком существу. И всакаже вещ jест *добра*, къ оному концу, къ ньемуже jест от Бога сотворена. И видѣ ди Бог вса, jаже бише сотворил, и быша веле добра.] Тако адда и всаки сотворен дух, jест, и зовет се Истинен дух, всаки ангел jест Истинен дух: и всаки чловичји дух, или всака душа, jест Истинна душа. Неложно бо jест то: но по истине обритают се въ миру ангелы, и душы. И тако та рич, *Истинныи дух* | имиjет двоик разум. И сам бо Светы Дух Бог jест Истинен дух: и сотворени дуси jесут Истинни дуси. И понаслидку ту рич, *Истинен Дух* могут jеретики на крив разум превлачити, и превлачет, и любет ю македонци духоборци, и признавают ю. А въ Божјей пак пиему нигдеже об Светом Духу нит написано (:*то алиθес пнѣвма*:) *Истинен дух*, *или Душе Истинныи*.] А ону пак другу (:и от вас Ненавидьену рич:) *Душе истины*: изрекла jест сама Истина, у Ивана въ главе jѐ: Когда пак ди придет (:Параклит:) тишитель *Он Дух Истины*.] По греческого jезика обычаю зъ никими прибавними ричицами (:jеже они зовут **ἄρθρα**:) сице *То пнѣвма тӯс алиθиас*:] то jест *он дух оноје Истинны*]. И та рич имиjет вишши разум. Знаменуjет
102 бо jеже Светы || Дух, зъ Отцем и съ Сином, jест Извир и начало всакие Истины. То бо jест речьи *Дух Истины*, jеже *Начало Истины*.] А не причастник Истины, или привезан въ Истине: Како вы супрот своjеј совѣсти лукаво клевещете: Тою бо никтоже разумен неможет об Светом Духу посумньити ни помислити: ни сами древлье духоборци того незатѣваша: jеже вы нине из краjного невижества и грубости, и из окаяного глуподерзия зативаjете.

ѳ. Светијшы адда Никон патриарх, како оною ричю, *Боже Наш*, Мислил јест потерти, и потерл јест Арианску јерес; и воздал славу Христу Богу Нашему: тако и сею другою ричю, *Душе Истины*, мислил же јест потерти, и потерл јест Македонску јерес. А вам пак тие обидвѣ ричи јесут нелюбы и неугодны и тако вы (:по Господньем слову:) невѣсте којего | духа јесте. Невидите бо того: и необличајет се въ том: јежеАриански и Македонски дух во вас говорит. И вы того духа слушајете. И тако не́ Никон патриарх, но вы отци, молите се духу лукавому.

ј. Слушајтеже отци и једноје просты ричи. Зде въ руском језику чародѣји (:јиже зъ бѣсми говорет:) зовут се јеретикми. А въ иних језикех того нит но чародѣји зовут се чародѣјми: а јеретикми зовут се они јиже что Соборној Церкви супротивно проповидают. А и пак мню, руского језика обычај не без слушних и достојних причин быти заведен. Истине бо јест прилично: јеже всаки јересеј началники быша чародѣји: и съ сатаною имиша отајен совет и уговор. Лутор то сам об себи признавајет. Пишет бо, како јест спуд (sic) соли зъ диаволом сниј. И ка́ко се јест зъ диаволом много об вере стезовал: и диавол ди јест || јего преприл.] Тоже јест прилично веровати и об Арию, и об Дијоскору, и об прочних такових. Из тих бо јересеј началников (:јиже и на соборех быша:) ниједен се нит повинул, но вси ожесточени (:и от диавола обвуздани:) въ нечестю својем зло згинуша. И нине въ сем раздору Авакум и Лазар неповинушаже се собору но от диавола спутани въ жестосердю својем згинуша. И и въ Сибири знаю иних, јиже супрот Собсрној Церкви најхуже клевещут, и народ мутет: а тиже сут чародѣји, и диаволови советники. И и, аще въ том клевещу, должен буду на судны ден отвещевати. А сие къ вам отци пишу: не да бых хотил на кого доводити: но къ вам отче Назарию, и отче Геронтию, изповидаю своје сумньенје. Поньеже бо видю: јеже вы два ту свету соловечску дружину всу от церкви отвлекосте, | и въ раздор да въ диаволю власт заведосте: из того и Собираю, јеже вы два изкони от самого начала вашего Иночества, не по простоте, но по лицимирству Богу Молисте се: и власти въ Монастиру жельисте: и тоје добывши, волю оного, јемуже издавна въ руках бысте, сотвористе. А вы прочни о честни отци и братје соловечские обытели богомолци, недајтссе прелестити. Гледите, стре- 103

зите, примещајте, на дела, на ричи, и на всакие поступкы тих вашихъ водо отца Назарија, и Геронтија. Аще бо марљиво будете примещали: обещую вам, јеже от овоща њихова хощете је познати, обнажити се хощет њихово фарисејство: аще не и само зъ диаволо (sic) совещаније. Но то буди речено (:ката фаренеесин:) токмо то (sic) прилучаю.

104 ӗі. А другу пак подлинну, и къ сему предложе || ню потребну рич вам хощу повидати. Слушајте. Светы Григорј Богослов (:въ бесиде а на пасху:) пишет сице: Написано јест ли въ Божјем Писму: Јеже Син Божји јест предан: и сам јест себе предал.] Также и возбудьен јест из мертвих от отца, и взят на небо: и сам јест из мертвих вовстал, и самже на небо возшел.] Она сут благовольења: Сия сут власти. *А ты как* (:јеретиче:) *уменьшающа проповидаеш: а возвишающих обминуеш.*] Аще бы и имил Светого Златоуста Изказаније на Четверо Евангелје: показал бых вам не једно, но четердесет мист: где светы отец Златоуст туже рич говорит. И јеретиком изногањујет и приричет: јеже оня об Сину Божјем, и об Светом Духу, из писма избирают и *проповидают токмо низкие и уменьшающие ричи.* | *А високих и славных

103 ричеј обминуют*: или къ низких ричеј разуму силно је влекут. И что и велю об Златоусту? Повално бо об всих отцех треба јест видати тоже. Аѳанасиј бо супрот арияном; Василиј супрот Евномию: Богослов, Златоуст, Дамаскин, и прочии отци вси, супрот всаким јеретиком: ничесоже иного неделаща и недоказоваша, неже то једно дело. Что таково? јеже јеретики високие и славние ричи потезаша въ разум низких ричеј. А свети отци вси, низкие ричи обясниша: и къ разуму високих ричеј приравноваша.]

А вы пак отци (:по јеретическом обычаю:) ненавидите високие ричи, *Јисусе Боже Наш*, и *Душе Истины*:] а любите, и держати велите нижшие ричи: *Сине Божји*: *И Душе Истинныи*:] Адда что? Ино то что? Что велю из того идет? ||

105 То идет; јеже Светијшы Никон једну со светими отци думу держит. А вы отци једну въ јеретикми думу держите. Кто бо јест, тако глуп: да небы разумил: вишшу быти рич, *Боже Наш*; неже јест рич, *Сине Божји*.] И ктоже невидит: вишше быти *Душе Истины*: неже *душе истинныи*?] И Михајил бо и Гавријил, и Рафајил јесут Дуси Истинни. И что и велю Михајил, и Гавријил? И сам бо Сатана јест Дух Истинен.

Истинно бо јест то: јеже Сатана јест и пребывајет Сатаною и духом. Али тој Истинныи дух сатана, по никаковомуже путу, ни по разуму, нит, и неможет се звати *Духом Истины*. Не по разуму светих отец: да бы был началом истины. Но по вашем разуму: да бы был причастником истины, или привезан къ истине. Во всем бо јест Сатана лишен и обнажен от истины. И тако адда та рич *Дух Истины*: неможет се приминити ни | пристојати къ иному никаковуже духу: неже во Светому Духу. И то јест Светого Духа властито титло: Дух и Начало Истины.] А вы пак отци того титла нелюбите. Что адда из того идет: Неже да любите Македонску јерес? Аще пак тоје нелюбите: повините се адда Светој Церкви, и просите прощенија: и она вас хощет благословити.

Хула д҃. Крест без подножка, то ди не Крест. 107

јв҃. Выже отци велите: Крест Четвероконечат, или без подножка, то ни Крест, но криж Латински. А ваши единомисленики, придивают, и велет: То јест ди *Антихристова Печат*.] И вы зъ ними верујете тоже хотя поблюдосте се написати.

јг҃. А мы пак вам показахом: Како Сатана ненавидит Христову славу: и терситсе (силитсе) извести сию преславну рич, Јисусе Боже Наш: и ону другу, Душе Истины. А зде пак смотрите: како тојже враг нападајет на Господнье преславно знаме. И терсит се (силитсе) Господню хоругвну || Знакоцну, и грамотну (:живущих грамот:) Печат, учинити својею Знакодиною и Печатю. И вам на умы подајет сию обману: Где ди на Кресту нит подножка: оно ди нит Христово знаме; но оно јест антихристово и јего сатанино знаме и печат.] 106

јд҃. Али об том юже припоменухом.

а҃. Како на ризах јерејских обритајутсе многи кресты нашити: а вси без подножка.

в҃. Христиани на горлех носет кресты без подножкаже.

г҃. Въ Цари Градужи (sic) инде, въ никих близко полторы тисещи лит ветхих церквах, на стинах јест видити мусиею вкладаны кресты: без подножка. д҃. Живи обритаютсе люди: јаже на Москве во рѯе году и въ Тоболску во рпг году: во перли ѕі и кі нощ февраля: на небу видиша чудеса Божиа: Честны Крест у мисеца: а без подножка, е҃ Архијереи благословљают, ѕ҃ Јереји благословљаютже народ, з҃ Люди

сами знаменуют себе Честним Крестом: а то все без подножка. й°, Јереји на Проскомидији, и на Литургији: когда частицы изнимают: и когда светие дары посвещают: благословляют такоже четвернатим Крестом, без подножка. И вы отци сами без сумньи такоже чините. Что адда вы зде велите? Антихристова ли јест то печат: јеюже вы светие дары посвещајете? Или паче антихристов јест то дух: јиж (sic) такову хулу чрез вас ригајет?

јє҃. Хула є҃. Новие ди кньигы Гда назваша грѣшви (sic).

јѕ҃. Хула ѕ҃. Велет нам молити се духу лукавому.

јз҃. Хула з҃. Велет нам, ходити без крестов.

То́ сут три прегрубы лажи, и очивисты клеветы, на свету Московску Дерков (sic), и на архијерејски Собор. Церков бо николиже нит того мислила, ни нивие (sic) кньигы того неучет. Но вы
107 (:супрот свитлој || истине, и супрот својеј совѣсти:) лукаво затѣвајете тие потвари и хулы. И зато остајете должни отвещати на судны ден. Хула. й Гречесние ди ветхие кньигы на самом початку быша скажены.

јй Вы велите: Римля́ни сожгоша греческие добрые кньиги: и предаша Греком своје блудние кньигы.] И тој ричи свидока приводите Преподобнаго Максима Грека.

А другу пак рич вы сами (:без свидока:) произнесосте. И которие (:велите:) старие кньигы у Греков и нине јесут: и тие сут от јеретиков многы изпорщены. Поньеже во време тих старих кньиг (:то јест, когда свети отци тие кньигы писаша:) въ Грекех јеретиков, и богохулников (:Арианов, и прочних такових:) и образоломцев было много.] 'Тако проповидајете вы али тоје ричи вам Максим несвидочит.

јѳ҃. Гледите пак что из тоје ричи послидовно идет. | Что таково? Само пусто отчаянје. Свети бо отци живоша въ један вѣк купно зъ јеретикми. И писаша кньигы, па попренје сущих тогда јересеј. А на седмом пак Собору изведена јест у Греков послидовна јерес. И руски народ јест окрещен: и кньигы руские из греческих преведены, добро позно по седмом собору: и по изведеню јерессј у Греков. Аще пак ваша рич јест истина: да греческие кньигы извони при самом початку быша скажены: а да једва је отци из рук издавали, да је јеретики изопачаша: невидители, что из того идет? Что идет: неже да руские первие кньигы из скажених кньиг быша преведены? И тако где нам будет спасеню надѣя? Где

нам будет истины искати? Что нам остаjет: неже отчаанjе? А иже пак рич къ отчаянию ведет: извистно jест, jеже та нит от Бога.

і҃. Али мы неприjемльем вашего того отчаяния: и Безпечни jесмо от нього. Мы бо веруjем: || от Спасителя Соборноj Церкви обещану и дану быти Необлудност, до скончания вѣка. И Церков неприjемльет, и неможет приjемати кньиг, jеретическими блудми Оквернььених (sic) но Церков умиjет право разсудити, и разсудяjет кньигы. 1(

а҃і. А за второ, мыже держим Великого Василия правило: поньеже во всакоj ричи можем познати, и разлучити: Что jест благочестиво: и что Нечестиво. И Светы Иван Златоуст (:во своjем на Четверо Евангелjе изказованю:) подаjет нам тоже правило: и прелѣпо jе обjасняjет. Аще мы когда добудем сих Златоустових кньиг: хощем вам зъ Богом и сие правило предложити. Сие бо jест сам правы пут ко всакоj истине: и неодолен щит супрот всаким облудам и омракам. И аще jест что нине потрбно (sic): сие правило jест наjпаче потребно знати вам, и всему народу. По сем бо всаки небезумен муж и сам без учительев, | может право разсудити всакие кньигы.

в҃і. А за треѣе, хотя бы въ прем всие кньигы у Греков были скажены: кончи заисто об руских Максима Грека преводех вы отци неможсте того речьи: да бы и ти были скажени, и jеретични. Вы бо Максима, ко своjему предложению, приводите за верна свидока: и велите достоjно быти, да му и мы веруjем. Достоjниjше jест адда: да и вы сами Максимовим преводом веруjете.

г҃і. Первлье jест пак Максим (:како слишу:) светого Ивана Златоуста Изказанjе полно, на все Четверо Евангелjе. И то jест напечатано. Jа тих кньиг ненмию. Али съ кулико мало jе въ греческом и латинском jезику чтах, и съ кулико помню: добро вѣм, всие тие ваше споры, въ тих jединих Златоустових кньигах, пресвитло предоволно, и преобылно, быти разсудьены, обясньены, и докончаны. И аще ми Бог даст тих кньиг когда добыти: || хощу вам зъ Богомже все из jединого Златоустава (sic) учения, ваше блуды разодити: и всу сумню из ума извести (sic). Аще пак можебыт осумньены чинетсе вам максимовы печатние кньигы: Можете се извистити въ рукописних: jеже се обритают въ Болших Монастирех, и 1(

можебыт у вас самих. И соборна Церков вам је хоцет показати.

ПРЕДИЛ ја.

Показујетсе: јеже ино јест Молитва, и Обычај, и Правило; а ино Вера.

а̃. Једним и другим прикладом или узором, из Светого Евангелиа, хоцу вам показати: јеже ино јест Молитва, а ино вера. Светы бо Матвеј (:въ главе ї̃:) јест написал Господню заповид къ апостолом, Сице неимијете ди злата, ни сребра, ни мѣди въ Мошнах ваших: ни Торбицы на пут, ни двѣх свит, *ни обутка*, ни жезла или палицы.] А Светы Марко пак (:въ гла: ѕ̃:) [Заповидал јим јест ди: да бы ничесоже неимили на пут (*:разви жезел једин:*) не торбы, не хлиба, не у поиса мѣди: *но да бы се обували Сандалми*: и не облачили бы се двѣми свитами.] Видители? Матвеј преповидајет: а Марко попушцајет, носити жезел или палицу, и обувати се сандалии. А извистно јест: јеже Госпот једну рич јест изрекел, а не обидвѣх. Что адда вы велите? Ки Евангелист јест нам предал праву веру? Или (:како вы мудрујете:) Ки јест веру премѣнил? Вы сами носите клюкы и обутек. И тако важет се: јеже Марка въ том слушајете: а не Матвеа.

в̃. А [illegible] нас перестани волите слушати Матвеа, неже Луки. Сеј бо Светы Евангелист Матвеј (:въ главе ѕ̃:) инако јест написал Молитвены Символ или Молитву Господнюю: а Светы Лука (:въ главе ја̃:) инако. И вы сеј Сим-

110 вол [illegible] Молитвены [illegible] (sic) по Матвејевом преданю а не по Лукином.

Матвеј.	Лука.
а̃. [illegible] нам [illegible]	а̃. [illegible] нам на всаки *ден*.
в̃. отпусти нам [illegible] наше	в̃. [illegible] нам грѣхы наше.
г̃. [illegible] отпушцаем.	г̃. [illegible] и мы отпушцаем.
д̃. [illegible]	д̃. [illegible] Должному нам.
е̃. [illegible]	е̃. [illegible] у Луки тах ричеј нит.
[illegible]	

[illegible] Которы Евангелист јест веру премѣ-ни[illegible] тако [illegible] говорил: во или јест рекл [illegible] Днес, [illegible] всаки ден. И [illegible] или долгы, или грѣхи, И одеј,

или јест изрекел завершенје оно: Јако твоје јест Царство или нит того предал.

г҃. Примещајте зде отци: јеже многи обичај (sic) могут без **гриха и держани и** недержани быти. Таково јест **меса јаденје. Мирјани** бо месо јидут: **а вы** отци **меса** нејисте. **А** обоји **надѣемсе** спасени быти. **Таковоже** јест, и палицы **или клюквы, и обуток** носити, и | и (sic) неносити. Аще пак (:по вашем **разуму:)** всаки **христиански** обичаји къ вере пристоят: и **аще премѣна** всакого **обичаја** веру **премѣнијет**: очивисто јест, јеже **вы** ину веру **держите**, от оноје юже **держет** Мирски **Христиани.** И Светы Матвеј ину веру **нам** предајет (:об палицах **и об** обутку:) **а** ину Свети Марко. И **аще** рич **једна**, или **множе** ричеј въ Молитве премѣньено, веру **премѣнијет**, и то јест **очивисто јеже нам** Светы Матвеј ину веру предајет; **а** ину **Светы Лука**. Не једнако бо **нам** предаша Символ Молитвены. **Аще пак** Свети Евангелисти веры непремѣниша (:**јакоже** и **въ истине** непремѣниша:) очивисто јест, јеже **ричи въ** Молитвах (:ненарушающи благочестија:) **премѣнити**, то нит веры **премѣнити**.

д҃. То **вам** тако зде (:**за** узор:) **кратко** и **на** памет изложихом без реченних Светого отца || Златоуста книг. Аще пак **когда** сих добудем: хощем **вам** из них (:јеже обещах:) и все **прочно оказати**. Перво: **Како***во правило веры* **нам** подајет Светы **отец**: по **ньемже мы** можем свитло и удобно всакие блуды **от** благочестија **разознавати** и разлучати. Второ. Како мы морајем сие обоје зде приведено Стих Евангелистов мисто, и **всакие** Евангелские **ричи** право разумивати: јеже ричи кажут **се** быти несогласны и супротивны, и писут **таковы**: но веле **согласны** и једномиселны. То бо поверховно Светих Евангелистов **несогласје**, по смотреню **Светого** Духа јест попущено: **нам къ** науку и **къ уразумльеню**. Да мы немньим потребно **быти**, **за всаку** точку и черту шумити, и **раздор** чинити. **Но аще будет где глагочестје** (sic) ненарушено (sic): **тамо за** најменьше **словце** и **за** точку достојно и | потребно јест **борити се**. **А где пак благочестје** јест цѣло: **тамо за** никаковыже премѣны, **или** причины, нит волно ни безгрѣшно раздора чинити. **И просто** рекши: нигдеже и николиже нит без гриха, раздор **от цер от** церкви (sic) чинити. Церков бо (:како доволно **оказахом**:) **неможет** поблудити: ни благочестија сказити. И зато **разумен** муж **неможет** **такова** сумньенија об соборној **апостол-**

свој церкви имити: да бы му она что нечестиво подавала. Христос бо јеј јест обещал необлудност.

є҃. За третје и послиднье: аще добудем реченних Златоустових Максимова превода кньиг: хощем вам и об Греческих кньигах всу истину обяснити: и неотпорно доказати: јеже гречески кньигы ни изперва от јеретиков, ни опослије от римлянов,
112 небыша скажены ни сожжены. Аще бо хощете, можете || се въ том извѣстити. Въ Риму, въ Парижу, въ Венецеји во Флоренцеји, и въ иних градех может се очима видити велику множину греческих харатејних и бумажних, много сот лит ветхих кньиг: не сожженних, но зъ великим брежењем и съ призором храньених. А Церковние пак греческие кньигы печатают се въ Венецеји, не от римлянов, но от самих Греков. И јеже въ тих кньигах нит Латинских дум ни јересеј тому јест доволно свидочество јеже въ ньих јест напечатано не въ једном мисту обличање на Латыню. И не предавно, Гавриіл Филаделфијски јест напечатал кньигы супрот Флорентскому собору. Об тих адда греческих кньигах: и на всакие ваши блуды и омракы, хощем вам (:аще Господ даст:) свител ответ учинити. А доклье пак мы реченних Златоустових кньиг добудем: вы велепочтованни отци, нашу сию от любви породьену | бесидицу примите зъ любовюже. А вси купно воздадимо славу Богу Отцу и Сину, и Светому Духу, нине и присно и во вѣкы вѣчние. Амин.

П Р Е Д И Л ј҃і.

Об Трикратном алилуи.

а҃. На Сие Мисто. Книга Језел лѣпо и въ истины любительем довольно отвещујет, сице. Серафимска песен јест, Свет, свет, свет, Гд҃ Саваоѳ.] Зде ди чрез утројен свет тројица лиц: а чрез једино *Господ Саваоѳ* јединство јестества знаменујет се.

в҃ Светы Боже, Светы крѣпкы, Светы безсмертны:] знаменујет Отца, и Сина и Светого Духа. А въ јединственом числу рич, *помилуј нас*] знаменујет, једлного быти јестеством Бога.

г҃. Тако и чрез *троје алилуиа*. знаменујетсе тројица лиц а чрез *слава тебе Боже*:] јединство јестества. ||

д҃. А јеже приводет пр͞еп: *Ефросина*: мы преподобного лобзујем, за преподобје јего: а свидочества того непријемльем. Нит бо веры достојно: да бы он был тако думал. Пачеже лажльивого и сујесловного писателѧ бујство показујетсе быти то и многа бо ина нелѣпа обритаютсе во списаню јего житіѧ: ѩже и на ум возвести, не токмо јего преподобю, но и всакому правоверному страшно и ужасно. 113

є҃. Приносет и свидочество *Максима Грека*, и богоносного *Игнатиѧ*: али лажльивоже: Нигдеже бо необритајетсе тих писмо об том, развѣ ники лестец јест затѣѧл, и јих имена надписал.] Тако жезел доста мудро и благочестиво.

ѕ҃. Али разсмотримо и мы само то *Максимово свидочество*: јеже јест написано въ гла: ѿе, сице: Предање ди апостолско јест: вещати алилуѩ дважди: и Слава теби Боже.] И тако | (sic) И тако јест научил Блажены Игнатиј от Ангелов. Како адда нѣци смѣют претварѧти сие Ангелско и Церковно старо предање: и вещати алилуѩ трижди: и Слава?]

з҃. Али могут нам речьи: јако въ *апокалипсису* (:въ гла: ѳ҃і:) *написано јест алилуѩ четире краты.*] Но то ѩ заперво велю къ ньим: Что вы мньите? Невѣдахули С͞ти ангели, въ апокалипсису быти написано четверо Алилуѩ? Јѐ без сумньи вѣдаху: Сами бо и на небу оно тогда поѩху. Зачто адда Блаженому Игнатию, не четверо, по троје Алилуѩ пѣти предаша? Вы недоумѣваетесе къ ответу: али ѩз вам хощу разрѣшити таково недоумје. Внимајте, и разумѣјте.

ч҃. *Зато јест на небу трижди возпето алилуѩ: заньеже тамо три чини видетсе хвалећи Вишньего.* Первы чин: јиже се зовет глас велик народа. Втори чин: јесут к҃д. старци: и д҃. живинчета. Третји чин: именујетсе глас || народа великаго, како глас вод многих И ти чини, всаки једен крат припѣвают алилуѩ: а не дважди, ни трижди. Зато јеже једен јест Бог С͞таѧ Тројица: *и једною алилујею славитсе.* 114

ѳ҃. Али можебыт хощете речьи къ нам. Аще јест то тако: зачто адда и вы, нѐ једно, но двоје алилуѩ вещајете, и третје слава?] Но то вам отвещујем: јакоже на небу три чини воспѣваша, всаки једно алилуѩ: тако и на земльи, въ апостолској церкви, три јесут чини. Первы чин, *Јереји*: и от лица тих појем перво алилуѩ. Вторы чин, *Иноци*: и от лица тих второ алилуѩ: Третји чин, *Мирѩни*: и от лица тих Слава Теби Боже: јеже знаменујет алилуѩ.] Тако тој Максим (:хоть

сам: хотя кто ни под јего именом:) веле невижльиво облудно, и лукаво разказујет.

ј҃. За перво бо хвалитсе, и обещујет разрѣшити вузел *сумньи* (:*за что на небу поют четверо* | *алилуја*; а мы морајем пети ни троје ни четверо. Но двоје. А за тим въ ответу неразрешајет ничесоже но лукаво истину мрачит, тму въ очи сипльет, и читателја слѣпит. Разказујет бо: како да быху на небу три чини, троје алилуја пели: а не четверо. Хотя сам приводит мисто апокалипсисово: где јест написано алилуја четири краты *То јест адда перва и прегрубова Максимова прелест, и неверно ученје*. Треби бо му бјаше причину слушну привести: за что на небу поют четверо алилуја: а нам недостојит пети, ни четверо, ни троје: но двоје токмо.

ја҃. За второ Максим лехкоумно затѣвајет на небу чины по својем разуму, ложно и нестатно. Первы ди чин јест, *Глас велик Народа*: и третји чин, *Глас же народа великого*.] А то пак јест један чин: а не два.

јв҃. За третје Максим и на земльи разлучајет чины: и ука-
115 зујет, и что и кулико всакому чину достојит || пети. И то
мньит Максим себи быти вольно и пристојно. Своје рекши затѣвкы на чины разлучати: и на добер Разум толковати. А Соборној Церкви мньит небыти волно: да она своје властито пенје на добер разум изтолкујет. Али то нам прав разум неподајет. Но аще кто мньит, потребно быти слушати Максима: когда он об небесном и об земельском пеню своје нам толкованје и гадкы предајет: мы мньим много болье быти потребно слушати Соборние Церкви, или архијерејев соборно совокупльених: когда нам они своје властитие ричи на добер разум толкують: јако и претолковаша въ жезлу: и мы приведохом зде на числу а҃, в҃, г҃.

јг҃. А и кромѣ того пак въ жезлу благочестиво изданого толкованја: можем мы и ино разнито благочестивоже толкованје принести: троје алилуја, и четверто слава знаменујет | знаменујет (sic) Божю хвалу *от четвертого Светого Евангелја*: *и от четирих конец свита* (:от востока и от запада, от сивера и от юга:) и *от четирих времен*: от весны, лѣта, јесени, и зимы: и от *четирих стихиј*, от огнја, воздуха, воды [1]), и земльи: и от иних такових.

---

[1]) Вторично написанное рядомъ „воды"—зачеркнуто.

јд҃. А и по самом пак максимовом чинов разлученю: аще јест вольно Максиму своје пенје разумити, от *Јерејев, Иноков, и Мирѧнов*: зачто неможет и Церков такоже разумити: *от Јерејев, Иноков, и Мирѧнов троје алилуѧ*, ко трим Лицем Стие Тројицы: *а Слава Теби Боже, от всих трих чинов купно*, къ Јединству Божества: И сије разумѣнје заисто будет много пристојнијше, и къ истине приличнијше (:да вси три чини поют алилуѧ:) неже јест максимово, въ ньемже јереји тохмо и иноци поют алилуѧ: а мирѧни слава. И тако ‖ Максим верстајет Мирѧны вон и проч от тоје ричи: како 116
да бы се јим негодило вещати алилуѧ. Али Бог пак Светы Дух невелит тако. Но на Светијшие Молитвы и славы воздаванје, псалмы, предал нам јест Господ не чрез јереѧ, ни чрез инока: но чрез мирѧнина Давида: и въ тих на множших мистех јест написано алилуѧ. И тако безмистно и несподобно јест благочестивје мирѧны отлучати от тоје ричи алилуѧ Товиѧ въ главе јг҃. По всих вулипах пето будет алилуѧ.]

је҃. *Мир много любѧщим закон твој: и нѣст јим соблазни*:] велит Давид. Аще бо кто любит закон Божји, и Бога: он мирујет, и несоблазнѧет се за таковы ричи: въ ньихже удобнијше јест добер, неже худ разум обрести. А јиже пак нелюбет закона Божјего, ни једности церковние: они нетерпет добра толкованѧ: но по силе | и по нудьи влекут ричи въ худ разум: хотя что будет очивисто благочестиво и свето.

јѕ҃. Ото пак мы показахом, како не једним, но множшими путми, можем мы тој Соборние Церкви ричи (:алилуѧ трижди:) благочестив разум и толкованје дати. И аще можем: извѣстно јест, јеже и должни јесмо тако чинити. И всаки чловик, јиже Закон Божји любит: тако чинит. На добер, а не на худ разум церковние ричи влечет. Мир бо мног любѧщим закон твој и нѣст јим соблазни.

јз҃. Рич сиѧ (:алилуѧ трижди:) очивисто јест благочестива. И муж прост, и благочестив неможет јеје на худ разум повлечьи. Токмо лицимирци и сујеверци, и духа Божјего празни јиже Закона Божјего нелюбет: јихже јест сатана ослѣпил: ти рич ту свету влекут својим лукавим и хулним умом въ хулен разум. А мы пак все, јеже до сих доб ‖ приведохом, на 117
попренје клеветы: и да угодим (:или паче да уста запрем:) тим досадником: јиже сами зло толкуют: и нас къ толкованю принуѧют.

јӥ. А къ простим пак, и къ любѧщим Закон Божји говорещи: и нелукаво ту рич (:алилуѧ трижди:) разумѣюшци: извѣстно јест, јеже свети отци и архијереји они, јиже молитвы и Божје хвалы составлѧша, немислиша на тие Максимовы чины: ни на туликы кругы. Но написаша просто, алилуѧ трижди: въ славу Стој Тројицы.] А сиѧ рич Слава Теби Боже:] непристојит юже къ тому стиху, но то јест придивок, въ обычном језику придивен, зъ ради народа. Да народ разумѣјет: что значит та Еврејска рич алилуѧ.

јѳ. За послѣднье Максим безстидно клевещет: и ту рич латинщиною потварајет. Аще ди папина стана стидещи се тако | возглашајете: алилуѧ трижди: а четверто слава.] Време вам юже будет и къ прочним папиним обычајем соглашати.] Али ѧ невѣм, откуд јест Максим то побрал: дабы папа вещал, Алилуѧ трижди: а четверто Слава.] Нигдеже бо того нит въ латинских кньигах. Но во многих мистех обритајетсе алилуѧ једно, и двоје, и троје, и петеро, и шестеро, и деветеро. Токмо на једном мисту, на повечерници свитлие недельи: и на другом мисту, въ бѣлу неделю на часы, обритајет се алилуѧ четверо. А чрез всю пак петдесетницу, на всие простие дны, заютерниѧ зачинајетсе от алилуѧ трижди.] И то все јест не от послидньего вѣка пап: но јеще от тих свѣтих отец (:најпаче от светого Григориѧ:) тако уставльено. Али что јест треби много говорити? Нигдеже бо (:како рекохом:) необри-
118 тајетсе у римлѧнов алилуѧ трижди, || и четверто Слава тебі Боже.] Како Максим удајет. И тако и из тоје ричи, како из иних множших, очивисто ѧвлѧјетсе Максимова клевета, облуда, и омрака. И очивистоже јест: јеже то нит Латинщина.

к. Аще кто речет: Максим јест Свет муж.] Мы велим: Церков јест светијша от нього и Господ нам заповидајет церкви слушати. И аще кто јеје неслушајет: да ти будет ѧкоже језычник и митар. А друга рич со жезлом и мы велим: јеже ники злодѣј јест тие клеветы под Максимовим именом написал. Ја бо кньигы Максимовы невидих. Но от попа Лазара приѧх сие изписанје.

ВАЖНѢЙШІЯ ОПЕЧАТКИ.

Стр.	Стрк.	*Напечатано:*	*Должно быть:*
3	1 св.	главé	гла̄вé
—	11 сн.	Ра̑зумним	Рáзумним
4	1 св.	Кра̄льем	Кра̄льéм
—	5	владй̑кы	владѝкы
—	22	егда	јегда
6	12	Јустус	Јýстус
—	13	нєѩ́вльены	нєѩвльены
—	9 сн.	никосбже	никогóже
7	12	приходити	приходѝти
8	22	име	и́ме
11	6 св.	нине	нѝне
14	14	измищет	изми̑щет
16	1	вера	вéра
18	3	судѩше	судѩ̑ше
22	5	пришли	пришлѝ
23	15	правило	прáвилом
28	6	иних	и̑них
—	13	нѣ́дра	нѣ̑дра
32	10	церков	цȇрков
—	14	хощь	хóщь
33	8	поправлѩјет	поправлѩ́јет
34	1	Латинникех	Латѝ̑нникех
35	12	неосвещен	неосвещéн
—	15 сн.	хулнијших	хулнѝ̑јших
36	5 св.	крестит	крестѝ̑т
39	1	хотя	хотя́
—	18 сн.	велит	велѝ̑т
41	7	Сверне́но	Скверне́но
43	9 св.	својею	своје́ю
—	12	велит	велѝ̑ш
—	17 сн.	велиш	велѝ̑ш

—	10		Картагински	Картагӣнски
45	1	св.	Антијохијски	Антијохӣјски
—	4		Александријски	Александрӣјски
51	1		нит	нӣт
—	14		изпустит	изпустӣт
54	6		противно	протӣвно
—	—		учит	учӣт
56	3		Груженје	Гружêнје
57	6		отмищут	отмӣщут
59	17	сн.	Михајилу	Михајѝлу
60	16		ветхы	вѣтхы
61	13	св.	ст҃пе	ст҃ие
63	11	сн.	квасны̂х	квасны́х
64	2		и	ји
65	3	св.	никтоже	никтóже
—	10		Римски	Рӣмски
—	15		свидокы	свидокы̀
66	19		опаснијши	опаснӣјши
67	13	сн.	всакого	всáкого
—	3		Палестине	Палестӣне
70	17		Латинци	Латӣнци
—	16		Латинских	Латӣнских
71	3	св.	промишљај	промӣшљај
—	19	сн.	Миро	Мӣро
73	7	св.	учеников	ученӣков
75	17	сн.	Мира	Мӣра
83	6	св.	возлюбљеној	возлю̂бљеној
—	9		Господ	Госпôд
—	14		ѕ҃	і҃ѕ
—	16		пресвѣ̂тло	пресвѣ́тло
84	10		својем	своем
—	5	сн.	чего	чесо
87	8		человѣк	члвѣк
88	10	св.	третије	третје
—	17		нанисаша	написаша
—	19		толковном	толковом
89	10		Истиннаго	Истинаго
96	14	сн.	обличит	обличӣт
97	7	св.	пастирску	пастӣрску
—	11	сн.	Духа	Ду̂ха
98	1	св.	челобитје	челобӣтје
—	16		нијединој	нијѐдӣној

Соловецкая челобитная,
от суемудрствиjа и от раздору:
Зъ обjасненjем Jурия Крижанища,
презванием Серблянина: Об
апостолской соборной церкви:
Како jест всих владика, и церкви
созидатель Христос, своjеj возлю-
бленоj церкви обещал, и дал вечну
необлудности.

Иже вас послушает, мене послушает:
и иже вами гордит, мною гордит.]
Господ у Луки въ і. Аще кто церкви
не послушает: да ти будет яко же
jелин, и митарь.] Господ же у Ма-
тфеjа въ иі. Церков бо jест стол
и твердност истины.] Павел ко
Тимотеjу, въ листу а, главе г.
Врата адска не одолеjут супроти-
вњеj.] Господ у Матфеjа, въ главе ѕі.
А поп Jурај Крижанищ, презванием
Серблянин: до рпг году въ Сибири.

Фототипiя Шереръ Набгольцъ и К° въ Москвѣ.